

T.C.
KONYA TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**KENTSEL TASARIM BAĞLAMINDA KAYIP
MEKÂNLARIN İRDELENMESİ VE KENT
YAŞAMINA YENİDEN KAZANDIRILMASI,
KONYA KENTİ ÖRNEĞİ**

Büşra ÜNAL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

Şubat-2022
KONYA
Her Hakkı Saklıdır

TEZ KABUL VE ONAYI

BÜŞRA ÜNAL tarafından hazırlanan “Kentsel Tasarım Bağlamında Kayıp Mekânların İrdelenmesi ve Kent Yaşamına Yeniden Kazandırılması, Konya Kenti Örneği” adlı tez çalışması 01/02/2022 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Konya Teknik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Başkan

Doç.Dr. Kıvanç ERTUĞAY

.....

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Kadriye (DENİZ) TOPÇU

.....

Üye

Doç. Dr. Neslihan SERDAROĞLU SAĞ

.....

Yukarıdaki sonucu onaylıyorum.

Prof. Dr. Saadettin Erhan KESEN
Enstitü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all materials and results that are not original to this work.

BÜŞRA ÜNAL

Tarih: 25.02.2022

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KENTSEL TASARIM BAĞLAMINDA KAYIP MEKÂNLARIN İRDELENMESİ VE KENT YAŞAMINA YENİDEN KAZANDIRILMASI, KONYA KENTİ ÖRNEĞİ

Büşra ÜNAL

**Konya Teknik Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı**

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Kadriye (DENİZ) TOPÇU

2022, 171 Sayfa

Jüri

**Doç.Dr. Kıvanç ERTUĞAY
Doç. Dr. Neslihan SERDAROĞLU SAĞ
Dr. Öğr. Üyesi Kadriye (DENİZ) TOPÇU**

Tarihsel süreçte sürekli değişim ve dönüşüm içerisindeki kentler kadar toplumlar da sürekli olarak yenilenmekte ve değişmektedirler. Toplumların yaşam biçimi, ilgi ve ihtiyaçları da kentler üzerinde değişime neden olmaktadır. Kentteki bu değişim ve dönüşüm süreçlerinin hızına yetişemeyen veya bu süreçlerde tesadüfi olarak ortaya çıkan alanlar kayıp mekânlar haline gelerek kendilerini kent yaşamının dışına itilmiş olarak bulmaktadırlar. Kayıp mekânlar genellikle fark edilmeyen ve yeterince kullanılmayan alanlardır. Kentlerin farklı dinamiklerinin bulunması ve bu dinamiklerin yerele özgü olması nedeni ile kayıp mekânlar, kentsel alanda farklı tür ve ölçeklerde karşımıza çıkabilmektedir. Bu bağlamda, kent içinde ihmal edilmiş, işlevsiz kalmış veya terk edilmiş bu tür mekanlardan yeniden yararlanmak, bu mekanları yeniden işlevlendirerek kente kazandırmak ve günlük kentsel yaşama entegre etmek oldukça önemli görünmektedir. Kayıp mekânlar kent için bazı sorunlara neden olurken aynı zamanda sorunun çözümü içinde içinde potansiyel fırsatlar da barındırmaktadırlar. Bu noktadan hareketle bu tez çalışmasının amacı örneklem alanı olarak seçilen Konya tarihi kent merkezi çalışma alanındaki kayıp mekânları belirlemek ve kente yeniden kazandırma noktasında öneri stratejiler geliştirmektir. Bu amaca yönelik olarak alanda yapılan ayrıntıda çözümlenmelerde kayıp mekânları bulma noktasında Trancik yöntemi (1986) kullanılmıştır. Roger Trancik'in 'Finding Lost Space: Theories of Urban Design' başlıklı öncü kitabında (1986) yer alan şekil-zemin, bağlantı ve yer kuramları açılımları yardımı ile hem biçimsel analizler hem de 'yer'i anlamaya yönelik toplam 50 kişi ile rastgele örnekleme tekniği kullanılarak anket görüşmeleri gerçekleştirilmiştir. Şekil-zemin ve bağlantı analizleri uzman bakış açısı ile biçimsel nitelikte sorgulamalar şeklinde iken 'yer'i anlamaya yönelik analizler daha çok mekânda kültürel, tarihsel ve doğal çevrenin, kentsel mekânın algılanabilir, okunabilir ve izlenebilir olup olmadığını kullanıcı bakış açısından ölçen irdelemelerdir. Çalışma kapsamında 'yer'i anlamaya yönelik yapılan anket görüşmelerinde ayrıca katılımcıların algıladıkları mekânları daha iyi belirlemek adına bilişsel haritalar çizdirilmiştir. Daha sonra, şekil-zemin, bağlantı ve yer analizlerinden ortaya çıkan tüm bulgular sentezlenerek çalışma alanı bünyesinde yer alan tüm kayıp mekânlar tespit edilmiştir. Çalışma sonucunda tespit edilen bu kayıp mekânlar arasından hem şekil-zemin analizlerinde hem bağlantı analizlerinde hem de 'yer'e dayalı anket görüşmeleri sonucunda kullanıcılarca en sevilmeyen ve ilk değiştirmek istenilen mekân Kılıçarslan Meydanı ve çevresi olmuştur. Buradan hareketle meydanın tarihsel süreç içerisinde geçirdiği mekânsal değişiklikler ve yapılan müdahaleler sonucunda Kılıçarslan Meydanı'nın ve çevresinin kayıp mekâna dönüşme süreci kısaca ortaya konmuş ve bu mekânı kente kazandırma noktasında öneri stratejiler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kentsel Boşluk, Kayıp Mekân, Kayıp Mekânı Bulma ve Önleme Yöntemleri, Konya Tarihi Kent Merkezi.

ABSTRACT

MS THESIS

EXAMINATION OF LOST SPACES IN THE CONTEXT OF URBAN DESIGN AND REGAINING THEM TO THE URBAN LIFE, THE CASE OF KONYA CITY

Büşra ÜNAL

**Konya Technical University
Institute of Graduate Studies
Department of City and Region Planning**

Advisor: Assist. Prof. Kadriye (DENİZ) TOPÇU

2022, 171 Pages

Jury

**Assoc. Prof. Kıvanç ERTUĞAY
Assoc. Prof. Neslihan SERDAROĞLU SAĞ
Assist. Prof. Kadriye (DENİZ) TOPÇU**

In the historical process, societies are constantly renewing and changing as well as cities in constant change and transformation. The way of life, interests and needs of societies also cause change on cities. The areas that cannot keep up with the speed of these change and transformation processes in the city or that arise randomly in these processes become lost places and find themselves pushed out of the city life. Lost places are often unnoticed and underused areas. Due to the presence of different dynamics of cities and the fact that these dynamics are unique to the local, lost spaces can appear in different types and scales in the urban area. In this context, it seems very important to re-use such neglected, dysfunctional or abandoned places within the city, to re-function these places, to bring them to the city and to integrate them into daily urban life. While lost spaces cause some problems for the city, they also contain potential opportunities to solve the problem. From this point on, the aim of this thesis study is to identify the lost places in the konya historical city center working area selected as a sampling area and to develop proposal strategies for reintegrating into the city. For this purpose, the Trancik method (1986) was used to find lost places in the detailed analysis in the field. With the help of figure-ground, connection and ground theories expansions in Roger Trancik's pioneering book 'Finding Lost Space: Theories of Urban Design' (1986), survey interviews were conducted using both formal analyses and random sampling technique with a total of 50 people to understand the 'place'. While figure-ground and connection analyses are formal inquiries with expert perspective, analyses aimed at understanding the 'place' are mostly examinations that measure whether the cultural, historical and natural environment, urban space, urban space is perceptible, readable and traceable from a user's point of view. In the survey interviews to understand the 'place' within the scope of the study, cognitive maps were drawn to better determine the places that the participants perceived. Then, all the findings from the shape-floor, connection and ground analyses were synthesized and all the lost places within the field of study were identified. Among these lost places identified as a result of the study, the most unpopular and first place to change by users as a result of both shape-floor analysis, connection analysis and survey interviews based on 'location' was Kılıçarslan Square and its surroundings. From here, as a result of the spatial changes and interventions that the square has undergone in the historical process, the process of transforming Kılıçarslan Square and its surroundings into a lost place was briefly put forward and proposal strategies were developed to bring this space to the city.

Keywords: Urban Voids, Lost Space, Methods of Finding and Preventing Lost Space, Konya Historical City Center.

ÖNSÖZ

Öncelikle tez konusu seçerken isteklerimi göz önünde bulunduran, bilgiye erişmem noktasında bütün olanakları sağlayan ve her türlü sorumu cevaplandıran araştırmanın planlanması, uygulanması, rapor aşamasında bilgisini, deneyimlerini ve desteğiyle bana her şekilde yol gösteren, hiçbir yardım isteğimi reddetmeyen ve beni her daim motive eden değerli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Kadriye Deniz Topçu'ya teşekkürlerimi sunarım.

Tezin her aşamasını yakından takip eden, şefkati ve merhametiyle her zaman desteğini yanımda hissettiğim, bana her zaman bilimin ve ilimin yolundan ayrılmamam gerektiğini öğütleyen sevgili babam MÜKREMİN ÜNAL'a ve dualarında beni eksik etmeyen, iyi bir insan olmam konusunda beni en güzel şekilde yetiştirmeye çalışan sevgili annem MÜKERREM ÜNAL'a, öğrenim hayatım boyunca maddi ve manevi desteğini esirgemeyen, her zaman öncü olup yol gösteren kardeşim AYŞENUR DEDİŞ'e teşekkürü bir borç bilirim.

Tez araştırmalarında İngilizce bilgisiyle çevirilerime yardımcı olan SEMRA KOB'a, yüksek lisans konusunda beni motive eden bütün kardeşlerime, arkadaşlarıma bu yaşıma kadar ilköğretimden yükseköğretime kadar bana emek gösteren tüm hocalarıma sonsuz teşekkür ederim.

BÜŞRA ÜNAL
KONYA-2022

İÇİNDEKİLER

TEZ BİLDİRİMİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	viii
ŞEKİLLER VE TABLOLAR	x
SİMGELER VE KISALTMALAR	xiii
1. GİRİŞ	1
1.1. Çalışmanın Amacı.....	3
1.2. Çalışmanın Kapsamı	3
1.3. Çalışmanın Yöntemi	4
1.4. Kaynak Araştırması	5
2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	11
2.1. Boşluk, Kentsel Boşluk, Kayıp Mekân.....	11
2.2. Kayıp Mekânların Oluşma Nedenleri	18
2.3. Kayıp Mekân Türleri	22
2.4. Kayıp Mekânların Sorunları ve Potansiyelleri.....	32
2.5. Kayıp Mekânları Önleme Yöntem ve Teknikleri; Dünyadan ve Türkiye'den Örnekler	36
2.6. Kayıp Mekânı Bulma Yöntemi; Trancik Yöntemi	56
3. SAHA ARAŞTIRMASI	70
3.1. Örnek Alan Seçimi.....	70
3.2 Örneklem Alanının Tanıtımı: Konya Tarihi Kent Merkezi Çalışma Alanı	72
3.3. Saha Araştırması Bulguları	78
3.3.1. Konya Tarihi Kent Merkezi Çalışma Alanı Kayıp Mekân Açısından Ele Alınması.....	78
3.3.2. Konya Tarihi Kent Merkezi Çalışma Alanının Şekil-Zemin Kuramı Açısından Değerlendirilmesi	82
3.3.3. Konya Tarihi Kent Merkezi Çalışma Alanının Bağlantı Kuramı Açısından Değerlendirilmesi.....	96
3.3.4. Konya Tarihi Kent Merkezi Çalışma Alanının Yer Kuramı Açısından Değerlendirilmesi.....	99
3.3.5. Araştırma Bulgularının Genel Değerlendirmesi	126
3.3.6. Kılıçarslan Meydanı ve Çevresinin Kayıp Mekânlar Açısından İrdelenmesi	129
4. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	138
KAYNAKLAR	144

ŞEKİLLER VE TABLOLAR

Şekil Listesi

Şekil 2.1. Tarihsel süreç içerisinde kayıp mekânların oluşum aşamaları ve bu tür mekânlar için kullanılan tanımlamalar	14
Şekil 2.2. Planlama Süreci olarak Geçici Kullanım	43
Şekil 2.3. Roger Trancik'in kentsel tasarım teoriler diyagramı	56
Şekil 2.4. İtalyan Mimar Nolli'nin Roma Haritası	57
Şekil 2.5. Kentsel Doluluk ve Boşlukların Kentsel Mekân Üzerindeki Dağılımı	58
Şekil 2.6. Doluluk ve boşluklara ait farklı tipolojiler	60
Şekil 2.7. Fumihiko Maki'nin kolektif bağlantı formları	61
Şekil 2.8. Brezilya'daki Konut Kompleksleri	61
Şekil 2.9. Megaform Elemanları ile Hayali Projeler	62
Şekil 2.10. Japonya'da küçük bir kasabanın yerleşimi	62
Şekil 2.11. Lynch'in kenti akılda kalır yapan, kentsel imajı oluşturan 5 temel ögesi	64
Şekil 2.12. Lynch'in yol (iz) ögesine örnekler	65
Şekil 2.13. Lynch'in sınır (kenar) ögesine örnekler	66
Şekil 2.14. Lynch'in bölge ögesine örnekler	66
Şekil 2.15. Lynch'in Odak Noktası (düğüm noktası) ögesine örnekler	67
Şekil 2.16. Lynch'in işaret ögesine (nirengi noktası) örnekler	68
Şekil 3.1. Konya tarihi kent merkezi çalışma alanı sınırlandırıcıları.....	71
Şekil 3.2. Konya tarihi kent merkezi çalışma alanı sınırları.....	71
Şekil 3.3. Konya tarihi kent merkezi çalışma alan sınırları	72
Şekil 3.4. Konya tarihi kent merkezi (Ter ve Özbek, 2005).....	73
Şekil 3.5. Konya tarihi kent merkezi kültür aksı	77
Şekil 3.6. Konya tarihi kent merkezi çalışma alanı saha gözlemleri	81
Şekil 3.7. Konya tarihi kent merkezi çalışma alanı şekil-zemin haritası.....	82
Şekil 3.8. Örneklem alanı sınırları içindeki morfolojik açıdan farklı bölgeler.....	83
Şekil 3.9. A Bölgesi- Mevlana Türbesi güney bölgesi şekil-zemin analizi.....	84
Şekil 3.10. B Bölgesi- Mevlana Türbesi ve yakın çevresi şekil-zemin analizi	85
Şekil 3.11. C1 Bölgesi şekil-zemin analizi	86
Şekil 3.12. C2 Bölgesi şekil-zemin analizi	87
Şekil 3.13. D Bölgesi - Tarihi Bedesten Çarşısı şekil-zemin analizi.....	88
Şekil 3.14. E Bölgesi – Kayalı Park ve Valilik binası çevresi şekil-zemin analizi	89
Şekil 3.15. F1 Bölgesi şekil-zemin analizi	90
Şekil 3.16. F2 Bölgesi şekil-zemin analizi	91
Şekil 3.17. F3 Bölgesi şekil-zemin analizi	92
Şekil 3.18. G bölgesi şekil-zemin analizi	93
Şekil 3.19. H Bölgesi şekil-zemin analizi.....	94
Şekil 3.20. Çalışma sınırı içerisinde şekil-zemin analizi (doluluk-boşluk) açısından dengeli bir doku sunmayan, tanımsız kentsel boşluklara sahip sorunlu bölgeler.....	95
Şekil 3.21. Konya tarihi kent merkezi çalışma alanı bağlantı analizi.....	97
Şekil 3.22. Konya tarihi kent merkezi çalışma alanının bağlantılarının grup form biçimindeki	97
Şekil 3.23. Katılımcıların en sevdiği\en sevmediği yerler.....	108
Şekil 3.24. Katılımcıların buluşma noktaları	109
Şekil 3.25. Katılımcıların aklına ilk gelen nirengi noktası	111

Şekil 3.26. Katılımcılara göre alandaki en önemli bölge.....	112
Şekil 3.27. Katılımcılara göre alandaki en önemli kentsel öge	113
Şekil 3.28. Katılımcıların misafirlerini götürecekleri ilk mekân	114
Şekil 3.29. Katılımcıların alanı hiç tanımayan arkadaşları için seçtikleri buluşma yerleri	115
Şekil 3.30. Katılımcıların alanda değiştirmek istedikleri ilk yer	116
Şekil 3.31. Anket çalışmasına çizilen bilişsel haritalar	121
Şekil 3.32. Katılımcıların bilişsel haritalarından elde edilen veriler	124
Şekil 3.33. Anket görüşmesi sonuçlarına göre tüm katılımcıların çalışma alanına yönelik bütüncül bilişsel haritası	125
Şekil 3.34. (A) Kılıçarslan Meydanı ve çevresinin kent içi konumu, (B) Meydanın yakın çevre işlevsel kullanımları	129
Şekil 3.35. Kılıçarslan Meydanı ve çevresinin kuşbakışı görünümü	130
Şekil 3.36. Kılıçarslan Meydanı ve çevresinde bulunan önemli yapılar	130
Şekil 3.37. Kılıçarslan Meydanı ve çevresinin tarihsel süreçteki gelişimi	131

Fotoğraf Listesi

Fotoğraf 2.1. Konya Yeni İstanbul Caddesi ve çevresinde boşluklu gelişen kentsel doku	18
Fotoğraf 2.2. Konya Aziziye Mahallesi'nde herhangi bir işleve sahip olmayan, kullanılmayan bir kayıp mekân örneği	19
Fotoğraf 2.3. Uzun süredir yeni işlev verilmemiş (15 yıl), atıl durumdaki Konya Eski Yem Fabrikası.....	19
Fotoğraf 2.4. Konya Karatay Belediyesi çevresindeki otopark alanları	22
Fotoğraf 2.5. Konya Mevlana Kültür Merkezi çevresindeki otopark alanı	23
Fotoğraf 2.6. Konya Eski Sanayi üst geçidinden bir görünüm	23
Fotoğraf 2.7. Konya Rauf Denктаş Caddesi altgeçidinden bir görünüm	24
Fotoğraf 2.8. Kullanılmayan demiryolu hattına bir örnek	24
Fotoğraf 2.9. Konya Sahipata Mahallesi'nde konutlar arasında yer alan, verimli kullanılmayan işlevsiz kalmış arka bahçelere örnek	25
Fotoğraf 2.10. Konya Arkeoloji Müzesi arka bahçesinde bir görünüm	26
Fotoğraf 2.11. Kırıkkale Cumhuriyet ve Demokrasi Meydanı	26
Fotoğraf 2.12. Meram Kapalı Pazar yeri	27
Fotoğraf 2.13. Konya Kurban Pazarı	27
Fotoğraf 2.14. Uzun süredir (15 yıl) işlevsiz konumda bekleyen Konya Eski Yem Fabrikası.....	28
Fotoğraf 2.15. Mevcut durumda işlevini yitirmiş olan Konya Askeri Bölgesi	28
Fotoğraf 2.16. Konya Karaarslan Hadimi Parkı'ndan bir görünüm	29
Fotoğraf 2.17. Konya Meram\Gazze Kavşağı'nda bir görünüm	30
Fotoğraf 2.18. Adana Çevreyolu Köprülü Kavşağı	30
Fotoğraf 2.19. Kent içinde sıklıkla rastlanabilecek türde, yapılar arasındaki boşlukların otopark olarak kullanılmasına bir örnek	31
Fotoğraf 2.20. LX Factory Binası eski hali	37
Fotoğraf 2.21. LX Factory Projesinden görüntüler	37
Fotoğraf 2.22. Valero Meydanı Warde kurulum uygulamasından bir görünüm	39
Fotoğraf 2.23. High Line Demiryolu Viyadüğü-eski hali	40
Fotoğraf 2.24. High Line Projesinden Görüntüler- Tasarımla elde edilen yeni görüntüler	40
Fotoğraf 2.25. Paley Parkı- Newyork	41

Fotoğraf 2.26. Yeşil çatı uygulamalarından görünümeler	42
Fotoğraf 2.27. Park (ing) Day projesinden görüntüler	46
Fotoğraf 2.28. Hackney Wick Otoyol Altının eski hali	47
Fotoğraf 2.29. Folly a Flyvor Projesinin yeni halinden görünümeler	48
Fotoğraf 2.30. Urban Bloom Projesi'nin kuş bakışı görünümü	49
Fotoğraf 2.31. Urban Bloom Projesi'nden görünümeler	49
Fotoğraf 2.32. Ortaköy Meydanı	50
Fotoğraf 2.33. Sky Garden Projesi'nden bir görünüm	51
Fotoğraf 2.34. TAK Projesi\Fikir Paylaşım Duvarı	52
Fotoğraf 2.35. TAK Canlanan Meydan Projesi'nden görünümeler	52
Fotoğraf 2.36. Union Street eski hali	54
Fotoğraf 2.37. Union Street yeni halinden görünümeler	54

Fotoğraf 3.1. Eski Konya Adliye Binası, 2008	132
Fotoğraf 3.2. Kılıçarslan Meydanı ve çevresinin günümüzdeki durumu	132

Tablo Listesi

Tablo 2.1. Kayıp mekân tanımlamaları	16
Tablo 3.1. Katılımcıların cinsiyet dağılımı	100
Tablo 3.2. Çalışma alanında anket yapılan katılımcıların genel profilleri.....	101
Tablo 3.3. Katılımcıların gelir durumu	102
Tablo 3.4. Katılımcıların ikamet yeri.....	102
Tablo 3.5. Katılımcıların mekânı kullanım sıklığı.....	103
Tablo 3.6. Katılımcıların mekâna ulaşmada kullandığı ulaşım türü.....	103
Tablo 3.7. Katılımcıların mekâna gelme amaçları.....	104
Tablo 3.8. Katılımcıların aklında kalan yerlerin seçim sıklığı	104
Tablo 3.9. Katılımcıların en sevdiği yerlerin seçim sıklığı.....	106
Tablo 3.10. Katılımcıların en sevmediği yerlerin seçim sıklığı.....	107
Tablo 3.11. Katılımcılara göre alanı tanımlayan yapı\mekân.....	110
Tablo 3.12. Katılımcıların Aklına İlk Gelen Sokak\Cadde	111
Tablo 3.13. Eğitim Durumuna Bağlı Olarak Alanda Değiştirmek İstedikleri İlk Yer..	118
Tablo 3.14. Yaş Grubuna Bağlı Olarak Seçtikleri Buluşma Yerleri	119
Tablo 3.15. Alanı Kullanma Sıklığına Göre En Önemli Bölge	120

SİMGELER VE KISALTMALAR

Kısaltmalar

KBB: Konya Büyükşehir Belediyesi

TAK: Tasarım Atölyesi Kadıköy

1. GİRİŞ

Sürekli olarak mekânsal ve toplumsal değişim ve dönüşüm içinde bulunan kentler toplumun barınma, çalışma, dinlenme, eğlenme, yerleşme gibi zorunlu gereksinimlerinin karşılandığı, pek az kimsenin tarımsal uğraşlarda bulunduğu, kırsal alanlara bakarak nüfus yoğunluğunun fazla olduğu küçük komşuluk birimlerinden oluşan yerleşim birimleridir (Keleş, 1998).

Bu yerleşim birimlerinin tarihsel süreçlere bakıldığında taşıdıkları değerler, anlamlar ve fonksiyonların da sürekli değişikliğe uğradığını görmekteyiz. Kentlerin buldukları dönemlerin siyasal, ekonomik ve kültürel durumları bu değişim ve dönüşüm süreçlerini doğrudan etkilemektedir. Değişen şartlarla beraber kent içerisinde insanın etkileşim içinde bulunduğu mekânlar da kaçınılmaz olarak değişime uğramaktadır. Kentteki bu değişim ve dönüşüm sürecinin hızına yetişemeyen mekânlar da yapı ve işlevini yavaş yavaş kaybetmeye ya da kullanılmayan, kayıp mekânlar haline gelerek kendilerini kent yaşamının dışına itilmiş olarak bulmaktadırlar (Akaslan, 2006). Kayıp mekânlar yeniden tasarlamaya ihtiyaç duyan birçok nedenle terkedilmiş ve yeniden geliştirilmeyen kentsel artık alanlardır. Belirli bir sınırı olmayan, kullanıcılarına olumlu bir katkı sağlamayan, kentliler tarafından tercih edilmeyen, terk edilmiş kayıp mekânlar, kentlinin o mekânda yaşantıları deneyimlemesiyle anlamlı hale gelmektedir (Trancik, 1986).

Kentlerde kayıp mekânların ortaya çıkma nedenlerinden biri de kentlerde uygulanan yayılma stratejileridir. Çevresel, fiziksel, sosyal ve artan ekonomik değerinden kaynaklı olarak kent mekânının boşa kullanılmayacak kadar değerli olduğu yadsınamaz (Anonim, 2015). Dolayısıyla kentlerde yayılmacı bir stratejiyi ön plana çıkarmak yerine mevcut olanı iyileştirmek ve kente fiziksel, çevresel, sosyal anlamda birçok sorun oluşturan, kent içinde ihmal edilmiş, işlevsiz kalmış veya terk edilmiş kayıp mekanlardan yeniden yararlanmak, bu mekanları yeniden işlevlendirerek kente kazandırmak ve günlük kentsel yaşama entegre etmek oldukça önemli görünmektedir. Kentsel bütünlük ve sürekliliği sekteye uğratmasından dolayı her ne kadar kayıp mekânlar kent için dezavantaj olarak görünseler de aslında bu alanlar kent için aynı zamanda güçlü birer potansiyellerdir (Lee ve Hwang, 2015).

Yapılan araştırmalar neticesinde bu tür alanlardan yeniden yararlanma ve işlevsel, sağlıklı, canlı, ilginç ve güvenli yerlere dönüştürmek için dünyada ve ülkemizde uygulanmış çeşitli müdahale türlerinin olduğu görülmektedir. Kente yeniden

kazandırma konusunda yapılan çeşitli uygulamalar olmasına karşın ilgili yazında bu tür mekânların nasıl tespit edileceğine dair özellikle ulusal yazında çok fazla yayın bulunmamaktadır. Bu durum da tez çalışmasının özgünlüğünü arttırmaktadır. Bu yönüyle çalışmanın özellikle ulusal yazına katkı sağladığı ve bir boşluğu doldurduğu düşünülmektedir.

Kayıp mekânları tespit etmek konusunda ilgili yazında alanında öncü kitaplardan biri olan Roger Trancik 'in (1986) 'Finding Lost Spaces: Theories of Urban Design'' başlıklı kitabı temel kaynak kitap olarak kullanılmıştır. Trancik (1986), kayıp mekânları bulma yöntemini açıklarken vurgu yaptığı 3 temel kentsel tasarım kuramından bahsetmektedir; (1) şekil-zemin kuramı, (2) bağlantı kuramı ve (3) yer kuramı. Bu çalışma da kuramsal ve yöntemsel temelini buradan almaktadır. Çalışma kapsamında yapılan şekil-zemin ve bağlantı analizleri uzman bakış açısı ile biçimsel nitelikte sorgulamalar şeklinde iken 'yer'i anlamaya yönelik analizler daha çok mekânda kültürel, tarihsel ve doğal çevrenin, kentsel mekânın algılanabilir, okunabilir ve izlenebilir olup olmadığını kullanıcı bakış açısından ölçen irdelemelerdir. Şekil-zemin analizinden kentsel doluluk ve boşluk dengesine bakılmış, dokunun tanımlayıcı nitelikleri biçimsel olarak sorgulanmıştır. Bağlantı analizinde çalışma alanının bağlantısallık / erişilebilirlik açısından biçimsel incelemesi yapılmıştır. Bu analizle çalışma alanı bünyesinde erişilemez konumda olan, ana bağlantı noktalarından saklı kalmış, sorunlu herhangi bir mekânın olup olmadığı yine biçimsel analizler yardımı ile çözümlenmeye çalışılmıştır. 'Yer' analizleri ise 'anlam, aidiyet, toplumsal bellek, kimlik, imaj' gibi daha soyut ve sübjektif sonuçlara dayalı olduğundan daha kapsamlı bir araştırmayı gerektirmiştir.

Bir alan/mekân eğer kullanıcıları açısından herhangi bir anlam içermiyorsa, kişiler o mekâna/alana kendilerini ait hissetmiyorlarsa, toplumsal bellekte yer edinmemişse kayıp mekân olarak karşımıza çıkma potansiyeli de o derecede artacaktır. Herhangi bir aidiyet hissedilmeyen, sevilmeyen, beğenilmeyen mekânlar da zamanla kullanılmamalarından ötürü kayıp mekân niteliğine bürünebilirler. Dolayısıyla 'yer'in ruhunu anlamak, içindeki anlamlı, aidiyet hissedilen mekânları bulmak, sevilen-beğenilen-algılanan veya tam tersi durumdaki mekânları tespit etmek amacıyla çalışma alanı bünyesinde 29'u kadın, 21'i erkek katılımcı olmak üzere toplam 50 kişi ile bir anket uygulaması gerçekleştirilmiş ve kullanıcı bakış açısı ölçülmüştür. Katılımcıların zihninde kalan alanları belirleyebilmek için anketlerde bilişsel harita da çizmeleri istenmiştir. Daha sonra yapılan tüm analizler bütünleştirilerek hem biçimsel hem de

algısal anlamda çalışma alanı bünyesindeki kayıp mekânlar ortaya konmuştur. Tüm bu değerlendirmeler Konya tarihi kent merkezinden seçilen çalışma alanı sınırları içerisinde gerçekleştirilmiştir.

1.1. Çalışmanın Amacı

Konuya yaklaşım çerçevesinde bu çalışmanın temel amacı; kent içinde örnek alan olarak seçilen Konya tarihi kent merkezi çalışma alanı içerisinde bulunan, kayıp mekân olarak belirlenecek alanları tespit etmek ve bu alanların kente yeniden kazandırılması noktasında stratejiler geliştirmektir.

Bu temel amaç çerçevesinde çalışmanın varsayımları aşağıdaki gibidir;

- **Varsayım 1:** Kent içinde zihinlerde yer etmeyen, algılanmayan mekânlar birer kayıp mekândırlar.
- **Varsayım 2:** Kent içinde sevilmeyen, beğenilmeyen, bir ‘yer’ duygusu oluşturmayan mekânlar kullanılmamaları, deneyimlenmemeleri sonucu birer kayıp mekân haline dönüşürler.
- **Varsayım 3:** Kentsel doluluk-boşluk dengesi kurulmamış, tanımsız alanlar aynı zamanda algılanabilirlikten ve beğeniden yoksundurlar, bu yönleri ile de birer kayıp mekândırlar
- **Varsayım 4:** Kentin diğer işlevsel bölgeleri ile erişim anlamında bağlantısı kurulmamış alanlar zamanla kayıp mekân haline dönüşürler.

Yukarıda belirlenmiş olan varsayımların çalışma kapsamında yapılan analizler yardımı ile doğruluğu test edilmeye çalışılmıştır.

1.2. Çalışmanın Kapsamı

Çalışmanın birinci bölümünü oluşturan giriş kısmı, konuya yaklaşımın sunulduğu, amaç, kapsam ve yöntemin aktarıldığı, çalışmaya yön veren, önemli katkılar koyan ulusal/ uluslararası akademik çalışmaların özetlendiği bir bölümdür. Bu bölümde çalışmanın amaç, kapsam ve yöntemi belirlenerek genel bir çerçeve çizilmektedir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, belirlenen amaç ve hedeflere ulaşmak için farklı araştırmacılar tarafından farklı dönemlerde farklı şekillerde adlandırılan ‘kayıp mekân’ kavramının oluşma nedenleri, türleri, bulma yöntemleri, sorunları, potansiyelleri, önleme yöntem ve tekniklerine değinilerek kayıp mekân kavramı ayrıntılı olarak ele

alınmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde saha araştırmasına altlık oluşturacak kavramsal çerçeve genel hatlarıyla sunulmuştur.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise kavramsal çerçeveden yola çıkılarak çalışma alanında kayıp mekânları bulmak ve irdelemek noktasında saha araştırmasının sonuçlarının sunulduğu bir bölüm oluşturulmuştur. Konya tarihi kent merkezinde seçilen çalışma alanında, yapılan şekil-zemin analizi, bağlantı analizi, anket görüşmeleri ve çizdirilen bilişsel haritalarla ortaya çıkan bulgular bu bölümde sunulmuştur. Yapılan analizler ve tartışmalar sonucunda kayıp mekân olarak tespit edilen Kılıçarslan Meydanı ve çevresinin mekânsal süreçlerinin irdelenmesi ve kente kazandırılması noktasında önerilen stratejiler bu bölümde sunulmuştur.

Çalışmanın son bölümünü oluşturan dördüncü bölümünde ise ortaya çıkan kayıp mekânları kente yeniden kazandırma noktasında stratejiler geliştirilmiş ve bu doğrultuda öneriler getirilmiştir.

1.3. Çalışmanın Yöntemi

Literatür araştırmalarını içeren birinci bölümde, kayıp mekân kavramı üzerine farklı dönemlerde farklı araştırmacılar tarafından yapılan farklı tanımlamalar bir araya getirilmiştir. Bu doğrultuda genel hatlarıyla kentsel mekânların kayıp mekâna dönüşme süreçleri ortaya konmaya çalışılmıştır. Kayıp mekânların ortaya çıkma nedenlerinden bahsedilerek sorunun kaynaklarına değinilmiştir. Ardından farklı ölçeklerdeki kayıp mekân türleri kent içerisindeki örneklerle ele alınmıştır.

Kayıp mekânları bulma noktasında, Roger Trancik'in 'Finding Lost Space: Theories of Urban Design' isimli kitabında bahsedilen kayıp mekânı bulma yönteminin dayanakları olan şekil-zemin, bağlantı ve yer kuramı, saha araştırması bölümünde çalışma alanında uygulanmıştır. Şekil-zemin ve bağlantı analizlerinde çalışma alanının biçimsel analizleri yapılmış ve sorunlu bölgeler tespit edilmiştir. Trancik'in yer kuramı hakkında bilgiye erişim noktasında anket ve bilişsel haritalama yöntemi kullanılmıştır. Rastgele örneklem tekniği ile çalışma alanında 50 kişiyle anket görüşmeleri gerçekleştirilmiştir. Anket çalışması üç bölümden oluşmaktadır; Ankete katılan kullanıcıların sosyo-demografik özelliklerini içeren giriş soruları (yaş, cinsiyet, eğitim durumu), kent mekânını algılamaya yönelik sorular ve son olarak bilişsel haritalama çalışmasıdır. Bilişsel haritalama kullanıcıların çalışma alanını akıllarında kaldığı kadarıyla kroki şeklinde çizmelerini kapsamaktadır. Anket görüşmeleri 2021 yılının Aralık ayında gerçekleştirilmiştir. Anket çalışmalarında elde edilen veriler SPSS

programı ile sisteme girilmiştir. Anketlerde çıkan tüm sonuçlar ve yapılan çapraz sorgulamalar ortaya konmuş ve alan hakkında değerlendirmeler yapılmıştır. Ortaya çıkan bilişsel haritalar doğrultusunda ortaya ortak bir bilişsel imaj haritası çıkartılmıştır. Bütün analizler harmanlanarak yapılan değerlendirmeler sonucunda kayıp mekânlar ortaya çıkartılmıştır. Bulunan kayıp mekânlar içerisinde katılımcılar tarafından en çok sevilmeyen ve yetki verilse ilk müdahale etmek istedikleri alan Kılıçarslan Meydanı ve çevresi çıkmıştır. Örneklem alan olarak seçilen Kılıçarslan Meydanı ve çevresinin geçirdiği mekânsal süreçleri, yapılan müdahaleler irdelenmiş ve alanın kayıp mekâna dönüşme süreci ortaya konmuştur. Sonuç kısmında Kılıçarslan Meydanı ve çevresi için kente kazandırma noktasında stratejiler geliştirilmiş ve öneriler getirilmiştir.

1.4. Kaynak Araştırması

Bu tez kapsamında, çalışmanın ana konusunu oluşturan ‘Kayıp Mekân’ konusu için literatürde yer alan yüksek lisans, doktora tezleri, bu konuda yayınlanmış ulusal/uluslararası makaleler derinlemesine incelenmiştir. Bu çalışmaya değerli katkılar koyan bu araştırmalar arasından, teze yön veren çalışmalar aşağıda aktarılmaya çalışılmıştır.

Akaslan, (2006) ‘*Etkinliğini Yitirmiş Kentsel Mekânların Kent Yaşamına Katılması*’ konusunda yaptığı çalışmada, kentsel mekânda yaşam koşullarının değişmesiyle oluşan veya bazı kentsel mekânların içindeki kentsel yaşamı kesintiye uğratmasıyla ortaya çıkan kent içindeki etkinliğini yitirmiş alanlar, örnekler üzerinden incelemiştir. Bu kentsel mekânların taşıdığı potansiyeller ortaya konmaya çalışılmış ve geçici kullanımlarla nasıl kente kazandırılacağı üzerinden değerlendirilmeler yapılmıştır. Geçici fonksiyonların, etkinliğini yitirmiş kentsel mekânlara kazandırdığı kalıcı potansiyeller bir arada gösterilmiştir. Ayrıca etkinliğini yitirmiş alanların marjinal etkinlikler yapılarak kent yaşamına katılmasıyla kişisel ve genel kent imajında değişime neden olacağı beklenmektedir. Çalışma sonucunda kentin sahip olduğu potansiyeller ortaya çıkartılmış ve festivallerin katkısıyla kent bir gösteri mekânı olarak daha cazip hale geleceği öngörülmüştür.

Emerce, (2012) tarafından hazırlanan ‘*Kıyı Alanlarında Kentsel Tasarım Bağlamında Kayıp Mekânların İrdelenmesi, İstanbul- Eminönü Örneği*’ başlıklı yüksek lisans tezinde, kıyı mekânında yapılan kentsel müdahalelerle işlevsiz kalan kamusal alanları, kentsel tasarım bağlamında ele almaktadır. Son yıllarda kıyı alanları önem kazanmasına rağmen bu mekânlar doğru şekilde değerlendirilememektedir. Bu

bağlamda kıyı alanların kamusal alan kullanımını kayıp mekân bağlamında irdelenmiştir. Örnekleme alan olarak da Eminönü Meydanı ele alınarak kayıp mekân olgusunun ortaya çıkış nedenlerinin tespit edilmesi, bu doğrultuda çeşitli örneklerin analiz edilmesi söz konusu olmuştur. Çalışma sonucunda, Eminönü bölgesinde geçmişte yapılan yanlış müdahalelerden ders alınması gerektiği belirlenmiştir. Meydanın çevresindeki tarihi dokular yıkılarak başarılı bir meydan ortaya çıkarılamayacağı açıkça gösterilmiştir.

Boz, (2016) '*Atıl Kent Mekanının Geçici Kullanım Yaklaşımı İle Değerlendirilmesi: Kadıköy, Yeldeğirmeni Örneği*' başlıklı yüksek lisans tezinde ilk olarak, kent mekanlarının değişimi-dönüşümü ile birlikte ortaya çıkan atıllılaşma süreçleri ele alınarak geniş bir literatür tartışması ortaya konmuştur. Atıl kent mekânlarının yeniden kullanılması geçici kullanım stratejisi üzerinden değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla atıl mekân ve geçici kullanım kavramları birlikte ele alınmıştır. Çalışmanın yere özgü bir deneyim geliştirebilmesi için Yeldeğirmeni semti örnekleme alanı olarak seçilmiştir. Sistemik bir yaklaşım dâhilinde değerlendirilen atıl mekân tespiti, türü, açık alanlara dair ihtiyaç programı üzerinde geçici kullanımın belirlenmesi çalışmaları ele alınmış ve atıl alanların potansiyelleri ortaya konmuştur. Veriler harita üzerine işlenerek Yeldeğirmeni'ni atıl alanları için potansiyel kullanım haritası elde edilmiştir. Dört örnekleme alanı üzerinde geçici kullanıma yönelik stratejiler ve öneriler geliştirilmiştir. Çalışma sonucunda ülkemizdeki mevcut planlama anlayışı içerisindeki mevzuatların, kayıp mekânların değerlendirilmesi ve kente kazandırılması noktasında fırsatlar sunmadığı görülmüştür. Geçici kullanım yaklaşımının, küçük ölçeklerdeki alanların kente kazandırılması noktasında fırsat sunan önemli çözüm stratejilerinden biri olduğu düşünülmektedir. Kamusal alanı destekleyen geçici kullanımlarla ilgili yeterli düzenlemelerin yapılması ve katılımcı bir ortamın oluşturulması gerektiği düşünülmektedir.

Özbek, (2012) '*Kentsel Bir Patoloji: Kayıp Mekân - Ewsad Projeleri Üzerinden Bir Değerlendirme*' başlıklı yüksek lisans tezinde ise kentlerde değişim ve dönüşüm sonucunda ortaya çıkan kayıp mekânı tanımlamaya çalışmıştır. Çalışmanın kuramsal kısmında yapısal-işlevsel ve sistem yaklaşımları ele alınmıştır. Bu yaklaşımlar ele alınarak kent ve kayıp mekân arasındaki ilişki tanımlanmaya çalışılmıştır. Saha araştırması bölümünde ise seçilen üç farklı örnekleme alanı analiz edilmiştir. Seçilen örnek kentsel alanlar Gazi Üniversitesi'nde 2007, 2008, 2009 yıllarında yapılan kış okullarının ortaya koyduğu projeler ile tartışılmıştır. Çalışma sonucunda kayıp mekânlar, kentin nitelikli dönüşümü için bir başlangıç noktası olarak önemli

görülmektedir. Kayıp mekânların değişimi ve dönüşüm ile oluşan yeni kimlik potansiyelleri ve yeni ekolojik değerler birçok kentte bu mekanların önemli kentsel dönüşüm alanı olarak görülmesi gerektiğini açıklamaktadır.

Aydınlı, (2012) tarafından hazırlanan *'Beşiktaş İlçesi Atıl Mekânların Kent Kurgusuna Katılmalarına Yönelik Performans Temelli Yaklaşımlar'* başlıklı yüksek lisans tezinde Beşiktaş ilçesinin kent merkezinde yer alan atıl mekânların bulunarak ekolojik ve sosyal faydalar sağlaması için peyzaj performansı açısından yeşil altyapı yaklaşımıyla kent sistemine dahil olmaları için öneriler geliştirilmiştir. Bu tez çalışması sonucunda Beşiktaş kent merkezinde bulunan atıl alanların potansiyeli ve çevreye etkisi tartışılmış olup, kent kurgusuna katılımlarının sağlanması vurgulanmış ve plancılara yaratıcı yaklaşımlar geliştirmelerine bir kaynak oluşturması düşünülmüştür. Çalışma yöntemi olarak yerinde gözlem ve haritalama kullanılmıştır. Çalışma alanında atıl alanlar ve yeşil alanlar ile ilgili elde edilen veriler ışığında değerlendirme yapılmıştır. Atıl alanların kentsel yeşil altyapı sisteme katılmaları için peyzaj performans parametreleri göz önüne alınarak öneriler geliştirilmiştir. Çalışma sonucunda kayıp mekânların taşıdıkları potansiyeller sayesinde, enerji ve su tasarrufu, karbon salımının azaltılması, biyoçeşitlilik gibi ekolojik ve sosyolojik birçok fayda sağlayan yeşil altyapının bir parçası olabileceği öngörülmüştür.

Nefs, (2006) tarafından hazırlanan *'Kullanılmayan Kentsel Alan: Koruma Mı Dönüşüm Mü? Kentsel Çorak Arazilerin Ve Terk Edilmiş Binaların Geleceği Hakkında Polemikler'* başlıklı bu makale metropolde kullanılmayan kentsel alanların rollerini, gelecekleri hakkında polemik söylemleri inceleyerek tartışmaktadır. Kullanılmayan kentsel alanın şehir planlamasındaki rolü ve kentsel alanın üretimi nelerdir bunlardan bahsedilmektedir. Kullanılmayan kentsel alan tanımında zorluklara işaret eden uluslararası literatürden bir envanter çıkarılmıştır. Farklı şehirlerin ve teorilerin örnekleri, kullanılmayan kentsel alanın kent planlamasındaki rolünü, kentlerin oluşumunda ve büyümesinde güçlü bir araç olduğu ele alınarak tartışılmaktadır. Sonuç olarak, kullanılmayan kentsel alan, şehrin oluşumu ve büyümesi sırasında hükümetler-yatırımcılar için hatta düşüş durumunda bile bazı kuruluşlar ve bireyler için güçlü bir araç olmuştur. Günümüzde birçok metropolde en önemli kentsel projeler, kullanılmayan kentsel alanların dönüşümü ile ilgilidir. Bu kentsel operasyonların boyutu ve yatırımları hala artmaktadır.

Hamelin, (2016) tarafından hazırlanan *'Kayıp Alanın Potansiyeli: Yeni Bir Tanımlama Modeli, Kentsel Boşluk Alanının Sınıflandırılması ve Dönüştürülmesi'*

başlıklı keşif tezinde nitel ve nicel verilerin toplanması farklı aşamalardan geçmiştir. İlk olarak, Downtown Guelph Urban Growth Center'daki kentsel boşluklar, boşluk analizi kullanılarak belirlendi ve kentsel boşlukların sınıflandırılması yapıldı. Daha sonra morfolojik analiz, kentsel boşluk alanlarını yeniden gözden geçirmek ve sınıflandırmak için kullanıldı. Her boşluk alanı kategorisi, biçimi ve yapısı bakımından benzersiz olduğunu ortaya çıkardı. Üçüncü aşamada yükseltilmiş altyapılar (köprüler vs.) daha iyi incelendi. Genel olarak tez çalışması, bir vaka çalışması analizi ile onları dönüştürmek için kullanılan çeşitli müdahale stratejilerini göstererek kamusal alan olma potansiyellerini araştırmıştır. Çalışma boyunca kentsel boşluk alanlarını dönüştürmek için fikirlerin ve kavramların araştırılması yoluyla, kamu sanatı, geçici - taktik şehircilik, kalıcı - planlı yaklaşımlar, kapsamlı yöntem - pop-up, pilot, kalıcı çerçeve olmak üzere birçok farklı yöneme odaklanılmıştır. Bu metodolojik süreç daha sonra yapılacak araştırmalar için bir temel olarak görülebilir.

Akbarpour ve Tabibian, (2015) tarafından hazırlanan '*SWOT Kullanılarak Kayıp Alanların İyileştirilmesi İçin Yaya Odaklı Yaklaşımlar*' başlıklı çalışmada, yaya odaklı yaklaşım göz önünde bulundurularak Tahran'da Seyedkanyan isimli üst geçit çevresindeki kayıp mekânları canlandırmak için stratejiler geliştirmeye çalışılmıştır. Kayıp mekânlar, SWOT yöntemi (avantajlar, dezavantajlar, fırsatlar ve tehditler) üzerinden tanıtılmıştır. Daha sonra Delhi yöntemi ile iç ve dış faktörler değerlendirilmiş ve en etkili faktörlere dayanarak uygun stratejiler seçilmiştir. Bu mekânların yeniden tasarlanması ve kullanılması büyük önem taşımaktadır. Yazar, çalışılan alanlara yaya odaklı tasarımlar tahsis etmeye odaklanmıştır. Çalışma sonucunda benzer kentsel bölgelerin yeniden canlandırılması için kullanılacak özel çözümler üretilmeye çalışılmıştır.

Kuloğlu, (2013) '*Boşluğun Devinimi: Mimari Mekândan Kentsel Mekâna*' başlıklı makalede mimari formdaki boşluğun kentsel mekân boşluklarına yaptığı faydalar ve karşılıklı etkileşimleri tartışılmaktadır. Çalışmada çıkarılan en önemli sonuç, boşluk kenti ve mimari mekânı biçimlendiren en önemli öğedir. Bu biçimlendirmede boşluğun mimari mekânda yaşadığı devinim bu biçimlendirmeyi farklılaştırmaktadır.

Nemeth ve Langhorst, (2014) '*Kentsel Dönüşümü Yeniden Düşünmek: Boş Araziler İçin Geçici Kullanımlar*' başlıklı makalede kentsel boşlukların dezavantajlarını en aza indirmek ve avantajlarını en üst düzeye çıkarmak için geçici kullanımlar geleneksel yaklaşımlara umut verici bir strateji olarak öngörülmüştür. Yakın gelecekte insanların büyük bir çoğunluğunun kentsel nüfus yoğunluğu yüksek olan alanlarda

yaşayacağına dair projeksiyonlar göz önüne alındığında, kentsel boş arazileri kente kazandırma noktasında geçici kullanım stratejisinin daha da önemli olacağı belirtilmektedir.

Govender, (2015) tarafından hazırlanan ‘*Kayıp Mekânı Canlandırmak İçin Bir Araç Olarak Spor*’ başlıklı makale kayıp alanların kentsel bağlamda varlığını, etkisini ve kentsel “kayıp mekânı” canlandırmak için sporun nasıl katalitik bir araç olarak kullanılabileceğini belirtmektedir. Kentsel katalizörler yeniden geliştirme stratejileridir. Sporda sosyal bütünleşmeye, hoşgörüyeye katkıda bulunan insani ve sosyal gelişim stratejilerinin bir parçasını oluşturur. Kayıp mekânların kente kazandırılması noktasında katalitik bir araca ihtiyaç vardır ve spor kentsel bağlamın sosyal, ekonomik ve mimari özelliklerine cevap veren ideal bir unsur olduğu görülmektedir.

Burg, (2011) tarafından hazırlanan ‘*Ölü Alandan Yeşil Alana: Muncie Şehir Merkezinin Stratejik Yeşil Alan Kullanılarak Yeniden Geliştirilmesi*’ başlıklı makalesinde, Muncie kentindeki boş, büyük ve az kullanılan otoparkların yeniden kente kazandırılması noktasında önemli potansiyelleri olduğunu belirtmektedir. Bu mekânlardaki değişim ve dönüşümler ile şehir merkezindeki kullanıcılara yeşil alan, tarımsal alan ağı ve yaya koridoru oluşturulması amaçlanmıştır. Bu mekânların kente kazandırılması ile kent merkezini daha yaya dostu hale getirecek, resmi ve gayri resmi toplantılar için mekânlar sağlayacak, mülk değerlerini iyileştirerek ve şehir merkezini hem yeni müşterileri hem de yeni işletmeleri çekecek bir yer haline getirerek ekonomiyi canlandıracaktır.

Lee ve Hwang (2020) tarafından hazırlanan ‘*Kullanılmayan, Az Kullanılan Ve Kötüye Kullanılan: Kentsel Boşluklar Üzerine Teorilerin İncelenmesi*’ başlıklı makale geniş bir kentsel boşluk literatürünü ele almaktadır. Yaygın planlama sisteminin bir sonucu olarak kentsel boşlukların nasıl oluştuğunu, kentsel boşlukların kentte yarattığı sorunlar ve kente kazandırılması noktasındaki potansiyellerden bahsetmektedir.

Samadi ve Hasbullah (2008) ‘*Kentsel Rekreasyon Gelişimi Olarak Binalar Arasındaki Boşlukların İyileştirilmesi*’ başlıklı makalesinde gelişmiş ülkelerdeki çoğu gelişmiş şehirde, şehir yöneticileri ve halk, binalar arasında kalan boşlukların şehirlere potansiyeller ve tehditler sağladığını fark etmiştir. Aynı zamanda şehre hiçbir katkısı olmayan bu alanların güvenliği tehdit ettiği de aşikârdır. Bu nedenle bu makalede binalar arasındaki boşluk türlerinden ve bu alanların nasıl kente kazandırılacağına değinilmiştir.

Pagano ve Bowman (2000) tarafından hazırlanan '*Kentlerde Boş Arazi: Kentsel Bir Kaynak*' başlıklı makale büyüklüğü ve coğrafi konumu ne olursa olsun, pek çok şehir, boş ve terk edilmiş mülklerle ilişkili kamu sıkıntılarını "azaltmaya" çalışmak için muazzam kaynaklar harcadığını fakat boş arazilerin düzenlenmesine ve yönetilmesine verilen bu dikkatin, uzun vadeli çözümlerden ziyade kısa vadeli düzeltmelerle sonuçlandığını göstermektedir. Makalede boş araziler ve terk edilmiş yapılar hakkında bilgi toplamak için, nüfusu 100.000 veya daha fazla olan ABD şehirlerinde, şehir yetkililerine anket çalışması yapılmıştır.

Omar ve Saeed (2019) tarafından hazırlanan '*Şehirlerin Gelişimi İçin Potansiyel Kaynak Olarak Kentsel Boşluklar*' adlı makalede kentsel boşlukların açık teorik tanımını, oluşum nedenlerini ve kent üzerindeki etkisini anlamak için kentsel boşluklarla ilgili literatürü gözden geçiren teorik yaklaşım ve kentsel boşlukların yeniden kullanılması adına bir dizi uluslararası örnek sunmaktadır. Araştırma, kentsel boşlukları bir değer olarak görmektedir. Kentsel boşlukların yeniden kullanımı noktasında çevresel, ekonomik, sosyolojik, tarihi-kültürel, görsel ve estetik değerlerini ele almıştır.

Lee (2020) hazırlanan makalede '*Küçülen Bir Şehirde Kullanılmayan Mekânların Kişilerin Kendiliğinden İşgal Etme Faaliyetleriyle Dönüştürülmesi: Janghang Örneği, Güney Kore*' adlı çalışma için yazar nüfusu sürekli azalan ve yerel sanayi nedeniyle küçülen bir şehir seçti. Yerleşim bölgelerinde çok sayıda boş ve terk edilmiş ev ve çok sayıda arsa vardı. Ayrıca, geçmiş sanayi tarafından kirlenmiş tesisler, kullanılmayan demiryolu siteleri ve daha hafif iskeleler kentte terk edilmiş ve kullanılmadan kalmıştır.

Yukarıda özetlenen çalışmalar dışında Roger Trancik tarafından yazılan kayıp mekânın oluşma nedenleri, türleri ve nasıl bulunacağını anlatan '*Finding Lost Space: Theories Of Urban Design*' isimli kitap incelenmiştir. Özellikle modernizmin planlamayı nasıl etkilediğinden ve bunun sonucunda oluşan kayıp mekânların kente kazandırılması noktasında yeni bir kuralın olması gerektiğinden bahsetmektedir. Kentsel tasarım bağlamında kayıp mekânların nasıl belirleneceğini, dayandırdığı kuramlarla anlatmaktadır. Michael Pagano ve Ann Bowman tarafından yazılan '*Terra Incognita: Boş Arazi ve Kent Stratejileri*' isimli kitapta incelenmiştir. Boş arazilerin nasıl geliştirilebileceğini gösteren farklı teorileri tartışan kitapta kayıp mekânların önemli potansiyellere sahip olduğunu bize göstermektedir.

2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Çalışmanın kavramsal ve kuramsal altyapısını oluşturan bu bölümde boşluk, kentsel boşluk ve kayıp mekânla ilgili kavramlara değinilmiştir. Farklı ölçeklerdeki kayıp mekân türlerinden ve bu mekânların oluşum nedenlerinden bahsedilmiştir. Kayıp mekânların sorunları ve potansiyelleri üzerinde durularak kente yeniden kazandırma noktasında kullanılan strateji ve yöntemler dünya üzerinden örneklerle ayrıntılı olarak incelenmiştir. Ayrıca kayıp mekânı bulma yöntemi olarak Roger Trancik'in (1986) '*Finding Lost Space*' adlı çalışmasında bahsettiği kuramsal açıklamalardan yola çıkılarak çalışmanın kuramsal altyapısı da aktarılmaya çalışılmıştır.

2.1. Boşluk, Kentsel Boşluk, Kayıp Mekân

Merriam-Webster Sözlüğüne (2015) göre "*boşluk*" kelimesi "*hiçbir şey içermez*" anlamına gelirken, "*kayıp*" "*fiziksel olarak mahvolmuş veya tahrip edilmiş*", "*artık görünmez*", "*kullanılmamış, kazanılmamış*", "*eksik veya eksik bir alan*" olarak da tanımlanmaktadır.

'Otuz çubuk tekerleğin ortasında birleşir, aralarındaki küçük boşluk tekerleği döndürür. Çamurdan yapılan çanak, işlevini çevrelediği boşlukla görür. Bir odanın duvarlarına kapı ve pencereler yapılır. Fakat asıl iş gören odanın boşluğudur. Bütün birleşen öğelerin yararı vardır. Fakat işlevi gören boşluktur.' (Tzu, İÖ 6.yy.).

Tzu'nun (İÖ 6. yy.) boşluğun önemine dair yaptığı bu açıklamayı Kuban (2013), boşluğun ve fiziksel mekânın en yalın işlevsel tanımı olarak ifade eder ve hareketin veya yaşamın boşlukta olduğunu belirtir.

Böylesine önemli bir işlevi olan boşluk, ortak yaşam alanı olan kentler için de oldukça önemli kentsel bileşenlerdendir. Şöyle ki; kentler en genel ve soyut sınıflandırma ile kentsel boşluk ve doluluklardan oluşur. Bu iki kentsel bileşen birbirlerine zıt halleri ile aslında birbirlerinin var olmasını sağlayan tamamlayıcı iki temel unsurdur. Birinin varlığı, oranı diğerini etkiler dolayısıyla aralarında bir denge olması gerekmektedir (Kuloğlu, 2013). Kentsel doluluk ve boşluklar arasındaki denge iyi sağlandığında, aralarındaki ilişki doğru tanımlandığında başarılı ve zengin bir kentsel kurgunun ortaya çıkması mümkündür. Roger Trancik (1986) bu noktada, kentsel doluluk ve boşluklar arasındaki ilişkinin doğru bir şekilde sağlanması durumunda zaman-mekân kurgusunun daha iyi algılanabildiğini vurgulamaktadır. Trancik'e göre kentsel mekânları oluşturan ve bu mekânlarda çevrelenmişlik hissini veren doluluk ve boşluk arasındaki ilişkidir (Trancik, 1986). Eğer ki bu alanlar tesadüfi olarak ya da

herhangi bir kentsel değişim ve dönüşüm sonucunda istemeden ortaya çıkmışsa mekân olarak tanımlanmaları zorlaşmakta ve karşımıza işlevsiz, kullanılmayan kayıp mekânlar olarak çıkabilmektedir (Akı ve Erdönmez, 2005).

Kentsel ölçekte boşluk ve doluluk düşünöldüğünde, yapıların bir araya gelmesiyle oluşan yapay çevre doluluk, geriye kalan alanlar ise boşluğu tarif eder. Bu boşluklar, meydan, sokak, avlu veya rekreasyon alanı gibi tasarlanmış olabileceği gibi, tasarlanmamış, planlanmamış, âtil olarak da karşımıza çıkabilmektedirler.

Narayanan'a göre (2012), 'yokluk' anlamına gelen boşluğun tanımına dayanarak, kentsel bir boşluk, 'geçirgenlik' ve 'kamusal alan' olmayan bir alan olarak görölebilir. Bu, herhangi bir sosyal veya fiziksel alana sahip olmayan mekânı ifade eder (Narayanan,2012).

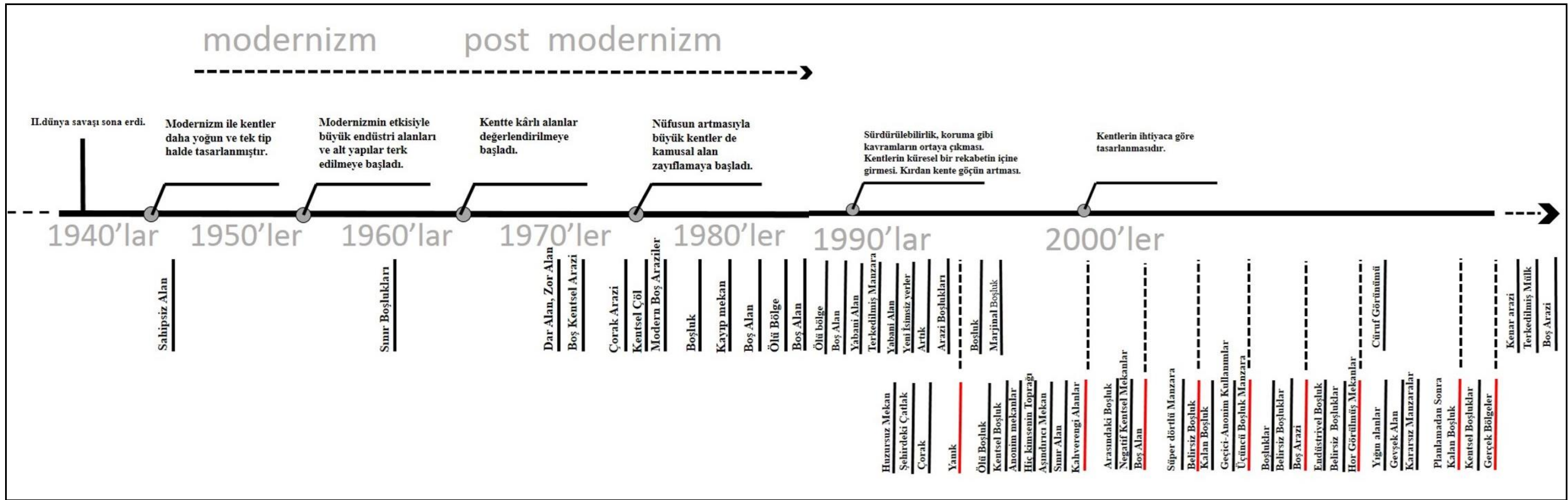
Kevin Lynch (1960) 'The Image of the City' adlı kitabında, kent imgesi ve yön bulma konusunda boşlukların olması gerektiğini ve bireylerin bu boşlukları kendisinin tanımlayabilmesi ve tamamlayabilmesi gerektiğini belirtmektedir. Lynch'e göre (1960) kentsel boşluklar her ne kadar dezavantajlı alanlar olarak görölse de aynı zamanda kente kimlik de kazandıran kentsel bileşenlerdir.

Ebner'e göre (1999), boş kentsel alanlar da etrafındaki dolulukların, kentsel faaliyetlerin varlığından ve kentsel alan üretim sürecinin bir parçası olmalarından ötürü yapılı çevrenin ayrılmaz bir parçasıdırlar. Alvarez (1994) de boşluğu arazi kullanımının başka bir yöntemi olarak görmektedir. Abraham Akkerman (2009) ise 'kentsel boşluk' terimini gerçekten 'tanımlanamayan' olarak ifade etmektedir.

Jonas & Rahmann'a (2015) göre, kentsel boşluklar, herhangi bir işlevleri, sınırları olmayan, yasadışı faaliyetlere de ev sahipliği yapabilen güvensiz tampon bölgelerdir. Jeong, Hwangand ve Lee (2015) bu tür bölgelerin ve özellikle de yerleşim alanlarında yer alan alanların geri dönöştürölme, yeniden güçlendirilme potansiyelinin olduğunu belirtmektedir (Jeong, Hwangand ve Lee, 2015). Aynı zamanda kentsel ortamdaki boşluklar temelde insanların ve hayvanların, seslerin ve kokuların, malların ve hizmetlerin akışkan hareketi için de fırsat sağlamaktadırlar. Yapay çevredeki kuralcı sınırlara karşı denge olarak kentsel boşluklar daha esnektir ve çeşitli zaman ölçeklerinde yenilik ve yaratıcılık potansiyeli de sunmaktadırlar (Smith, 2008). Dolayısıyla, kentte yaşayan kişilerin kısa ya da uzun zaman aralığında deneyimlediği, bireylerin etkileşim içinde olduğu ve herhangi bir fiziksel eylemde bulunduğu bütün olarak düşünölen kentsel mekândaki boşlukların taşıdığı potansiyel yadsınamaz. De Sola-Morales (2013) de bu alanların doğası gereği potansiyelle sahip olduğunun altını çizmektedir.

1950’li yıllardan itibaren kentin fiziksel gelişimi ve oluşumuna, kentin yaşamına damga vuran modernizm ve postmodernizm akımları da yukarıda bahsi geçen kentsel boşluklar üzerinde oldukça etkili olmuşlardır. Tibbalds’a göre (1988) modernizm döneminde “yapı” kentsel tasarımın en önemli unsuru iken postmodern dönemde “yapılar arasındaki boşluklar” yapıdan daha önemli hale gelmeye başlamıştır. Açık alanlar, terkedilmiş mekânlar, yapı bulundurmeyen alanlar ve bina arası mekânlar gibi örneklendirilebilecek kentsel boşluklar bu dönemde kentsel tasarım için oldukça önemli hale gelmektedir. Kentsel doluluk ve boşlukların bir denge içerisinde olması ve aralarındaki ilişkinin etkin ve sürekli biçimde kullanılması dış mekânın zenginliğini arttıracaktır (Akarsu, 2001).

Modernizm döneminde kentteki en önemli unsurun ‘yapı’ olması durumu kayıp mekân kavramının bu dönemde yeterince tartışılmamasına yol açmıştır. Postmodern dönemle birlikte ortaya çıkan ‘canlılar boşlukta yaşar’ anlayışı ‘boşluk’ kavramını daha bir önemli hale getirmiştir. Bu dönemde kentte yer alan boşlukların yaşanabilir bir şekilde tasarlanması gerekliliğinin altının çizilmesi ‘kayıp mekân’ kavramının daha çok araştırılmasına ve ilgili yazında daha çok yer etmesine neden olmuştur. Dolayısıyla modernizm kentte bulunan her boşluğu yapısal anlamda doldurmaya çalışsa da postmodernizm, kentsel boşlukları insanların yaşayabileceği mekânlar haline getirmek amacındadır. Aşağıdaki şekil hem kent mekanının değişiminde etkili olduğu düşünülen süreçleri hem de süreç içerisinde ilgili yazında kendine yer bulan kayıp mekân tanımlamalarını göstermesi açısından önemli görünmektedir (Şekil 2.1). Şekil 2.1.’den de anlaşılacağı üzere, özellikle 1970’lerden sonra kavramla ilgili tanımlamaların arttığı görülmektedir. Özeren’in (2012) de belirttiği üzere her kentin kendine özgü birbirinden farklı dinamikleri vardır ve bu kavramın çeşitlenmesine, farklı şekillerde tanımlanmasına neden olmaktadır (Özeren, 2012). Dolayısıyla geçmişten günümüze değin kayıp mekânı anlatmaya çalışan kavramların sürekli değişmesi, farklı terimlerle adlandırılması doğaldır. Sadece bu kavramların derinlemesine araştırılması bile başlı başına bir çalışma konusu olabileceğinden bu bölümde konuya dair içeriğin sadece bir bölümü aktarılabilmektedir (Şekil 2.1.). Kent içindeki işlevsiz, kullanılmayan, kayıp boşlukların tarihsel süreç içerisindeki gelişimi aşağıdaki şekilden kısaca anlaşılabilir.

Şekil 2.1. Tarihsel süreç içerisinde kayıp mekânların oluşum aşamaları ve bu tür mekânlar için kullanılan tanımlamalar (Doron, 2007; Girolama, 2012; Boz, 2016'dan faydalanılarak yazar tarafından yeniden oluşturulmuştur.)

Yapılan araştırmalar sonucunda Şekil 2.1.’den de anlaşılacağı üzere kayıp mekân kavramının 1986 yılından bugüne kadar birçok farklı isimle (*kayıp mekân, ölü bölge, boş arazi, artık mekân, kayıp bölge, kullanılmayan alan, boşluk, sınır alanı, terk edilmiş siteler, ölü mekân, terk edilmiş alan vb.*) literatürde yerini aldığı görölmektedir.

Doron, (2000), bu tip alanlar için ‘ölü bölgeler’ terimini kullanırken, Girolamo (2013) ‘boş, geçişli, belirsiz, ihmal edilmiş’ gibi bazı terimler kullanmıştır. Pagano ve Bowman’a göre (2004) boş arazi, ‘terkedilmiş bina ve yapıları olan az kullanılan parsel tipi’ni ifade ederken, Groth ve Corjin (2005)’e göre bu tür alanlar ‘şanslı şehir boşlukları’dır. Bu tür boşluklar için özellikle 1997 yılından sonra Amerika’da sıklıkla ‘brownfields’ teriminin kullanıldığı görölmektedir (Perović ve ark, 2012). Bu terim ile anlatılmak istenen ‘terk edilmiş, boşta kalan veya yetersiz kullanılan endüstriyel ve ticari tesis alanları’dır (U.S. EPA.,2003).

Coğrafyacı Northam (1971), bu terimi başlangıçta küçük boyutlu ve düzensiz, dik düşüşler ve sel tehlikeleri gibi fiziksel kısıtlamaları olan, terk edilmiş arazi parçalarını tanımlamak için kullanmıştır. Northam’a göre bu araziler genellikle geçiş alanlarında bulunurlar ve gelecekteki kullanımlar için bünyelerinde potansiyel barındırırlar (Northam, 1971).

Wall’a göre (2011), bu alanlar tipik olarak büyük formların arasında, altında veya üzerinde bulunan, çevrelenmiş küçük, düzensiz, estetik açıdan çekici olmayan, bağlantısız boşluklardır (Wall, 2011).

Kayıp mekân kavramı ilk kez içerik olarak kullanıcıya olumlu bir katkı yapmayan, yeniden tasarlanmaya ihtiyaç duyan, tesadüfi alanları tanımlamak için Trancik tarafından 1986 yılında ortaya atılmıştır. Trancik (1986), ‘*Finding Lost Space*’ adlı kitabında bu tür alanları ‘kayıp boşluk’ olarak nitelendirmiş ve bu alanları kentlerin güncel sorunları olarak ele almıştır. Trancik’e göre (1986), kentlerdeki bu tür alanlar kent dokusunun içerisinde boşluk bırakan, kent dokusunu bozan, istenmeyen, çevresine çok az katkısı olan ve ihmal edilmiş alanlar olma eğilimindedir.

Bu tür mekânlar alan olarak kent içinde konumlanabileceği gibi, tek yapı ölçeğinde de olabilmektedirler. Trancik’e göre (1986); terk edilmiş sahiller, tren tersaneleri, boşaltılmış askeri alanlar, endüstriyel kompleksler, ihmal edilmiş parklar, marjinal toplu konut projeleri bu tür alanlara örnek olarak verilebilirler.

Bazı durumlarda kayıp mekân kültürel ve toplumsal düzeyde de karşımıza çıkabilmektedir. Şöyle ki; sosyal yaşamın güçlü olarak hissedilmesi gereken kamusal alanda böylesi duyguların kaybedilmesi de kent için kayıp mekân olarak düşünülebilir.

Bir kent sakini veya kente ilk defa gelen bir turist için bu durum elbette farklı algılamalara sebebiyet verebilecektir. Kente ilk defa gelen bir turist için kayıp olarak değerlendirilemeyecek bir alan, kendi anılarını, hikâyelerini, toplumsal belleğini de beraberinde götürdüğü için kent sakini için kayıp olarak görülebilecektir. Dolayısıyla kentin algılama biçiminin de kayıp mekân tanımlamasında etkili olduğu söylenebilir (Zarebidaki ve ark., 2013).

Girolamo (2012); kayıp mekân kavramının farklı şekillerde tanımlandığı ve yorumlandığını, bu durumun anlam karmaşasını yol açtığını belirtmekte ve farklı tanımlanmış kayıp mekân kavramlarını kronolojik olarak aşağıdaki gibi biraraya getirmektedir (Tablo 2.1). Ülkemizde bu kavramın yazılı kaynaklarda ‘kayıp alan, âtil alan, kullanılmayan mekân, işlevsiz bölge’ şeklinde kullanıldığı görülmektedir. Özeren (2012), kayıp mekân kavramını karşılayan pek çok tanımın olmasını, her kentin kendine özgü gelişme dinamiklerinin olmasına bağlamaktadır. Bu tez çalışması kapsamında da bu tür alanlar için ‘kayıp mekân’ terimi kullanılacaktır.

Montgomery’e göre (1998), kayıp alanlar kentsel alanda yürüme akışından izole edilmiş yetersiz alan kullanımındırlar. Claire Nelischer (2015) 'e göre, bu tür alanlar tasarlanmamış, kentin devamlılığını bozan ve kentin zihinsel haritasında yer etmeyen alanlardır (akt; Lek, 2015).

Tablo 2.1. Kayıp mekân tanımlamaları (Girolama, 2012).

Yılı	Araştırmacı	Tanımlama	
1974	Der Sommer	Tight Space, Hard Space	<i>Dar mekân, sert alan</i>
1986	Roger Trancik	Lost Space	<i>Kayıp mekân</i>
1996	Anastasia Loukaiotus-Sideris	Crack in The City	<i>Şehirdeki Çatlak</i>
1996	Sola Morales Rubio	Terrain Vague	<i>Boş arazi, çorak arazi</i>
2000	Ann O'M. Bowman ve Michael A. Pagano	Vacant Land	<i>Boş arazi</i>
2001	M. Hajer ve A. Reijndorp	In Between Space	<i>Aradaki boşluk</i>
2002	Tom Nielsen	Superflous Landspace	<i>Gereksiz manzaralar</i>
2003	Giovanni La Varra	Post-it Space	<i>Post-it mekânlar</i>
2005	Gilles Clement	Delaisses	<i>Terk edilmiş alanlar</i>
2005	Jacqueline Groth ve Eric Corjin	Indeterminated Space	<i>Belirsiz alan</i>
2007	North Worpole ve Fort Knox	Slack Space	<i>Gevşek alan</i>
2007	Karen A. Franck ve Quentin Stevens:	Loose Space	<i>Gevşek alan</i>

Kayıp mekânlar, mekânların yeniden tasarlanması sürecinde hem çevreye hem de kullanıcılarına olumlu katkısı olmayan, kullanıcıların ilişki kuramadığı kentteki istenmeyen alanlardır. Bunun yanı sıra bu mekânlar kentsel yeniden yapılanma sürecinde tasarımcılara birçok fırsatlar sunan kaynaklar olarak görülebilirler (Ayatollahi, 2010).

Frack ve Steven'a (2007) göre, yeni gelişen, geliştirilen proje üretim süreçleri ve planlama ile az sayıda kişinin faydalandığı büyük açık alanların oluşmaya başladığı görülmektedir. Bu duruma Cybriwsky (1997) 'planlı çorak arazi (*planned wasteland*)' veya 'yeni kentsel çöl (*new urban desert*)' nitelemesi yapmaktadır.

Qamaruz-Zaman ve arkadaşlarına göre (2012), kayıp mekânlar, karayolları, demiryolları gibi ulaşım ile ilgili altyapıların yanında veya altında olabilen, gelişmemiş ve genellikle kamuya ait veya terk edilmiş eski inşaat alanları ve tersaneler gibi 'hiç kimsenin arazisi' olmayan alanlarda karşımıza çıkabilmektedir. Kılınçaslan'a göre (1996) ise bu tür alanlar yapılaşmanın olmadığı, çeşitli kullanımlardan arta kalan, yol boyunca ölçsüz yapılmış alanlar, terk edilmiş demiryolları, insan hareketinden uzak kalmış meydanlar, terk edilmiş parklar, kısaca istenmeyen, kullanılmayan kentsel alanlar olabilmektedir (Kılınçaslan, 1996).

Kayıp mekânlar, iyi ve düzgün yönetilmeyen, o semtin kullanıcılarının zihinsel imajını zedeleyen, kentsel öğelerle ilişkisi olmayan, kenarlaşmamış, net tanım ve sınırları olmayan fiziksel ve sosyal mekânlardır (Poerbantanoë, 1999).

Araştırmacıların tanımlamalarından yola çıkarak kayıp mekânlar kısaca özetlenecek olursa bu tür alanlar kentte yaşayanlara ve çevrelerine katkı sağlamayan, çok çeşitli ölçeklerde olabilen, birçok nedene bağlı olarak hiçbir zaman iyileştirilmemiş, kente kazandırılmamış, işlevsiz, boş ve artık kalmış mekânlardır. Kent içerisinde güvensiz, istenmeyen bir sorun alanı olarak algılanabileceği gibi aynı zamanda etkinliğini yitirmiş bu kentsel alanlar, potansiyelleri olan ve keşfedilerek yeniden kente kazandırılacak, kentlerin genel sağlığına, canlılığına, güvenliğine katkı sağlayabilecek, kentin gizli kaynaklarını ortaya çıkarabilecek bünyesinde birçok fırsatı da barındırabilen alanlardır (Trancik, 1986; Design Trust for Public Space, 2015). Dolayısıyla, bu tür potansiyel alanları tespit edip kente yeniden kazandırmak gelecek kent yaşantısı için oldukça büyük bir öneme sahiptir. Bu çok değerli olan kent arazisinin doğru ve faydalı kullanımı anlamında da çok değerli bir yaklaşımdır.

2.2. Kayıp Mekânların Oluşma Nedenleri

Nipesh Palat Narayanan'a (2012) göre boşluğun oluşum sebepleri üç ana kategoriye ayrılmaktadır;

- (1) planlamadan kaynaklı,
- (2) fonksiyonel (işlevsel) nedenler
- (3) coğrafi (yer şekillerinden) kaynaklı nedenlerdir.

Planlamadan kaynaklı boşluklar uygulanan planlar neticesinde kent dokusuna dağılmış artık alanlar olarak düşünülebilir (Narayanan, 2012). Planlama yoluyla elde edilen kent içindeki bazı değişim ve dönüşüm süreçleri kayıp mekânların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Kentlerin özellikle gelişim bölgelerinde planlanan alanların çoğunluğunun henüz yapılaşmamış olması veya parçalı planlama anlayışına bağlı bir yaklaşımın benimsenmesi nedeniyle boşluklu gelişmekte ve bu boşluklar da zaman içinde kayıp mekânlara dönüşebilmektedir (Fotoğraf 2.1.).

Fotoğraf 2.1. Konya Yeni İstanbul Caddesi ve çevresinde boşluklu gelişen kentsel doku (Google Earth, 2020).

İşlevsel nedenli oluşan boşluklar, kent içinde aktif kullanımını yitirmiş alanlar olarak tariflenebilir. Bazı kent merkezlerinde terkedilmiş sanayi bölgeleri, kullanılmayan demiryolu hatları, kimsenin içinde yaşamadığı atıl durumdaki konutlar bu kategori içinde yer alabilmektedir. Örneğin, amacına hizmet etmeyen, yetersiz kullanılan bir park veya yol kayıp mekân olarak nitelendirilebilir (Narayanan, 2012) (Fotoğraf 2, Fotoğraf 3).

Fotoğraf 2.2. Konya Aziziye Mahallesi'nde herhangi bir işleve sahip olmayan, kullanılmayan bir kayıp mekân örneği

Fotoğraf 2.3. Uzun süredir yeni işlev verilmemiş (15 yıl), atıl durumdaki Konya Eski Yem Fabrikası

Coğrafyadan kaynaklı oluşan boşluklar da nehirler, tepeler gibi coğrafi özelliklerin sınırlandırıcı özelliklerinden ötürü ortaya çıkan kayıp mekânlardır (Narayanan, 2012). Bazı kentlerin çok engebeli olması bazı örneklerde coğrafi boşlukların meydana gelmesine neden olabilmektedir. Bu tür örneklerde eğer bu alanlar doğru tasarlanıp kente kazandırılmazsa kent içinde yukarıda da tarif edildiği şekilde alanların oluşmasına sebebiyet verebilecektir. Hatta bazı durumlarda doğal afetler sonucunda da mekânsal boşluklar oluşabilmektedir. Örneğin, sel taşkını görülen bir bölgenin imara açılmaması durumu o bölgede kayıp mekân oluşumuna neden olabilmektedir.

Roger Trancik (1986) '*Kayıp Mekânı Bulma- Kentsel Tasarım Teorileri*' başlıklı çalışmasında kayıp mekân oluşum nedenlerini 5 ana faktörde gruplandırmıştır;

- (1) Otomobile olan bağımlılığın artması: Kentsel yayılma ile birlikte kent yüzeyinde çok büyük hacimler kaplayan ve aynı zamanda da geniş arazi gereksinimini ortaya çıkaran, sadece otomobillerin kullandığı alanların artışı, toplum yaşamında sosyal birliktelik açısından önemli bir role sahip olan kentsel alanların genelde otoparklar tarafından işgal edilmesine de yol açmaktadır. Bu durum da kent içinde yayanın kullandığı alanları sınırlandırmakta ve kayıp mekânların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Sıralanan aşağıdaki faktörler arasında, otomobile olan bağımlılık, başa çıkılması en zor olanıdır. Freund ve Martin'e göre (1996), otomobile göre yapılandırılmış kentler, otomobile olan bağımlılığı pekiştirir. Kentlerin özellikle gelişim bölgeleri buna en iyi örnektir.

Otomobile olan bağımlılığın artmasıyla insanların yürümeye olan ihtiyacı azalmaya başlamış ve yürüme alışkanlığının zamanla değişmesine sebep olmuştur. Bireylerin yaşamlarındaki değişiklikler öncelikle kentlinin en çok kullandığı yaya yollarının ve kaldırımların etkinliğini azaltmıştır. Kentler her geçen gün gittikçe kalabalıklaşmaktadır. Bu da kentteki otomobil kullanım sayısını arttırmaktadır. Trancik'e (1986) göre sayı arttıkça cadde ve sokakların yerini eski sokakların sosyal değerlerini, çok işlevli özelliklerini yansıtmayan yeni arterler almaktadır. Yeni arterler ile birlikte de semtler ve mahalleler birbirleri ile etkileşimlerini kaybetmişler ve izole alanlar haline gelmişlerdir (Trancik, 1986). Kentli de bu parçalara ayrılmış izole kentte kendi ölçeğine yakın, var olabileceği yaşam alanlarını bulmakta güçlük çeker hale gelmiştir. Gümüş'e (2001) göre ise, otomobillerin yaygınlaşmasıyla kentteki sosyal ve kamusal düzen kentlinin gündelik hayatı için yeni caddelerin, otoyolların açılması şeklinde gelişmiş, var olanlar ise otomobile göre yeniden düzenlenmiştir.

- (2) Modern Hareketin kentsel boşluklara karşı tutumu: Şehircilikte ve mimarlıkta "Modern Hareket" yaklaşımıyla tasarlanmış kentler, bölgeler veya yapılar kendi içine kapalı, kentsel aktivitelerden kopuk, tanımsız olarak tasarlanmıştır (Trancik 1986). Dönemin planlama ve mimarlık yaklaşımlarındaki sorunlardan biri de yapılar arasındaki alanların /

boşlukların tasarlanmamasıdır. Bağımsız binalara gösterilen ilgiye karşılık, binalar arasında kalan mekânların nitelik ve örgütlenmesi büyük ölçüde şansa bırakılmıştır. Sonuçta *'planlamadan arta kalan'* (Chermayeff ve Alexander, 1965) alanlar oluşmuştur. Bu süreçte yapı ve yapılar dışında kalan kentsel boşluklar arasındaki ilişki kurulamaz hale gelmiştir. Modernist dönüşümlerle birlikte biçimlenen kentlinin yaşamı da zamanla kentsel dış mekândan kopuk bir hale gelmiştir. Şöyle ki, kentte yaşayan insanların etkinlikleri de bu kopuklukla beraber azalmaya başlamıştır. Binalardaki yükseklik değişimleri de kentteki yaşayan bireylerdeki davranış değişikliğine neden olmaktadır. Dışarıdaki yaşamdan çok içerideki yaşam önemli olmaya başlamıştır. Böylece sadece bulunduğu alanı düşünen kente ve çevresine herhangi bir katkısı olmayan bir sistem meydana gelmektedir. Modern kentte yaşayanlar yaşamlarını kentsel boşluklarda cadde ve sokaklarda sürdürmek yerine kapalı bir mekânda belirli bir noktada yaşamaya zorlanmışlardır. Kentsel mekânlarda bireyler bir araya gelemedikleri için mekânın işlevselliği de ortadan kalkmaya başlamıştır. Stanford Anderson (1986) *'On Streets'* başlıklı kitabında, modernizm etkisiyle oluşan, seyrek olarak tasarlanan binalar arasındaki boşlukların önemli bir planlama problemi olduğuna vurgu yapmaktadır (Trancik, 1986).

- (3) Bölgeleme çalışmalarının arazi kullanım politikaları: Bölgeleme, kent içindeki fonksiyonları ayıran, parçalayan bir etkiye sahiptir. Ulaşım ağlarıyla birbirinden ayrılan çalışma, barınma, ticaret ve dinlenme alanları, kendi içlerinde homojen ve izole bir sistem oluşturmasına rağmen, bu sistemler birbirinden kopuk, içe dönük ve tek düzedir. Bahsi geçen bölgeler arasındaki kopukluk aynı zamanda sosyal ve işlevsel ilişkiyi zayıflatmakta veya yok etmektedir. Bu durum sosyal açıdan ayrımı da beraberinde getirmektedir.
- (4) Kamusal kentsel çevreye karşı sorumluluk alma noktasında çağdaş kurumların- kamusal ve özel – isteksizlikleri ve
- (5) Şehrin iç çekirdeğindeki endüstriyel, askeri veya nakliyat yerlerinin terk edilmesi; Bu alanlar, kent içinde kalmış, artık işlevini yitirmiş, kentsel kurgunun içerisinde doğru şekilde değerlendirilmesi gereken geniş kent içindeki rezerv bölgeleridir.

2.3. Kayıp Mekân Türleri

Çalışma kapsamında yapılan araştırmalar sonucunda kentlerde farklı büyüklükte farklı nedenlerle ortaya çıkan kayıp mekânların bulunduğu görülmektedir. Çalışmanın bu bölümünde kentlerde kayıp mekân olarak nitelendirilebilecek alanlar gruplanarak ayrı başlıklarda verilmişlerdir. Aşağıda bu tip alanlar kısaca açıklanmıştır.

- *Devasa Büyüklükteki Otoparklar*

Kentlerde artan nüfus, yoğunluk, arazi kullanımındaki çeşitlilik ve kentlerdeki araç odaklı tasarımlardan kaynaklı gelişen, her geçen gün kentin en cazip alanlarında sayıları hızla artan devasa otoparklar (Haldenbilen ve ark., 1999) kentin başa çıkması gereken en sorunlu kayıp alanlarındandır. Genellikle kentin merkezini çevreleyen ve ticari alanla konut alanı arasındaki bağlantıyı koparan bu alanlar, genellikle ücretsiz giriş çıkışın sağlandığı, hiç kimsenin kullanmadığı, sürdürülebilirliği veya korunması için herhangi bir müdahalenin yapılmadığı, kente ekonomik anlamda genelde yarar sağlamayan, yayalar için güvensiz, yayanın yürümesini, yerini, yönünü bulmasını zorlaştıran alanlardır (Trancik, 1986; Url-1) (Fotoğraf 2.4., Fotoğraf 2.5.).

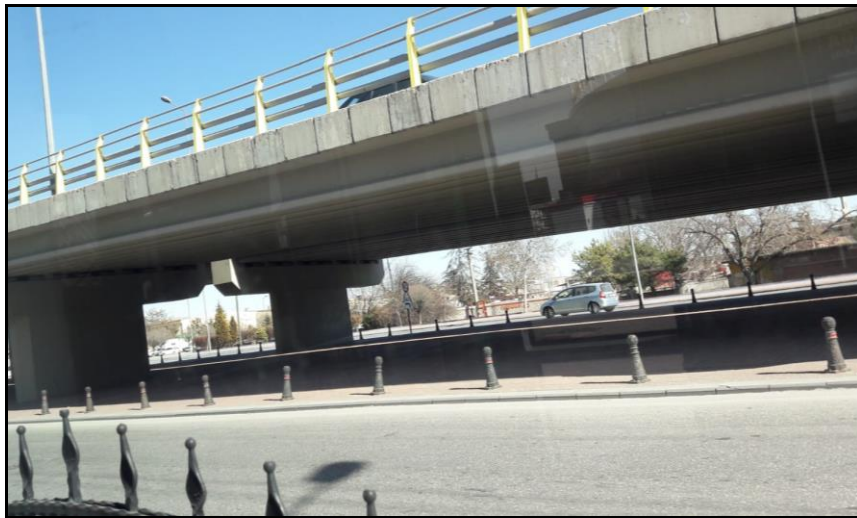
Fotoğraf 2.4. Konya Karatay Belediyesi çevresindeki otopark alanları (Google Earth, 2021).

Fotoğraf 2.5. Konya Mevlana Kültür Merkezi çevresindeki otopark alanı (Google Earth,2021).

- *Köprü Altları*

Kent içinde ulaşım ağının en önemli ögelerinden biri olan köprüler ulaşımı organize eden ve etkin olmasını sağlayan önemli kanallardır. Geniş alanlara yayılan köprüler kent içinde konumlandıkları alanlarda birtakım tanımsız, işlevsiz, kentin işlevsel bölgeleri arasındaki bağlantıları zayıflatan veya koparan boşlukların oluşmasına neden olabilmektedirler. Bu tür alanlar yayalar açısından genellikle geçiş mekânı ya da bazı durumlarda araç kullanıcıları için de otopark alanı olarak değerlendirilebilmektedir. Bu tür alanlar çevresinden kopuk olduğu için bir süre sonra yayalar için güvensiz, suç korkusunu tetikleyen alanlar haline dnrebilmektedirler (Fotoğraf 2.6., Fotoğraf 2.7.).

Fotoğraf 2.6. Konya Eski Sanayi st geçidinden bir görünüm

Fotoğraf 2.7. Konya Rauf Denktaş Caddesi altgeçidinden bir görünüm

- *Kullanılmayan Demiryolu Hatları*

Kentsel yaşama yön ve süreklilik veren bağlantıları kopardığı, yaya sirkülasyonunu olumsuz yönde etkilediği için (Trancik, 1986), demiryolu hatları da eğer âtıl durumda bırakılmışlarsa, kapatılmışlarsa kent içinde kayıp mekânın artmasına neden olabilirler. Bu tür hatlar çoğunlukla taşımacılığını gerçekleştirdiği madenlerin tükenmesi, endüstri alanlarının kapatılması, ulaşım ağlarının değiştirilmesi gibi durumlarda karşımıza çıkabilirler. Kullanılmayan, işlevsiz kalmış demiryolları hatlarının kente kazandırılması da kayıp mekanları önlemek adına önemli görünmektedir (Url-2) (Fotoğraf 2.8.).

Fotoğraf 2.8. Kullanılmayan demiryolu hattına bir örnek (Url-3).

- *Tanımsız Arka Bahçeler*

Bitişik nizamda inşa edilmiş konut alanlarında arka bahçeler, yan bahçeler, avlular birçok örnekte genellikle boş ve işlevsiz alanlar olarak kalabilmektedir. Bu alanlar tanımsız mekânlar oldukları için genellikle o bölgede yaşayanlar tarafından verimli kullanılamamaktadır. Bu duruma örnek olarak Konya Arkeoloji Müzesi'nin arka bahçesi verilebilir. Tarihi bir mekân olma niteliği ile kentin en önemli noktalarından biri olmasına rağmen yapının bahçesi oldukça ihmal edilmiş olup harabe görünümüyle oldukça bakımsız görünmektedir (Fotoğraf 2.9.).

Fotoğraf 2.9. Konya Sahipata Mahallesi'nde konutlar arasında yer alan, verimli kullanılmayan işlevsiz kalmış arka bahçelere örnek (KBB Kent Bilgi Sistemi, 2020).

Bazı tarihi alanların arka bahçeleri de kentin içinde işlevsiz olarak kalmaktadır. Buna en iyi örneklerden biri de Konya Arkeoloji Müzesi'nin arka bahçesi olacaktır. Bu mekânda tarihi doku yer almasına rağmen bahçe oldukça ihmal edilmiş ve bakımsız görünmektedir. Kentin en önemli noktalarından biri olmasına rağmen mekân işlevsiz hale getirilmiş ve harabe bir görüntüye dönüşmüştür (Fotoğraf 2.10.).

Fotoğraf 2.10. Konya Arkeoloji Müzesi arka bahçesinde bir görünüm

- *İnsan ölçeğini aşmış, oran-orantı ilişkisi kurulmamış meydanlar*

Meydan, iletişim ve diyalog sağlamada toplumsal görev üstlenen alanlardır. Demirel (2008), yerleşkeler tarihi kadar eski olan meydanların, binaların arasında bırakılmış alanlar/boşluklar olduğunu vurgulamaktadır (Demirel, 2008). Bu boşluklar zamanla kendilerini tanımlayan ya da sınırlayan doğal ya da yapay kentsel öğelerin az olması veya olmaması nedeniyle meydan olma niteliğinden çıkıp kent içinde yaşamın gerçekleşemediği, insanların o mekân içinde yapacak bir şey bulamadıkları dolayısıyla giderek geçiş mekânı haline dönüşen alanlara çevrilecektir. Bu duruma örnek teşkil edebilecek birçok örnek verilebilir; Kırıkkale Cumhuriyet ve Demokrasi Meydanı gibi (Fotoğraf 2.11.). Bu tür oran-orantı ilişkisi kurulmamış, boşluğu tanımlanmamış, insan ölçeğini aşmış devasa büyüklükte meydanlar kent içinde kayıp mekân olarak değerlendirebileceğimiz alanlar olarak görülebilirler. Oysaki meydanlar, sosyal iletişim ve etkileşimi sağlamada toplumsal görev üstlenen önemli kamusal mekânlar olduğundan kent içinde aktif bir biçimde kullanılmaları ve işlevlendirilmeleri gerekir.

Fotoğraf 2.11. Kırıkkale Cumhuriyet ve Demokrasi Meydanı (Url-4).

- *Pazar alanları*

Her kesimden insanın rağbet gösterdiği, kent dokusunda ve kültüründe önemli bir yeri bulunan, alıcı ve satıcı arasındaki etkileşimin var olduğu pazar alanları da kent içinde kentin değerli lokasyonlarında yer seçip, önemli büyüklükte bir alanı kaplayabilmektedirler. Bu alanlar genellikle haftanın sadece bir günü işlevine uygun olarak kullanılırken diğer günler çoğunlukla otopark alanı olarak veya boş alan olarak kalmaktadırlar. Aşağıdaki fotoğraflar bu türde oluşan kayıp mekanlara örnek teşkil edebilirler (Fotoğraf 2.12., Fotoğraf 2.13.). Aşağıdaki fotoğraflarda görünen Meram Kapalı pazar yeri (Fotoğraf 2.12.) haftada bir, kurban pazarı ise yılda sadece bir kez kullanılmaktadır (Fotoğraf 2.13.). Son zamanlarda belediyelerin sokak aralarında kurulan pazar alanlarını yasaklamaları her ne kadar gürültü ve kirliliği önlemeye yönelik olsa da sadece tek bir işleve yönelik periyodik olarak planlanan bu alanlar haftanın sadece bir günü kullanılmalarından ötürü kent içinde kayıp mekân olarak değerlendirilebilirler.

Fotoğraf 2.12. Meram Kapalı Pazar yeri (Url-5).

Fotoğraf 2.13. Konya Kurban Pazarı (Url-6).

- *Mevcut Fonksiyonunu Kaybetmiş Yapılar, Alanlar*

Kent içerisinde zamanla arazi kullanım politikalarının değişmesi nedeni ile bazı yapı ve alanlar eski işlevini yitirerek, terkedilerek boş, âtil durumda, kullanılmayan, ihmal edilmiş bölgeler haline gelebilmektedir. Örneğin; askeri bölgelerin kent dışına taşınması ile kent içinde oldukça büyük ve geniş araziler işlevsiz olarak kalabilmektedirler (Fotoğraf 2.14). Bunun yanı sıra terkedilmiş endüstri alanları, konut alanları da bulunabilmektedir. Bu alanlar uzun süre kullanılmaması nedeni ile de harabe bir görüntü sergileyebilmekte ve kentin çehresine olumsuz katkı yapabilmektedirler. Bu yönleri ile de birer kayıp mekân olarak görülebilirler. Ayrıca bu tür terkedilmiş konut alanları bazı bölgelerde yoğunlaşmaları nedeni ile de oldukça güvensiz alanlara dönüşebilmektedirler. Kent içerisindeki terkedilmiş endüstri alanları da aynı şekilde kent için birer negatif boşluk olarak değerlendirilebilirler (Fotoğraf 2.15.).

Fotoğraf 2.14. Uzun süredir (15 yıl) işlevsiz konumda bekleyen Konya Eski Yem Fabrikası

Fotoğraf 2.15. Mevcut durumda işlevini yitirmiş olan Konya Askeri Bölgesi (Google Earth, 2020).

- *Dönemlik Kullanılan Mekânlar*

Bazı mekânlar kent içerisinde yılın sadece belirli zamanlarında kullanılmaktadır. Buna en iyi örnek lunaparklar veya piknik alanları gösterilebilir. Bu mekânlar yaz aylarında aktif olarak çalışan, kış aylarında ise kullanılmayan alanlara dönüşmektedirler. Özellikle son dönemlerde alışveriş merkezlerinin sağladığı bazı avantajlardan ötürü bu tür mekânlar bazı örneklerde artık hiç kullanılmayan birer kayıp mekân haline de dönüşebilmektedirler.

Bu duruma Konya kenti örneğinde kentin Karatay ilçesi sınırları içerisinde bulunan Karaarslan Hadimi Parkı'nda bulunan lunapark alanı örnek olarak gösterilebilir (Fotoğraf 2.16). Yazları aktif olan bu alan, havaların soğumasıyla beraber hiç kimsenin uğramadığı, kullanmadığı bir mekân haline dönüşmektedir. Bunun dışında Konya Şehir Parkı, Kozağaç Piknik alanı, Konya Olimpiyat Parkı da dönemlik kullanılan mekânlara örnek olarak verilebilir.

Fotoğraf 2.16. Konya Karaarslan Hadimi Parkı'ndan bir görünüm (Url-7).

- *Kullanılmayan Refüj Alanları, Kavşaklar*

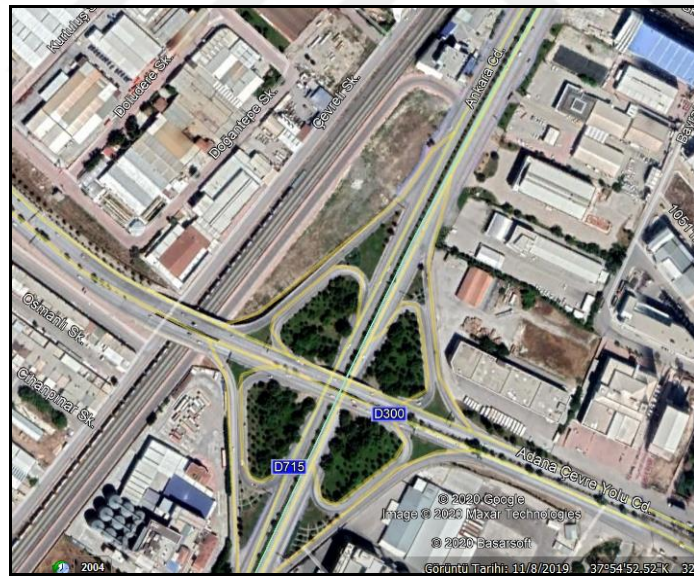
Refüjler, trafik güvenliği, yaya geçişlerinde güvenlik ve kolaylık, peyzaj çalışmaları ile estetik görünüm, doğaya uyum sağlamasından dolayı kentlerimizde yolları ayırmada kullanılan bir planlama aracıdır (Kalyoncu, 2011). Bazı örneklerde bu alanların oldukça geniş bir büyüklükte planlanması da kayıp mekân oluşumuna neden olabilmektedir. Bunun yanı sıra kavşak noktalarının da olması gerekenden daha büyük planlanması, kentlinin kullanabileceği ölçeği aşması durumunda da bu tür alanlar

zamanla kayıp mekân haline dönüşebilmektedirler (Fotoğraf 2.17; Fotoğraf 2.18). Bu tür alanlar kent arazisini devasa büyüklüklerde kaplayıp, kente etkisi sadece pasif düzeyde kalan alanlar olup kentlinin kullanımından oldukça uzaktırlar.

Fotoğraf 2.17. Konya Meram\Gazze Kavşağı'nda bir görünüm (Google Earth, 2021).

Fotoğraf 2.18. Adana Çevreyolu Köprülü Kavşağı (Google Earth, 2021).

- *Aradaki Boşluklar (Spaces Between)*

Kentsel yıkım, belediye tüzüğü veya eski işlevlerin ortadan kaldırılmasından kaynaklı olarak ortaya çıkabilen, inşa edilen yapıların dışında gelişen ara boşluklar genellikle ihmal edilmeleri nedeni ile zamanla kent içinde kullanılmayan, işlevsiz veya sadece otopark işlevi üstlenen, kendi haline bırakılan, çoğu yerde yeşil niteliği de

sorgulanabilecek düzeyde kalan, kentlinin kullanamadığı kayıp mekânlara dönüşebilmektedirler.

Konut alanları bağlamında düşünülecek olursa, bir tarafı genellikle arka ve ön bahçeler arasında dolaşmak için, diğeri tarafı ise ihmal edilerek genellikle depolama, arta kalan inşaat ve yakacak odunların bekletildiği alan olarak kullanılmaktadır (Fotoğraf 2.19.).

Fotoğraf 2.19. Kent içinde sıkılıkla rastlanabilecek türde, yapılar arasındaki boşlukların otopark olarak kullanılmasına bir örnek

- Çatılar

Binaların kullanılmayan çatı boşluklarını ifade eden bu alanlar genelde unutulmuş mekânlar olmuşlardır (Pomeroy, 2012). Çatı alanları, yapısal bir varlık, kullanılacak bir alan olarak değil, genellikle barınmak için inşa edilmiş alanlar olarak görülmektedirler. Villagomez (2013), bu alanların kanuni düzenlemeler sebebiyle daha çok özel mülkiyetli kentsel alanlar olmasından ötürü pek çoğuna kamusal erişimin sağlanamadığını ve potansiyelleri yönünde daha geniş kapsamlı araştırmalar yapılması gerektiğini, özellikle nüfus artışı ve açık kentsel alanların azalması ekseninde farklı fikirlerle bu alanların potansiyellerinin değerlendirilmelerinin kaliteli kentsel mekânlar yaratma konusunda fırsat sunduğunu belirtmektedir. Son yıllarda dünya çapında da çatıların sosyal, rekreasyonel ve çevre dostu kullanımlarına yönelik farklı biçimler gündemde olmaya başlamıştır.

Buraya kadar kent içinde rastlayabileceğimiz farklı türde kayıp mekânların neler olduğu anlatılmıştır. Aşağıdaki bölümde ise var olan bu kayıp mekânların sorunları ve potansiyellerine değinilecektir.

2.4. Kayıp Mekânların Sorunları ve Potansiyelleri

Kayıp mekânlarla ilişkili içsel sorunları ve potansiyelleri anlamak, boşlukların stratejik kullanımı için oldukça önemlidir. Daha önce bahsedildiği gibi kayıp mekân kavramının net bir tanımının olmaması ve birbirinin yerine geçebilen birçok kavramın varlığı hem teoride hem de uygulamada karşılaşılan zorlukları yansıtmaktadır. Yapılan çalışmalarda, şehir içi kentsel boşluklara karşı kentsel çevre alanları arasında dağılmış boşlukların değerlendirilmesi, yalnızca boş binaların hedeflenmesi veya terk edilmiş yapıların boş parsellere dâhil edilmesi veya hariç tutulması gibi belirli kapsamlar için çeşitli terimler geçerlidir.

Kentsel boşlukları sınırlı ölçüde yönetmek için çaba harcanmış; ancak yalnızca birkaç çalışma, kanıta dayalı verileri ve deneysel analizleri kullanarak kentsel boşlukları kapsamlı bir şekilde incelemiştir. Bu nedenle, Pagano ve Bowman tarafından belirtildiği gibi, kentsel boşlukların potansiyel kaynaklar olarak kullanılması süreç içerisinde zor olmaya devam etmektedir (Pagano ve Bowman 2000; Hudson ve Shaw 2011).

Yetkili kişi ve kurumlar kayıp mekânları yeniden kullanmanın potansiyelini ve sonuçlarını genellikle gözden kaçırmışlardır (Armstrong, 2006). Bu tür kurumların uygun uygulama için planlama yönergeleri ve politikaları eksiktir ve dolayısıyla kentsel boşluklar genelde ihmal edilirler (Hudson ve Shaw, 2011).

Büyüyen kentlerde bu boşlukların resmi olarak kategorize edilmemesi ve mülkiyet sorunlarının zorluklara yol açması nedeni ile geleneksel planlama anlayışı bu tür mekânlarda yaratıcı mimari çözümlerini kısıtlamaktadır (Armstrong, 2006). Kamu planlama kurumları, özel mülkiyetlere ait kentsel boşlukların çoğunu yönetmekte zorlanmaktadır. Mülkiyet devri veya koordinasyon süreciyle ilgili zorluklarla karşılaşmaktadır. İhmal edilen kentsel boşluklar, mülkiyet sorunlarına sahip olması, geliştirilemeyen fiziksel koşulların bulunması veya ortak planlama sisteminde kategorize edilmedikleri için sahihsiz durumlarını koruma eğilimindedir. Böylece, yeni gelişmelerin caydırıldığı ve daha fazla terkedilmelere neden olan kısır bir gerileme döngüsüne kolayca girmektedirler (Greenberg, Popper ve West, 1990; Aruninta, 2009). Bu etki çevredeki mahallelere de yayılarak emlak değerlerinde düşüşe ve vergi gelirlerinde düşüşlere yol açabilir. Bu nedenle etkilenen bölgeyi iyileştirmek için yerel yönetimlerin eylemleri gerekmektedir (Accordino ve Johnson, 2000; Greenberg, 2000).

Kayıp mekânlar bakım gibi temel hizmetlerden yoksun oldukları için sosyal güvenliği tehdit eden yerler haline de gelirler ve önemli sosyal problemlere de sebep olurlar (Greenberg vd.,2000; Hudson ve Shaw, 2011).

Kayıp mekânlar, kent üzerindeki olumsuz etkilerine rağmen, aynı zamanda yaşamsal ve potansiyel bir kaynak olarak da görülebilmekte ve toplumun yaşam kalitesini arttırmak için potansiyel değerler sağlamaktadır. Bu değerler; çevresel değer, sosyal değer, ekonomik değer, kültürel değer ve görsel değer olmak üzere beş farklı şekilde olabilmektedir.

- Çevresel Değer Oluşturma Potansiyelleri

Kayıp mekânlar, kentsel yaşam kalitesinin artmasına yol açan birçok çevresel fayda sağlayabilir. Bu kullanılmayan alanlar, ekosistem sağlığını geliştirmek için yeşil bir altyapı ve ekolojik kaynak olarak kullanılabilir (Kim, 2016). Ayrıca, kentsel boşluklar ve yeterince kullanılmayan alanlar (bitki, kuş, böcek, memeliler vb.) gibi çok çeşitli canlı organizmalar için doğal yaşam alanlarını korumayı güçlendirerek biyolojik çeşitliliği destekleyebilir (Jégou, 2016). Nüfusu azalan veya küçülen şehirlerde yeşil stratejilerin uygulanması, kentsel sürdürülebilirliği savunmak için de önemli bir yöntem olabilir. Örneğin, binalar arasındaki boşluklar kentsel tarım ve yağmur suyunun tutulması için kullanılabilir (Schwarz, 2012). Ayrıca, bitki örtüsü ve kentsel boşlukların yeşillendirilmesi hava kalitesini iyileştirebilir ve halk sağlığını olumsuz yönde etkileyen kirliliği azaltabilir. Bu mekânlar, ayrıca, iklim değişikliğine uyumu destekleyen ve kentsel ısı adası etkisini azaltarak havanın soğutulmasında önemli bir rol oynayan büyük veya küçük açık alanlardan oluşan yeşil bir ağ oluşturabilir. Böylelikle hava koşullarının kullanımını ve enerji tüketimini azaltabilirler. (Rahmann ve Jonas, 2011; Girolamo, 2013). Ayrıca kentsel boşluklar yenilenebilir enerji (rüzgâr enerjisi, güneş enerjisi vb.) üretilen yerler olarak kullanılabilirler.

- Sosyal Değer Oluşturma Potansiyelleri

Kayıp mekânlar, kentte yaşayan topluluğa bir dizi sosyal fayda ve değer sunmak için büyük bir potansiyeldir; kentsel boşluklar, özellikle nüfus yoğunluğu olan kentler olmak üzere birçok kentin maruz kaldığı açık alan eksikliğini telafi etme fırsatı sağlayabilmektedir. Mekânlar, insanları harekete geçmeye teşvik eden ve sosyal bağları güçlendiren, toplulukları birbirine bağlayan sosyal faydaların elde edilmesinde önemli

bir rol oynamaktadır. Kamusal açık alanlar, cep bahçeleri, topluluk bahçeleri ve kamusal plaza gibi çeşitli kullanımları, işlevleri ve sosyal kültür etkinliklerini barındırabilmektedir (Najjan ve Ghadban, 2015). Bu etkinlikler sosyal etkileşimleri ve yer duygusunu artırabilir. Ayrıca bu mekânlar, eğlence etkinlikleri, açık restoranlar, kafeteryalar, çekçek oto standı, kentsel tarım ve eğitim merkezleri gibi sosyal etkileşim için yaratıcı kullanımlar sağlayabilmektedir (Kushwah ve Rathi, 2017).

Kamusal alanlar yüksek maliyetli karmaşık tasarım gerektirmez, sadece insanların bir araya gelerek birbirlerinden keyif almalarını ve etkileşim kurmalarını sağlayan güvenli alanları oluşturur (Kim, 2016). Ayrıca, kentsel dokuda rastgele bulunan küçük kentsel boşluklar, farklı düzeyde etkileşim sağlama yeteneğine sahip bağlantılı mekânlar ağı oluşturabilmektedir (Rahmann ve Jonas, 2011). Buna ek olarak kentsel boşluklar, geçici konaklama yerleri sunabilirler. Mevsimlik kutlamalar, etkinlikler, alım-satım yeri, çiftçi pazarı gibi kullanımların yanı sıra barınma ihtiyacı olan kişilere barınma sağlayabilmekte veya barınma eksikliğinden kaynaklanan bazı barınma sorunlarını çözebilmektedir (Jégou, 2016).

- **Ekonomik Değer Oluşturma Potansiyelleri**

Kayıp mekânlar, şehre çeşitli düzeylerde birçok ekonomik fayda sağlayabilir. Bu alanlar, yatırım ve istihdam yaratma fırsatları sağlayabilecek, şehrin ekonomik faaliyetlerini geliştirmek için büyük bir potansiyele sahiptir. Ayrıca bu mekânlar, düşük maliyetli çalışma alanları ve geçici kullanımlar için potansiyeller sunabilir. Kayıp mekânlar, kentsel tarımı ve yerel yiyecekleri teşvik eden topluluk bahçeleri ve tarım arazileri olarak yeniden kullanılabilir (Jégou, 2016). Yetiştirilen ürünlerin satımı gerçekleştirilerek kentte yaşayanlara ek gelirler sağlanabilir.

Bu boşluklar ayrıca ekonomik canlanmayı destekleyen küçük yerel işletmeler kurulmasına sebep olabilir. Bu boşluklar yerel topluluklar için üst geçit altında kiosklar, stantlar ve marketler aracılığıyla otomat fırsatları sağlamak gibi küçük ölçekli projeler yoluyla gelirlerini artırmaları için iyi fırsatlar sunabilirler (Kushwah ve Rathi, 2017).

Farklı bir açıdan bakılırsa ihmal edilmiş bu tür kentsel boşluklar kentin imajını olumsuz yönde etkiler ve düşük yatırıma yol açabilir. Yerel topluluklar ve kamu sektörleri bu alanların bakım maliyetini üstlenmesi durumunda bu alanların yeniden kullanımı, yeşillendirilmesi ve bitkilendirilmesi ile, çevredeki alanların özelliklerinin değerini iyileştirebilir ve yatırımları teşvik edebilir (Abd Elrahman, 2015). Ayrıca

kentsel boşlukların ve terkedilmiş yapıların yenilenmesi ve değerlendirilmesini amaçlayan projelerle nitelikler bu yerlere bir güç verebilir ve pazardaki değerini artırabilir (Jégou, 2016). Ayrıca, gittikçe yayılan kentlerde, bu tür boşluklar alternatif bir yeniden geliştirilebilir açık alan arzı sağlamaktadır. Kentsel boşluklar, vergi gelirlerinde artışa katkıda bulunan ve göç eden sakinleri şehre geri çeken ekonomik kalkınma için strateji olarak kullanılabilir (Pagano ve Bowman, 2000).

- **Tarihsel ve Kültürel Potansiyelleri**

Tarihi faydalar noktasında bu mekânlar şehrin ayrılmaz bir parçasını temsil eder ve tarih boyunca değişimini yansıtır (Jégou, 2016). Kentsel boşluklar ve terk edilmiş binalar şehrin tarihiyle güçlü bir bağa sahiptir. Bu mekânların tarihi dikkate alınarak yeniden kullanılması, kentin tarihi belleğini, kimliğini ve karakterini desteklemeyi mümkün kılmaktadır. Örneğin; Mayıs 1998'de Katanya'nın eski bölgesinde bulunan ve terk edilmiş bir fabrika olan eski bir binanın yeniden kullanılması için bir program başlatılmıştır. Programın amacı binayı kütüphane ve dil laboratuvarına dönüştürmektir. Uygulanan bu program şehrin kalkınması noktasında önemli projelerden biri olmuştur (Cirelli, 2002).

- **Görsel ve Estetik Değer Üretme Potansiyelleri**

Kayıp mekânlar, kentsel dokuyu bozan ve onu eksik bırakan kentsel yapıdaki açıklıklar ve kör noktalar olarak görülmektedir (Wróblewski, 2015). Yeterince kullanılmayan bu mekânların varlığı, kentin görsel imajını ve kent dokusunun birbirine bağlılığını olumsuz yönde etkilemektedir. İçinde bulunan mevcut mülklerin ekonomik değerlerini de düşürmektedir. Kayıp mekânların yaratıcı, ilgi çekici yollarla yeniden kullanılması ve yeniden tasarlanması, bu alanların algısını artırabilir ve daha çekici alanlar yaratabilir. Bu durum da görsel anlamda mekânın gelişmesine katkıda bulunur (Kushwah ve Rathi, 2017). Ayrıca, kentsel boşluklar, kenti bir arada görebilme ve kentte daha güçlü bir kentsel doku yaratma potansiyeli de sağlamaktadır (Girolamo, 2013).

Özetle, kayıp mekânlar kentte her ne kadar bazı sorunlara neden olsa da bu alanlar kente kazandırılması noktasında önemli potansiyellere sahip alanlardır. Yapılacak doğru stratejiler ve yöntemlerle kentin en can alıcı noktalarına dönüşebilmektedirler.

2.5. Kayıp Mekânları Önleme Yöntem ve Teknikleri; Dünyadan ve Türkiye'den Örnekler

Yukarıda kısaca aktarılmaya çalışılan kayıp mekânların sorun ve potansiyellerinden yola çıkarak, bu tür kayıp mekânlardan yeniden yararlanma, kente kazandırma noktasında dünyada farklı yöntem ve teknikler kullanılarak uygulanmış olan projeler araştırılmış ve aşağıda önemli görülen bazı projelere fikir oluşturması açısından yer verilmiştir.

- LX Factory Projesi-Lizbon

Sanayileşme süreci ile birlikte ortaya çıkan mevcut durumda kent içinde kalmış endüstriyel alanlar, yukarıda bahsi geçen değişim ve dönüşüm süreci içerisinde bazı örneklerde eski işlevlerini yitirerek atıl durumda kalabilmektedirler. Bu tür alanların yapılan araştırmalar sonucu çeşitli fiziksel müdahaleler ile yeniden kente kazandırılabilirdiği görülmektedir. Lizbon'daki LX Factory fabrikası da bunun en güzel örneklerinden biridir (Url-8) (Fotoğraf 2.20.). Eski bir dokuma fabrikası endüstriyel alan kimliğini kaybetmeden küçük ve işlevsel müdahalelerle dönüştürülerek birçok işlevi barındıracak şekilde yeni bir tasarımla karşımıza çıkmaktadır. LX Factory'nin başarılı bir örnek olmasının en önemli nedeni endüstriyel kimliğini kaybetmeden değişim geçirerek farklı bir bellek oluşturmasıdır. Mekândaki malzeme seçimleri ve mekânın organizasyonu daha bütüncül düşünülmüş olup endüstriyel alanın izleri yok edilmeden eski ve yeni bir bütün halinde sunan bir yaklaşım gösterilmiştir. Kafeler, restoranlar, spor salonları, mağazalar, kütüphane, sergi alanları, tasarım atölyeleri gibi farklı işlevlerdeki mekânları içinde bulunduran, çok disiplinli bir kültür mekânına dönüşmüştür (Fotoğraf 2.21.). Mekânda bulunan farklı işlevlerin bir araya gelmesi durumunda mekânda çatışma yaşanması öngörülebilir fakat LX Factory'de bu durumun yaşanmadığı görülmektedir. Bu bağlamda bu mekân kayıp mekânların kente nasıl kazandırılacağı konusunda önemli örneklerden biri olmaktadır (Karayılanoğlu ve Çelik, 2018).

Fotoğraf 2.20. LX Factory Binası eski hali (Url-9).

Fotoğraf 2.21. LX Factory Projesinden görüntüler (Url-10).

- **Valero Meydanı-Warde Kurulum Uygulaması-Kudüs**

Bu tür yeniden kazandırma eylemine ilişkin verilebilecek ikinci bir örnek Valero Meydanı-Warde Kurulum Uygulaması olarak gösterilebilir. Valero meydanı Kudüs'ün aşağı kentinin merkezinde, yoğun bir tramvay hattı istasyonunda ve büyük bir açık hava pazarının yanında yer almaktadır. Merkezi konumu ile mekân aktif olarak kullanılması gerekirken ihmal edilmiş durumda bulunmaktadır. İnsan odaklı planlanmamasından dolayı zamanla kullanılmayan sadece geçiş mekânı olarak kullanılan bir alan haline gelmiştir. Şehir, alanı geliştirmek için birkaç girişimde bulunmuş olsa da sonuçta ortaya çıkan tek şey, insanlar için anlamlı bir kullanım veya bağlantı sağlayamayan tutarsız ve parçalanmış bir alandır (Url-11).

Warde kurulum uygulaması ile bu durum değişmeye başlamıştır. Kurulum, 'sapların' üstünde açılan haşhaşlara benzeyen kırmızı çiçeklerden oluşmaktadır. Kurulum için çiçek seçiminde, haşhaşların kullanılması da ayrıca önemlidir. Genellikle ihmal edilen ortamlarda yetişen bir bitki olması nedeniyle seçilen bu çiçekler aynı zamanda mekânın kullanılmamasına da işaret etmektedir.

Çiçekler hava ile doldurularak açılıp kapanması sağlanmaktadır. Bu çiçekler çevreleriyle etkileşime girmektedir. Şöyle ki; kişi şemsiyenin altında iken açık kalan bu şemsiyeler, kişinin gitmeyi tercih etmesiyle kapanmaya başlamaktadırlar. Böylelikle sıcak yaz güneşinde gölge ve rahatlama sağlamaktadırlar (Url-12) (Fotoğraf 2.22.).

Kurulum geceleri ayrıca ışık vererek meydandaki kişilere aydınlık sağlamaktadır. Ayrıca tramvaylar meydandan gelip yola çıktıklarında, toplu taşıma araçlarına tepki vermek üzere programlanmış ve yolcuları tramvaylarını kaçırmamaları konusunda uyarabilmektedir (Url-12).

Warde gibi geçici sanatsal kurulumlar ihmal edilmiş alanlara sahip topluluklarla yeniden etkileşim kurmanın bir yolu olarak gittikçe daha fazla kullanılmaktadır. Bir zamanlar sadece arka plan görüntüsü olan alanlar aniden vurgulanan bu kurulumlar ile davranışları ve algıları değiştirir. Bu tür sanatsal uygulamalar insanları şehirlerine daha yakından bakmaya ve etraflarındaki ihmal edilmiş kentsel alanları fark etmeye zorlar. Valero Meydanı'ndaki bu kurulum kente ufak bir dokunuş olmasına rağmen uygulanması ile çevresinde etkileşimli bir ortam yaratmıştır. Bu da insanları sadece aktif olarak onunla etkileşime girmeye değil, daha önce ihmal edilen bir mekânı da fark etmeye davet etmiştir. Warde kurulum uygulaması gibi küçük bir sanatsal dokunuş bile kent mekânının farkındalığını arttırıp kullanımını cazip hale getirmektedir (Url-12).

Fotoğraf 2.22. Valero Meydanı Warde kurulum uygulamasından bir görünüm (Url-13).

3-High Line Projesi-New York

New York'ta Manhattan'ın batı yakasında bulunan High Line Park, kullanılmayan endüstriyel demir yolu hattının parka dönüştürülmesi ile oluşturulmuş bir kamusal alandır. 1930'lu yıllarda yük trenleri için inşa edilen 1,45 mil uzunluğunda ve yerden 9 m yüksektedir. Yapı, 1960'lı yılları arasında tren kullanımının azalmasıyla kısmi yıkımlara uğramış, 1980'de ise kullanım dışı kalmıştır (Fotoğraf 2.23.).

1983 yılında High Line'i farklı amaçlar için kullanma fikrini destekleyen Peter Obletz, yapıyı korumak için Batı Yakası Demiryolu Hattı Geliştirme Vakfı'nı kurmuştur. Aynı yıl kullanılmayan, eski demiryolu hatlarını rekreasyon alanlarına dönüşümüne izin veren Trail Sistemi Yasası kabul edilmiş ve 2001 yılında New York Belediye Başkanı Rudolp Giuliani tarafından yıkılması yönünde karar alınsa da endüstriyel bir miras olması nedeniyle, kurulan koruma derneğince yıkımı engellenerek açılan yarışmayla birlikte kente yeniden kazandırılmıştır. İçerisinde Zaha Hadid, Steven Holl gibi önemli isimlerin bulunduğu toplamda 52 ekibin katıldığı yarışmayı peyzaj mimarlığı ofisi James Corner Field Operations, tasarım stüdyosu Diller Scofidio + Renfro ve bitki ve ekim tasarımcısı Piet Oudolf ekip olarak kazanmıştır.

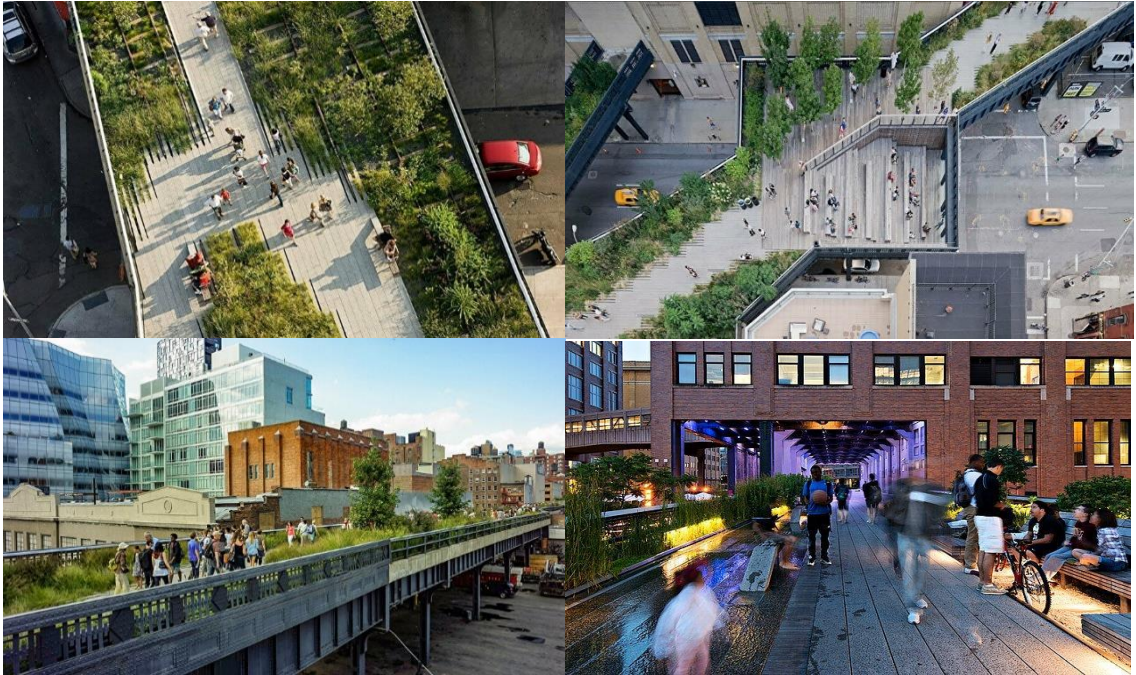
Yapılan projeye göre alan hat boyunca sürekli değişen yeşil alanlar, su öğeleri, oturma ve dinlenme alanları, gösteri mekanları gibi farklı bölümlere sahip olacak

şekilde tasarlanmıştır (Fotoğraf 2.24.). Günümüzde New York'un kaotik sokaklarından çıkıp yüksek bir alandan Hudson Nehri'nin ve şehir silüetinin kesintisiz manzaralarıyla çekici bir mola ve deneyim imkanı sunan 1,45 mil uzunluğunda ve 500'den fazla bitki ve ağaç türüne sahip High Line artık herkese açık çeşitli kamu, topluluk programlarına, farklı etkinliklere, sanat eserlerine ve performanslara ev sahipliği yapmaktadır (Url-13).

Fotoğraf 2.23. High Line Demiryolu Viyadüğü-eski hali (Url-14).

Fotoğraf 2.24. High Line Projesinden Görüntüler- Tasarımla elde edilen yeni görüntüler (Url-14).

- Paley Parkı-New York

Midtown Manhattan'daki cep parkı, ünlü kentsel tasarımcı Jan Gehl'in ünlü kitabında (Binalar Arası Yaşam, 1971) tanıttığı gibi canlı bir kentsel alanın muhteşem örneğidir. 1967'de tamamlanan Paley Park, yönetilebilir en küçük şehir parklarından biri ve özel mülkiyete ait kamusal alanın en iyi örneğidir. Şehirlerde sıklıkla bulunan ihmal edilmiş ara boşlukların aksine, Paley Park, şehrin yoğun bir semtinde yüksek binaların arasına yerleştirilmiş, örnek bir sosyal mekandır. Park, şehrin kaosundan uzaklaşmış hissettirmektedir; sokak hareketi bilincini korurken, göz alıcı şelale gibi özellikler, sokak gürültüsünü keserek sakin bir atmosfer yaratmaya etkin bir şekilde yardımcı olur; akasya ağaçlarının gölgesi ve son olarak, hareketli oturma alanları parkın bütünsel karakterini tamamlamaktadır (Url-15).

Paley Park'ın popülaritesi, Midtown Manhattan'daki şehirden sessiz bir kaçış sağlayan tasarımından kaynaklanmaktadır. Parkın her detayı, şehir gürültüsünü azaltmak ve şehir hayatının ortasında huzurlu bir alan yaratmak için tasarlanmıştır. Sesin doğrudan sokaktan girmesini önlemeye yardımcı olmak ve alanda mahremiyet duygusu yaratmak için, tüm park sokak seviyesinden birkaç basamakla hafifçe yükseltilmiştir. Duvarlardaki yoğun sarmaşık ve alçak ağaç gölgelik bir ses bariyeri görevi görür ve arka duvardaki şelale özelliği şehrin seslerini bastıran beyaz gürültü üretir. Parkın tasarımında, ziyaretçilerinin konforu William Paley ve peyzaj mimarları için en önemli öncelik olmuştur. Paley Park sessiz, özel bir vaha gibi görünse de, merkezi konumu ve sokaktan geçenler tarafından kolayca erişilebilir ve görünür olmasını sağlayan tasarımı nedeniyle yoğun olarak kullanılmaktadır (Fotoğraf 2.25.).

Fotoğraf 2.25. Paley Parkı- Newyork (Url-15).

- Yeşil Çatı Uygulamaları

Kentte binaların çatıları veya teraslarının potansiyelleri yüksek alanlar olduğundan ve kentsel sürdürülebilirliğin üç temel unsuru olan ekonomik, sosyal ve ekolojik sürdürülebilirlik için yeşil çatı uygulamalarının kayıp mekanları önleme stratejisi olarak kullanılabilirdiğinden bahsedilmiştir (Aras, 2019). Çatılar aşırı yağış, kuraklık gibi iklim değişiklikleri, arazi rekabetleri ve azalan biyolojik çeşitlilikler için birçok potansiyel sunmaktadır (Url-16). İşlevsiz ve kullanılmayan bir çatıyı dönüştürmenin en iyi yolu, yeşil bir alan haline getirmektir. Bitkilerle kaplı yeşil çatılar, yağmur suyu akışını azaltabilir, soğutma maliyetlerini düşürebilir ve kentsel ısı adası etkisiyle mücadelede etkin olabilmektedirler (Url-17) (Fotoğraf 2.26.).

Fotoğraf 2.26. Yeşil çatı uygulamalarından görünüm (Url-18).

- Geçici kullanımlar ve örnek projeler

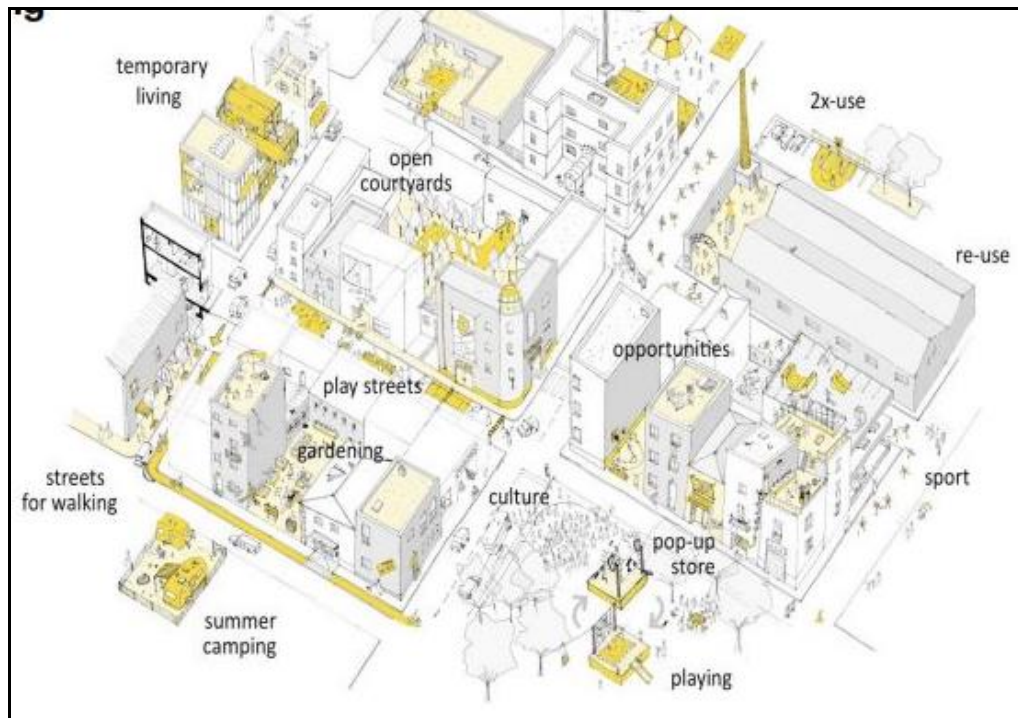
Kayıp mekânı önleme yöntem ve tekniklerinden bir diğer yöntem geçici kullanımlardır. Geçici kullanım, bir kentsel mekânın, orta veya uzun vadede ‘kalıcı’ bir kullanım öngörerek, yönlendirilmiş veya planlanmış olsun ya da olmasın kullanımı anlamına gelmektedir. Geçici kullanımlar, tarihsel kimlik ve çevresel değerleri korurken, kullanılmayan tesislere ve alanlara yeni bir yaşam vermek için yenilikçi ve deneysel çözümleri de temsil ederler. Terk edilmiş yerlere yeni işlevler ve anlamlar atama ve ekonomik-sosyal kalkınma yaratma fırsatı sunan bu uygulamalar, kentsel dönüşüm süreçleri için bir başlangıç noktası olarak bütünleşmiş bir yaklaşımın teşvik edilmesinde stratejik bir rol oynayabilmektedirler.

Geçici kullanımın amacı, halk sağlığı, güvenliği ve refahını olumsuz yönde etkileyebilecek geçici nitelikteki arazi kullanım faaliyetlerini kontrol etmek ve düzenlemektir. Amaç, geçici kullanımların çevredeki kullanımlarla uyumlu olmasını

sağlamak, bitişik konutların ve arazi sahiplerinin haklarını korumak ve çevredeki mülkler ve çevre üzerindeki olumsuz etkileri en aza indirmektir (Url-19).

Geçici kullanım kavramı savaşlar, endüstriyel gerileme ve politik krizlerle birlikte tarihsel süreçte de kullanıldığı görülmektedir (Diesel, 2012). Geçici kullanımlar, yeni fikirler üretmede, gelecekteki dönüşüm fırsatları hakkında fikirlerin beslenmesinde ve kullanılmayan veya az kullanılan alanları yeni ilgi odağı yapmada oldukça etkileyici bir geçmişe sahiptir. Bu, onların sık sık yenilenmelerini ve kendilerini güncellemelerini sağlamaktadır (Lehtovuoriet vd. 2003; Urban Pioneers, 2007; Stevens ve Ambler, 2010; Bishop ve Williams, 2012). Geçici kullanımlar daha esnek, pratik, işlevsel olmasından ötürü kentteki değişime daha hızlı ayak uydurabilmektedir. Blumner (2006) geçici kullanımı ‘kayıp mekân durumundaki arazilerin asıl işlevinden bağımsız olarak belirli süreler dâhilinde kullanılmasıdır’ şeklinde tanımlamıştır (Blumner,2006).

Geçici kullanımlar tasarlanırken en başında kalıcı olmayan bir amaçla yola çıkılmakta, bu kullanımlar için ayrıca yer seçimi yerine kayıp mekânlar olarak tanımlanan alanlar değerlendirilmektedir (Şekil 2.2.). Bu yöntem gelip geçici olmasından daha çok sağlayacağı nitelikler ve kullanıcılar için kazandıracığı farklı deneyimler üzerinden bir anlam ifade etmektedir (Haydn ve Temel, 2006)

Şekil 2.2. Planlama Süreci olarak Geçici Kullanım (Moire, Valle vd., 2017).

Geçici kentsel mekânlar ve arazi kullanımları hem teoride hem de pratikte kentsel planlama alanında giderek daha fazla ilgi görmektedir. Geçici kullanımlar genellikle, yeni ürünlerin geliştirilmesi ve test edilmesi için büyük potansiyele sahip olan eski sanayi sitelerinde uygulanmaktadır. Bu kullanımlar kişinin daha özgürce düşünmesine, hareket etmesine izin vermektedir. Ayrıca, kalıcı çözümler üretmeden önce fikirleri test etme noktasında önemli stratejilerden biridir. Hareketli, kültürel ve yaratıcı kentsel ortamlar yaratma potansiyellerinin bir sonucu olarak siyasi gündemde de her zamankinden daha fazla yer edinmekte ve kabul görmektedir. Dinamik ve hatta yerel ekonomileri canlandırabilecek potansiyele sahip olan geçici kullanımlar, kalıcı olana doğru atılan en önemli başlangıç adımıdır. Boş kentsel alanları, eski sanayi sitelerini ve diğer köhne alanları harekete geçirerek fazlalık alanlara yeni bir bakış açısı sağlamaktadır. Kolaylıkla uygulanması, işe yaramadığı takdirde vazgeçilmesinin de kolaylığı bu tür kullanımları güçlü bir araç haline getirmektedir. Yerel topluluklar hakkında kısa sürede bilgi edinmek için de güçlü bir fırsattır.

Geçici kullanım kavramı geleneksel bilinen süreçlerin dışında yeni bir model olarak görülmektedir. Kimi ülkelerin planlama politikaları içinde de yer almaktadır. Amerika'da planlama anlamında tam bir karşılığı bulunmamaktadır fakat Amerikan şehirlerinde üretim merkezlerinin yerini tüketim merkezi almaya devam ettikçe planlı ya da plansız geçici girişimlerin rolünün artacağı öngörülmüştür. Aslında, geçici stratejilerin benimsenmesi, bazıları tarafından basit bir yol olarak düşünülse de boş parselleri verimli bir şekilde kullanmak, kentin kullanıcılarının yeni ihtiyaçlarına, taleplerine ve tercihlerine daha duyarlı hale geldiği, daha dinamik, esnek ve uyarlanabilir bir şehirciliğin tezahür ettiği de bir göstergesidir (Bishop ve Williams, 2012).

Geleneksel kentsel değişim ve dönüşüm yöntemlerinden farklı olan geçici kullanımlar, planlamadaki sorunlar, ekonomik krizlerden dolayı başarısız bir yaklaşım olarak değerlendirilmeye çalışılsa da özellikle son zamanlarda görülen pek çok geçici kullanım örneğinin kente başarılı ve yenilikçi bir kent kurgusunu getirdiği yadsınamaz (Oswalt ve diğ., 2013).

Lehtovuori ve Ruoppila'ya (2012) göre, geçici kullanımların avantajları şu şekildedir;

- Yeniliklere açık, esnek ve yaratıcılık gerektiren iş kolları için uygun ve ekonomik ortam oluşturma

- Halk tarafından tanınan, yaratıcı, etkili, kazançlı ve ilgi çekici mekânlar oluşturma
- Kullanılmayan, ilgi çekmeyen bölgelerin yeniden tasarlanarak çekiciliğinin artırılması ve böylelikle kamusalılığı destekleme
- Yenilik faaliyetini destekleyebilecek yeni yaratıcı işletmeler ve sanatlar için uygun fiyatlı çalışma alanı sağlama
- Arazi potansiyellerinin ortaya konmasıyla gayrimenkul değerlerine etki etme durumu
- Bilinen planlama yaklaşımındaki gibi yukarıdan aşağıya doğru bir anlayışın aksine katılım olgusunu destekleme ve sürecin sağlamlştırılması.
- Başka bir talebi olmayan mülklerden de kira geliri sağlayabilme
- Düşük maliyetli başarılı tasarımıla etkin sonuçlar elde edilmesidir.

Geçici kullanımlar aktarılmaya çalışıldığı gibi çeşitli potansiyelleri olan kent mekânının değerlendirilmesi sürecine büyük katkılar sunabilecek bir yöntemdir (Graham, 2012).

Geçici kullanımların bütün aşamalarında çeşitli aktörler yer almaktadır. Blumner, geçici kullanımlarda potansiyel aktörleri; sanatçılar, girişimciler, toplum kuruluşları veya diğer gönüllü gruplar gibi ‘bir proje geliştirmek isteyen bir kişi veya bir grup insan’ olarak tanımlamaktadır (Blumner, 2006). Geçici kullanımlar kamu, özel veya sivil toplum aktörleri tarafından gerçekleştirilebilir. Bu aktörler sanatçılardan sivil toplum gruplarına, hayır kurumlarından toplum kuruluşlarına kadar değişebilir.

Bu aktörlerin en temel amaçları geçici kullanımları başlatma, katılma ve geçici kullanımın bir parçası olma istekleridir. Geçici kullanımı başlatmak isteyen aktörlerin yanı sıra, mekânın mülk sahibi de geçici kullanım gerçekleştirme sürecine dâhil olmaktadır. Mülk sahipleri; belediyeler, kamu kurumları, proje geliştirmek isteyen özel kişiler veya şirketler olabilmektedir. Geçici kullanımın yasal dayanağı için mülk sahibi bilgilendirilmeli ve mal sahibinin rızası alınmalıdır. Mülk sahibi, kurumlardan izinlerinin alınması sürecine de dâhil olmaktadır. Ayrıca, mülk sahipleri mekânın kiralınması ile gelir elde etmektedir. Özellikle boş alanlar için ekonomik kazanımlarının yanı sıra mekânın geçici olarak kullanılması bakımını ve yönetilmesini de sağlamış olmaktadır.

Yerel yönetimler, geçici kullanımlar için sürecin yasal işlemleri adına önemli aktörlerden biridir. Geçici kullanımlar için gerekli izinlerin alınmasını sağlayabilmektedirler. Geçici kullanımın yasal statüsüne karar veren ana aktörlerin yerel yönetimler ve mülk sahipleri olduğunu, diğer aktörlerin karar alma sürecine dâhil olma potansiyeli bulunduğu görülmektedir (Groth ve Corjin 2005).

- **Geçici Kullanım Örnek Projeleri**

- *Park (ing) Day Projesi*

Park(ing) Day, vatandaşların, sanatçıların ve aktivistlerin ölçülü park alanlarını geçici olarak minyatür parklara veya parketlere dönüştürmek için işbirliği yaptıkları yıllık uluslararası bir etkinliktir. Etkinliğin misyonu kentsel açık alanın önemine dikkat çekmek, peyzaj mimarisi ve kamusal yeşil alanın faydaları hakkında bir diyalog oluşturmak ve kentsel insan habitatının kalitesini iyileştirmektir. Bu, peyzaj mimarisi ve iklim eylemi hakkında farkındalık yaratmaya yönelik bir halkı bilinçlendirme etkinliğidir (Url-20) (Fotoğraf 2.27.).

Fotoğraf 2.27. Park (ing) Day projesinden görüntüler (Url-21).

- *Folly For a Flyover*

Folly for a Flyover, Hackney Wick'deki terkedilmiş bir otoyolun altını bir sanat mekânına ve yeni kamusal alana dönüştüren 2011 Create Sanat Ödülü'ne layık görülen bir projedir. Otoyolun alt kısmı insanlar tarafından öncesinde kullanılmayan, boş, işlevsiz bir kayıp mekândır (Fotoğraf 2.28.).

Folly for a Flyover, Assemble Studio tarafından tasarlanan geçici bir kullanımdır. Yapı, 200'den fazla gönüllü tarafından inşa edilmiştir. Yerel işletmeler ve sakinlerin sürekli katılımı ile bir yaz boyunca 40.000'den fazla insanın kullandığı bir alan haline gelmiştir (Url-22). Mekânın kullanımının belirlenmesinde fiziksel özelliklerinin önemi vurgulanarak, geçici yapının iki yol arasında başka bir yere taşınmayı reddeden bir mülk sahibinin kapana kısılmış evini temsil ettiği düşünülmüştür. Su kenarındaki geçici yapı, bir kafe olarak tasarlanmış diğer alanlar ise tekne gezilerine, birçok işletme ile yürütülen kapsamlı etkinlik, performans ve film gösterimi programına ev sahipliği yapmıştır (Fotoğraf 2.29.).

Fotoğraf 2.28. Hackney Wick otoyol altının eski hali (Url-22).

Fotoğraf 2.29. Folly a Flyvor Projesinin yeni halinden görünüm (Url-23).

Proje sonunda kullanılan ahşap tuğlalar sökülerek oyun alanında kullanılması için bir eğitim kurumuna verilmiştir. Sinema koltukları ise Assemble tarafından yapılan atölyede değerlendirilmiştir ve yer döşemeleri de bağışçı kuruluşlar tarafından yeniden kullanılarak projenin çok yönlü olması ve kalıcı bir miras bırakması sağlanmıştır.

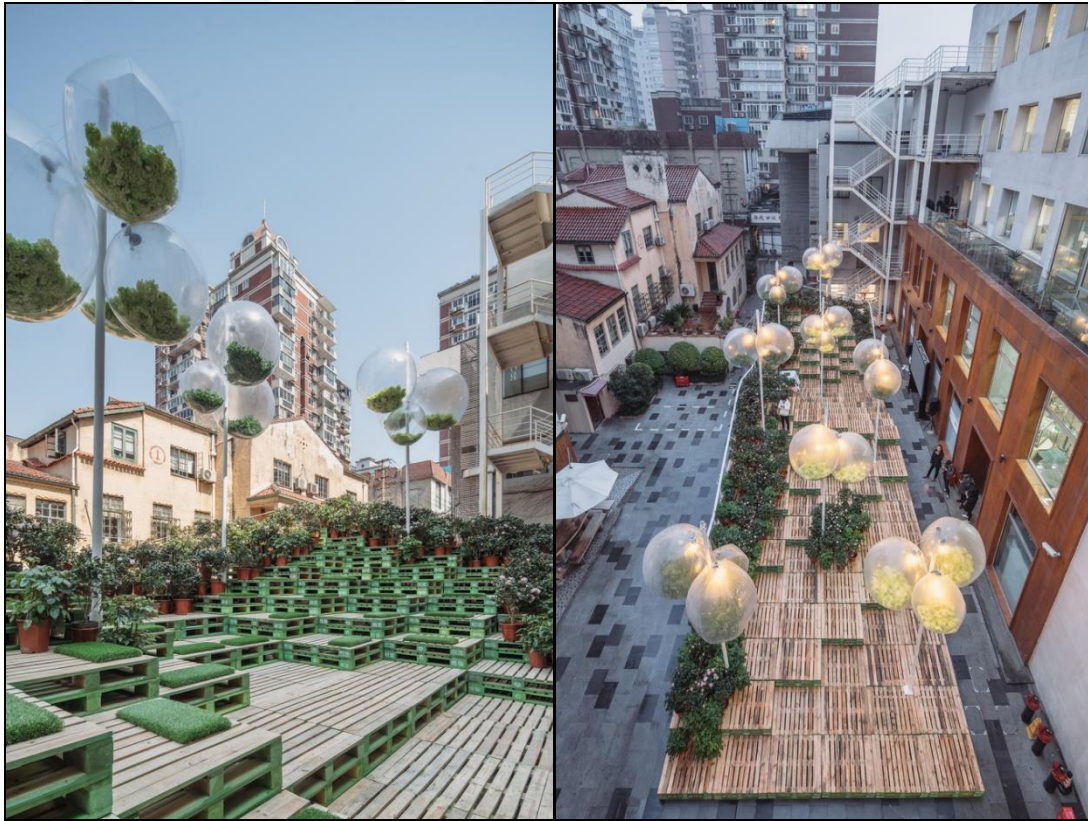
- *Urban Bloom Projesi, Şanghay*

Anfu yolu Şanghay’da bulunan en turistik ve en popüler mekânlardan birisidir. Anfu Yolu, konut kompleksinin, ofislerin, restoranların, mağazaların ve okulların bulunduğu karma bir kullanıma sahip olmasından dolayı ‘Urban Bloom’ projesini tanıtmak için en doğru caddelerden biri olmuştur. Halka açık olan Urban Bloom, popüler yemek mekânları ve butiklerin yakın mesafede olduğu sakin bir avluda yer almaktadır.

Urban Bloom, altyapının iyileştirilmesi veya tasarım amacından daha çok, insan çıkarına yönelik olan, ideal bir kentsel vahaya dönüştürülen ve tamamen yapay araçlarla inşa edilen, insanı ön plana çıkaran bir kent projesidir. Tek tasarım amacı keyif vermek neşe getirmek olan bir pop-up bahçe olan Urban Bloom, renkli yaprakları tutan balon benzeri şekiller ile avlunun üzerinde ağaçların yaprakları gibi süzülerek, alanı gölgeler ve şekillerle doldurmaktadır. Modüllerin arasına zengin çiçek çeşitleri ve bitki örtüsü yerleştirilerek çiçek açtıkça platform davetkâr bir bahçeye dönüşmektedir (Url-24) (Fotoğraf 2.30; Fotoğraf 2.31).

Fotoğraf 2.30. Urban Bloom Projesi'nin kuş bakışı görünümü (Url-24).

Fotoğraf 2.31. Urban Bloom Projesi'nden görünüm (Url-25).

Ziyaretçiler, mekânı keşfetmeye ve amacını kendi mercekleriyle yorumlamaya teşvik edilmektedirler. Her ziyaretçinin davranış modeli ve çevrenin enerjisi, alanın karakterini soyut bir şekilde tanımlamaktadır. Geri dönüştürülebilir ahşap paletler, oturma ve görsel ilgi oluşturmak için yığılmış modüler yapı taşı kullanılarak mekândaki

kurulum tasarlanmıştır. Ayrıca kurulum tepelik topografyaya benzemesi için bir tarafı da dalgalanmaktadır. Tasarımcılar, bu projeyi ‘ideal bir şehir bahçesine dönüştürülen ve tamamen yapay yollarla inşa edilen, insanı vurgulayan bir şehir projesi’ olarak adlandırmaktadırlar. Anfu Yolu, yeni bir yaşam yaratmak veya sürekli gelişen bir şehre refah sağlamak için eski şehri değiştirip dönüştürmeniz gerektiğinin kanıtıdır. Bir diğer deyişle, yeni bir yaşam alanı oluşturmak için yıkım yapmaya gerek olmadığını ve şehirlerdeki uygun alanların değerlendirilmesinin yeterli olduğunu savunmaktadır (Url-25) (Fotoğraf 2.31.).

- *Sky Garden, Ortaköy, İstanbul*

Ortaköy Meydanı İstanbul’un en işlek ve en turistik meydanlarından biridir (Fotoğraf 2.32.). Fakat meydanda gölgelik oluşturabilecek herhangi bir ögenin olmaması, dinlenme-oturma alanlarının bulunmamasından dolayı meydan yeterince kullanılamamaktadır. Alanın kentte yaşayanlar tarafından algılanması ve deneyimlenmesi adına Sky Garden geçici kullanım projesi tasarlanmıştır (Url-26).

Fotoğraf 2.32. Ortaköy Meydanı (Url-27).

Sky Garden, Ortaköy Meydanı için tasarlanan bir asma bahçedir. Bu kadar sıkışık bir alanda zemine bir bahçe koymak, yürünebilir yüzeyi azaltacak ve meydanı daha da yoğun hale getirecektir. Dolayısıyla bunun yerine, zemini hala erişilebilir durumda tutarak asma bahçe oluşturulması düşünülmüştür. Güneşli günlerde saksılardan oluşan bir gölgelik görevi de görecek olan yeni bahçede insanlar saksıların

altında oturma, dinlenme, müzik dinleme, kitap okuma gibi birçok aktiviteyi de gerçekleştirebilmiştir.

Sky Garden, insanların deniz ve şehir manzarası eşliğinde geçici aktivitelerini yapabilecekleri fiziksel ve sosyal ortamı sağlamaktadır. Asma konumda bulunan bahçe, insanların altında kalabileceği ve Boğaz'ı izleyebileceği bir çatı görevi görmektedir. Makara sistemi, ziyaretçilerin saksıları daha yakından görebilmesi için aşağı inmesini sağlamaktadır (Url-28) (Fotoğraf 2.33.).

Sky Garden projesi kullanılmayan kayıp meydanların nasıl canlandırılacağına kamusal mekânların kullanıcılar tarafından daha iyi deneyimlenmesi adına örnek oluşturabilecek projelerden biri olmuştur.

Fotoğraf 2.33. Sky Garden Projesi'nden bir görünüm (Url-28).

- *TAK Projesi \ Canlanan Meydan, Kartal, İstanbul*

Canlanan Meydan Projesi, Kartal Meydanı'nın kente yeniden kazandırılması, canlandırılması ve yeniden kullanımı amacıyla tasarlanmıştır. Bu program ile kullanıcı odaklı tasarım düşüncesinden yola çıkılarak Kartallılar ile tasarımcılar buluşturulmuş ve meydanın canlandırılması için ortak paydada buluşarak stratejiler ve tasarımlar geliştirilmiştir. TAK tasarımcıları, meydanın kullanıcıları için sorun ve beklentilerini toplamak adına Fikir Paylaşım Duvarı'nı tasarlamışlardır. Bu duvar meydana atıl halde duran bankamatik cephelerine yerleştirilmiştir. Kadın, erkek ve çocuklar meydanla ilgili görüşlerini fikir duvarında paylaşmışlardır (Url-29) (Fotoğraf 2.34.).

Fotoğraf 2.34. TAK Projesi\Fikir Paylaşım Duvarı (Url-29).

Proje süresince gölge analizi çalışması da yapılmıştır. Meydandaki ağaçlar, taklar ve diğer elemanların gölgeleri gün boyunca analiz edilerek belgelenmiştir. Tasarıma altlık oluşturmak için gölgeler zemine işlenmiştir. Gölgelerin kapladıkları alanın nicel olarak hesaplaması dışında gölgelerin niteliği de incelenmiştir.

Fotoğraf 2.35. TAK Canlanan Meydan Projesi'nden görünüm (Url-29).

Kullanıcıların gölgelik alanlardaki davranışlarına bakılarak bunların nasıl çeşitlenebileceği üzerine fikirler üretilmiş, meydanadaki gölgelik alanların daha da fazlaştırılması öncelikli hedef olarak belirlenmiştir. Bu sayede meydanın daha çok kullanıcıların sosyalleşeceği alan olması sağlanmış, gölgenin gittiği yöne doğru çevrilebilen oturma-dinlenme alanları da tasarıma dahil edilmiştir (Fotoğraf 2.35.).

Canlanan meydan programı tasarım düşüncesi yaklaşımıyla kamusal alanların daha etkin kullanımı için yeni deneyimlerin yaşatılması ve yöntemlerin geliştirilmesi açısından önemlidir. Kentlerimizde yaşam kalitesinin artırılması için kullanıcıların beklentilerini ele alan, sorunlarını yeniden keşfeden, kullanıcı ve tasarımcılarla katılımcı ortamlarda çözüm üreten TAK projeleri kayıp mekanları kente kazandırma noktasında en önemli yöntemlerinden biri olarak görülebilir (Url-29).

- *Union Street Urban Orchard, Londra*

Southwark'taki Union Street, Londra'daki en deneysel ve en sevilen kentsel mekanlardan biridir. Fakat alanın belirli bir kısmı boş ve atıl bir halde durmaktadır (Fotoğraf 2.36.).

Union Street Urban Orchard'da kullanılmayan boş arazinin, üç ay boyunca kullanılacak geçici bir kentsel meyve bahçesine dönüştürülmesine karar verildi (Bishop ve Williams, 2012). Yüzlerce gönüllü Union Street'teki terkedilmiş alanı, tamamen geri dönüştürülebilen malzemelerden inşa ettiler. 85 farklı türden meyve ağacı ve sayısız dikili bitkiden oluşan bir pop-up meyve bahçesine çevirdiler. Meyve bahçesinin tasarımının merkezinde bitki alışverişi vardı. İnsanlar topluluk tarafından inşa edilmiş sürekli gelişen bir bahçe yaratmak için evlerinden yüzlerce bitkiyle katkıda bulundular. Meyve bahçesi, The Architecture Foundation tarafından 2010 Londra Mimarlık Festivali için dönüştürüldü ve ödüllü peyzaj mimarı Wayward Plants tarafından tasarlandı.

Geçici kentsel meyve bahçesi, insanların sosyalleşmesi için birçok geçici aktivite sunmaktadır. Meyve bahçesinde gerçekleştirilen etkinlikler insanların birbirleriyle kaynaşmasına imkân sağlamaktadır. Özellikle reçel yapma, arıcılık gibi etkinlikler sosyal etkileşimi, kentsel gelişim ile ilgili tartışmalar da etkinliklerde tartışarak kendini ifade etmeyi sağlamaktadır. Geçici kentsel meyve bahçesi, insanların keşfetmesi için bir keşif arzusu yaratma potansiyeline sahiptir. Proje alanında

gerçekleştirilen farklı etkinliklere katılım sağlanması ile insanlar hem öğrenmiş hem de sosyalleşmiş olmaktadır (Url-30) (Fotoğraf 2.37.).

Mimarlık festivalinden sonra geçici kullanım olarak tasarlanan meyve bahçesi sökülüştür. 85 meyve ağacı toplu konutlara ve yerel topluluk alanlarına dağıtılarak yeni meyve bahçeleri oluşturulması için kalıcı bir miras yaratılmıştır (Url-30).

Fotoğraf 2.36. Union Street eski hali (Url-31).

Fotoğraf 2.37. Union Street yeni halinden görünüm (Url-31).

Tez çalışmasının bu aşamasına kadar kayıp mekân kavramının ne olduğu, ilgili yazında nasıl tanımlandığı, neden ortaya çıktıkları, kent içinde karşımıza ne türde ve ölçekte çıkabileceği, bu tür alanların sorun ve potansiyellerinin neler olduğu, onları yeniden kente nasıl kazandırabileceğimiz ve bu tür alanların kente yeniden kazandırılması konusunda dünyada ve Türkiye’de uygulanmış olan örnekler kapsamlı bir şekilde irdelenmeye çalışılmıştır. Bu noktada sorulması gereken en önemli

sorulardan biri de kayıp mekânları nasıl bulacağımız olmalıdır. Kent içindeki her boşluk gerçekten de kayıp mekân olarak değerlendirilmeli midir? Bu noktada kayıp mekânı bulma yöntemine de değinmek önemli görünmektedir. Tezin ilerleyen bölümünde bu konu, alanında öncül çalışma olan Roger Trancik'in (1986) 'Finding Lost Spaces' kitabına referanslar vererek anlatılacaktır. Tez çalışmasının dayandığı en temel yöntemlerden biri olan Trancik yönteminin bu noktada aktarılması büyük önem taşımaktadır.

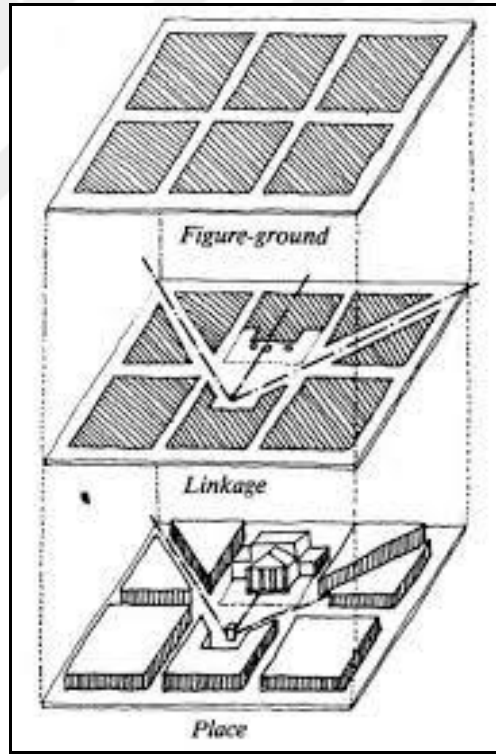

2.6. Kayıp Mekânı Bulma Yöntemi; Trancik Yöntemi

‘Belki de sonunda, tarihin ve çevrenin mimarlığın iki yüzü olduğunu, hiçbir binanın tek başına durmadığını ve mimari çözümlerin ne kadar parlak olursa olsun, içine yerleştirildikleri kentsel dokunun sınırlamalarının üstesinden gelemeyeceğini anlamalıyız.’ (Trancik, 1986).

Roger Trancik (1986) *'Kayıp Mekânı Bulma- Kentsel Tasarım Teorileri'* başlıklı kitabında kayıp mekânların bulunmasında üç temel kentsel mekân tasarım teorisinden bahsetmekte ve bunları ayrıntılı bir şekilde açıklamaktadır. Bu teoriler üç farklı yaklaşımı ele almaktadır. Bunlar; (1) şekil-zemin teorisi, (2) bağlantı teorisi ve (3) yer teorisidir. Bu teoriler ayrı ayrı ele alındığında aslında kayıp mekânların neden ortaya çıktığını ve kayıp mekânların nasıl bulunacağını göstermek adına önemlidirler (Şekil 2.3.).

Şekil 2.3. Roger Trancik'in kentsel tasarım teorileri diyagramı (Trancik, 1986).

İlk kuramı oluşturan şekil-zemin kuramı, “kentsel doluluk-boşlukların uyumlu bir şekilde etkileşmesi ve örgütlenmesi anlamına gelmektedir. Trancik’e (1986) göre, kentsel doluluk ve boşluklar arasındaki bu etkileşim algılanabilir düzeyde ve eksiksiz ise mekânsal dizilim başarılı şekilde işleyebilir. Ancak aksi durumlarda yani ikili ilişki

zayıf ise kentsel mekânda algılanamayan, parçacıl gelişmeler gözlenebilir ve bu durumda da kentsel boşluklar tanımsız bir hale gelebilmektedir. Bu nedenle Trancik (1986) nesnenin tasarımının boşluğun yapılandırılması ile bağlantılı düşünülmesinin önemine değinmektedir. Böylelikle yapı ve mekân etkili bir şekilde bir arada var olabilir (Trancik, 1986, s.106).

Şekil-zemin haritasının en iyi bilinen örneklerinden biri Giambattista Nolli'nin 1748 tarihli “Pianta Grande di Roma”sıdır (Şekil 2.4.). Eskiden şehirler genellikle resimli haritalarla tasvir edilirdi. Doğruluktan çok sanata odaklanan resimli haritalar, şehrin simge yapılarını ve ilgi çekici yerlerini vurgulayan ayrıntılı bir kuşbakışı görünümü sağlamaktaydı. Ne kadar güzel olsalar da bu haritalar yön bulma ve şehir yönetimi için yeterli olmamaktaydı. Bu yüzden Nolli, ufuk açıcı çalışması için farklı bir kartografik yaklaşım seçerek şekil-zemin haritasını oluşturmuştur.

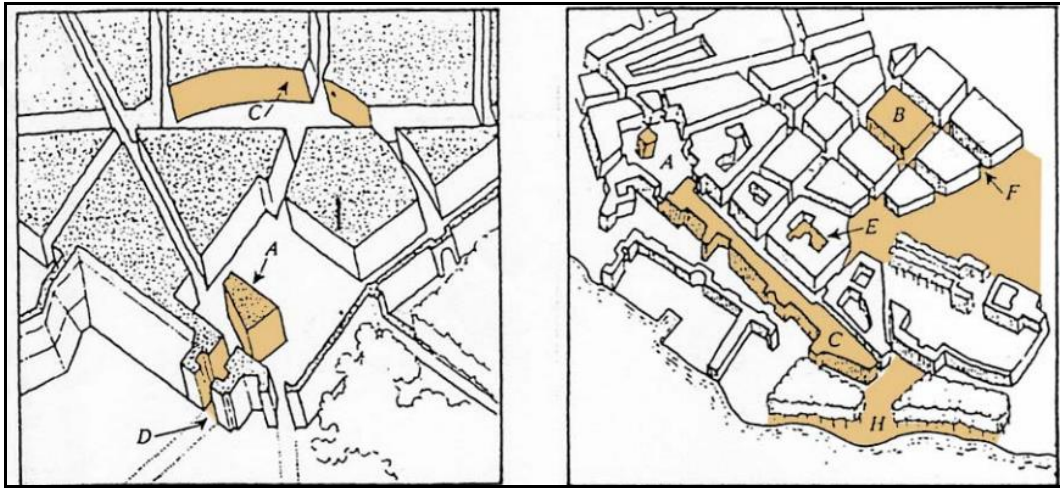
Şekil 2.4. İtalyan Mimar Nolli'nin Roma Haritası (Trancik,1986).

Bu kuramda, katı kütlelerin (binaların) şekil (siyah), boşlukların (beyaz) zemin olarak değerlendirilmesi ile şekil-zemin ilişkisi kurulmuştur. Her kentsel mekânın kendine özgü bir boşluk ve doluluk ilişkisi vardır. Şehrin gelişimini ve genel morfolojisini incelemek için en iyi yöntemdir. Teknik, özellikle açık alan ve yapı form arasındaki ilişkiyi gözlemlemek için kullanışlıdır. Yorumlanması kolaydır ve sadeliği nedeniyle değerlidir. Güçlü görsel niteliklerinin yanı sıra, şekil-zemin belirli sınırlamalara sahiptir. Topografya ve bina yüksekliği gibi iki boyutlu uzayın ötesindeki tüm bilgileri gözardı eder. Şekil-zemin diyagramı, kentsel analizin önemli bir unsurudur. Morfoloji ve yapı form çalışması, kentsel analizin tek bir yönüdür. İmar ve

arazi kullanımı, mülkiyet, ekonomik canlılık, hareketlilik ve demografik yapılar hakkındaki bilgiler, şehrin daha derinden anlaşılmasını sağlar.

2.6.1. Kentsel Doluluk ve Boşluk Tipleri

Trancik; kentsel mekânı oluşturan elemanları kentsel doluluklar ve kentsel boşluklar şeklinde sınıflandırarak kendi içlerinde fiziksel ve fonksiyonel özellikleri açısından çeşitlendirmektedir (Şekil 2.5.). Kentsel doluluk, baskın kamusal binaları, anıtları, kentsel blok alanlarını kentsel boşluklar ise caddeler, meydanlar, lineer açık yeşil alan sistemlerini, giriş eşiklerini ve iç blok boşluklarını içermektedir (Trancik,1986:101).

Şekil 2.5. Kentsel Doluluk ve Boşlukların Kentsel Mekân Üzerindeki Dağılımı (Trancik,1986:102).
(A-Kamusal yapılar, B-Kentsel bloklar, C-Sınır tanımlayan binalar, D-Geçitler, E-Blok içi boşluklar, F-Caddeler ve meydan örgüsü, G-Park ve bahçeler, H-Lineer açık mekânlar)

Geleneksel kentlerde doluluklar 3 temel öğeden oluşmaktadır.

(1) Kamusal yapılar: Kentsel doku içinde merkez görevi üstlenen kamusal eserler ve anıtlardır. Sosyal ve politik anlamlara sahiptir. Genelde tekil olarak ya da Amerika Belediye Binası-Avrupa Gotik veya Barok kiliseleri gibi sıradan binalara yapışıktırlar (Trancik,1986).

(2) Kentsel bloklar: Boyut, biçim ve organizasyonları ile etkindirler. Yaşama, çalışma, ticaret gibi fonksiyonlara ayrılırlar ve tekrar ederler.

(3) Sınır tanımlayıcı yapılar: Özel biçimlerdir, yönlendirici özelliktedirler ve tekrarlanarak organize olmazlar. Bu tür yapılar baskın mekânları bozmak için bilerek tasarlanabilirler, bölgenin sınırını teşkil edebilir veya bir meydana, bulvara cephe verebilir. Bu yapılar bazı anıtları veya eserleri ortaya çıkarabilir ve önemli alanlara çerçeve oluşturabilir (Trancik,1986).

Kentsel boşluklar;

(1) Geçitler\Giriş Eşik Boşlukları: Özel ile kamusal mekân arasındaki geçişi sağlayan pasaj ve geçitlerdir.

(2) Yapı adası ortaları\Blok-içi boşluklar: Alışveriş bölgelerinde dolaşma ve dinlenme amaçlı kullanılan, konut mekânlarında genellikle boş kalan yarı özel mekânlardır.

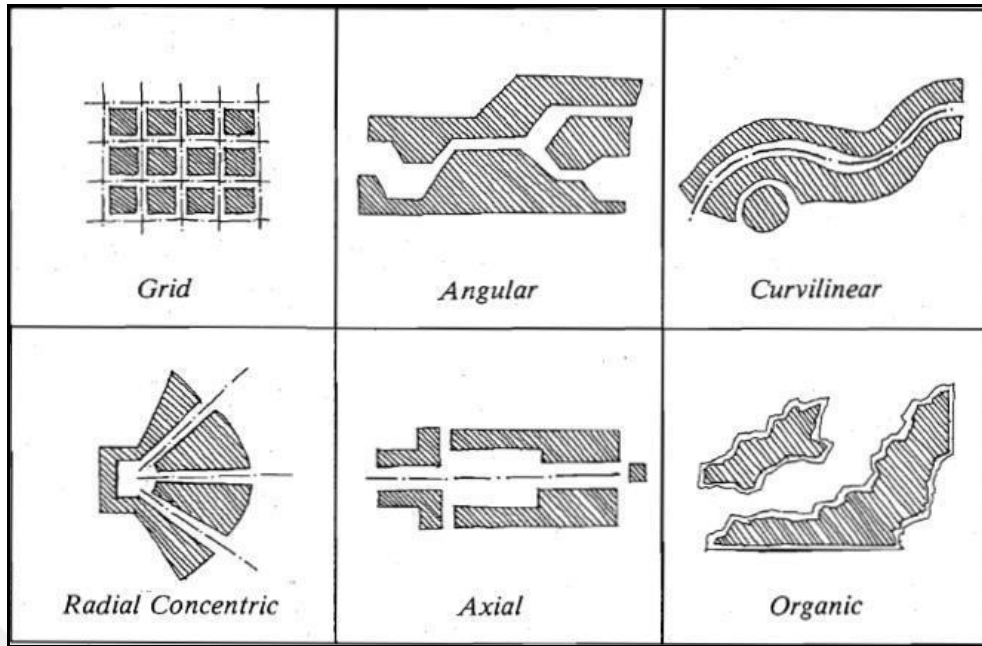
(3) Cadde/sokak ve meydan örüntüsü: İçinde zaman geçirilen, hareket edilen koridorlardır. Toplumsal ve mekânsal organizasyonun ana strüktürü olarak tanımlanmaktadır.

(4) Parklar ve bahçeler: Kentsel dokuda rekreasyon ve dinlenme amaçlı kullanılan alanlardır.

(5) Doğrusal açık mekânlar: Genellikle suyollarıyla ilişkilidir. Uzantıları boyunca lineer açık mekânlar oluşturur. Cadde/sokak oluşumundan farklı olarak yeşil mekânlardır.

Kentsel doluluk-boşluklar arasındaki ilişki tanımlanmış ve tamamlanmış olduğunda mekânsal örgü kentsel mekânın karakterini oluşturur. Doluluk ve boşluklar arasındaki ilişki iyi organize edilmediğinde parçalar ayrılarak kayıp mekânlara dönüşmektedir. Kentsel doluluk ve boşluk arasındaki ilişki doğru tanımlanmış ve anlaşılabilir olduğu zaman mekânsal örgü kurulmuş olur ve parçalar birleştirilip bölgenin karakterini oluşturur. Doluluk ve boşluklar arasındaki oran ve ilişki iyi tasarlanmadığında parçalar birbirinden ayrılır ve kayıp, kullanılmayan mekânlar oluşturur.

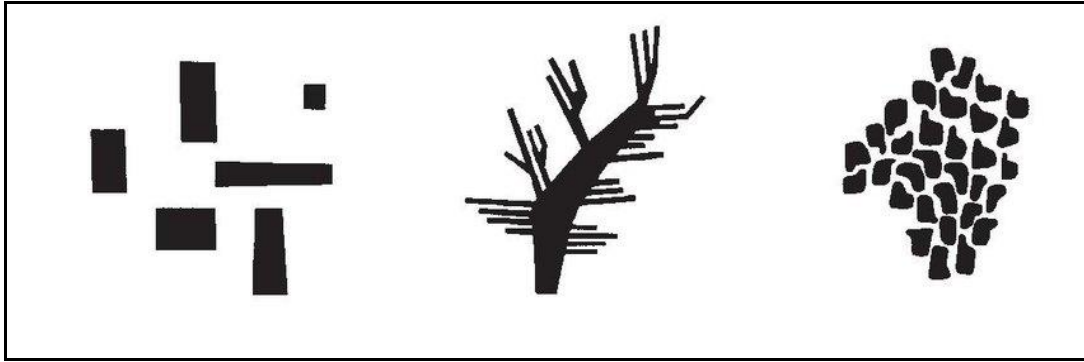
Trancik (1986), kentsel mekânın okunurluğunda doluluk ve boşlukların ilişkisinin önemini vurgular. Bu ilişkinin, binaların şekli ve yeri, kentsel donatıların tasarımı ve altı farklı biçimdeki yönlendirme hareketi ile kurulabileceğine değinir (Şekil 2.6.). Izgara yerleşim, açısız yerleşim, lineer yerleşim, radyal konsantrik yerleşim, aksiyel yerleşim, organik yerleşim olmak üzere altı farklı yerleşim tipi bulunmaktadır. Bu modeller birbirinden farklılık göstermekte birçok kent dokusu bu modellerin farklı kombinasyonu ile planlanmaktadır.

Şekil 2.6. Doluluk ve boşluklara ait farklı tipolojiler (Trancik,1986).

Trancik'in ikinci olarak geliştirdiği kuram bağlantı kuramıdır. Bağlantı kuramı, bir elemanı diğerine bağlayan 'çizgilerden' türetilmiştir. Bu çizgiler, cadde, yaya yolları, doğrusal açık alanlar veya şehrin bölümlerini fiziksel olarak birbirine bağlayan diğer bağlantı unsurlarından oluşabilmektedir. Bağlantı teorisi, sokak-yolların, yaya yollarının ve bir kentsel alandaki farklı bölgeleri birbirine bağlayan diğer açık yeşil alanların incelenmesine dayanmaktadır. 1960'larda tasarım eğilimi olarak sıkça anılan bir yaklaşım olmuştur. Bu teori, kenti unsurlarının ifade edilmesi yoluyla anlaşılır kılmakla ilgilidir (Trancik 1986). Fumihiko Maki'ye göre (1964) bağlantı teorisi kentin unsurlarının birbirine yapıştırılması anlamına gelmektedir. Bağlantılar bir kentsel mekânın en önemli özelliğidir. Şehrin nihai fiziksel yapısını elde etmek için tüm faaliyet katmanlarının entegre edilmesi bağlantı yoluyla gerçekleşir (Maki, 1964).

Maki (1964), kolektif form için üç yaklaşım öne sürmektedir. İlki; statik ve iki boyutlu olan ilk 'bileşimsel biçim'dir. İkincisi, geniş çerçeveler (açık uçlu, hiyerarşik ve birbirine bağlı sistemler) sağlayan ve çeşitli işlevler ve öğeler içeren yapısal bir yaklaşım olan 'mega biçim'dir. Üçüncüsü ise bir aks boyunca uzamsal olarak birbirine bağlı öğelerin artan birikiminden türeyen 'grup formu'dur. Topoğrafya hatları ve merkezi yolları buna örnek olarak gösterir (Şekil 2.7). Bunlar tek tek açıklanacak olursa;

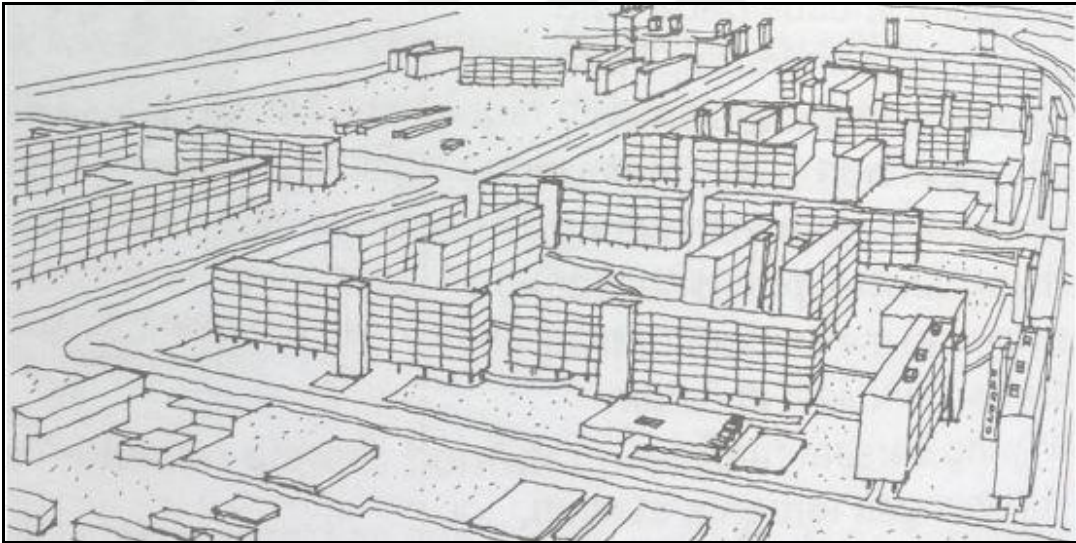
Kompozisyonel Form

Megaform

Grup formu

Şekil 2.7. Fumihiko Maki'nin kolektif bağlantı formları (Maki,1964).

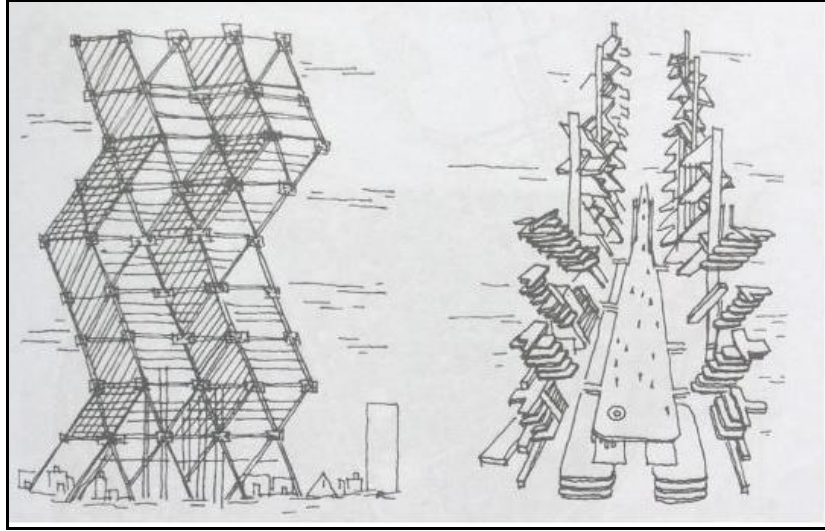
- (1) **Kompozisyonel Form;** İki boyutlu planda bağımsız binalardan oluşmaktadır. Bağlantı dolaylı olarak algılanmaktadır. Kompozisyonel biçimde açık alan, binalar kadar önemli düşünülmektedir (Trancik1986:107) (Şekil 2.8.).

Şekil 2.8. Brezilya'daki Konut Kompleksleri (Zahnd,2006).

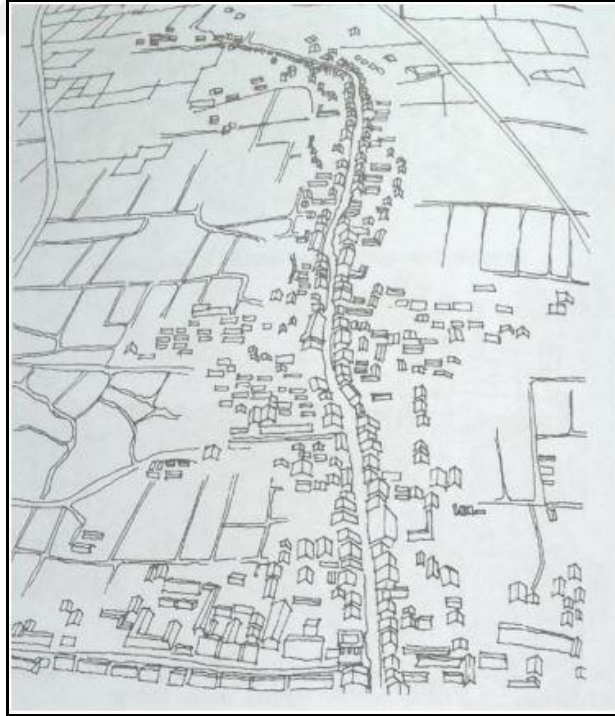
- (2) **Mega Form;** sıkışık yapısı geniş ve kapalı iç mekânlar yaratılırken biçimsel olarak tanımlanmış bir dış çerçeveye sahiptir, ama bu yapı dış mekâna karşı kayıtsızdır. Fiziksel bağlama arkasını dönmüştür ve insan ölçeğine göre çok büyük bir iç ortam yaratır (Şekil 2.9.).

Şekil 2.9. Megaform Elemanları ile Hayali Projeler (Zahnd,2006).

(3) **Grup Biçim;** Pek çok tarihi yerleşmenin mekânsal organizasyon şeklidir. Bir hat üzerinde ortak açık mekânlardan oluşan zaman içinde meydana getirdiği birikimlerin sonucunda oluşmaktadır. Grup biçiminde bağlantı daha çok organik şekilde bir yapının parçası olarak doğal bir şekilde oluşmaktadır (Trancik,1986:108) (Şekil 2.10.).

Şekil 2.10. Japonya'da küçük bir kasabanın yerleşimi (Zahnd,2006).

Trancik (1986)'ın bahsettiği üçüncü kentsel mekân tasarım kuramı ise 'Yer Kuramı'dır. Mekân kavramı soyut olarak bir boşluktan ibarettir. Yer kavramı ise insanların deneyimlerini barındıran mekânlar olduğu görüşü kabul görmektedir (Usta, 2020). Mekânın zihinde bir yer olarak tasarlanmasına sebep olan "yer duygusu", kültürel mirasın bir sonucudur. Yer kavramı katılımı zorunlu kılar ve deneyimler bütünüyle elde edilir. 'Yer duygusu' tartışmalarında insanla ilişkilenemeyen mekânın kayıp olduğunu düşünmek doğru olacaktır. Relph'e (2008) göre insan ilişki kurduğu, anlam ifade eden yerleri benliğinde korumakta ve sahiplenmektedir. İnsan kendi için anlam ifade eden bu yerleri korumak ve hafızasındaki haliyle muhafaza etmek istemektedir.

Trancik'in yer kuramı, mekânsal tasarımlarda 'fiziksel mekânın kültürel ve insani özelliklerini anlamak'tır (Trancik, 1986, sf. 112). Mekânı, insanları ve mekânları birbirine bağlama potansiyeline sahip kentsel kitle tarafından sınırlanmış bir boşluk olarak düşünürsek, yalnızca 'kültürel veya bölgesel içerikten türetilmiş bağlamsal bir anlam verildiğinde' bir yer haline gelecektir (Trancik, 1986, sf. 112). Trancik'in yazdığı gibi, insanlar 'kendilerini, sosyal yaşamlarını ve kültürlerini geliştirmek için nispeten istikrarlı bir yer sistemine ihtiyaç duyarlar. Bu ihtiyaçlar, insan yapımı alana duygusal bir içerik- fizikselden daha fazlası olan bir mevcudiyet sağlar' (Trancik, 1986, s. 113). Bu kuram, bir yerin tarihi, kültürel ve doğal bağlamlarının yanı sıra kullanıcı ihtiyaçlarını da ele alır (Trancik 1986). Bu, fiziksel bir mekânın kültürel ve insani özelliklerini anlayarak yapılır. Bu nedenle, alan yalnızca bir yerin kültürel ve bölgesel koşullarından türetilen bağlamsal bir anlam taşır (Trancik, 1986).

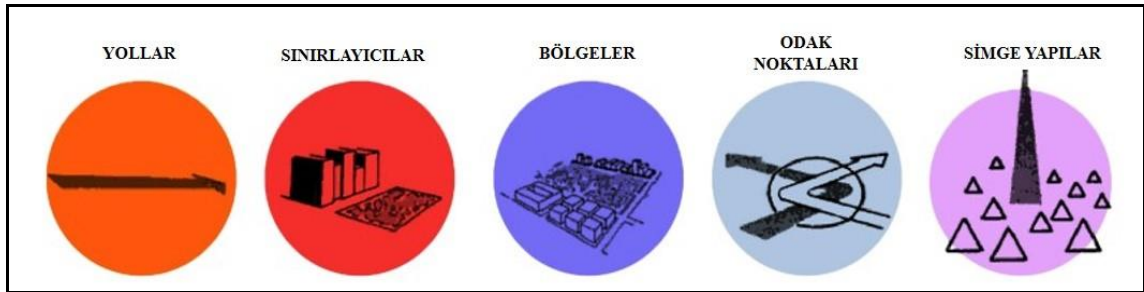
Kevin Lynch (1960) yer kuramını tanımlamak ve kentleri daha iyi analiz etmek için üç temel yaklaşımdan bahsetmektedir. Bu üç yaklaşım kentin daha başarılı bir tasarımının olmasını sağlamaktadır;

1. Okunabilirlik: Kentin bölümlerinin kolaylıkla algılanması ve anlamlı ve organize bir bütün olarak zihne kolaylıkla yerleştirilebilmesi
2. Kimlik: Kütleler ve boşlukların uyumlu ve kavranabilir olması
3. İzlenebilirlik: Kentin insanlar tarafından deneyimlenebilir olması ve hareket algısı (Trancik, 1986).

‘Şehri görmek özel bir zevk olabilir. Mimarının bir parçası olarak, şehir kapalı bir yapıdır... Şehirler hızla daha çok görülebilir, duyulabilir keşfetmemizi bekleyen bir yer veya manzara haline gelir. Hiçbir deneyim kendiliğinden olmaz, her zaman çevre ile bir bağlantısı vardır... Şehirdeki her vatandaşın şehrin bir parçasına bağlılığı vardır ve imajı hafıza ve anlamlarla doludur...’ (Lynch, 1960: 1).

Bir şehirde bir yerin varlığı, şehir imajının 5 unsuru ile görülebilir (Lynch,1960). Lynch (1960), kentte yaşayan kullanıcıların, kentsel mekânı algılamasında, yol (iz), sınır (kenar), bölge, odak noktaları (düğüm noktası) ve simgesel yapılar (işaret öğeleri) etkili olduğunu ortaya koymuştur (Şekil 2.11). Lynch’e göre kullanıcı, içinde bulunduğu mekânları deneyimledikçe, kenti bütün olarak algılamaya başlamaktadır.

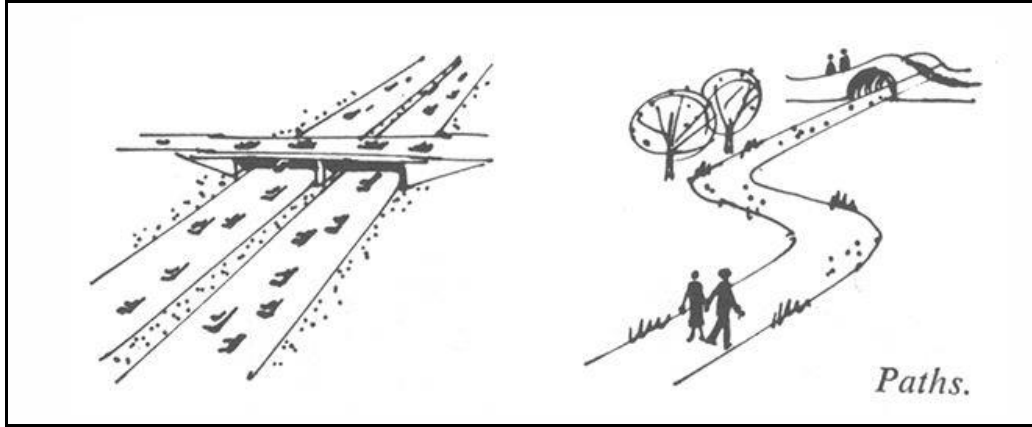

Şekil 2.11. Lynch'in kenti akılda kalır yapan, kentsel imajı oluşturan 5 temel öğesi (Url-32).

Bu öğeler, şehir ölçeğinde çevresel imajın bir parçasıdır. Kentin tanımlanabilir, algılanabilir ve tatmin edici bir forma sahip olması için birlikte modellenmelidirler. Hepsi birbirini güçlendirmektedir. Bu öğelere kısaca değinilecek olursa;

1. Yollar (İzler)

Yollar, kullanıcıların genel, özel ve potansiyel davranışlarda bulunduğu kanallardır. Bunlar; sokaklar, caddeler, yaya yolları, toplu taşıma alanları, demiryolları olabilmektedir. Bu öğeler kentin algılanmasında ve tanımlanmasında çok önemli öğelerdir. İnsanlar hareket halindeyken bu yol boyunca kenti gözlemlemekte algılamakta ve çevresiyle ilişki kurabilmektedir (Lynch,1960). Kevin Lynch kişiyi algılanabilir bir kentin en ücra köşesine koysanız bile yollar sayesinde kent merkezine ulaşabileceğini öngörmektedir. Yayalaştırılmış veya yeşillendirilmiş yollar kullanıcıları ister istemez içine alır ve onlar için bir güzergâh belirlerken, bir taşıt yolu kullanıcılar için bir sınır oluşturabilir. Özetle Lynch analizinde izler, yayaların ve taşıtların oluşturdukları yollar diyebiliriz (Şekil 2.12).

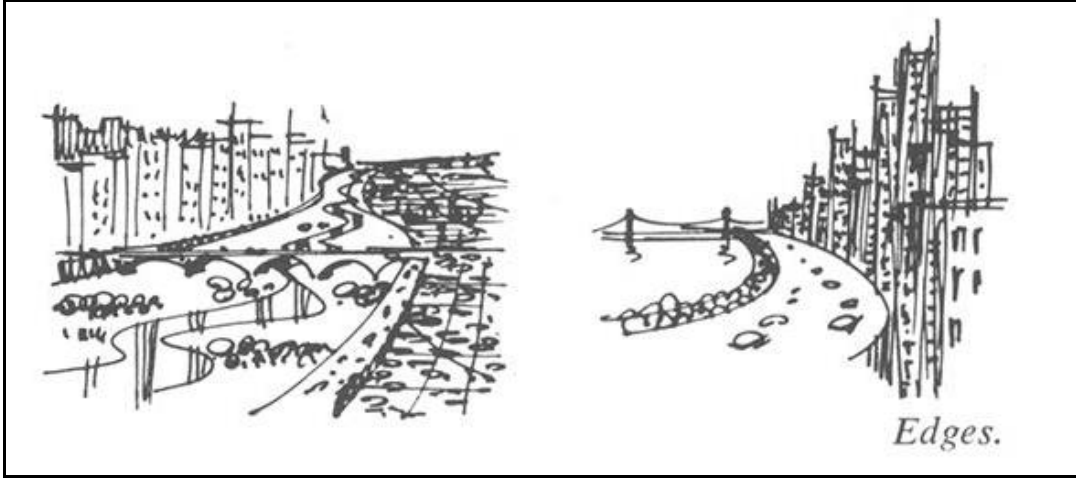
Şekil 2.12. Lynch'in yol (iz) ögesine örnekler (Lynch, 1960).

Kentte kullanım yoğunluğu fazla olan yolların kentte yaşayanlar için önemi ve algılaması değişiklik göstermektedir. Yolların belli bir düzen içinde olması, daralması veya genişlemesi gözlemcinin algısını etkilemektedir (Eren Günal, 2008). Yolların, imaj kavramında değerlendirilebilmesi için kentlilerin belleğinde yer etmiş olması gereklidir. Yolların algılanabilirliği; döşeme, genişlik-darlık ve cepheler gibi unsurlara bağlıdır (Özkan, 2014).

2. Sınırlar (Kenarlar)

Sınırlar, kullanıcılar tarafından ulaşım aksları gibi kullanılmayan doğrusal öğelerdir. İki bölge arasında sınır işlevi görerek, sınırlandırarak bölmektedir. Çevre insan için anlamlı bir alan olabilmesi için yani mekân olabilmesi için sınırları (kenarları) tanımlı olması gerekmektedir. Sınırların yapısı fiziksel olarak değerlendirildiğinde, kıyıları, akarsular, su kanalları, demiryolları yüksek duvarlar gibi nitelendirilebilir. Görüldüğü gibi sınırlayıcılar doğal ve yapay olmak üzere iki farklı türde de olabilmektedir.

Sınırlayıcılar iki farklı kentsel elemanı birbirinden ayırdığı gibi iki farklı alanı doğrusal bir form etrafında birleştirebilmektedir (Lynch, 1960). Kent ve deniz arasında kalan kumsal, konut ve sanayi alan arasındaki duvar, yol veya yeşil alan sınırlayıcılara iyi birer örnek olmaktadır (Şekil 2.13.). Kullanıcıların psikolojik sınırları da mevcuttur ve alanın tanımlanmasında büyük rol oynamaktadır. Soyut lineer bir eşik gibidirler.

Şekil 2.13. Lynch'in sınırlar (kenar) ögesine örnekler (Lynch,1960).

3. Bölgeler

Kentsel açıdan bakıldığında bölgeler kentin büyük-orta ölçekli parçalarını oluşturmaktadır. Bölgeler içinde bulunan kişiyi, psikolojik ve fiziksel olarak içine alan, algılanabilir bir kentsel imaj ögesidir. Bölgelerin içindeyken tanımlanması ve algılanması kolaydır. Eğer ki bölge dışarda bulunan kişiler tarafından da algılanabiliyorsa aynı zamanda dışsal referansı da bulunmaktadır (Lynch, 1960). Etrafınızda salıncak, kaydırak gördüğümüzde parkta olduğumuzu anlarız. Orada park bir bölgedir. Ticari alanlarının yoğunlaştığı, hizmet binalarının bulunduğu meydanların olduğu yer kent merkezi, etrafı konutlar ile kapalı olan yer konut bölgesi, gürültülü ve imalathanelerin bulunduğu yer ise sanayi bölgesi olacaktır. Bölgeler, büyüklük ve şekil açısından kişiden kişiye farklı anlaşılabilir (Şekil 2.14.).

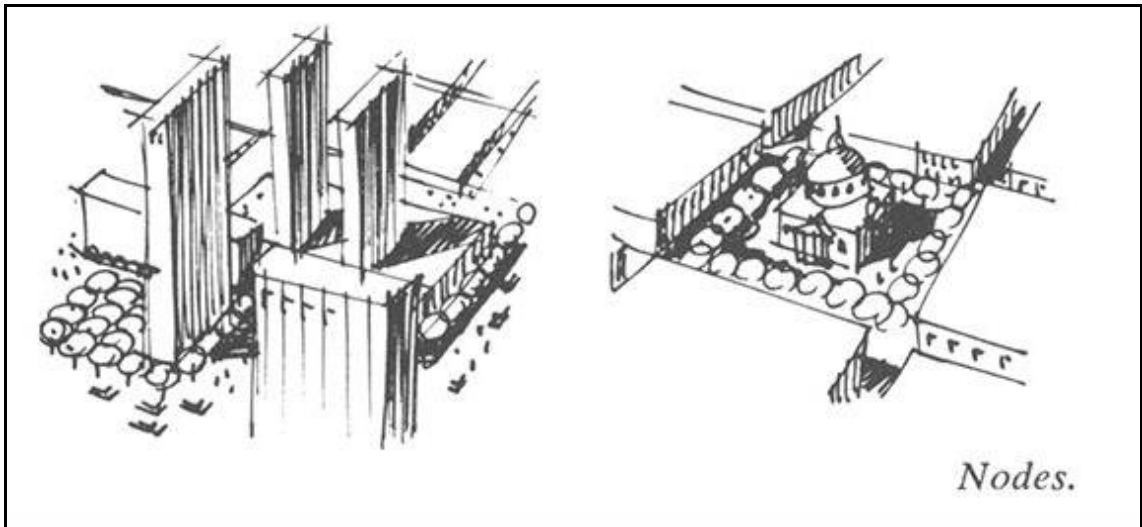

Şekil 2.14. Lynch'in bölge ögesine örnekler (Lynch,1960).

Bölgeler kullanıcıların içinden veya yanından geçtiğinde bulunduğu yerin farklı işlev özellikleri olduğunu zihinsel olarak ayırt edebildiği, kendi özellikleri olan ve birbiriyle ilişkili olan geniş kent alanlarıdır (Eren Günal, 2008). Ortak nitelikler bulduran, kullanıcıların kent yapısını tanımlamasını kolaylaştıran alanlardır (Gemalmaz, 2008). İmajı kuvvetli kentlerde bölgelerin ayırt edilmesini sağlayan ipuçları açıktır. Bölgeyi tanımlaması için konulacak birkaç işaret levhası, bölgenin algılanmasını artırıcı etken olarak işlev görecektir (Özkan, 2014).

4. Odak Noktaları (Düğüm)ler)

Odak noktaları kullanıcıların kent içindeki dağılıma toplanma noktalarıdır. Gözlemcinin kente girmesini sağlayan stratejik noktalardır. Bir noktadan diğerine geçerken kullanılan yoğun noktalardır. Bu noktalar bir bölgenin çekirdeğini ve faaliyet merkezini oluşturmaktadır. Kent için birer semboldürler ve etkileri yayılır. Bunlara kentin “nüve”si denir. Bunlar kavşaklarda, ulaşımın kırılma noktalarında, bir yerden diğerine geçişte, yolların toplanma veya kesişme noktalarında olabilmektedir. Odak noktaları bir semboldür ve etkileri mekâna yayılmaktadır (Lynch, 1960). Bir meydan, durak yerleri gibi alanlar örnek verilebilir. Bu alanlar aynı zamanda aynı zamanda kentsel etkinliklerin yoğunlaşmasına sebep olmaktadır (Şekil 2.15.).

Şekil 2.15. Lynch'in Odak Noktası (düğüm noktası) ögesine örnekler (Lynch, 1960).

5. Simgesel Yapılar (İşaret Öğeleri)

İşaret öğeleri kullanıcılar için referans kaynağı oluşturmaktadır. Bunlar çoğunlukla bir yapı, işaret levhası, dükkân veya bir dağ gibi fiziksel oluşumlar olabilmektedir (Lynch, 1960). İşaret öğeleri direkt olarak noktasal olmalıdır. Herkes tarafından bilindik olabilir (Konya Mevlana Dergahı ve Müzesi gibi) veya bazı kişiler arasında daha yerel nitelikte herkesin bilmediği özel işaret noktaları vardır. İşaret öğesi belirlemek iki farklı şekilde olabilmektedir. Birincisi kent, başka yer ve konumlardan görünebilir bir şekildedir. İkincisi ise yanında bulunan kentsel nesnelere bir zıtlık içerdiğinden fark edilebilir olmasıdır (Eren Günel, 2008: sf. 42-43). İşaret öğeleri, kent içinde kubbeli, yüksek yapılar da olabilir (Demir, 2007: 13). En belirgin özellikleri unutulmaz, tek ve belirgin öğeler olmasıdır (Lynch, 2010) (Şekil 2.16.).

Şekil 2.16. Lynch'in işaret öğesine (nirenge noktası) örnekler (Lynch,1960).

Nirenge noktaları kentin ismi geçince kolayca hatırlanan, tek öğe olarak karşımıza çıkan noktalardır. Konya denildiğinde öne çıkan Mevlâna Müzesi, Alâeddin Cami örnek gösterilebilir. Çevreleriyle bütünleşen nirenge noktaları dikkat çekici olduklarından daha kolay algılanabilme özelliğine sahiptirler (Özkan, 2014: sf. 22- 23).

Yer kuramı ile anlatılmak istenen bir diğer olgu ise, tasarımcıların yerin ruhunu anlayarak buna uygun tasarımlar yapmasıdır. Norberg-Schulz'un (1980) belirttiği gibi; *'Bir yer farklı karaktere sahip bir mekândır. Antik dönemlerden beri yerin ruhu insanın günlük yaşamda karşı karşıya geldiği ve anlamına vardığı somut bir gerçeklik olarak bilinmiştir'*. Bu nedenle kentsel tasarım sadece fiziksel organizasyonla sınırlanmamalı özgün yerler oluşturmak için toplumsal bileşenlerde dâhil olmak üzere çevrenin tüm bileşenlerin sentezi amaçlanmalıdır.

Özetle, yer kuramı şekil-zemin ve bağlantı kuramını bütünleyen bir kuram olarak karşımıza çıkmaktadır. Sadece fiziksel anlamda kurgusu doğru kurulmuş, kentsel doluluk-boşluk oranı dengeli gelişmiş, tanımlı bağlantılara sahip alanlar kayıp mekânın oluşumunu önlemeye veya kent içinde bu yönde bir aksamının tespit edilmesi ile kayıp mekânları bulmaya yönelik bir yaklaşım eksik kalacaktır. Bu tür yaklaşımların Trancik'in de belirttiği üzere (1986) yer kuramı ile desteklenmesi gerekir. Yani; şekil-zemin ve bağlantı açısından işleyen bir mekânsal kurgu, bir alan/mekân eğer kullanıcıları açısından herhangi bir anlam içermiyorsa, kişiler o mekâna/alana kendilerini ait hissetmiyorlarsa, toplumsal bellekte yer edinmemişse de kayıp mekân olarak karşımıza çıkacaklardır. Herhangi bir aidiyet hissedilmeyen, sevilmeyen, beğenilmeyen mekânlar da zamanla kullanılmamalarından ötürü kayıp mekân niteliğine bürünebilirler. Bu nedenle bu üç kuramın da birlikte değerlendirilmesi, birbirleri ile ilişkili görülmesi oldukça önemli görünmektedir. Ancak böyle bir bakış açısıyla tasarımcı, bir kentin doluluk ve boşluklarını bir anda güçlendirerek, organize edip bağlantı kurarak, insan ihtiyaçlarına cevap vererek ve mekâna kimlik, karakter kazandırabilecek başarılı kent kurgusu meydana getirerek başarılı olabilecektir (Trancik, 1986).

3. SAHA ARAŞTIRMASI

3.1. Örnek Alan Seçimi

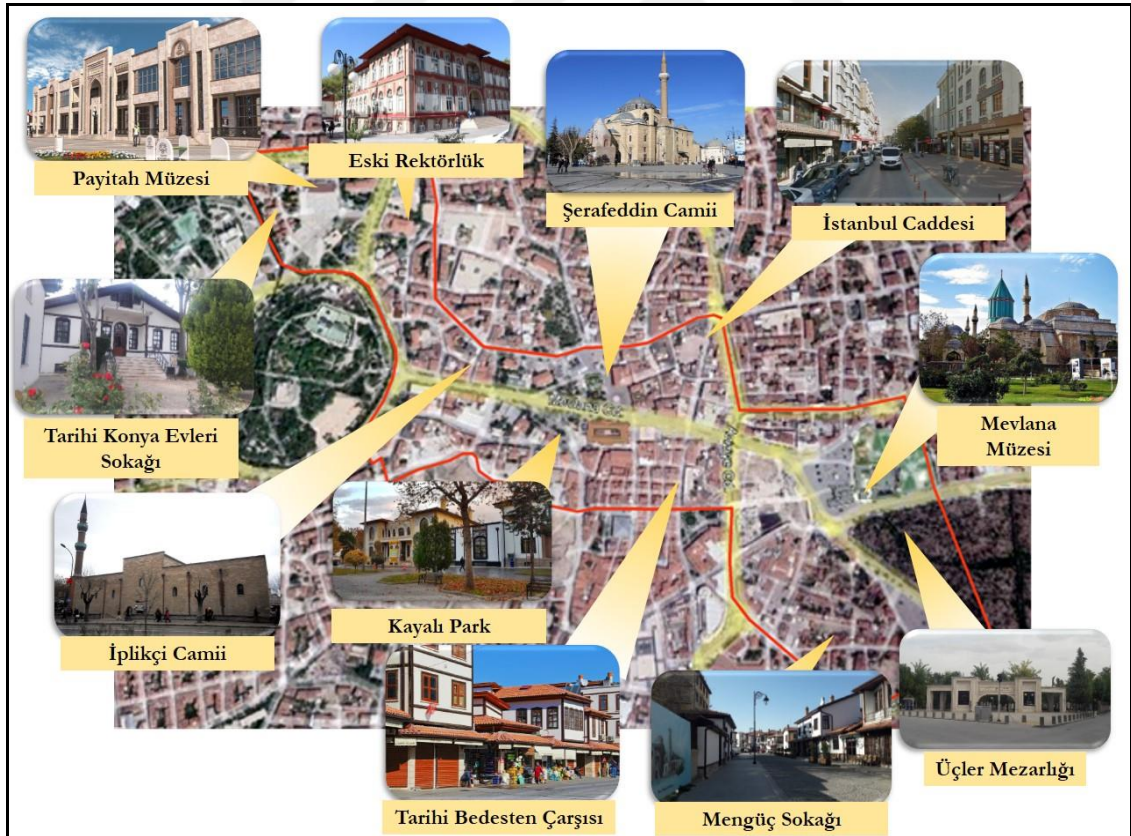
Tez çalışması kapsamında konunun ayrıntıda irdelenmesi için örneklem alan olarak Konya tarihi kent merkezinden bir çalışma alanı belirlenmiştir. Konya tarihi kent merkezi kentsel arazi kullanımı, işlevsel bölgeleme ve coğrafi açıdan merkezi konumuyla ulaşılabilirlik-erişebilirlik açısından kentsel nüfusun tamamına hizmet eden ekonomik ve idari hizmetlerin odaklandığı kentsel merkez işlevinin yanında tarihsel ve kültürel değerleri olan kültürel turizm yönelimli mekânsal ve işlevsel gelişmelere açık bir kentsel alan niteliğindedir. Konya tarihi kent merkezi, sosyo-ekonomik, kültürel ve idari hizmetler olmak üzere farklı işlevlere sahip kentsel nüfusun tümüne hizmet eden kentsel işlevlerin yanı sıra ulusal- uluslararası işlevlere sahip bir koruma alanıdır. Bu niteliği ile sokak, doku, siluet gibi unsurlarla biçimlenen fiziksel-işlevsel altyapının ve mekânsal-sosyal açıdan yaşam kalitesinin artırılması, kentsel ekonomik canlanmanın sağlanması anlamında bu alanın korunması ve geliştirilmesi oldukça önemlidir.

Konya tarihi kent merkezindeki çalışma alanı, turistlerin en çok ziyaret ettiği, birçok anıt, sivil mimariye ev sahipliği yapan, ticaret alanları, konut alanları ve idari hizmet yapılarının bir arada bulunduğu ve kentte yaşayanların en çok kullandığı ulaşım aksında yer almasından ötürü seçilmiştir. Bu ulaşım aksının Alâeddin-Mevlâna Müzesi'ni birbirine bağlaması ve Konya'nın uzun tarihi geçmişinin bu aks üzerinde yer almasından ötürü kullanıcıların zihninde ayrıcalıklı yer edinmektedir. Bu anlamda da bu alandaki her kayıp mekân kentin kimliği ve imajı noktasında önem arz etmektedir. Konya tarihi kent merkezinde bulunacak her kayıp mekân, bu alanların irdelenmesi, kente kazandırılması ve kentin kaliteli dönüşümü noktasında önemli bir adım olacaktır.

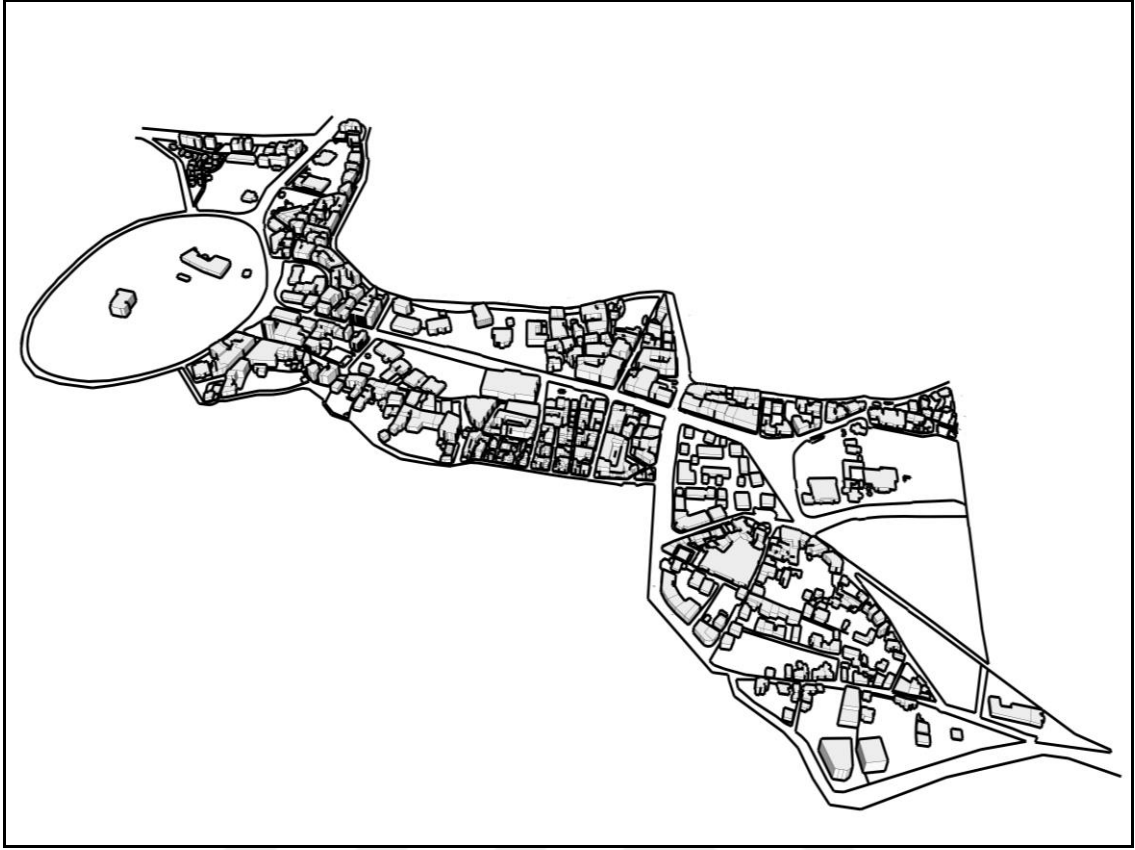
Konya tarihi kent merkezi çalışma alanı sınırları belirlenirken bazı çevresel etkiler dikkate alınmıştır. Çalışma alanının doğu kısmını Alaeddin Tepesi ve Kültür Park sınırlandırmaktadır. Güney bölümünü önemli bir kentsel dönüşüm bölgesi olan Şükran Mahallesi Kentsel Dönüşüm Projesi sınırlandırmaktadır. Özel proje alanlarından biri olan Şems Mahallesi'nde yapılan kamulaştırma çalışmaları alanının kuzey bölümünü sınırlandırmaktadır. Mevlâna Türbesi'nin doğu kısmında bulunan dönüşüm bölgesi ve Musalla Mezarlığı ise çalışma alanının doğu kısmını sınırlandırmıştır (Şekil 3.1.). Toplam çalışma alanı 56.7 hektar alana sahiptir. Farklı işlevlerin bir arada olduğu alan aynı zamanda kentin en önemli aksını oluşturmaktadır (Şekil 3.2; Şekil 3.3.).

Şekil 3.1. Konya tarihi kent merkezi çalışma alanı sınırlandırıcıları

Şekil 3.2. Konya tarihi kent merkezi çalışma alanı sınırları

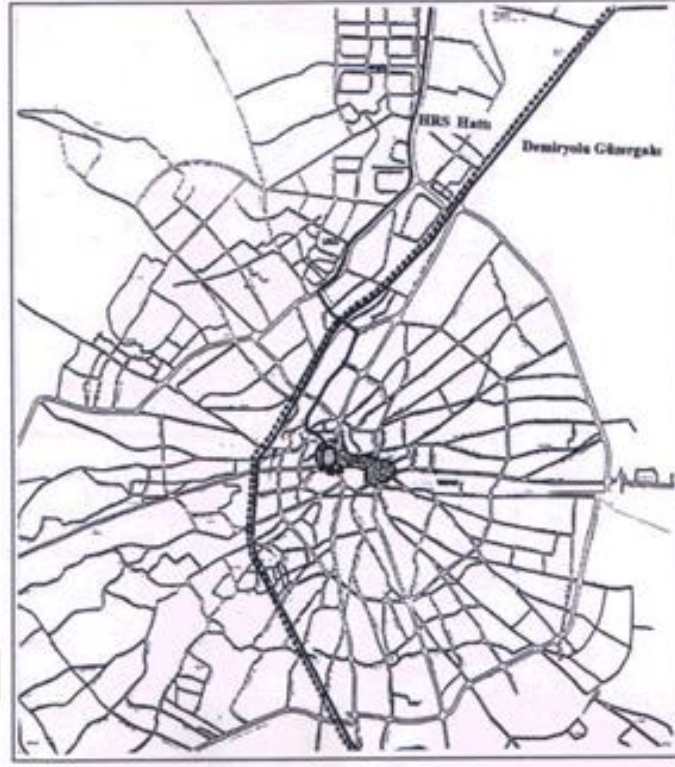
Şekil 3.3. Konya tarihi kent merkezi çalışma alan sınırları

3.2 Örneklem Alanının Tanıtımı: Konya Tarihi Kent Merkezi Çalışma Alanı

Konya bulunduğu coğrafi konum, sahip olduğu tarihsel ve kültürel değerler ile tarih boyunca Anadolu coğrafyası içerisinde önemli bir yerleşim yeri olmuştur. Çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapmış ve bu medeniyetlerden günümüze kadar ulaşabilmiş zengin bir kültürel mirasa sahiptir. Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı dönemlerinden günümüze ulaşan birçok anıtsal ve sivil mimari örnekleri ile tarihi ve kültürel bir turizm potansiyeline sahip olmuştur (Önge, 2018).

Konya tarihi kent merkezi Alâeddin Tepesi-Mevlâna Müzesi'ni de içine alan 200 hektarlık bir alandan oluşmaktadır (Topçu ve Kubat, 2009). Günümüzde kentin ilk yerleşim yeri ve ticaret alanı olan tarihi kent merkezi, kentte yaşayanların mal ve hizmet çeşitliliğine kolayca ulaşabildiği, idari hizmetlerin ve kamu kurumlarının yer seçtiği bir merkez haline gelmiştir. Konya'da ticaretin temeli Selçuklular dönemine kadar gitmektedir. Şehrin birçok noktasına ticaret alanları dağılmış olsa da ağırlıklı merkezi Alaeddin Tepesinin doğu kısmıdır (Uysal, 2010) (Şekil 3.4).

Şekil 3.4. Konya tarihi kent merkezi (Ter ve Özbek, 2005).

Tarihi kent merkezinin sınırlarının oluşmasında eski ulaşım sistemi sınırlandırıcı bir etkiye sahip olmuştur (Ter ve Özbek, 2005). Tarihi kent merkezi kentin en önemli caddesi olan Mevlâna Caddesi, Alaeddin Tepesi ve Mevlana Türbesi üzerinde yer almaktadır. Cadde boyunca önemli kamusal yapılar, ticaret alanları, idari hizmet yapıları yer almaktadır. Aksın güneyinde bulunan çarşı ve arastalar en eski ticaret alanlarıdır. Bu alanda yer alan Şerafeddin Cami, İplikçi Cami, Selimiye Cami gibi önemli dini alanlarda toplanan cemaatler, sosyal hareketliliğe katkı sağlamaktadır. Kent merkezinin güney bölümünde bulunan Mevlâna Türbesi kentin gelişimine büyük katkı sağlamaktadır. Konya tarihi kent merkezi tarihi kimliğinin yanı sıra Alaeddin Tepesi ve Mevlâna Müzesi arasında yer almasından ötürü kent içinde ulaşılabilirliği ve erişilebilirliği en yüksek olan alandır (Yenice, 2005).

Konya tarihi kent merkezi dört odak noktası çevresinde yoğunlaşmaktadır (Şekil 3.5.). Bunlardan ilki Mevlâna Müzesi ve yakın çevresidir. Mevlâna müzesi Selçuklular döneminde sarayın gül bahçesi olduğu bilinen müze ve yakın çevresi, uzun yıllar boyunca dergâh olarak kullanılmıştır (Yenice, 2005). Müzenin yakın çevresinde tarihi gül bahçesi, Sultan Selim Cami ve Yusufâğa Kütüphanesi yer almaktadır. Mevlâna Dergâhı fizikî yapılanması, Hz. Mevlâna'nın vefatı üzerine 1274 yılında yaptırılan Yeşil

Türbe ile başlamıştır. Osmanlı padişahları olan Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman, Sultan III. Murad türbeye ilâve binalar yaptırmışlardır. Konya Mevlevî Dergâhı olarak kullanılan bina 1926 yılında müze olarak açılmıştır. 1954 yılında onarım gören Müze bu tarihten sonra ‘Mevlânâ Müzesi’ adını almıştır. Müze alanı bahçesi ile 6.500 m² iken Gül Bahçesi olarak planlanan alanla birlikte 18.000 m²ye ulaşmıştır. Ücretsiz olmadan önce, bağlı bulunduğu Kültür Bakanlığı'na en çok gelir getiren ikinci müzedir (Uzluk, 2010).

Tarihi merkezin ikinci odak noktası Mevlâna Caddesi üzerinde bulunan ve Kayalı Park olarak bilinen kent meydanıdır. Bu meydanın çevresinde Valilik Binası, Postane Binası, İplikçi Cami, Ziraat Bankası, Şerafeddin Cami, Mahkeme Hamamı, Eski Sanayi Mektebi, Merkez Bankası gibi önemli anıtsal tarihi yapılar yer almaktadır (Yenice, 2005). Kayalı Park kentte yaşayanlar için dinlenme, oturma imkânı sağlayan, önemli tarihi yapılarla çevrili, kentin en önemli ticaret odağı olan Tarihi Bedesten Çarşısı'nın girişinde bulunan ve ulusal\uluslararası ölçekte büyük bir öneme sahip Mevlâna Türbesi'ne giden aks üzerinde yer almasından dolayı ender bir park özelliği göstermektedir.

Tarihi merkezin üçüncü odak noktası Alâeddin Tepesi ve yakın çevresidir. Kentin ilk yerleşim yeri Alâeddin Tepesidir. Höyük üzerinde Selçuklular dönemine ait Alaeddin Cami ve köşk kalıntısı önemli tarihi eserler arasında yer almaktadır. Bununla birlikte höyüğün batısında yer alan İnce Minareli Medrese, höyüğün kuzeyinde yer alan Karatay Medresesi ve Konya Muallim Mektebi önemli anıtsal eserler arasındadır. Konya kentinin oluşumunu sağlayan Alâeddin Tepesi, halihazırda rekreasyon alanı olarak kullanılmaktadır. Üzerinde sınırlı sayıda yapı bulunan Alâeddin Tepesi farklı dönemlere ait kalıntılar bulundurduğu için katmanlı bir jeolojik yapıya sahiptir (Önder, 1971). Bundan dolayı Alâeddin Tepesi kentin kimliğine dair önemli bilgiler barındırmaktadır.

Tarihi kent merkezinde bulunan dördüncü ve son odak bölge geleneksel Konya Çarşısının bulunduğu Bedesten bölgesidir. Bu alanda bulunan önemli anıtsal yapılar ise Kapu Cami, Mecidiye Hanı, Aziziye Cami, Nakipoğlu Hanı ve tarihi dükkân gruplarıdır (Yenice, 2005). Tarihi Bedesten Çarşısı, Osmanlı ve Selçuklu'dan önceki dönemlerden beri önemli bir ticaret merkezi olmuştur. Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından hayata geçirilen Bedesten Sağlıklaştırma Projesi 95.000 metrekarelik alanda yürütülmüştür. Bölgede 381 tescilli, 138'i tescilsiz toplamda 519 bina bulunmaktadır. Alanda 40 adet sokak, 84 sokak cephesi ile toplam 2.687 adet dükkânda sağlıklaştırma

çalışması yapılarak kentte daha çok ilgi çekici hale getirilmiştir. Konya tarihi açısından da önemli olan Aziziye Camii, Kapu Camii, Mecidiye Han, Nakıp Hacı İbrahim Han, Bulgur Dede Mescidi, Ahmet Efendi Hamamı, gibi tescilli yapılar da mevcuttur. Tarihi Bedesten Çarşısı, ticaret merkezi olmasından dolayı şehrin kalbidir. Tarihe bakıldığında Selçuklu ve Osmanlı'yı ticaret ve zanaatta yükselten kurum ahilik olduğu görülmektedir. Ahilik geleneği yüzyıllardır Bedesten gibi köklü ticaret merkezlerinde yaşatılmaya çalışılmıştır. Selçukludan itibaren Müslüman Türklerle gayrimüslimler beraber yaşamalarından dolayı Bedesten sadece ticaretin değil aynı zamanda sosyalleşme ve kaynaşmanın da merkezi olmuştur (Küçükdağ, 2017).

Kentin önemli noktalarından biri olan Kılıçarslan Şehir Meydanı Alaeddin Tepesi'nin kuzeyinde yer almaktadır. Bölge Adliye Mahkemesi yapımı karşılığında devralınan eski Adliye bölgesini şehre kazandırmak için yapılmıştır. Çalışma kapsamında meydanın yanı sıra; Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun onayıyla geçmişte var olan, tarihi dokuya uygun Konya evlerinden bir sokak yapısı da oluşturulmuş olup 13 adet tarihi bina ve Konya'nın ecdat hatıralarını gelecek nesillere aktaracak Payitaht Müzesi inşa edilmiştir. Ayrıca meydanın güneyinde Karatay Medresesi yer almaktadır (Şekil 3.5.).

Şekil 3.5. Konya tarihi kent merkezi kültür aksı

3.3. Saha Araştırması Bulguları

3.3.1. Konya Tarihi Kent Merkezi Çalışma Alanı Kayıp Mekân Açısından Ele Alınması

Tez çalışması kapsamında, seçilen örneklem alanda öncelikli olarak saha gözlemleri yapılmış olup, gözlemler sonucunda kayıp mekânlara dair aşağıdaki tespitlerde bulunulmuştur:

- a. Gözlemlenen ilk durum seçilen örneklem alanda bulunan tarihi ve kültürel değeri olan yapıların hala ayakta durmalarına rağmen çevrelerinin oldukça atıl şekilde kalmasıdır.
- b. Örneklem alanda oluşan her bir boşluk her bir kayıp mekân zamanla otopark olarak kullanılmaya başlanmıştır. Özellikle yapılması düşünülen kentsel dönüşüm bölgelerinde oluşan kayıp mekânlar kişiler tarafından otopark olarak işletilmektedir.
- c. Taşıt ve demiryolu ulaşım ağlarına sahip olan alan, taşıt üstünlüğüne maruz kalmaktadır. Erişilebilirlik açısından değerlendirildiğinde ise toplu taşıma ile erişim kolaydır. Bu alanda özel araçla erişim kolay olsa da otopark sorunu nedeniyle sıkıntılıdır. Alâeddin-Mevlâna aksı boyunca yayalar için erişim oldukça zorlaşmaktadır. Kimi noktalarda kesişen kimi noktalarda sürekliliği olmayan ulaşım ağı belirli alanlarda kör ve işlevsiz kayıp mekânlar bırakmaktadır. Bazı durumlarda bu alanlar araçlar tarafından işgal edilmektedir. Alâeddin-Mevlâna aksı boyunca kaldırım genişliklerinin değişmesi yayalar için rahat ve kolay erişimi kısıtlamaktadır. Cadde boyunca yoğun taşıt trafiğinin olması, caddenin ortasından tramvay hattının geçmesi ve toplu taşımanın yoğun olarak geçtiği bir alan olmasından ötürü yayalar için rahat ve konforlu bir erişim sağlayamamaktadır. Cadde boyunca kaldırımlarda fiziksel engelli kullanıcılar için işaretler, ağaç altı ızgaralar, hemzeminine yakın kaldırımlar ve rampalar bulunmaktadır.
- d. Kayıp mekânlar adına dikkati çeken diğer durum ise, meydanların insan ölçeğinde olmamasıdır. Bunun en önemli örneği Kılıçarslan Meydanıdır. Meydan çevresinde bulunan geleneksel Konya evleri, Payitaht Müzesi ve Karatay Medresesiyle sınırlanmıştır. Doğal peyzaj öğelerinin yeterli olmaması, gölge oluşturacak alanların bulunmaması sebebiyle geçiş mekânı olarak kullanılmaktadır. Kayıp mekân olarak değerlendirilebilecek ikinci meydan Hükümet meydanıdır. Meydanı

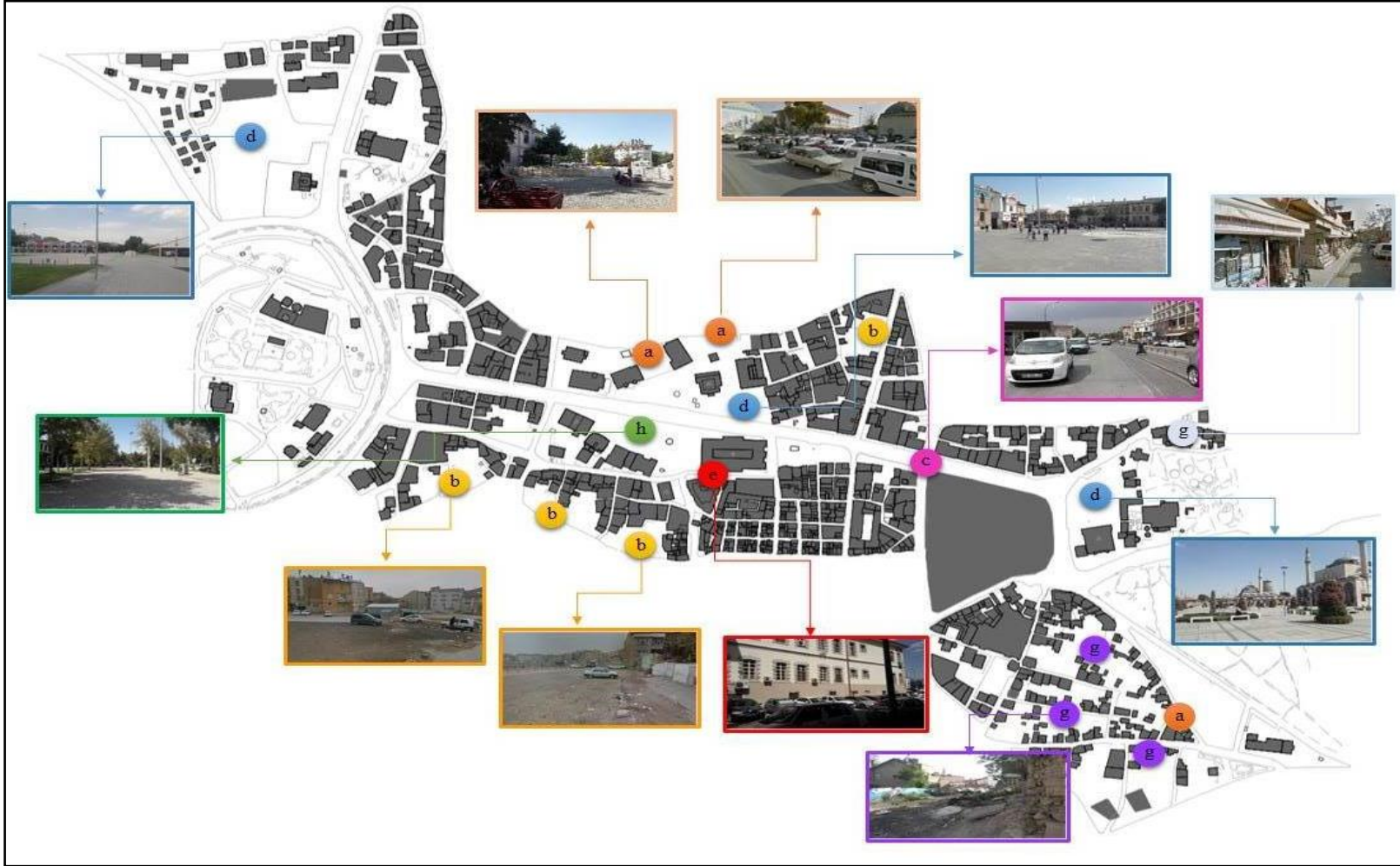
sınırlandıran ve ölçek kazandıran binalar, mekânın algılanmasını kolaylaştırmaktadır. Fakat içerisinde bulunan kültür havuzu olarak adlandırılan su ögesi ve kuşların bu alanda yemlenmesinden dolayı meydan oldukça kirli gözükmemektedir. Ayrıca meydanda yaz ve kış aylarında kullanılacak korunaklı bir alan, bitkisel ögeler, dinlenme alanları gibi başka bir fonksiyonu olmamasından ötürü geçiş mekânı olarak kullanılmaktadır. Üçüncü olarak kayıp mekân diye nitelendireceğimiz meydan Mevlâna Meydanıdır. Mevlana Meydanı çevresinde bulunan Selimiye Cami ve Mevlana Türbesinden dolayı güçlü bir kimliğe sahiptir. Önceleri meydanda bulunan peyzaj ögelerinden dolayı kullanıcılar tarafından uzun vakitler geçirilen bir meydanken zamanla doğal ögelerin kaldırılmasıyla meydan kullanılmamaya ve kullanıcılar için boş-tanımsız olarak algılanmaya sebep olmuştur. Mekânın bu kadar boş olması kullanıcılar için güvenlik algısını ortadan kaldırmaktadır. Meydan, insan ölçeğinin dışına çıkmıştır. Her iklim koşuluna uygun korunaklı alanların ve gölge verecek ağaçların bulunmaması, buluşma noktası olma ve dinlenme alanı özelliğini yitirmesine neden olmuştur. Özellikle akıcı trafiğin meydanın önünde yoğunlaşması, taşıt trafiğinin gürültüsünden dolayı ortamdaki manevi hava olumsuz etkilenmektedir. Sarraflar Yer altı Çarşısının üzerindeki alan da meydan özelliği göstermektedir. Bu alan da aks boyunca yoğun olarak kullanılan mekânlardan biridir. Bu alan içerisinde bulunan ticaret alanları meydan için kenar özelliği taşımaktadır. Alanı sınırlandırmasından dolayı mekânın okunabilirliğini ve algılanabilirliğini arttırmaktadır. Farklı iklim koşullarına uygun şekilde dinlenme alanları ve banklar bulunmamaktadır. Bu da alanın kullanılmasını engellemektedir ve giderek kayıp mekâna dönüşmesine sebep olmaktadır.

- e. Bedesten bölgesinde yapılan cephe sağıklaştırma çalışmasıyla beraber alan kullanıcılar tarafından daha çok dikkat çekmeye başlamıştır. Alan yayalar için her ne kadar fiziksel ve görsel açıdan erişilebilir olsa da bedesten girişinde bulunan park halindeki araç yoğunluğu yayaların erişimini olumsuz olarak etkilenmektedir. Fakat bedestenin iç bölgesi yayaların mekânı deneyimlemesi noktasında kullanıcılara konfor sunmaktadır. Böylelikle mekânın algılanması kolaylaşmıştır. Bedesten bölgesine otobüs, minibüs ve tramvayla erişim sağlanmaktadır. Özel araçla gelmeyi tercih edenler otopark sorunuyla karşılaşmaktadır.
- f. Çalışma alanı sınırı boyunca mahalle sokak dokusunda algılanamayacak ve deneyimlenemeyecek alanlar da bulunmaktadır. Bu mekânlar zamanla kayıp mekân

haline gelmiştir. Özellikle Mengüç Sokağın arka bölümü ve iç tarafta kalan bölümlere restorasyon çalışması için girilmediğinden dolayı hemen Mevlâna müzesinin yanı başında hoş olmayan bir görüntü sergilemektedir. İki bina arasında boşluk, bina önü boşlukları ve arka bahçelerin atıl şekilde kalmasından ötürü bu alanlar zamanla kayıp mekâna dönüşmektedirler.

- g. Tarihi kent merkezinin doğusunda tarihi, kültürel ve dini anlamda önemli bir değeri olan Mevlâna Türbesi yer almaktadır. Mevlâna Türbesi'nin etrafında geleneksel el sanatları (halı, kilim, giyim-kuşam, kuyumcu vs.) hediyelik eşyalar bulunmaktadır. Turistik anlamda ulusal ve uluslararası ölçekte önemli bir yeri olan bu bölgede pek çok hediyelik eşya satan dükkânlar, otel, restoranlar ve pastaneler bulunmaktadır.
- h. Çalışma alanında bulunan ve kentte yaşayanlar için önemli olan Kayalı Park etrafı önemli sivil ve mimari yapılarla çevrilidir. Özellikle Valilik, İplikçi Cami, Şerafeddin Cami, Eski Sanayi Mektebi, postane ve bankaların bulunmasından dolayı oldukça fazla kullanılmaktadır. Fakat doğal peyzaj öğelerinin yetersiz olması, oturma elemanlarının kaldırılması ile alan giderek kullanılmaz bir hale gelmiştir.

Yapılan gözlemlerde çalışma alan sınırında çok sayıda kayıp mekân olduğu görülmüştür. Bu alanlar genellikle özel mülkiyette ve önemli bir kısmı da değerlendirilmemiş kamusal mekân içerisindeki alanlardır (Şekil 3.6.).

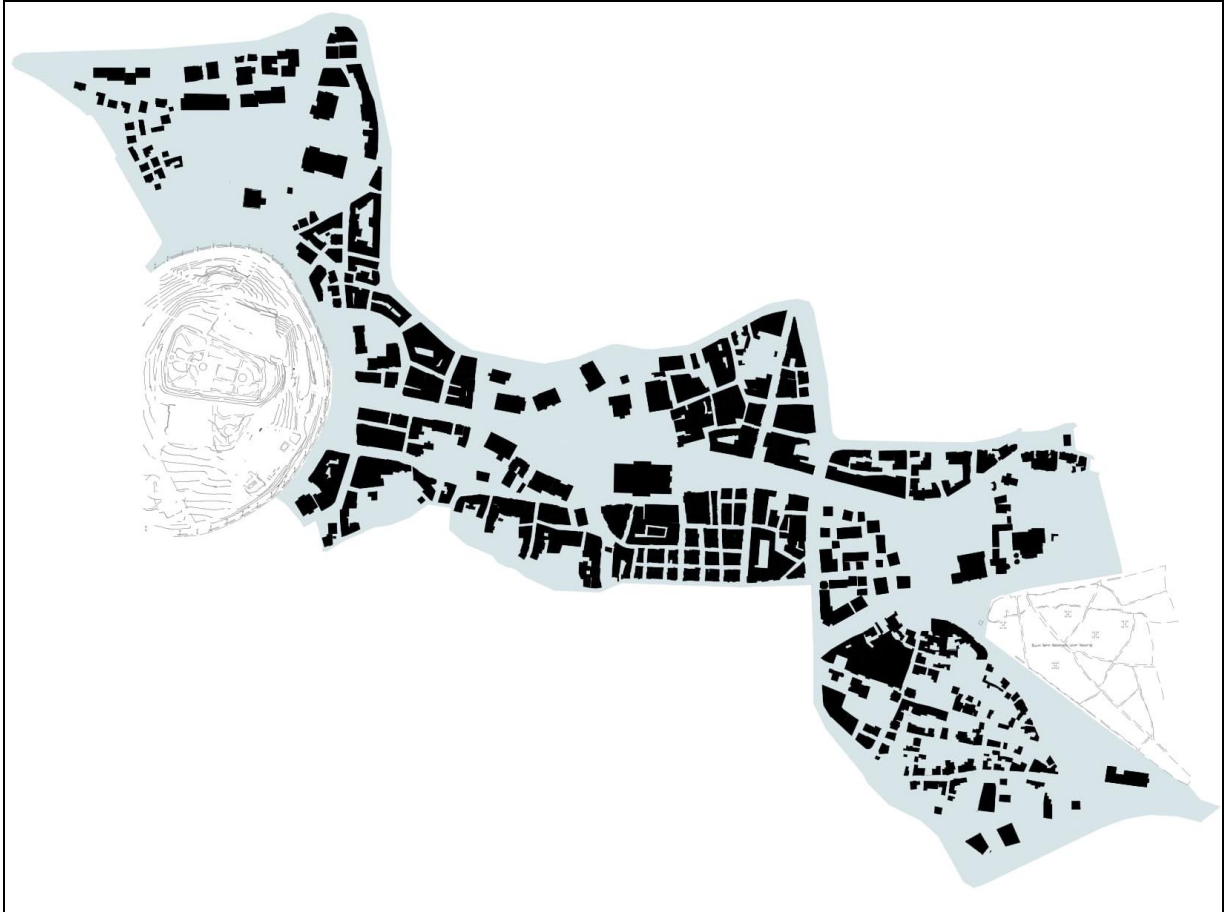

Şekil 3.6. Konya tarihi kent merkezi çalışma alanı saha gözlemleri

3.3.2. Konya Tarihi Kent Merkezi Çalışma Alanının Şekil-Zemin Kuramı Açısından Değerlendirilmesi

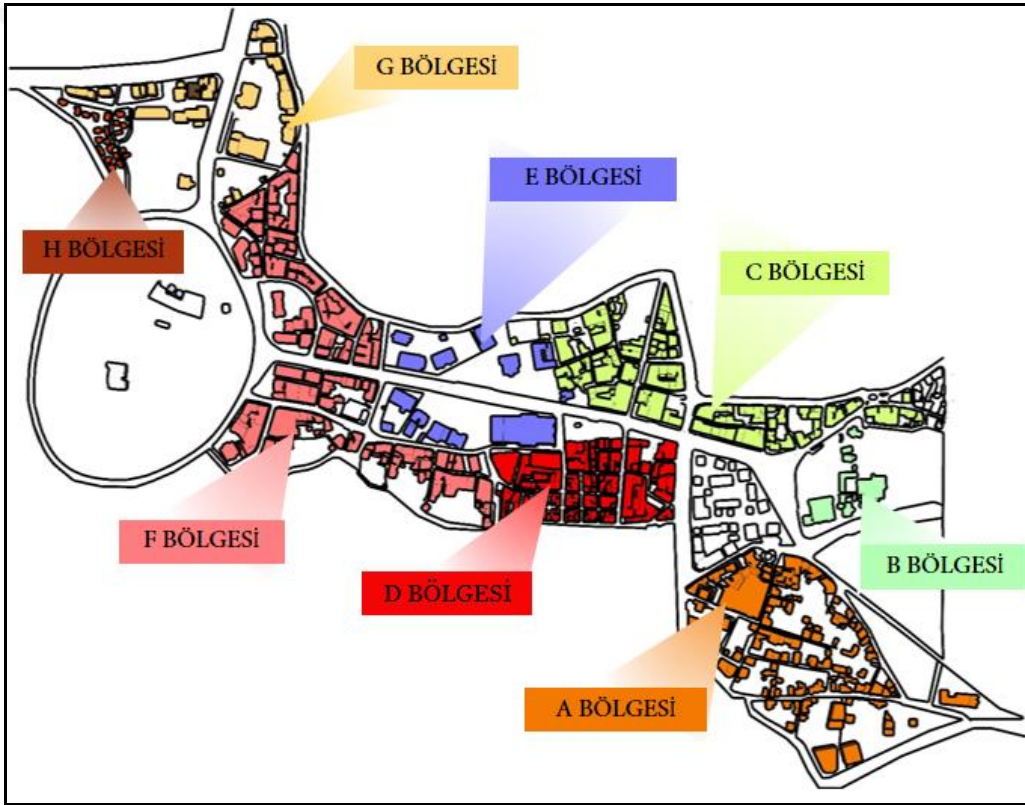
Konya tarihi kent merkezinden örneklem alan olarak seçilen çalışma alan sınırı konut, iş, eğitim, eğlence, kültür, sanat, hizmet ve rekreasyon gibi zengin bir dokuya sahiptir. Bu alanın, çalışmanın daha önceki bölümlerinde bahsedilen Trancik yönteminin (1986) ilk aşamasını oluşturan şekil-zemin kuramına altlık oluşturacak planının hazırlanması, kentsel dokuyu incelemenin ilk adımını oluşturmuştur. Trancik'in şekil-zemin analizinde, cadde-sokak meydan örüntüsü, yapı adası ortaları-blok içi boşluklar, parklar ve bahçeler, konut bahçeleri ve otoparklar kentsel boşlukları; kamusal yapılar, kentsel bloklar, sınır tanımlayıcı yapılar kentsel dolulukları oluşturmaktadır. Buradan hareketle seçilen sınırları belli çalışma alanı içerisindeki doluluk ve boşluklar da bu sınıflandırmadan yola çıkılarak tespit edilmiş ve haritaya işlenmiştir (Şekil 3.7.).

Şekil 3.7. Konya tarihi kent merkezi çalışma alanı şekil-zemin haritası

Çalışma alanı toplam 56.7 ha'lık bir alanı kaplamaktadır. Bu alanın %41'i (18 ha) dolu, %59'u (28.5 ha) ise kentsel boşluklardan oluşmaktadır. Kentsel boşlukların çoğunluğunu meydanlar, sokaklar, parklar, konut bahçeleri ve otoparklar; kentsel dolulukları ise kentsel bloklar, kamusal yapılar ve sınır tanımlayıcı yapılar oluşturmaktadır. Çalışma alanının tamamı bir bütün olarak değerlendirildiğinde dolu-boş oranının dengeli dağıldığı görülebilmektedir. Fakat alan parçalara ayrıldığında, her bir parçada aynı orantıda bir dolu-boş dengesinden bahsetmek veya başka bir deyişle parçalı bir mekânsal organizasyonda aynı dengeyi hissetmek güç görünmektedir. Dolayısıyla bu durumu vurgulamak ve alanı şekil-zemin kuramına göre daha detayda ve kolaylıkla incelemek adına çalışma alanı morfolojik yapılarına göre 8 farklı bölgeye ayrılmıştır. Aşağıdaki şekilde morfolojik açıdan farklı bölgeler görülebilmektedir (Şekil 3.8.).

Şekil 3.8. Örneklem alanı sınırları içindeki morfolojik açıdan farklı bölgeler

Bu bölgeleri kısaca tanıtmak gerekirse;

- **A bölgesi (Mevlâna Türbesi'nin güney bölgesi)**

Bu bölge toplam 9.1 ha olup, %28,5'i kentsel doluluklardan (2.6 ha), %71,5'i (6.5 ha) ise kentsel boşluklardan oluşmaktadır. Konut alanları, ticaret alanları ve kamusal binalar dolulukları oluştururken, arka bahçeler, bakımsız alanlar, otoparklar ve parklar boşlukları

oluşturmaktadır. Dolu-boş oranına bakıldığında alan oldukça boş görünmektedir. Bu da yapılar arasındaki bağı kopmasına ve binalar arasında kayıp mekânların oluşmasına neden olurken mekânın kolay algılanmasına engel olmaktadır (Şekil 3.10).

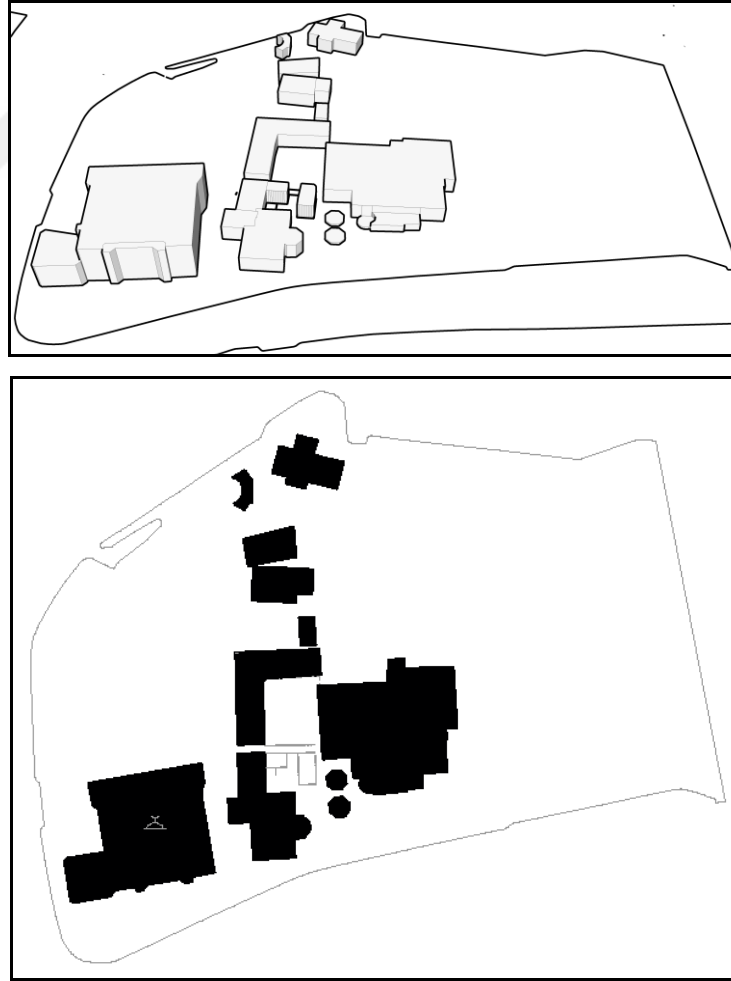
A bölgesinde önemli ticaret alanı olan Piri Mehmet Çarşısı, arastalar, tarihi yapılar, konut alanları ve kamusal yapılar bulunmaktadır. Alandaki binalar 2-3 katlı müstakil ev şeklindedir ve yapılar adaları sınırlamamaktadır. Alan organik bir yerleşim dokusuna sahiptir. Alanda bazı binaların yıkılması bazı alanların bakımsız hale gelmesiyle mekân giderek birbirinden kopuk bir hale gelmiştir. Oluşan bakımsız ve tanımsız alanlar çevresel, sosyal ve görsel anlamda oldukça kötü durumdadır. Birbirinden bağlantısız olan bu alanlar, sosyal güvenliği de tehdit edecek düzeydedir. Mezarlığın yanında bulunan otopark şehre gelen turistlerin otobüsleri ve mezarlık ziyaretleri için kullanılmakta geri kalan günlerde ise atıl durmaktadır. Yıkılan bazı konutların yeri bakımsız alan olarak kalmakta veya otoparka çevrilmektedir. Alanda bulunan Mengüç Sokak'ta yapılan restorasyon çalışmaları ile 47 adet sivil mimari yapıları aslına uygun bir biçimde restore edilmiştir. Fakat alanda restorasyon çalışmaları olsa da yeterli düzeyde değildir (Şekil 3.9.).

Şekil 3.9. A Bölgesi- Mevlana Türbesi güney bölgesi şekil-zemin analizi

- **B bölgesi- (Mevlâna Türbesi ve yakın çevresi)**

Yerli ve yabancı turistlerin en çok ziyaret ettiği, kentte yaşayanlar için manevi değeri yüksek olan bölgedir. Alan toplam 2.8 ha'dır. Alanın %16,4'ü (0.4 ha) dolu, %83.4'ü (2.3 ha) boş alandan oluşmaktadır. Mevlâna Müzesi, Selimiye Camii, Yusuf Ağa Kütüphanesi kentsel dolulukları; Gülbahçe, ve meydan kentsel boşlukları oluşturmaktadır. Alanın dolu-boş oranı oldukça orantısızdır. Yeterli düzeyde peyzaj öğelerinin bulunmaması, gölgelik verecek ağaçların olmamasından dolayı meydan oldukça boş görünmektedir. Meydanı çevreleyen cami ve müze olmasına rağmen yeterli sınırlandırıcının olmaması ve meydanın boş bir görüntüye sahip olmasından ötürü insan ölçeğine uygun değildir. Fakat Türbe önünde meydanın bulunmasından dolayı Selimiye Camii ve Mevlâna Müzesi caddenin diğer tarafından rahatlıkla görünmekte ve algılanmaktadır. Bu da alanın kolayca tanınip bulunmasına sebep olmaktadır. Ayrıca kent içinde önemli bir aks olan Alaeddin Caddesinin Mevlana Müzesine yönelmesi de alanın kolayca keşfedilmesine yardımcı olmaktadır (Şekil 3.10).

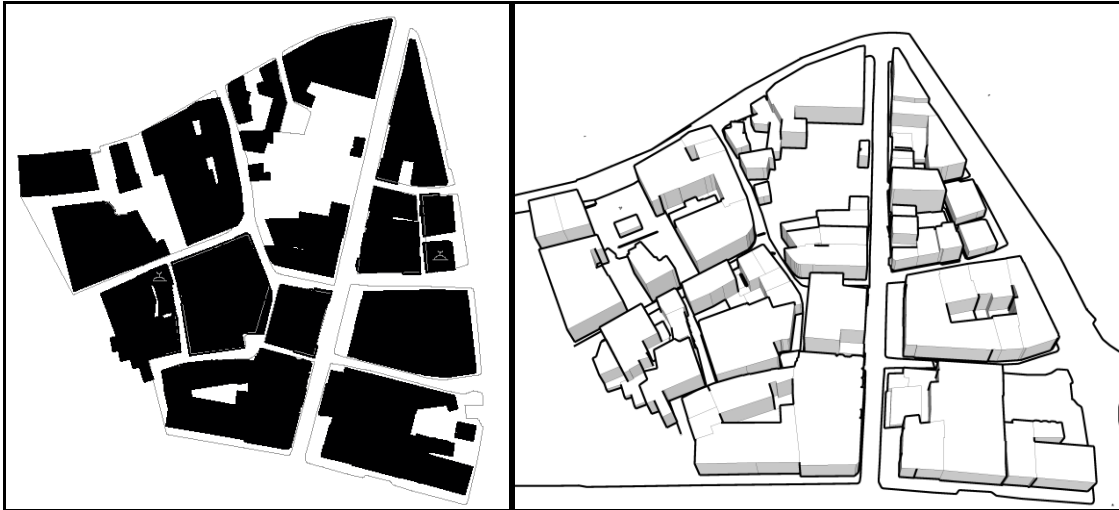
Şekil 3.10. B Bölgesi- Mevlana Türbesi ve yakın çevresi şekil-zemin analizi

- **C Bölgesi**

Bölge kendi parçası içinde de 2 farklı dokuyu oluşturduğundan C bölgesi C1 ve C2 olmak üzere iki farklı bölgeye ayrılmış ve daha ayrıntıda analiz edilmiştir.

- ✓ **C1 Bölgesi**

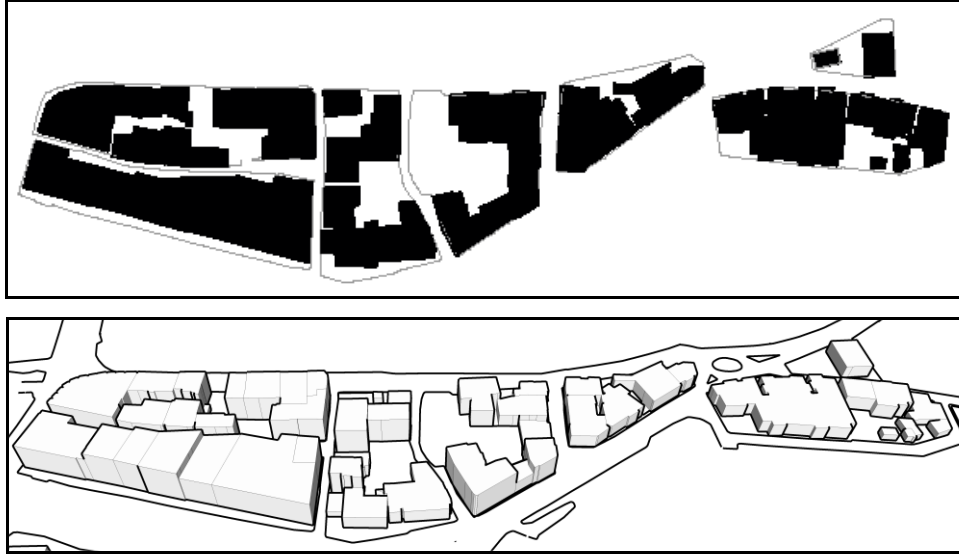
Ticaret ve konut alanının yoğunlukta bulunduğu ve kent için önemli olan bir caddenin geçtiği alandır. Alanın %44'ü dolu (1.8 ha), %56'sı (1.4 ha) boş alan olmak üzere toplam 3.3 ha' dan oluşmaktadır. Konut alanları ve ticaret alanları dolulukları oluştururken yapı adası ortası, konut bahçeleri ve otopark alanları boşlukları oluşturmaktadır. Alanın dolu-boş oranının dengeli olduğu görülmektedir. Alandaki en büyük açıklık ve bunların yanı sıra bina arası boşluklar da otopark olarak değerlendirilmektedir. Binalar 3-4 katlı olup, bitişik nizamdadır. Alanda binaların az katlı olması, yarı kamusal, kamusal ve özel alanlar arası geçişin sağlanmış olması pozitif mekânların oluşmasına sebep olmuştur. Alan organik bir yerleşim dokusuna sahiptir. Sokaklar daha çok yayaların kullanımına uygun genişliktedir. C1 bölgesi içerisinde en çok kullanılan aynı zamanda kent içinde önemli olan İstanbul Caddesi her zaman canlı olan bir mekândır. Ticaret alanlarının yoğunlaştığı bu alan kent içinde önemli bir lokasyondur. Fakat cadde genişliğinin yeterli olmaması kullanıcıların rahat hareket etmesine engel olmaktadır (Şekil 3.11).

Şekil 3.11. C1 Bölgesi şekil-zemin analizi

✓ C2 bölgesi -Mevlâna Türbesi kuzey kısmı

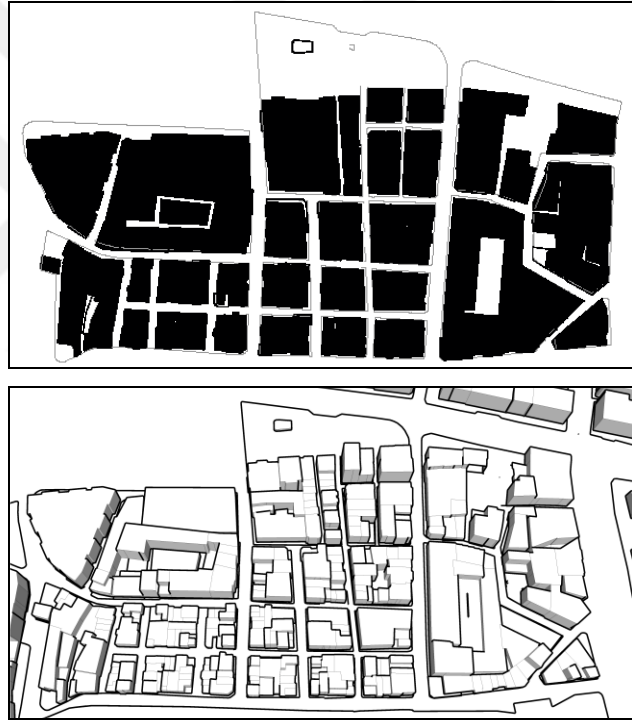
Alan daha çok ticaret alanlarının yoğunlukta bulunduğu kent için önemli bir mevkide yer almaktadır. C2 bölgesi toplam 1.8 ha'dır. Alanın %55.5'i (1 ha) dolu, %44.5'i (0.8 ha) boş alandan oluşmaktadır. Dolu-boş oranı orantılıdır. Alandaki dolulukları kentsel bloklar, cami ve ticaret alanları oluştururken, boşlukları yapı adası ortaları, otoparklar, konut bahçeleri ve sokaklar oluşturmaktadır. Alanı birbirine bağlayan bağlantılar oldukça dardır. Yaya için erişim sağlanırken özellikle taşıtlar için erişim noktasında sorunlar oluşabilmektedir. Binalar çoğunlukla 3-4 katlı bitişik nizamdır. Alanda bulunan bazı binalar terk edilmiş zamanla harabe bir görüntüye sahip olmuşlardır. Alan Trancik'in yerleşim tiplerinden organik doku özelliği göstermektedir ve yapılar adaları sınırlandırmaktadır. Binalar arası boşluklar ve konut bahçeleri otopark olarak değerlendirilmiştir (Şekil 3.12).

Şekil 3.12. C2 Bölgesi şekil-zemin analizi

- **D bölgesi- Tarihi Bedesten Çarşısı**

D bölgesinin %58,9'u (2.2 ha) dolu iken, %40,1'i (1.5 ha) boş olup toplam 3.7 ha alandan oluşmaktadır. Dolu alanları bedestendeki dükkânlar; boş alanları ise yapı adası boşlukları, iki bina arası boşluklar, sokaklar ve Sarraflar Yer Altı Çarşısı meydanı oluşturmaktadır. Alanın dolu-boş oranı olarak dengelidir ve dolu alanlar mekânda dengeli dağıtılmıştır. Alanın formu grid bir yapıya sahiptir ve bu durum kullanıcı hareketlerini yönlendirerek, ticareti arttırmakta ve mekânı daha çekici hale getirmektedir. Sarraflar Yer Altı Çarşısı Meydanı etrafında bulunan ticari dükkânlar meydanın sınırlayıcısı olmuştur. Bu durum meydanın daha çok algılanabilir olmasına ve insan ölçeğinde kalmasına sebep olmuştur (Şekil 3.13).

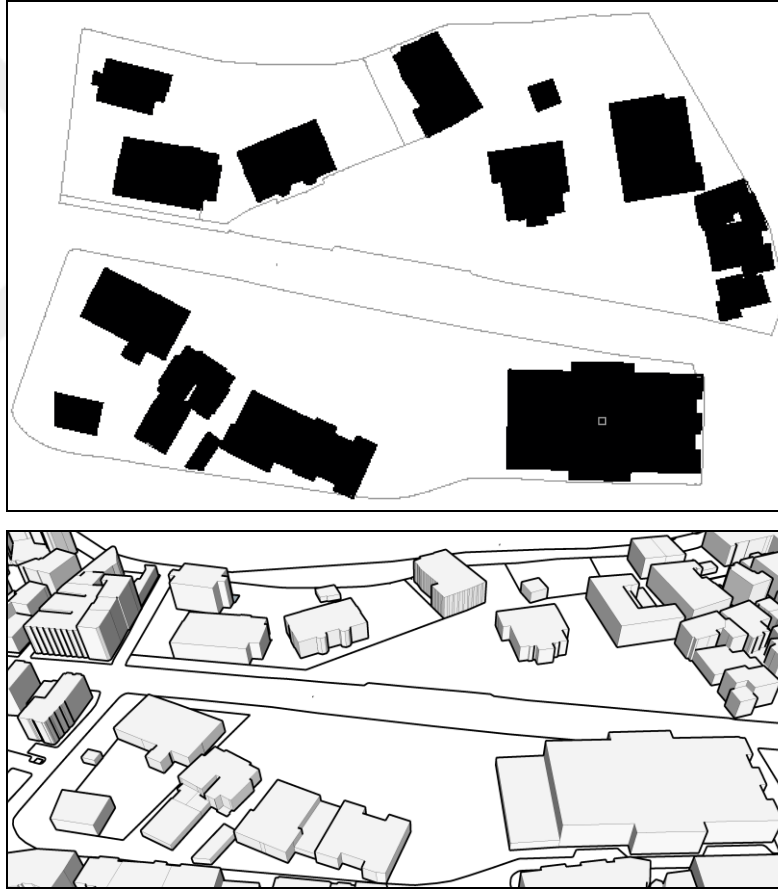

Şekil 3.13. D Bölgesi - Tarihi Bedesten Çarşısı şekil-zemin analizi

- **E bölgesi- Kayalı Park ve Valilik Binası çevresi**

E bölgesi 1.3 ha (%25,6) dolu, 3.8 ha alanı (%74,4) boş olmak üzere toplam 5.2 ha alandan oluşmaktadır. E bölgesindeki dolu alanları, Ziraat Bankası, Postane, Eski Sanayi Mektebi, Şerafeddin Cami, Valilik, İplikçi Cami, Merkez Bankası gibi kamusal yapılar oluştururken boş alanları park, meydan, konut bahçesi ve otoparklardan oluşturmaktadır. Alandaki doluluk boşluk dengesi oldukça orantısızdır. Hükümet meydanında bulunan havuz, alana bir kimlik atfetmesine rağmen görsel anlamda güzel olmayan görüntülere de sebebiyet vermektedir. Alan yerleşim dokusu olarak organik bir yapıya sahiptir. Kentin en önemli ulaşım aksı olan Alâeddin-Mevlana caddesinin merkezinde yer almasından dolayı kentin en önemli odak noktalarından biri olma özelliği göstermektedir (Şekil 3.14).

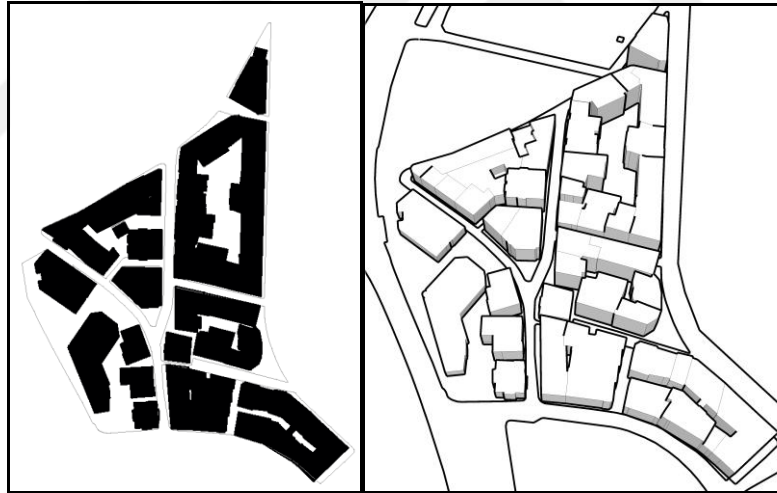
Şekil 3.14. E Bölgesi – Kayalı Park ve Valilik binası çevresi şekil-zemin analizi

- **F Bölgesi**

F Bölgesi de C bölgesi gibi daha ayrıntıda irdelemek adına 3 farklı morfolojik yapıya sahip alana bölünmüştür.

- ✓ **F1 Bölgesi- Konut+Ticaretin yoğun olduğu alanlar**

Alan toplam 1.7 ha'dır. 1 ha doluluklardan (%58) oluşurken 0.7 ha (%42) boş alandan oluşmaktadır. Kentsel bloklar ve ticaret alanları dolulukları; yapı adası ortası, iki bina arası oluşan anlamsız mekânlar ve sokaklar boşlukları oluşturmaktadır. Dolu-boş oranı dengelidir ve alanda da dengeli dağılmıştır. Yapılar adaların sınırlandırıcısı olmuştur. Alanda binalar bitişik nizamda ve 3-4 katlıdır. Alanda binaların az katlı olması, kamusal, yarı kamusal ve özel alanlar arası geçişin sağlanmış olması pozitif mekânların oluşmasına sebep olmuştur. Organik bir yerleşim dokusuna sahiptir. Alan taşıttan daha çok yayaların erişimine olanak sağlamaktadır. Alanda önceleri yer alan Teksas Gazinosu yıkılmıştır ve oluşan boşluk yeterli düzeyde henüz değerlendirilememiştir (Şekil 3.15).

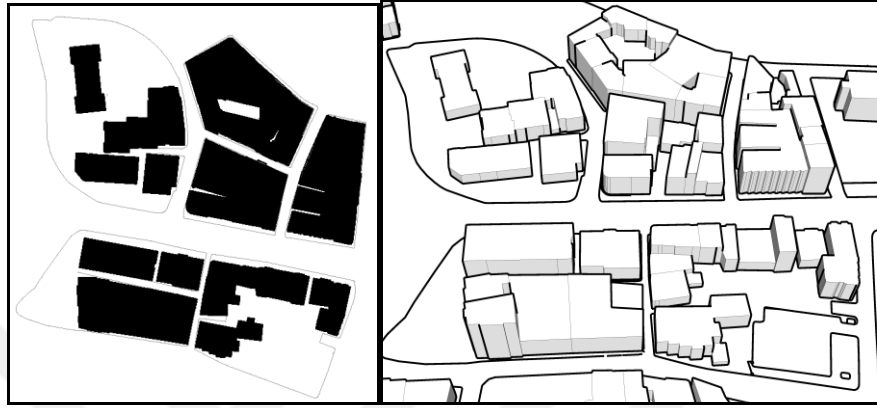

Şekil 3.15. F1 Bölgesi şekil-zemin analizi

- ✓ **F2 bölgesi – Alaeddin Tepesi çevresi**

Alan toplam 3.2 ha'dır. Alanın 1.5 ha'ı doluluklardan (%46,7), 1.7 ha (%53,3) boşluklardan oluşmaktadır. Alanın dolu-boş oranı dengelidir. Adalar yapılar ile sınırlandırılmıştır. Konut alanları ve ticaret alanları dolulukları, park, otopark, konut bahçesi, yapı adası ortası, sokaklar ve cadde boşlukları oluşturmaktadır. Alandaki en büyük boşluk otopark olarak kullanılmaktadır. Organik bir yerleşim dokusuna sahiptir. Binalar bitişik nizamda ve 3-4 katlıdır. Alanda bulunan park, kentte yaşayanlar için önemli bir buluşma

noktası olmasının yanı sıra en önemli geçiş mekânlarından biri olma özelliği göstermektedir. Parkı 3 bina cephesi sınırlandırmaktadır. Alanda bulunan ağaçların hem gölgelik alan oluşturması ile hem de yeterli sınırlandırıcı elemanın bulunması ile mekân insan ölçeğine uygun olmaktadır. Alanda bulunan en büyük boşluk otopark olarak değerlendirilmektedir. Alanda hem otopark hem de yer altı otoparkı bulunmaktadır ve aktif şekilde kullanılmaktadır (Şekil 3.16.).

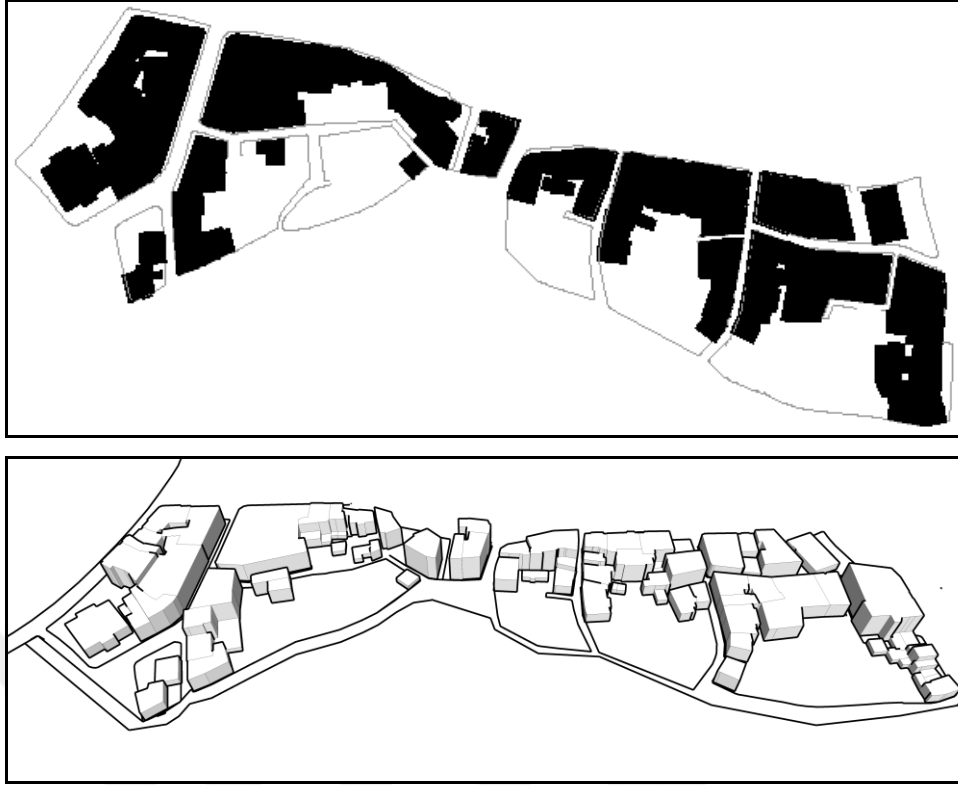

Şekil 3.16. F2 Bölgesi şekil-zemin analizi

✓ F3 Bölgesi

Çalışma alanında bulunan bir diğer bölge ise Şükran Mahallesi kentsel dönüşüm projesine yakın olmasından ötürü bazı konut alanlarının yıkılıp otoparka dönüştürüldüğü yoğun ticaret alanlarının bulunduğu Rampalı Çarşı gibi kentin eğitim için en önemli alanlarını kapsayan F3 bölgesidir.

Alan toplam 3.6 ha'dır. Alanın 1.6 ha dolu (%45.4), 2 ha boş (%54.6) alandan oluşmaktadır. Dolu-boş oranı orantılıdır. Alanda bulunan konut alanları, ticari binalar, cami, ilçe milli eğitim müdürlüğü gibi kamusal yapılar dolulukları; otoparklar, konut bahçeleri, iki bina arası alanlar boşlukları oluşturmaktadır. Bu bölgede bulunan yapıların çoğunluğu 2-3 katlı bitişik nizamdadır. Binalar yapı adalarının bir kısmını sınırlandırırken diğer kalan boşluklar otopark olarak kullanılmaktadır. Alan organik bir yerleşim dokusuna sahip olmasından dolayı düzensiz sokaklar bulunmaktadır. Boşluklar her ne kadar otopark olarak değerlendirilse de bu alanda yoğun taşıtın bulunması görsel ve estetik anlamda sorun oluşturmaktadır (Şekil 3.17).

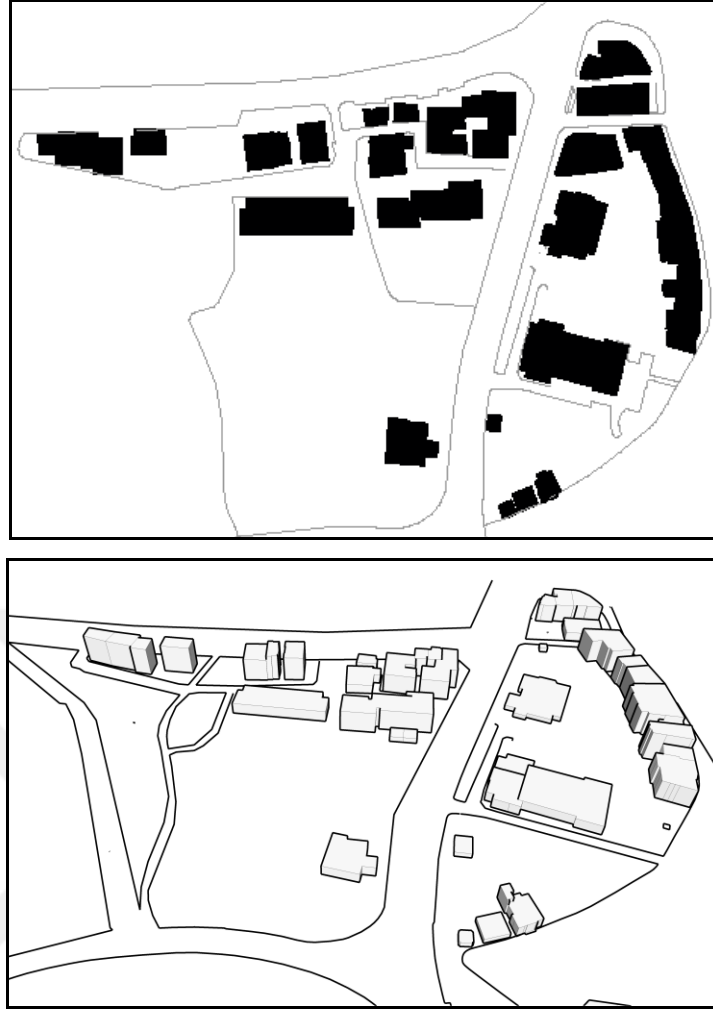

Şekil 3.17. F3 Bölgesi şekil-zemin analizi

- **G bölgesi**

Toplamda 7.9 ha olan alanın 1.1 ha (%14,4) dolu, 6.8 ha alanı (%85,6) boş alandan oluşmaktadır. Karatay Medresesi, Kemaliye Medresesi, Payitaht Müzesi, ticari yapılar, konut alanları, Rektörlük binası, hastahane ve diğer kamusal yapılar dolulukları; meydan, otoparklar, park ve konut bahçeleri boşlukları oluşturmaktadır. Alanın dolu-boş oranı oldukça orantısızdır (Şekil 3.19).

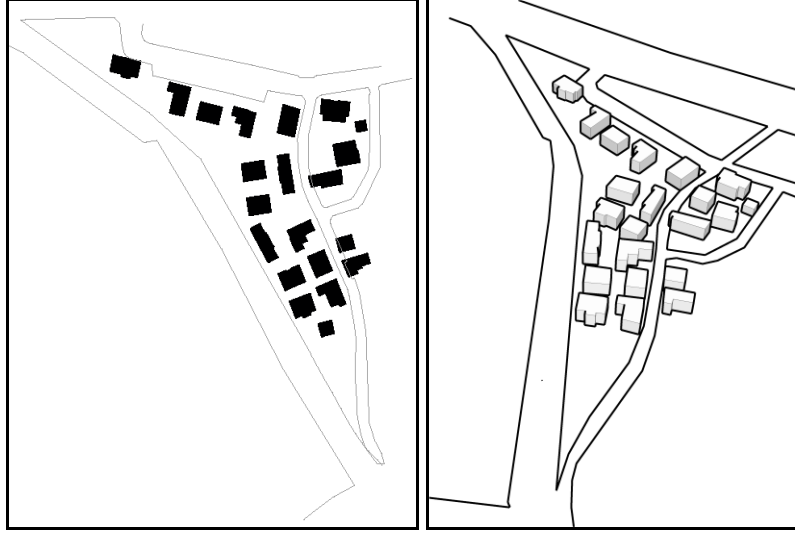
Meydanın bulunduğu alan yeterli sınırlayıcı elemanın olmamasından ötürü oldukça boş olarak algılanmaktadır. Meydan alanının oldukça geniş ve boş olması, sınırlayıcı elemanların yetersizliği, anlamsız boşluklar insan ölçeği dışında bir algıya neden olduğu, meydan sınırlarının tam olarak okunamadığı görülmektedir. G bölgesi, organik bir yerleşim dokusuna sahiptir. Bu alanda bulunan binalar genellikle 4-5 katlı bitişik nizamdadır. Alanda bulunan bazı boşluklarda otopark olarak değerlendirilmektedir (Şekil 3.18).

Şekil 3.18. G bölgesi şekil-zemin analizi

- **H bölgesi**

Bölge, toplam 1.4 ha olup, %12'si (0.4) dolu, %88'i ise (1 ha) boş alandan oluşmaktadır. Geleneksel Konya evleri, anıtsal mimari yapılar ve cami dolulukları; yollar ve parklar boşlukları oluşturmaktadır. Dolu-boş dengesi oldukça orantısızdır. Daha çok geleneksel Konya evlerinden esinlenilerek tasarlanan binalar 2 katlı ve ayırık nizamdır. Alan günümüzde resmî kurumların yer aldığı bir bölge olarak kullanılmaktadır. Alan Trancik'in yerleşim tiplerinden organik doku özelliği göstermektedir (Şekil 3.19).

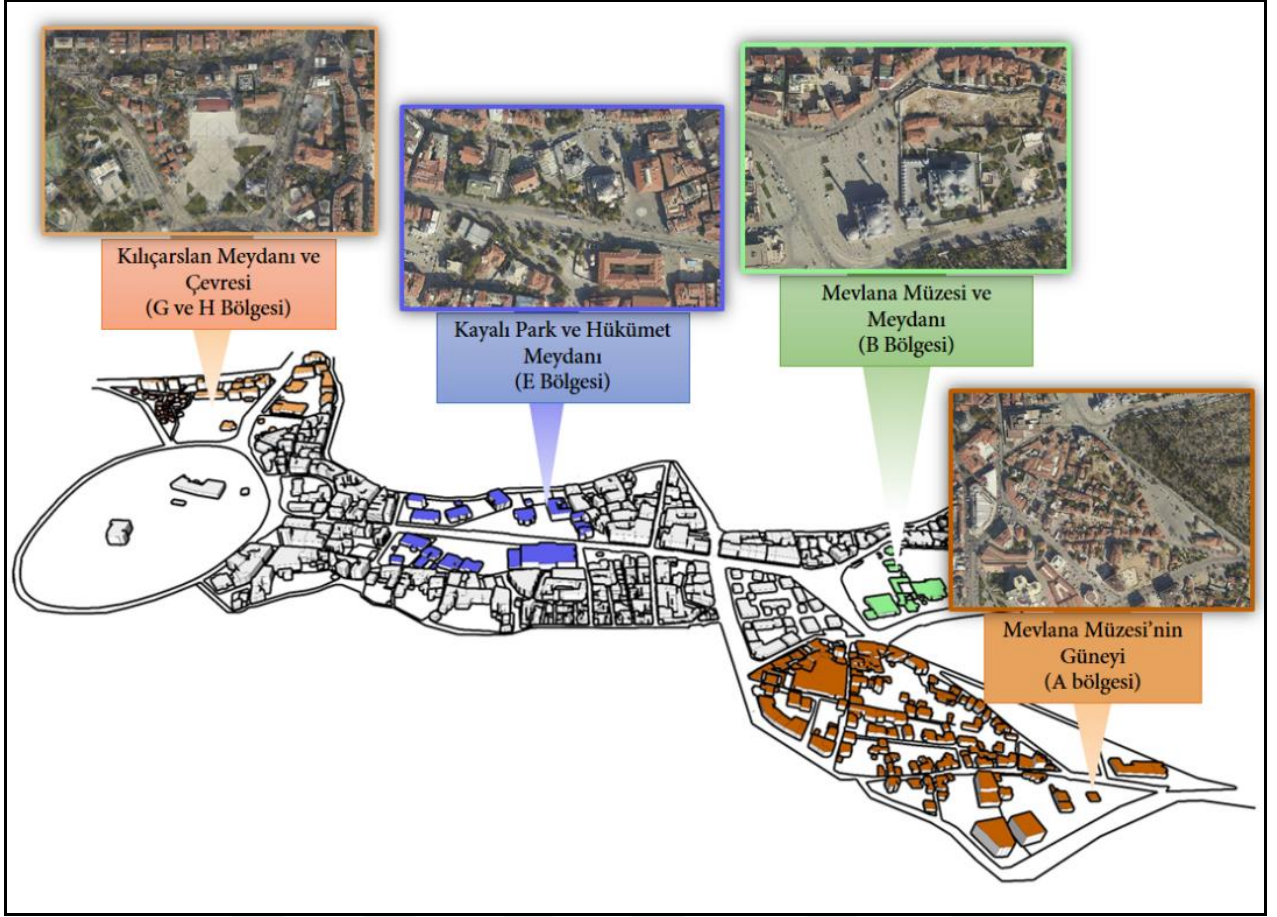

Şekil 3.19. H Bölgesi şekil-zemin analizi

Yapılan bölgeleme çalışması ile şekil-zemin analizi, ayrıntılı bir şekilde ortaya konmuştur. C ve F bölgelerinde bulunan boşlukların çoğunluğu otopark olarak kullanılmaktadır. Bu otopark alanlarının aktif olarak kullanılması nedeni ile birer istisna olarak dışarıda tutularak çalışmanın ilerleyen süreçlerinde kayıp mekân olarak değerlendirmeye alınmayacaklardır.

Yapılan şekil-zemin analizi sonucunda; mekânsal organizasyonda sorun teşkil eden alanlar belirlenmiştir. Bu alanlardan ilki; Karatay Medresesi, Kılıçarslan Meydanı, Geleneksel Konya Evleri, Rektörlük ve konut alanlarının bulunduğu G ve H bölgesidir. İkinci bölge önemli sivil mimari yapıların olduğu, Kayalı Park ve Hükümet Meydanı'nın içerisinde bulunduğu E bölgesidir. Üçüncü bölge Konya için de önemli bir değere sahip olan Mevlâna Müzesi, Gül bahçe parkı ve Mevlana Meydanı'nın içerisinde bulunduğu B bölgesidir. Son olarak Mevlana Müzesinin güneyinde bulunan içerisinde birçok çarşı ve arastanın bulunduğu, Tarihi Mengüç Sokak'ın da içinde yer aldığı A bölgesidir (Şekil 3.20.).

Şekil 3.20. Çalışma sınırı içerisinde Şekil-zemin analizi (doluluk-boşluk) açısından dengeli bir doku sunmayan, tanımsız kentsel boşluklara sahip sorunlu bölgeler

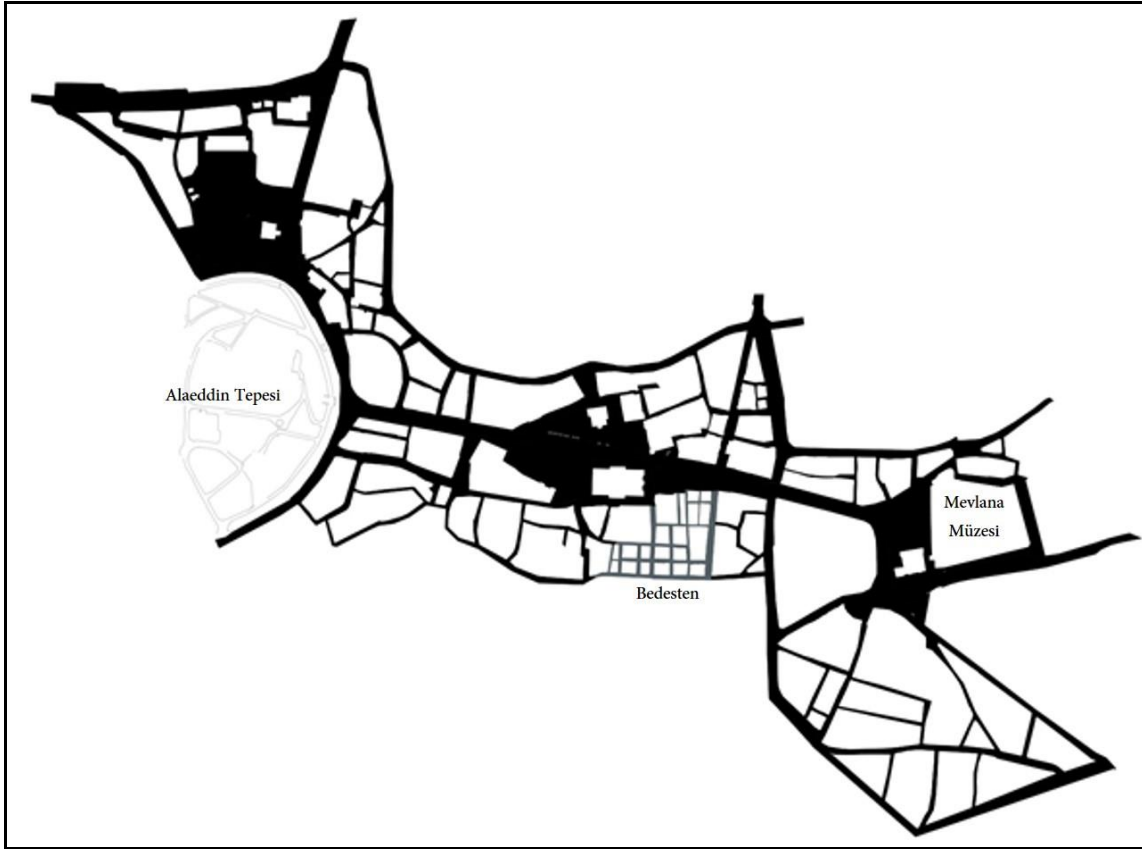
Seçilen alışma alanı içerisinde tespit edilen bu sorunlu bölgelerin, çalışmanın ilerleyen aşamalarında yapılan diğer analizlerle birlikte genel bir değerlendirmesi yapılmıştır. Bu aşamada çalışma alanına yönelik Şekil-zemin analizinden çıkan sonuçlar bu Şekilde olmuştur

3.3.3. Konya Tarihi Kent Merkezi Çalışma Alanının Bağlantı Kuramı Açısından Değerlendirilmesi

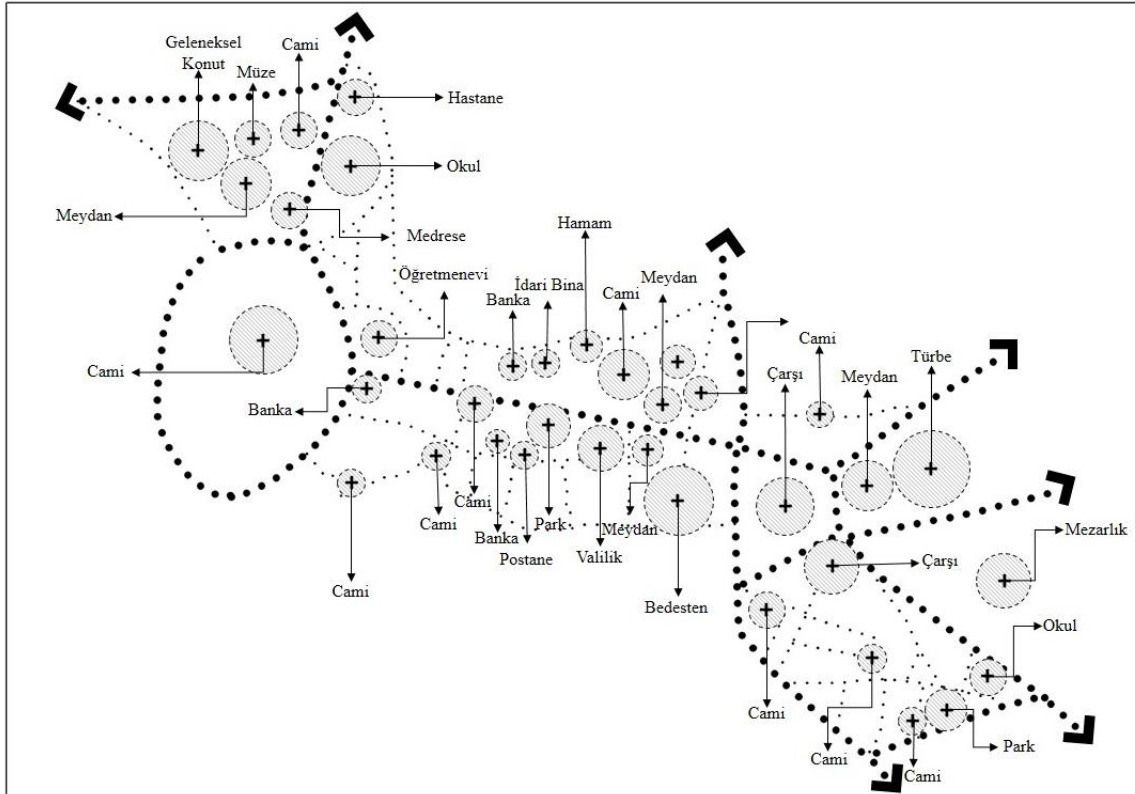
Sokaklar, meydanlar, caddeler, camilerin avluları, parklar ve yaya yolları bu alanda kentte farklı işlevleri ve mekânları birbirine bağlayan bir bağlantı ağını oluşturmaktadır. Kamusal mekânlara, kullanım alanlarına ve yapılara erişim bu açık alanlar sayesinde olmaktadır. Geleneksel Konya evleri, Karatay medresesi ve Payitaht müzesi ile çevrili Kılıçarslan Meydanı çalışma alanı sınırları içerisindeki en geniş kentsel boşluk- açıklıktır. Kayalı Park ve yakın çevresi ise çalışma alanındaki en büyük ikinci kentsel boşluk olarak değerlendirilebilir.

Alanda hizmet veren elektrikli tramvay hattı Alâeddin Tepesinden Mevlana'ya, oradan da Adliye'ye ulaşmaktadır. Konya tarihi kent merkezi çalışma alanında, grid ve organik olmak üzere 2 farklı yol dokusu bulunmaktadır. Çalışma alanı dış kale surlarının etkisiyle gelişen radyal yol sistemine sahipken Tarihi Bedesten Çarşısı'nın olduğu alan ızgara yol sistemine sahiptir (Şekil 3.21.).

Grup biçim, bir hat üzerinde ortak açık mekânlardan oluşan öğelerin zaman içinde meydana getirdiği birikimlerin sonucunda oluşur. Grup formda bağlantı organiktir ve doğal bir evrim sonucunda meydana gelir. Pek çok tarihi yerleşmenin mekânsal organizasyonu da grup form şeklindedir. Konya tarihi kent merkezinin oluşumunun ilk aşamalarına bakıldığında kentin içinden geçen ana erişim yolu olan Alâeddin-Mevlâna Caddesi aksı üzerinde kamu binalarının kademeli olarak biriktiği görülmektedir. Kentin idari ve ticaret alanları bu aks üzerinde yoğunlaşmıştır. Çalışma alanının organik bir dokuya sahip olması, tarihsel bir süreç içerisinde meydana gelen birikimlerle oluşmasından dolayı grup biçim bağlantı formuna sahip olduğu belirlenmiştir (Şekil 3.22.).

Şekil 3.21. Konya tarihi kent merkezi çalışma alanı bağlantı analizi

Şekil 3.22. Konya tarihi kent merkezi çalışma alanının bağlantılarının grup biçimindeki

Konya tarihi kent merkezi sınırları içindeki çalışma alanı Trancik'in (1986) bağlantı kuramına göre değerlendirildiğinde; alanın nerdeyse tamamının erişim noktasında sorun yaşamadığını bütün yolların birbirleriyle bağlantılı olduğu, yol boyunca parklar ve meydanlarla bağlantıların daha da güçlendirildiği, geleneksel ve organik yapısından dolayı bazı düzensiz cadde ve sokaklara rastlandığı fakat erişebilirlik noktasında bir sorun teşkil etmedikleri ve son olarak ana cadde de bulunan tramvay sisteminin alandaki yaya ve taşıt sirkülasyonunu arttırdığı görülmektedir. Alan içerisinde bağlantı açısından aksayan, erişilemeyen, kenarda köşede saklı kalmış ve bu nedenle kayıp bir mekâna dönüşmüş herhangi bir alana rastlanmamıştır.

3.3.4. Konya Tarihi Kent Merkezi Çalışma Alanının Yer Kuramı Açısından Değerlendirilmesi

Çalışma alanının dokusal (*kentsel doluluk-boşluk dengesi*) ve bağlantısal özelliklerinin irdelenmesinin ardından bu alanın gerçekte kullanıcılarca hangi bölgelerinin salt mekân olmanın ötesinde bir 'yer' ifade ettiğinin anlaşılması amacıyla bu bölümde örneklem alanının konuya yönelik ayrıntıda araştırma sonuçlarına yer verilmiştir.

Algılanabilirliğin ve beğeni düzeyinin yüksek olduğu bölgelerin aynı zamanda kişiler için bir 'yer' duygusu oluşturma potansiyelinden hareketle çalışma alanında algılanan\algılanmayan, beğenilen/beğenilmeyen mekânların değerlendirilmesine yönelik olarak toplam 50 kişi ile rastgele örnekleme tekniği kullanılarak bir anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Covid 19 Pandemi koşullarında anket görüşmelerinin yapılmasının zorluğu nedeniyle anket sayısı kısıtlı tutulmuştur. Fakat genel bir görüş oluşturması açısından sayının yeterli olduğu düşünülmektedir.

Kenti anlamak esasında onu kullanan, deneyimleyen bireylerin gözünden daha gerçekçi sonuçlar verecektir. Çalışma alanı bünyesinde kullanıcılarca 'yer' hissi oluşturan bölgeleri algılanma-algılanmama veya beğenme-beğenmeme ekseninde değerlendirmekle alan içinde kayıp durumda olan veya olmayan bölgeler ortaya çıkarılabilecektir. Şöyle ki algılanmayan mekânlar, sevilmeyen mekânlar veya algılanan fakat sevilmeyen mekânlar kent için aslında birer kayıp mekân olarak görülebilirler. Tüm bunları ortaya çıkartmak 'yer' oluşturma bağlamında kent içindeki kayıp mekânların tespit edilmesini ve doğru yere müdahale edilebilmesini sağlayacaktır. Bu nedenle yapılan anket görüşmelerinin içeriği önem taşımaktadır.

Trancik'in (1986) yer kuramından hareketle çalışma alanında 'yer' oluşturan bölgelerin tayin edilmesine yönelik hazırlanan anket görüşmesi sonuçları daha sonra diğer kuramlardan (*şekil-zemin, bağlantı kuramları*) hareketle yapılan çalışma sonuçları ile sentezlenmiştir. Böylelikle, kullanılmayan, deneyimlenmeyen kullanıcılar tarafından algılanmayan, biçimsel anlamda değerlendirildiğinde mekânsal organizasyonda bazı problemlere sebep olan kayıp mekânların bulunması hedeflenmiştir.

Anket sorularında kullanılan soru formları genellikle açık uçlu olup alanda algılanan\algılanmayan mekânların daha detaylı bir şekilde anlaşılması amaçlanmıştır. Anket föyünün ilk bölümünü oluşturan kullanıcı bilgileri bölümünde cinsiyet, yaş, eğitim durumu, meslek, gelir durumu gibi kullanıcı profillerine yönelik sorgulamalar yapılmıştır. İkinci bölümde ise bu alanı ne sıklıkla kullandığı, nasıl geldiği ve ne amaçla geldiği sorgulanarak alanı deneyimleme süresi

araştırılmıştır. Bu alanda akılda kalan yerlerin sayılması istenmiş, en sevdiği, en sevmediği mekânlar, kullanılan buluşma yerleri, akılda kalan sokak\cadde isimleri, nirengi noktaları ile alanda algılanan-algılanmayan, kullanılan-kullanılmayan, sevilen-sevilmeyen mekânların bulunması amaçlanmıştır. Bu bölüme kadar olan sorular, açık uçlu olup cevaplar ile ilgili herhangi bir ipucunun verilmediği, dolayısıyla katılımcıların yönlendirilmediği ve doğrudan fikirlerinin öne çıktığı sorulardır. Son olarak alanı tanıttak şekilde akıllarında kaldıkları kadarıyla bir bilişsel harita çizmeleri istenmiştir. Bilişsel haritalar ile hangi mekânların algılandığı hangi mekânların algılanmadığı anket sonucunda ortaya koyularak kayıp mekânların bulunması hedeflenmiştir.

Çalışma sonuçları 2 aşamalı değerlendirilmiştir. Birincisi anket görüşmeleri sonucunda elde edilen istatistik verilerin, ikincisi ise anket sorularında yer alan bilişsel harita çizimlerinin değerlendirilmesidir. Aşağıda tüm bulgular ayrıntılı bir şekilde verilmiştir.

3.3.4.1. Anket görüşmesi bulguları

Anket uygulamasının ilk bölümü kullanıcı profilini anlamaya yöneliktir. Konya tarihi kent merkezi çalışma alanında kullanıcılara yönelik uygulanan anket sonuçlarına göre ankete katılan kişilerin kullanıcı profili değerlendirilmiştir. Anket verileri değerlendirildiğinde, ankete katılanların %58' inin kadın, %42' sinin ise erkek olduğu belirlenmiştir (Tablo 3.1).

Tablo 3.1. Katılımcıların cinsiyet dağılımı

Cinsiyet	Frekans	%
Kadın	29	58,0
Erkek	21	42,0
Toplam	50	100,0

Elde edilen sonuçlara göre ankete katılan kullanıcıların yaşları 18 ile 65 yaş aralığında değişmekte olup, en yüksek oran olan %36 ile 26-35 yaş arasındaki katılımcılarla anket görüşmesi yapılmıştır. 0-18 yaş aralığındaki katılımcıların anket görüşmelerine katılım oranı ise %4'tür.

Kullanıcılara mesleki durumunun sorgulanması, alanı kullanan kullanıcıların hareketliliği ve mekânı deneyimlemesi noktasında bilgiler vereceği için sorulmuştur. Ankete katılan kullanıcıların %4'ünün emekli, %16' sının öğrenci, %14'ünün ev hanımı ve % 66' sının

ise çalışan olduğu görülmektedir. Ankete katılan kullanıcıların mesleki durumları gruplandırıldığında %12'si teknik alanda (mühendis, mimar, vs.), %18'i eğitim alanında (öğretmen, kurs hocası, vs.), %12'sinin özel sektörde çalıştığı (muhasebeci, mali müşavir vs.), %16'sının esnaf, %2'sinin kamuda çalışan, % 2'sinin işletmeci, % 2'sinin güvenlik, % 2'sinin çiftçi olduğu görülmektedir.

Ankete katılan kullanıcıların eğitim durumu ilkökul, ortaokul, lise, lisans-ön lisans ve yüksek lisans olmak üzere 5 gruba ayrılmıştır. Ankete katılan kullanıcılarda eğitim anlamında en yüksek oran %58 ile lisans-ön lisans grubuna aittir (Tablo 3.2.).

Tablo 3.2. Çalışma alanında anket yapılan katılımcıların genel profilleri

Kişisel Bilgiler		Frekans	%
Yaş Aralığı	0-18	2	4,0
	18-25	13	26,0
	26-35	18	36,0
	36-45	6	12,0
	46-55	4	8,0
	56+	7	14,0
Meslek Grupları	Teknik Alanda Çalışan	6	12,0
	Eğitim Alanında Çalışan	9	18,0
	Özel Sektörde Çalışan	6	12,0
	Esnaf	8	16,0
	Kamuda Çalışan	1	2,0
	İşletmeci	1	2,0
	Güvenlik (Polis Dâhil)	1	2,0
	Köylü-Çiftçi	1	2,0
	Emekli	2	4,0
	Öğrenci	8	16,0
Ev Hanımı	7	14,0	
Eğitim Durumu	İlkokul	2	4,0
	Ortaokul	7	14,0
	Lise	10	20,0
	Lisans-Ön lisans	29	58,0
	Yüksek Lisans	2	4,0

Ankete katılan kullanıcıların gelir durumuna bakıldığında %26' sının öğrenci ve ev hanımı olmasından dolayı herhangi bir gelirleri olmadığı görülmektedir. Ankete katılan kullanıcılarda gelir durumu anlamında en yüksek oran %30 ile 0-3000 TL arasına aittir (Tablo 3.3.).

Tablo 3.3. Katılımcıların gelir durumu

Gelir Durumu	Frekans	%
0	13	26,0
0-3000	15	30,0
3000-5000	10	20,0
5000-10.000	10	20,0
10.000 ve üzeri	2	4,0
Toplam	50	100,0

Ankete katılan kullanıcıların Konya'da ikamet edip etmedikleri eğer Konyalıysa ne kadar süredir burada yaşadıkları araştırılmıştır. Konyalı olmayanların ise nereden geldiği sorgulanmıştır. Katılımcıların % 94'ü Konyalı, %6'sı ise Ankara, Van ve Türkmenistan olmak üzere üç farklı şehirlerdendir. Konyalıların %12'si 10-20 sene, %48'i 21-30 sene, %20'si 31-40 sene, %8'i 41-50 sene, % 6'sı 50 yıldan fazla bu kentte yaşamıştır. Bundan kaynaklı olarak kentin merkezide sayılan çalışma alan sınırı ankete katılan çoğu katılımcı tarafından bilinmektedir (Tablo 3.4.).

Tablo 3.4. Katılımcıların ikamet yeri

Konyalı Mısınız?	Frekans	%	Yaşama Süresi	Frekans	%
Evet	47	94,0	10-20	6	12,00
			21-30	24	48,0
			31-40	10	20,0
			41-50	4	8,0
			50 ve üzeri	3	6,0
Hayır	3	6,0	Yaşadığı Yer		
			Ankara	1	2,0
			Van	1	2,0
Toplam	50	100,0	-	50	100,0

Ankete katılan kullanıcıların %28'i genellikle çalışma nedeniyle alanı her gün kullanmaktadır. %42 'si haftada 1, %14'ü ayda 1, %14'ü 3-4 ayda 1, %2'si yılda 1 kullanmaktadır (Tablo 3.5.).

Tablo 3.5. Katılımcıların mekânı kullanım sıklığı

Mekân Kullanım Sıklığı	Frekans	%
Her Gün	14	28,0
Haftada 1	21	42,0
Ayda 1	7	14,0
3-4 Ayda 1	7	14,0
Yılda 1	1	2,0
Toplam	50	100,0

Ankete katılan kullanıcıların tamamı çalışma alanından farklı yerlerde yaşadıkları için alana gelirken herhangi bir ulaşım türü kullanmak zorundadırlar. Alana gelirken % 46'sı en fazla taşıt ve toplu taşımayı kullandığını ifade etmiştir. Kullanıcıların %6'sı ise yürüyerek, %2'si ise bisikletle alana ulaşmaktadır (Tablo 3.6.).

Tablo 3.6. Katılımcıların mekâna ulaşmada kullandığı ulaşım türü

Ulaşım Türü	Frekans	%
Yürüyerek	3	6,0
Bisikletle	1	2,0
Taşıt İle	23	46,0
Toplu Taşıma İle	23	46,0
Toplam	50	100,0

Ankete katılan kullanıcıların mekâna gelme amaçları birbirinden farklılık göstermektedir. Mekânda yoğun şekilde ticaret alanlarının bulunmasından dolayı alana en fazla %33,7 ile alışveriş amaçlı gelinmektedir. Katılımcıların %23,2'si gezinti, % 12,7'si yürüyüş, % 4'ü ise alanda ticaret yapmak için gelmektedir. Katılımcıların %11,6'sı özellikle Mevlana Müzesi çevresinde bulunan kurslarda eğitim almak için gelen öğrencilerden oluşmaktadır. Alanda birçok esnaf ve işletmecinin bulunması, alanın çalışma amaçlıda kullanılmasını sağlamaktadır. Bundan dolayı katılımcıların % 13,9'u alana çalışma amaçlı gelmektedir (Tablo 3.7.).

Tablo 3.7. Katılımcıların mekâna gelme amaçları

Mekâna Gelme Amaçları	Frekans	%
Alışveriş	29	33,7
Gezinti	20	23,2
Yürüyüş	11	12,7
Ticaret	4	4,6
Eğitim	10	11,6
Çalışma	12	13,9
Toplam	86	100,0

Çalışma alanı içerisinde akılda kalan ve algılanan yapı\mekânların neler olduğunu öğrenmek amacıyla katılımcılara *'Bu alanda aklınızda kalan yerleri sıralar mısınız?'* sorusu yöneltilmiştir. Ankete katılan kullanıcılar bu soruya çok farklı cevaplar vermesinde dolayı toplam katılımcıların söylediği toplam mekân sayısı 591'dir. Cevapların en çok yoğunlaştığı mekânlar Mevlana Müzesi, Tarihi Bedesten Çarşısı, Kayalı Park olurken en az söylenen mekânlar ise, otoparklar, Fatih çarşısı ve Araf hotel olmuştur. Alanda bulunmasına rağmen kimsenin aklına gelmeyen mekanlar ise Geleneksel Konya Evleri, bazı mescitler, küçük ölçekli bazı camiler ve ticaret alanları olmuştur (Tablo 3.8.).

Tablo 3.8. Katılımcıların aklında kalan yerlerin seçim sıklığı

Kategori	Frekans	%
Mevlana Müzesi	48	8,1
Tarihi Bedesten Çarşısı	43	7,2
Kayalı Park	41	6,9
Valilik	34	5,7
Şerafeddin Camii	30	5,0
İplikçi Camii	29	4,9
PTT	25	4,2
Ziraat Bankası	23	3,8
Üçler Mezarlığı	21	3,5
Piri Mehmet Çarşısı	20	3,3
Sultan Selim Camii	19	3,2
Sarraflar Yer Altı Çarşısı	19	3,2
Sarraflar	19	3,2
Sarraflar Yer Altı Çarşısı Meydanı	18	3,0
Hükümet Meydanı	18	3,0

Mevlana Çarşısı	17	2,8
Karatay Medresesi	17	2,8
Türkiye İş Bankası	16	2,7
Merkez Bankası	15	2,5
Tarihi Mengüç Caddesi	14	2,3
Piri Mehmet Camii	13	2,1
Rektörlük	12	2,0
Rampalı Çarşı	12	2,0
Vakıflar Genel Müdürlüğü	11	1,8
Eski Sanayi Mektebi	11	1,8
Hediyelik Eşya Satan Dükkanlar	11	1,8
Kılıçarslan Meydanı	9	1,5
Öğretmenevi	7	1,1
Türk Telekom	7	1,1
Yusuf Ağa Kütüphanesi	7	1,1
Gülbahçe	7	1,1
Bankalar	5	0,8
Hacı Hasan Camii	4	0,6
Hospital	4	0,6
Saray Çarşısı	3	0,5
Müftülük	3	0,5
Atatürk Lisesi	3	0,5
Akçeşme İlköğretim Okulu	3	0,5
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü	3	0,5
Tekel Binası	2	0,3
Araf Hotel	2	0,3
Payitaht Müzesi	2	0,3
Fatih Çarşısı	2	0,3
Otopark Alanları	2	0,3
Toplam	591	100,0

Bulunulan mekânın manevi havası hissedilebiliyorsa, kullanıcının ruh dünyasıyla bir bağ kurabiliyorsa o alan bizim için en özel, en güzel mekânlar olmaktadır. Çalışma alanında çok sevilen, deneyimlemekten hoşnut olunan mekânların araştırılması amacıyla katılımcılara ‘*Bu alanda en sevdiğiniz yerleri sayar mısınız?*’ sorusu yönetilmiştir. Soruda hiçbir yönlendiricinin bulunmaması katılımcının daha rahat şekilde cevaplamaına olanak sağlamıştır. Ankete katılan kullanıcılar bu soruya çok farklı cevaplar vermesinde dolayı toplam

katılımcıların söylediği toplam mekân sayısı 159'dur. Ankete katılan katılımcıların %21,4'ü Mevlana Müzesi, % 12,4'ü Sultan Selim Camisini, %11,1 ise Tarihi Bedesten Çarşısı cevabını vermiştir (Tablo 3.9.).

Tablo 3.9. Katılımcıların en sevdiği yerlerin seçim sıklığı

Kategori	Frekans	%
Mevlana Müzesi	33	21.4
Sultan Selim Camii	19	12.4
Tarihi Bedesten Çarşısı	17	11.1
Kayalı Park	15	9.8
Mevlana Meydanı	14	9.8
İplikçi Camii	11	7.1
Hükümet Meydanı	8	5.8
Şerafeddin Camii	8	5.8
Üçler Mezarlığı	5	3.2
Mengüç Sokak	4	2.6
Rampalı Çarşısı	4	2.6
Karatay Medresesi	3	1.9
Sarraflar Yer Altı Çarşısı	3	1.9
Yusuf Ağa Kütüphanesi	2	1.3
İstanbul Caddesi	2	1.3
Gülbahçe	1	0.6
Teksas Durağı	1	0.6
Araf Hotel	1	0.6
Alaeddin Tepesi ve Çevresi	1	0.6
Toplam	159	100,0

Çalışma alanında en sevilmeyen mekânları öğrenmek amacıyla katılımcılara '*Bu alanda en sevmediğiniz yerleri sayar mısınız?*' sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplar katılımcıları yönlendirmeyeceği şekilde ucu açık sorulmuştur. Ankete katılan kullanıcıların %16,3'ü 'yok' cevabını vererek sevmedikleri bir alan olmadığını, belediyenin bütün çalışmalarını beğendiklerini ve Konya'nın her mekânını çok sevdiğini ifade ettiler. Çalışma alanında en çok sevilmeyen ikinci mekân %14,5 ile Kılıçarslan Meydanı olmuştur. Ayrıca %1.8'lik bir oran Karatay Medresesi ve arka taraflarını beğenmediklerini dile getirmişlerdi. Bu alana Kılıçarslan Meydanı'nı da dâhil ettiler. Bu mekânın sevilmeme nedeni sorulduğunda kullanılacak herhangi bir yapının bulunmaması, meydanın oldukça boş bir görüntüye sahip olması, miting olduğu zamanlarda trafiğin kitlenmesi ve alanın yeterince algılanamamasından

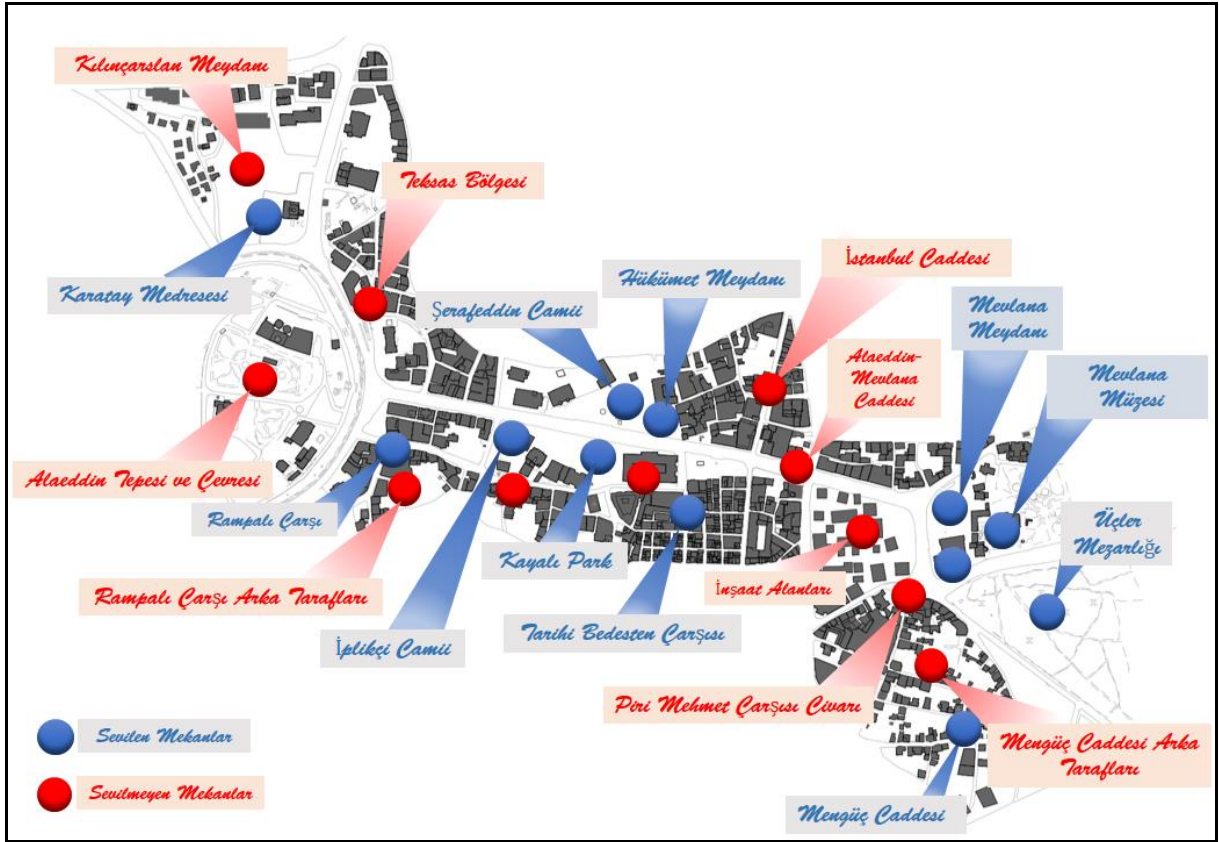
dolayı sevmediklerini ifade ettiler. Çalışma alanı sınırları içerisinde olmasa da katılımcıların %7.2'si Şems mahallesini ve Şems Türbesi'nin çevresini beğenmediklerini dile getirdi. Katılımcılara neden sevmedikleri sorulduğunda alanın güvenli olmadığı ve rahat hareket edemediklerini dile getirmişlerdir. Alaeddin Tepesinde yapılan kazı çalışmaları ve bu alanı kullanan bazı kullanıcıların insanları tedirgin etmesinden ötürü %5.4'lük kısımda bu alandan hoşnut olmadıklarını ifade etti (Tablo 3.10.).

Tablo 3.10. Katılımcıların en sevmediği yerlerin seçim sıklığı

Kategori	Frekans	%
Yok	14	16.3
Kılıçarslan Meydanı	9	14.5
Piri Mehmet Çarşısı Civarı	7	12.7
Şems Civarı	4	7.2
Alaeddin Tepesi ve Çevresi	3	5.4
İnşaat Alanları	3	5.4
İstanbul Caddesi	3	5.4
Kayalı Park	2	3.6
Rampalının Arka Tarafları	2	3.6
PTT'nin Arka Tarafları	2	3.6
Valilik	2	3.6
Mevlana Meydanı	2	3.6
Teksas Bölgesi	2	3.6
Karatay Medresesi Arka Tarafları	1	1.8
Tarihi Bedesten Çarşısı	1	1.8
Saray Çarşısı	1	1.8
Sarraflar Yer Altı Çarşısı Meydanı	1	1.8
Alaeddin-Mevlana Caddesi	1	1.8
Mengüç Caddesi Arka Tarafları	1	1.8
Toplam	61	100,0

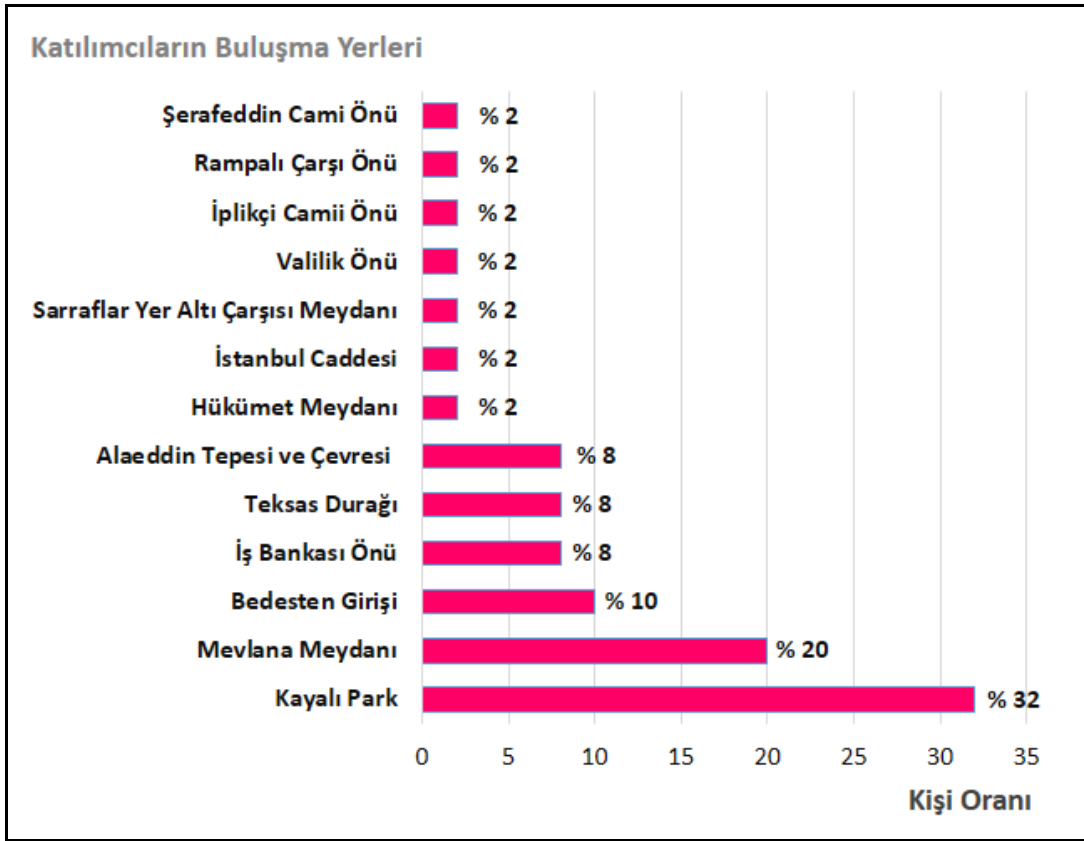
Katılımcıların %5,4'ü hem alanda gürültü kirliliğine sebep olmasından ötürü hem de görsel anlamda hoş olmayan bir görüntüye sebebiyet vermesinden dolayı inşaat alanlarından rahatsızlık duyduklarını ifade etmişlerdir. %3.6'lık bir oran ise Mevlana Meydanında yeterli gölgelik alan oluşturacak peyzaj öğelerinin ve oturma elemanlarının bulunmadığını, eski halinin daha güzel olduğunu dile getirmişlerdir.

Çalışma alanında sevilen ve sevilmeyen mekânlar aşağıdaki şekilde harita üzerinde gösterilmiştir (Şekil 3.23.).

Şekil 3.23. Katılımcıların en sevdiği\en sevmediği yerler

Ankete katılan katılımcıların en çok kullandığı buluşma noktası sorulduğunda % 32 'lik bir oran Kayalı Park cevabını vermiştir. Kullanıcılara bu mekânda neden buluştukları sorulduğunda toplu taşıma için merkez olduğunu, çevresinin önemli yapılarla çevrili olmasından ötürü alanın yoğun şekilde kullanıldığını ve en işlek mekânlardan birisi olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcıların %20'si herkesin bildiği, kullandığı bir mekân olmasından ötürü Mevlana Meydanı'nı buluşma noktası olarak seçmiştir (Şekil 3.24.).

Şekil 3.24. Katılımcıların buluşma noktaları

Katılımcıların %10'luk kısmı Bedesten girişini buluşma noktası olarak seçmektedir. Katılımcıların %8'i hem bir geçiş mekânı olması hem toplu taşımaya yakın olması sebebiyle İş Bankası önü, Teksas Duraklarını, Alaeddin Tepesi ve çevresini tercih etmektedirler. Diğer katılımcılarda anıtsal bir mimari yapının önünü tercih edecek şekilde bir buluşma noktası belirlediklerini dile getirmişlerdir (Şekil 3.25.).

Ankete katılan katılımcılara 'Bu alanı en iyi tanımladığını düşündüğünüz yapı/mekân hangisi/hangileridir? Neden?' sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların %58,8'i Mevlana Müzesi'ni söylemişlerdir. Katılımcılara neden bu mekânı söyledikleri sorulduğunda maneviyatının yüksek olduğunu, tarihsel bir değere ve öneme sahip olmasından dolayı da yerli-yabancı herkes tarafından ziyaret edilmek istendiğini ve turistik bir özellik göstermesinden ötürü de sadece bu alanın değil Konya'nın bir simgesi olduğu ifade edilmiştir. Kullanıcıların %13,2'si ise idari yönetim alanı olması ve tam merkezde yer almasından ötürü Valilik cevabını vermiştir. Sultan Selim Camii, Şerafeddin Camii ve İplikçi Camii gibi mekânların sosyalleşme noktasında önemli olduğunu, insanları bir araya getirip derleyip topladıkları için alanı en iyi tanımlayan yapılar oldukları katılımcılar tarafından dile getirilmiştir (Tablo 3.11.).

Tablo 3.11. Katılımcılara göre alanı tanımlayan yapı\mekân

Kategori	Frekans	%
Mevlana Müzesi	40	58,8
Valilik	9	13,2
Sultan Selim Camii	7	10,2
Şerafeddin Camii	6	8,8
İplikçi Camii	3	4,4
Kayalı Park	2	2,9
Tarihi Bedesten Çarşısı	1	1,4
Toplam	68	100,0

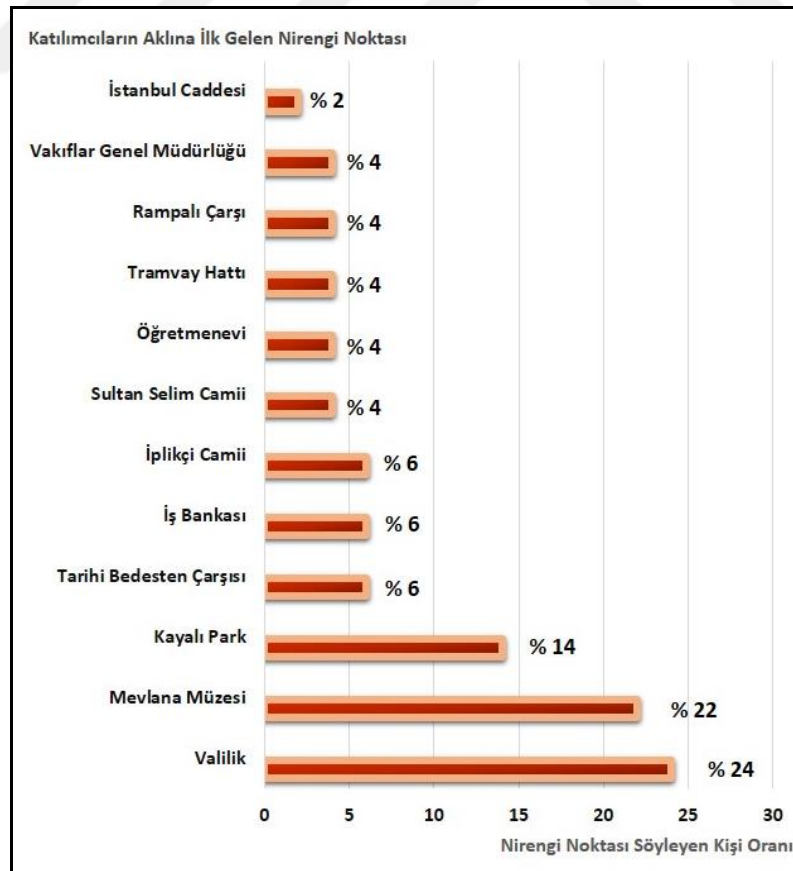
Katılımcıların %2,9'u çevresinin tarihi yapılarla çevrili olması, havuzun içerisinde bulunan Kaya ögesi ile parkın özgün bir kimliğe sahip olduğunu söyleyen katılımcılar alanı tanımlayan yapı\mekân olarak Kayalı Park'ı seçmişlerdir. Katılımcıların %1,4'lük bir oranı çalışma alanının daha çok ticari yoğunluğa sahip olmasından dolayı alanı en iyi tanımlayan mekân olarak Tarihi Bedesten Çarşısı cevabını vermiştir (Tablo3.11.).

Ankete katılan kullanıcılara 'Bu alanda ilk aklınıza gelen sokak\cadde hangisi\hangileridir? Neden?' sorusu yöneltilmiştir. Kullanıcıların %38,9'luk oranının ilk aklına gelen yer Mevlana Caddesi olmuştur. Katılımcılara neden sorusu sorulduğunda sürekli kullandıklarını Konya için önemli yapıları üzerinde bulduğunu ve kentin en önemli simgelerinden biri olan Mevlana Müzesine yönlendirdiğini ifade etmişlerdir. Katılımcıların %35,5'lik bir oranı ise ulaşım olarak sürekli kullandıkları ve etrafındaki ticaret alanlarında alışveriş yapmalarından dolayı İstanbul Caddesi cevabını vermişlerdir. Tarihi yapıların restore edilmesiyle son zamanlarda turistlerin ve kentte yaşayanların uğrak yerlerinden birisi olan Mengüç Sokak %15,2'lik bir kısım tarafından söylenmiştir. Katılımcılar buldukları alanda hiçbir sokak isminin hafızalarında yer etmediğini ve gittikleri mekânların adres bilgilerine sahip olmadıklarını ifade etmişlerdir (Tablo 3.12.).

Tablo 3.12. Katılımcıların aklına ilk gelen sokak\ cadde

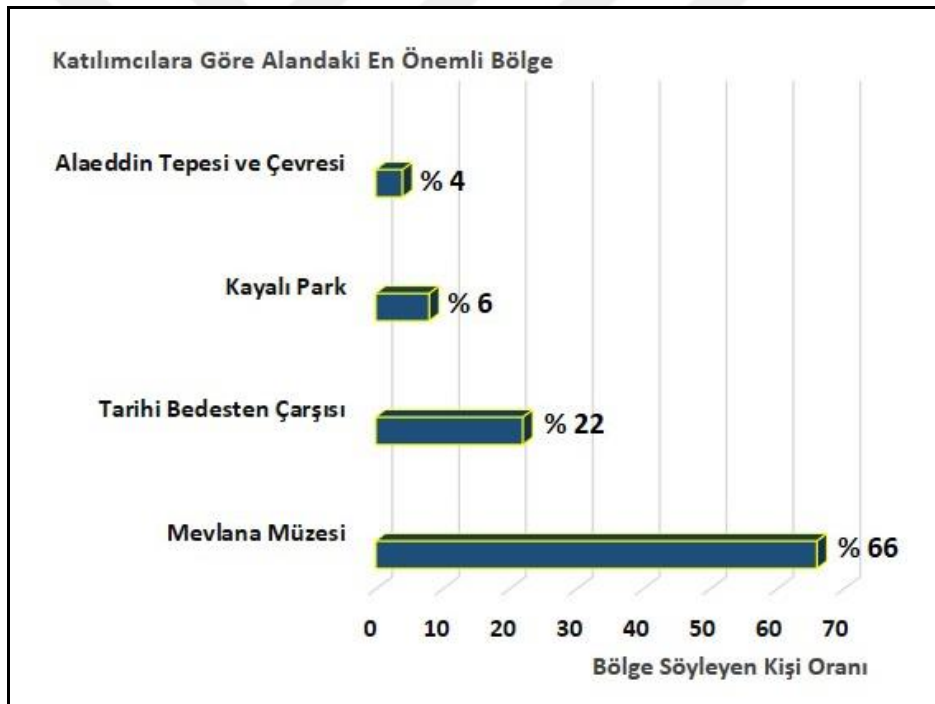
Kategori	Frekans	%
Mevlana Caddesi	23	38,9
İstanbul Caddesi	21	35,5
Mengüç Caddesi	9	15,2
Aziziye Caddesi	2	3,3
Tevfikiye Caddesi	2	3,3
Ankara Caddesi	1	1,6
Vali Muammer Bey Caddesi	1	1,6
Toplam	59	100,0

Daha önce de belirtildiği gibi kentlerde yer tarifi yapılırken veya yön bulmada etkili olan yapılara ve ya kentsel öğelere nirengi noktaları denmektedir. Ankete katılan kullanıcılara en çok kullandıkları referans noktaları nedir sorusu sorulduğunda %24'ü Valilik cevabını vermiştir.

Şekil 3.25. Katılımcıların aklına ilk gelen nirengi noktası

Hükümet Konağı ismiyle de anılan Valilik binası, kentte merkezi bir konumda yer alması, tarihi bir dokuya sahip olması ve idari hizmet alanı olmasından dolayı kent içerisinde önemli bir yeri bulunmaktadır. Kullanıcılar tarafından ilk akla gelen nirengi noktası olduğu görülmektedir. Katılımcıların %22'si Mevlana Müzesi, %14'ü Kayalı Park, %6'sı Bedesten, İş Bankası ve İplikçi Cami, %4'ü Sultan Selim Camii, Öğretmenevi, Tramvay Hattı, Rampalı Çarşı, Vakıflar Genel Müdürlüğü ve %2'si ise İstanbul Caddesi cevabını vermiştir. Katılımcılara neden bu mekânları ya da yapıları tercih ettiniz sorusu sorulduğunda herkes tarafından bilindiği için tercih ettiklerini ifade ettiler (Şekil 3.25).

Bulduğumuz alandaki yollardan, bina tipolojilerinden alanın mekânsal karakteristiği bizim nerde bulunduğumuzu anlama noktasında ipucu vermektedir. Bu yüzden kentte bölgeler bizim için önemlidir. Ankete katılan katılımcılara *'Bu alandaki en önemli bölge neresidir? Neden?'* sorusu yöneltilmiştir.

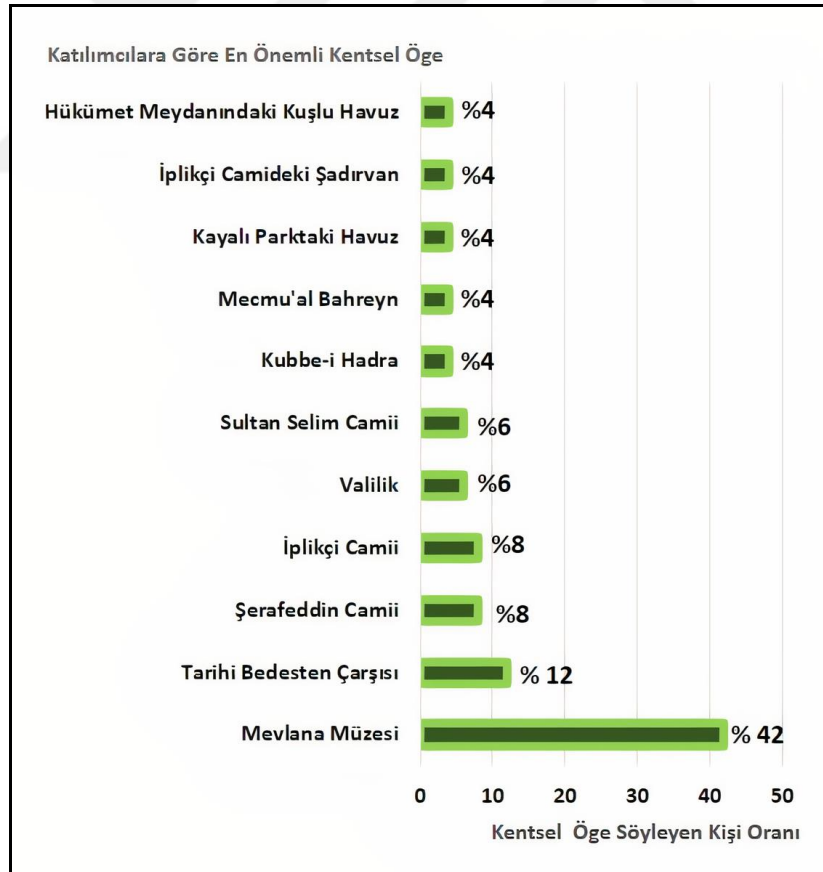
Şekil 3.26. Katılımcılara göre alandaki en önemli bölge

Katılımcıların % 66' sını dünyaca tanınması ve kent için önemli bir turizm lokasyonu olmasından ötürü Mevlana Müzesini söylemiştir. Kullanıcıların %22'si ise eski ticaret bölgesi olan, son dönemde yapılan sağlıklaştırma çalışmaları ile geleneksel bir doku özelliği gösteren Tarihi Bedesten Çarşısı cevabını vermiştir. Katılımcıların %6'sı ise Kayalı Park'ı en önemli bölge olarak görmektedir. Etrafının sivil mimari yapılarla çevrili olması, idari hizmet yapılarına ev sahipliği yapması, Tarihi Bedesten Çarşısının girişinde bulunması ve toplu taşıma için

merkez görevi görmesinden dolayı katılımcılar tarafından önemli bölge olarak nitelendirilmektedir. Katılımcıların %4'ü ise çalışma alanına girmese de Alaeddin Tepesinin ve çevresinin seçilen çalışma alanı için önemli olduğu kadar kent içinde önemli olduğunu düşünmektedirler (Şekil 3.26.).

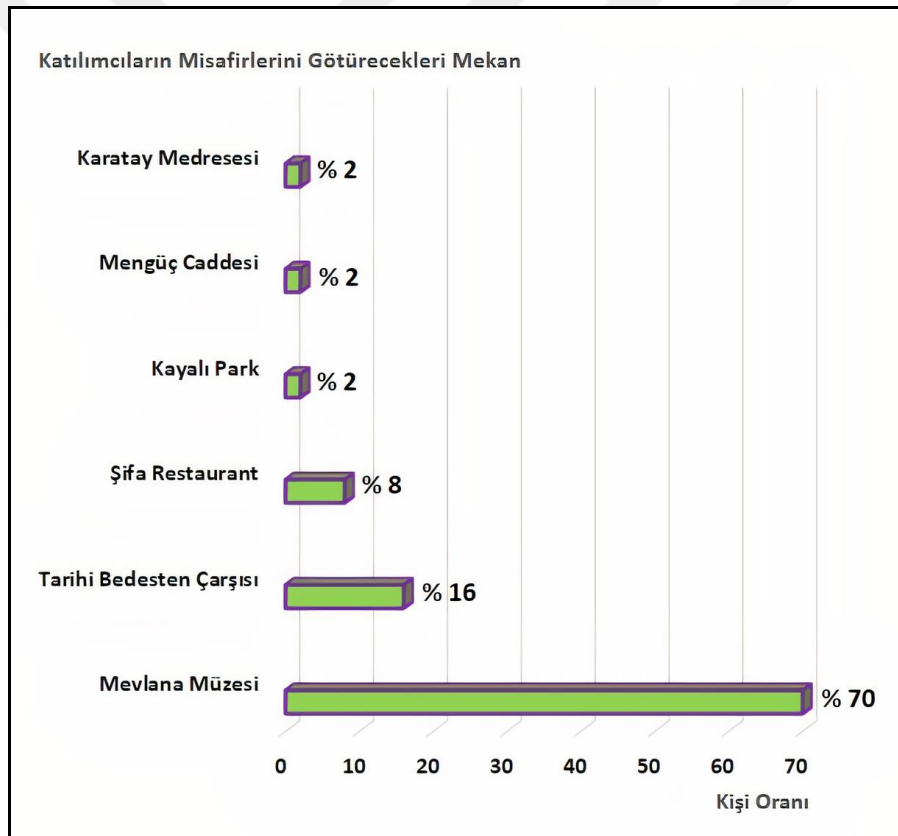
Ankete katılan kullanıcılara 'Bu alandaki en önemli kentsel öge hangisidir? Neden?' sorusu yöneltilmiştir. Bu soruda kentsel öğeden kastedilen şey herhangi bir yapı, sokak, çeşme olabilmektedir. Katılımcıların %42'si Mevlana Müzesi cevabını vermiştir. Sadece Mevlana Müzesi'nin değil aynı zamanda kentinde simgesi olarak da görülen Kubbe-i Hadra (yeşil kubbe) katılımcıların %4'ü tarafından önemli bir kentsel öge olarak nitelendirilmiştir. Kullanıcıların %4'ü Mevlana ve Şemsin buluşmasını simgeleyen 'Mecmu'al Bahreyn' diye adlandırılan ve günümüzde Alaeddin-Mevlana Caddesi üzerinde yer alan bu simgeyi önemli olarak görmektedir. Kayalı Park'ta kullanılan kaya ögesi aynı zamanda parkın ismini de oluşturmasından ötürü %4'lük bir oran tarafından çalışma alanı için önemli bir kentsel öge olduğu ifade edilmiştir (Şekil 3.27.).

Şekil 3.27. Katılımcılara göre alandaki en önemli kentsel öge

Katılımcıların %4'ü ise İplikçi Cami'nin şadırvanından karşılıklı sütunlarda duran iki kişinin fısıltıyla konuşsa bile rahatlıkla birbirlerini duyabilmelerinden dolayı farklı bir akustik mucizesi olan bu mekânı önemli kentsel öge olarak nitelendirmiştir (Şekil 3.27.).

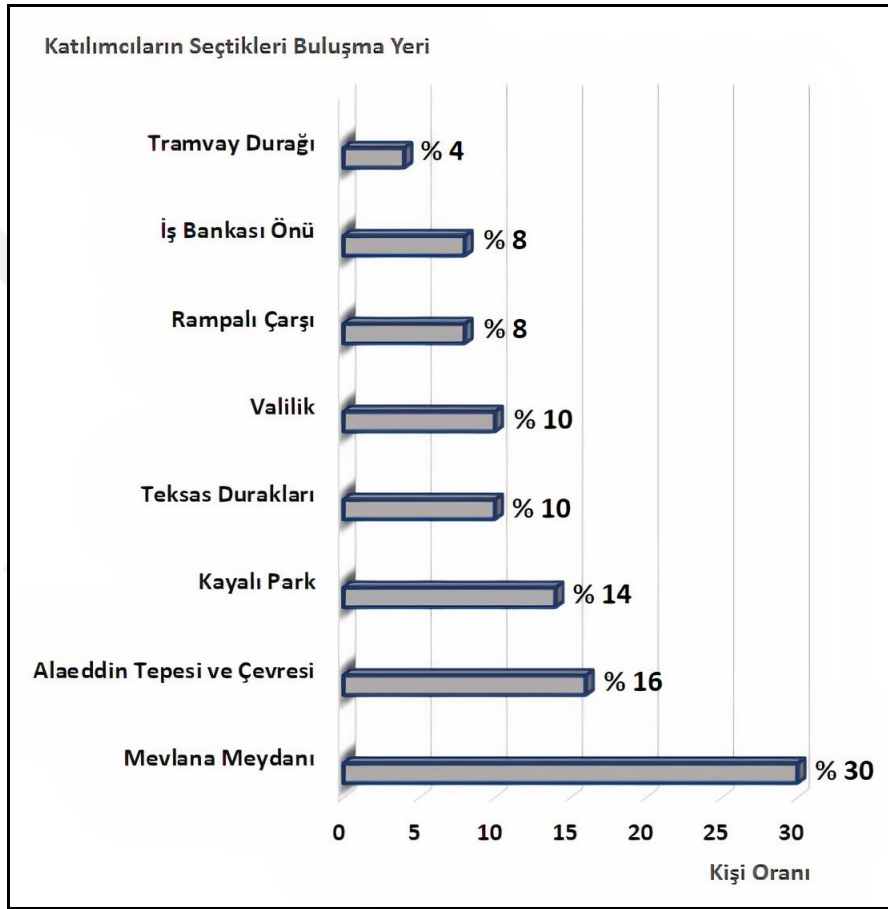
Ankete katılan katılımcılara *'Misafiriniz gelse hangi mekâna götürürdünüz? Neden?'* sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların %70'i Mevlana Müzesini tercih etmiştir. Neden seçildiği sorulduğunda Konya'nın maneviyatını temsil ettiğini ve yerli-yabancı herkesin Konya'ya ilk geldiğinde gitmek istediği bir mekân olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcıların %16'sı hem mimari açıdan hem de kültürel açıdan kent için önemli olması hem de gelen kişilere alışveriş yapma imkânı sağlamasından dolayı Tarihi Bedesten Çarşısı cevabını vermiştir. Katılımcıların %8'i gelen misafirini önce bir restoranda, Konya'nın geleneksel yemeklerini tattırmak istediklerini ve bu sebeple ilk olarak Şifa Restoran'a götüreceklərini dile getirmişlerdir (Şekil 3.28).

Şekil 3.28. Katılımcıların misafirlerini götüreceklərini ilk mekân

Ankete katılan katılımcılara *'Bu alanı hiç tanımayan arkadaşınızla buluşmak istediğinizde buluşma yeri olarak nereyi seçersiniz? Neden?'* sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların %30'u Mevlana Meydanı'nı tercih etmiştir. Bu mekânı tercih etme sebeplerini sorduğumuzda Mevlana meydanının kentte yaşayanlar tarafından bilinmesi ve herkesin kolayca

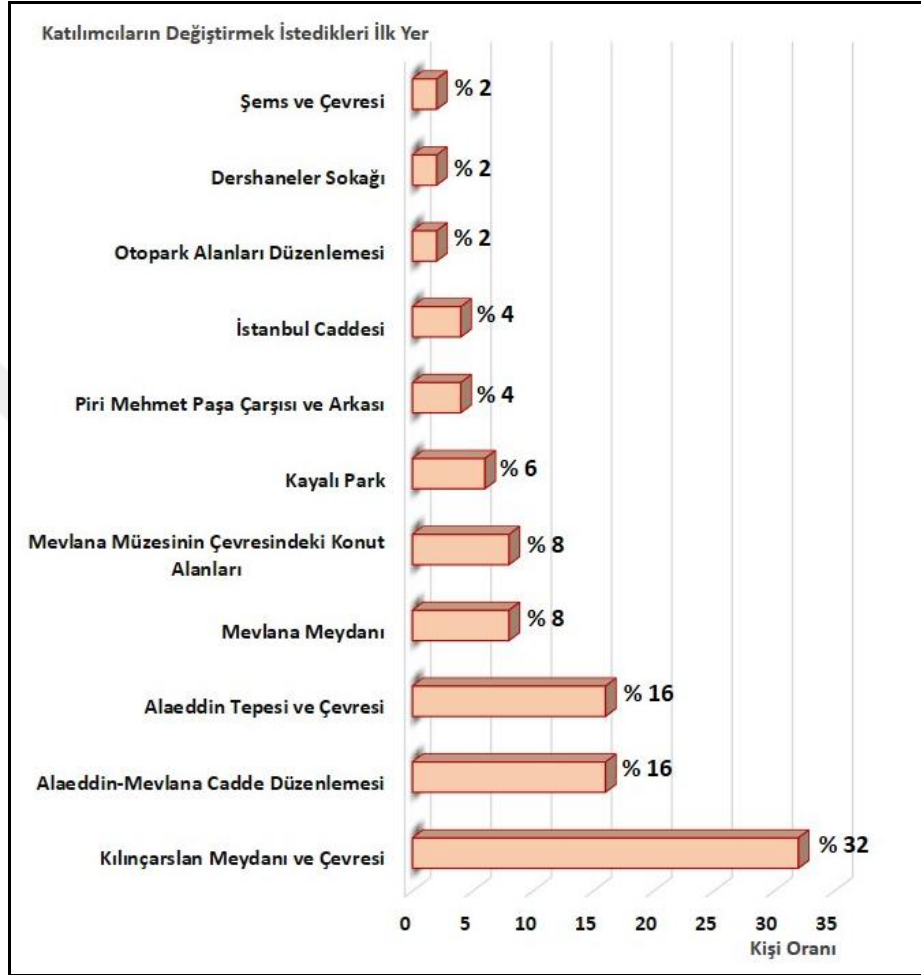
tarif edebilmesinden dolayı tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Alaeddin Tepesi'nin bir höyük özelliği göstermesinden dolayı kentte yaşayanlar veya yaşamayanlar tarafından kolayca algılanabileceğini ve toplu taşıma için merkezi konum olma özelliği göstermesinden ötürü Alaeddin Tepesi ve çevresinin en iyi buluşma noktası olacağı %16'lık bir oran ile belirtilmiştir. Katılımcıların %14'ü Kayalı Park, %10'u ise Teksas Duraklarını tercih etmişlerdir. Kullanıcılara neden sorusu sorulduğunda toplu taşımanın yoğun olarak kullanılmasından ötürü sadece bu mekânlarda arkadaşlarıyla buluşabileceklerini belirtmişlerdir (Şekil 3.29.).

Şekil 3.29. Katılımcıların alanı hiç tanımayan arkadaşları için seçtikleri buluşma yerleri

Ankete katılan kullanıcılara 'Bu alanda yetkili kişi olsaydınız ilk nereyi değiştirirdiniz? Neden?' sorusu yönelterek katılımcıların hangi mekânları sorunlu olarak gördüğü sorgulanmak istenmiştir. Katılımcıların %32'si Kılıçarslan Meydanı ve çevresini algılayamadıklarını özellikle miting olduğu zaman trafiğin tıkanıp kaldığını ifade etmişlerdir. Miting alanının kent merkezinden taşınarak meydanın daha etkin bir şekilde kullanılabilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Katılımcıların %16'sı Alaeddin-Mevlâna Caddesinin yaya erişimi noktasında çok büyük sıkıntıları olduğu rahat bir şekilde yürüyemediklerini yolların genişleyip daralmasının rahat hareket etmeyi kısıtladığını dile getirmiştir. Özellikle

caddenin ortasından geçen tramvay hattının büyük bir kargaşaya sebep olduğunu karşıdan karşıya geçerken taşıt trafiğinin mekânda gezme noktasında bir dezavantaj oluşturduğunu ifade etmişlerdir. Caddenin taşıt trafiğine kapatılması gerektiğini öneri olarak belirtmişlerdir (Şekil 3.30.).

Şekil 3.30. Katılımcıların alanda değiştirmek istedikleri ilk yer

Katılımcıların %16'sı ise Alaeddin Tepesinde yapılan kazı çalışmalarının ivedilikle bitirilmesi gerektiğini, yapılan Alaeddin Köşk'ün hoş bir görüntüye sahip olmadığını ve bu mekânı kullanan kişilerin güvenlik anlamında problemler çıkarttıklarını dile getirmişlerdir. Katılımcıların %8'i Mevlana Meydanının değişmesi gerektiğini eski halinin daha güzel olduğunu, yeterli oturma elemanlarının ve peyzaj öğelerinin bulunmadığını bu yüzden eski manevi havasından ve ruhundan eser kalmadığını ifade etmişlerdir. Katılımcıların %8'inin Mevlana Müzesi etrafında bulunan konutların tarihi dokuya uygun olmadığını bu yüzden değiştirilmesi gerektiğini söylemişlerdir. Katılımcıların %6'sının Kayalı Park'ın şu anda atıl halde kaldığını peyzaj öğelerinin yetersiz olduğunu ve oturma elemanlarının bulunmamasından

dolayı mekânda istedikleri gibi vakit geçiremediklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların %4'ü ise Piri Mehmet Paşa Çarşısı ve arkasının yıkılan konutlarla beraber bakımsız görüldüğü alandaki boşlukların güvenlik anlamında tedirginlik uyandırdığı ifade edilmiştir. Kentin merkezi olmasından dolayı taşıtlar için yeterli düzeyde otopark alanlarının bulunmadığı bu noktada bir düzenlemenin yapılması gerektiğini düşünen %2'lik bir kısımda bulunmaktadır (Şekil 3.30.).

Tüm anket sorularının frekans dağılımları yapıldıktan sonra bazı sorularda ilişkililik analizleri gerçekleştirilmiştir. İlişkililik analizleri (*crosstab analysis*) kullanıcı profilleri ile anket sorularının ikinci kısmında yer alan sorular arasında gerçekleştirilmiştir. Çalışma kapsamında verilen ilişkililik analiz sonuç tabloları p değerinin <0.01 olması durumunda çalışmaya dahil edilmiştir. Çünkü ilişkililik analizlerinde Pearson katsayısının (p) <0.01 olması durumu ilişkiliği ve anlamlılığı göstermektedir. Aşağıda bu analizden elde edilen bulgular kısaca aktarılmıştır.

Çalışma alanında ilk değiştirmek istedikleri yer eğitim durumuna göre ele alındığında Kılıçarslan Meydanı'nın değişmesinin gerektiği lisans-ön lisans eğitime sahip katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Kayalı Park'ın değişmesi gerektiği yeterli oturma elemanı ve peyzaj ögesi tasarlanması gerektiğini düşünenler çoğunlukta lise mezunlarıdır. Alaeddin Tepesi ve çevresinde yapılan arkeolojik kazıların bitirilmesi gerektiğini düşünen ve köşkün günümüzdeki halini beğenmediklerini belirten katılımcıların eğitim durumları lisans-ön lisans mezunları olmuştur. Yüksek lisans mezunlarının İstanbul Caddesi'ni ve Mevlâna Meydanı'nı beğenmedikleri görülmüştür. Ortaokul mezunları Alaeddin-Mevlâna Caddesi aksında yaya erişimi noktasında büyük sorunların olmasından ötürü ulaşım düzenlemelerinin yapılması cevabını vermiştir (Tablo 3.13.).

Tablo 3.13. Eğitim Durumuna Bağlı Olarak Alanda Değiştirmek İstedikleri İlk Yer

Kategori	Eğitim Durumları											
	İlkokul		Ortaokul		Lise		Lisans-Ön Lisans		Yüksek Lisans		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Ulaşım Düzenlemesi	1	%2	2	%4	2	%4	3	%6	0	%0	8	%16
Kılıçarslan Meydanı ve Çevresi	0	%0	1	%2	3	%6	12	%24	0	%0	16	%32
Piri Mehmet Paşa Mahallesi ve Çevresi	0	%0	0	%0	0	%0	2	%4	0	%0	2	%4
Mevlana Müzesi ve Etrafı	1	%2	2	%4	0	%0	1	%2	0	%0	4	%8
Dershaneler Sokağı	0	%0	0	%0	0	%0	1	%2	0	%0	1	%2
Mevlana Meydanı	0	%0	1	%2	1	%2	2	%4	1	%2	5	%10
Otopark Alanları Düzenlemesi	0	%0	0	%0	1	%2	0	%0	0	%0	1	%2
Şems ve Çevresi	0	%0	0	%0	1	%2	0	%0	0	%0	1	%2
Kayalı Park	0	%0	0	%0	2	%4	1	%2	0	%0	3	%6
İstanbul Caddesi	0	%0	0	%0	0	%0	1	%2	1	%2	2	%4
Alaeddin Tepesi ve Çevresi	0	%0	1	%2	0	%0	6	%12	0	%0	7	%14
Toplam	2	%4	7	%14	10	%20	29	%58	2	%4	50	%100

Katılımcılara en çok kullandıkları buluşma noktaları sorulduğunda 0-18 yaş grubunun Kayalı Park'ı, 18-25 yaş grubunun Mevlana Meydanı'nı, 26-35 yaş grubunun Kayalı Park ve İş Bankası Önünü, 36-45 yaş grubunun ise Alaeddin ve çevresini 46-55 yaş grubunun Rampalı Çarşı önü veya Hükümet Meydanını, 56 yaş ve üzerindeki çoğunluk olarak Kayalı Park'ı tercih ettikleri görülmüştür (Tablo 3.14).

Tablo 3.14. Yaş Grubuna Bağlı Olarak Seçtikleri Buluşma Yerleri

Kategori	Yaş Grupları													
	0-18		18-25		26-35		36-45		46-55		56+		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Mevlana Meydanı	0	%0	5	%10	2	%4	1	%2	1	%2	1	%2	10	%20
Kayalı Park	2	%4	4	%8	4	%8	2	%2	0	%0	4	%8	16	%32
Teksas Durağı	0	%0	1	%2	2	%4	1	%2	0	%0	0	%0	4	%8
Şerafeddin Önü	0	%0	0	%0	1	%2	0	%0	0	%0	0	%0	1	%2
Rampalı Çarşı Önü	0	%0	0	%0	0	%0	0	%0	1	%2	0	%0	1	%2
İş Bankası Önü	0	%0	0	%0	4	%8	0	%0	0	%0	0	%0	4	%8
Alaeddin ve Çevresi	0	%0	1	%2	1	%2	2	%4	0	%0	0	%0	4	%8
İplikçi Camii	0	%0	0	%0	1	%2	0	%0	0	%0	0	%0	1	%2
Valilik Önü	0	%0	0	%0	0	%0	1	%2	0	%0	0	%0	1	%2
Bedesten Girişi	0	%0	1	%2	1	%2	1	%2	0	%0	2	%4	5	%10
Hükümet Meydanı	0	%0	0	%0	0	%0	0	%0	1	%2	0	%0	1	%2
İstanbul Caddesi	0	%0	0	%0	1	%2	0	%0	0	%0	0	%0	1	%2
Sarraflar Yer Altı Çarşısı Meydanı	0	%0	0	%0	1	%2	0	%0	0	%0	0	%0	1	%2
Toplam	2	%4	12	24	17	%34	7	%14	3	%6	7	%14	50	%100

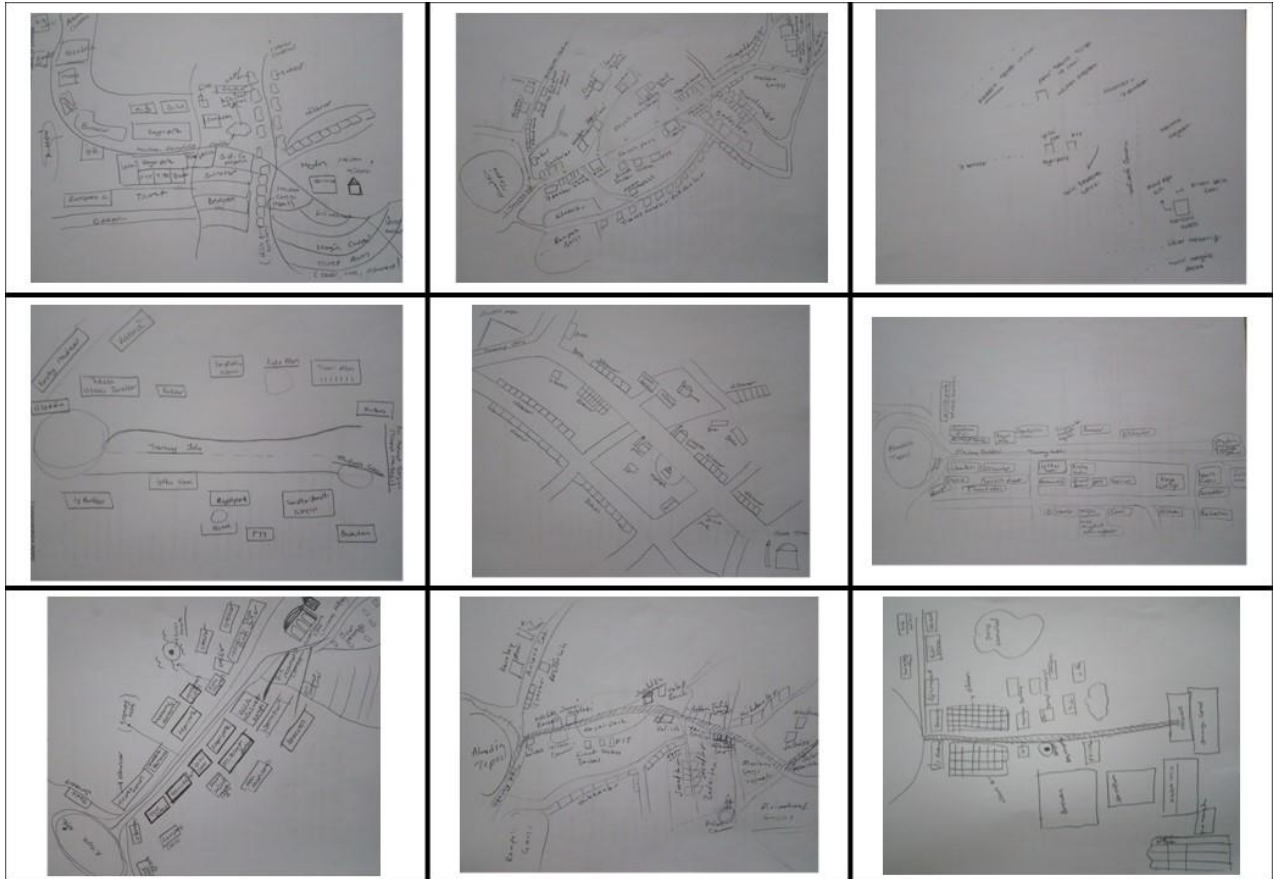
Ankete katılan kullanıcılara bu alandaki en önemli bölge neresidir diye sorulduğunda alana gelme sıklıklarına bakıldığında yoğunlukta olarak Mevlana Müzesi cevabı verdikleri görülmüştür. İkinci olarak özellikle her gün, haftada 1, 3-4 Ayda 1 kullanan katılımcıların cevabı ise yoğunlukta olarak Tarihi Bedesten Çarşısı olmuştur. Yılda 1 alana gelen kullanıcıların yoğunlukta cevabı ise Kayalı Park olmuştur (Tablo 3.15.).

Tablo 3.15. Alanı Kullanma Sıklığına Göre En Önemli Bölge

Kategori	Alanı Kullanma Sıklığı											
	Her gün		Haftada 1		Ayda 1		3-4 Ayda 1		Yılda 1		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Mevlana Müzesi	9	%18	13	%26	6	%12	4	%8	0	%0	32	%64
Tarihi Bedesten Çarşısı	4	%8	4	%8	1	%2	2	%4	0	%0	11	%22
Kayalı Park	1	%2	1	%2	0	%0	1	%2	1	%2	4	%8
Alaeddin Tepesi ve Çevresi	0	%0	2	%4	0	%0	0	%0	0	%0	2	%4
Sultan Selim Camii	0	%0	1	%2	0	%0	0	%0	0	%0	1	%2
Toplam	14	%28	21	%42	7	%14	7	%14	1	%2	50	100,0

3.3.4.2. Kullanıcı Bilişsel Haritalarına İlişkin Araştırma Bulguları

Bu bölümde katılımcılara çizdirilen Konya tarihi kent merkezi çalışma alanını tanıtan görsellerden yani bilişsel haritalardan elde edilen bulgulara yer verilmiştir (Şekil 2.31.). Bilişsel haritalar Kevin Lynch'in yollar (izler), bölgeler (dokular) , sınırlar (kenarlar), işaret öğeleri (referans noktaları) ve odak noktaları olarak ortaya koyduğu imaj öğeleri başlıklarına göre irdelenmektedir. Bilişsel haritalarda çizgiler yol, birkaç nokta\yer tarafından belirlenen alanlar bölge olarak kabul edilmektedir. Meydanlar, toplu taşıma durakları, birkaç yolun kesişim noktaları odak noktaları, öne çıkacak şekilde belirtilen bazı yapılar ise işaret öğeleri olarak değerlendirilmektedir.

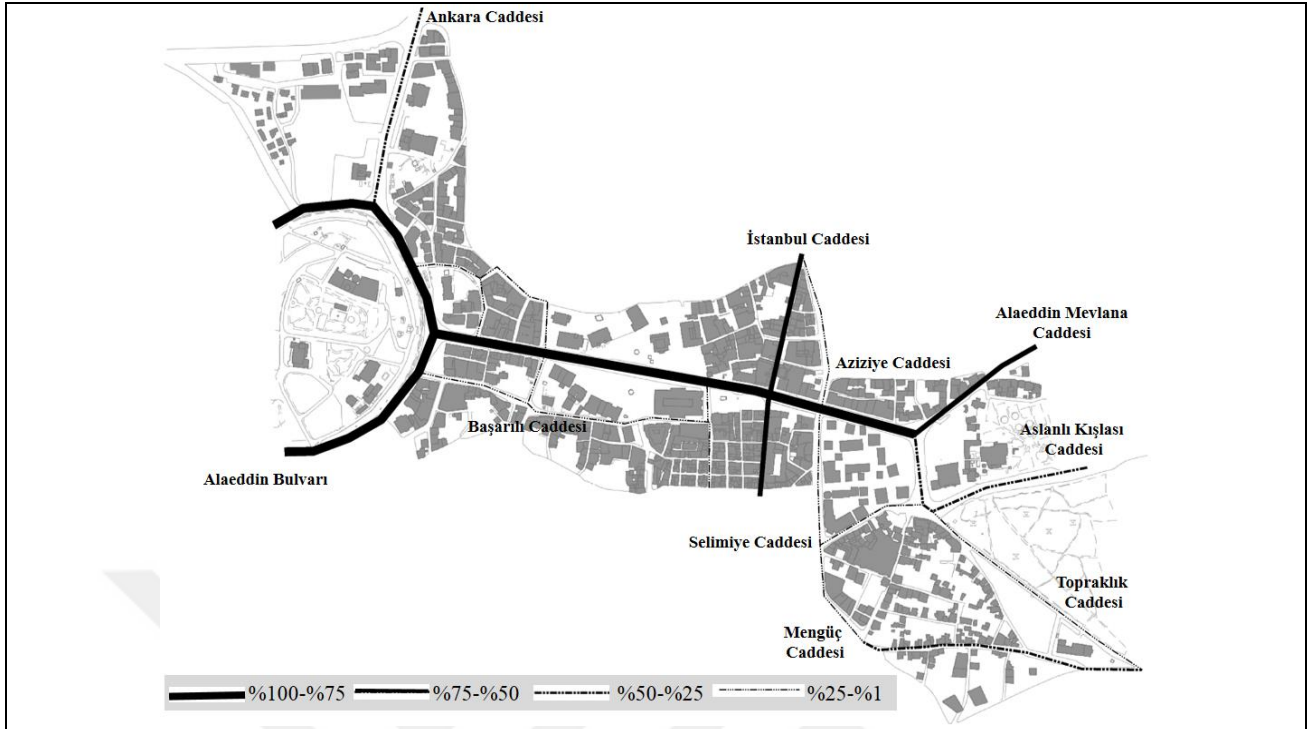
Şekil 3.31. Anket çalışmasına çizilen bilişsel haritalar

Çalışma alanında elde edilen zihinsel haritalarda yollarla ilgili yapılan çizimler değerlendirildiğinde kent içinde önemli olan Mevlana Caddesi katılımcılar tarafından %100'e yakın hatırlanmıştır. Caddenin ortasından geçen tramvay hattı da çizilen bazı bilişsel haritalarda özellikle gösterilmiştir. Ticaret alanlarının yoğunlaştığı tarihsel açıdan da önemli olan İstanbul Caddesi, üzerinde bulunan tarihi yapılar son zamanlarda restore edilmesi ile turistik bir mekâna dönüşen Mengüç Caddesi ve kentin önemli ulaşım akslarından biri olan Ankara Caddesi hatırlanan kentteki izlerden olmuşlardır.

Ankete katılan kullanıcıların çizdiği bilişsel haritaların sonuçlarına genel olarak bakıldığında hiçbiri doku ve bölgenin varlığını net bir şekilde ortaya koyamadığı fakat ticaret alanların, bankaların, hediyelik eşya satan dükkânların yoğunlaştığı alanlarda ticari bir bölgeleme yaptıkları görülmektedir. Konut alanlarının ve turizm yerlerinin yoğunlaştığı alanlarda birkaç katılımcı bölgeleme çalışması yapmıştır. Bilişsel haritalarda doku anlamında bakıldığında daha çok noktasal alanlar ya da önemli yapıların çizildiği görülmektedir. Mevlana Müzesi ve Tarihi Bedesten Çarşısı yapılan bölgeleme çalışmalarında ön plana çıkmaktadır. Katılımcılar pasif-yeşil alanlardan biri olan Alaeddin Tepesi, Üçler Mezarlığı ve Kayalı Parkta'da bir bölgeleme çalışması yapmıştır.

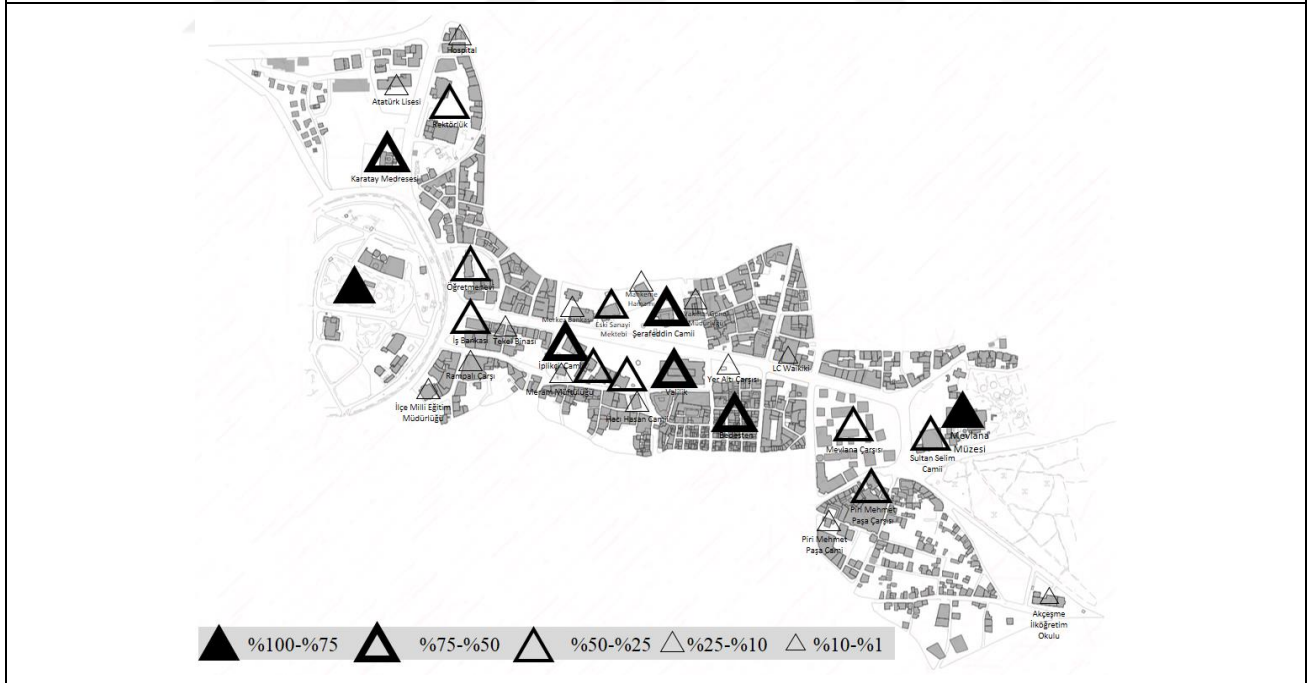
Uzman bakış açısıyla yapılan analizlerde Konya tarihi kent merkezi çalışma alanında iki adet önemli odak saptanmış, zihinsel haritalardan çıkan sonuçlarda bu saptamayı desteklemiştir. Bu sonuçlara göre çalışma alanının en önemli odak noktası olan Kayalı Park zihinsel haritalara yansımıştır ve diğer odak noktası olan Mevlana Meydanı da çoğu katılımcı tarafından hatırlanmıştır. Kayalı Park'ın Şerafeddin Camii, Eski Sanayi Mektebi, Mahkeme Hamamı, Merkez Bankası, İplikçi Camii, Postahane, Ziraat Bankası ve Valilik gibi yapılarla çevrili olması bu işlevler nedeniyle daha sık kullanılmasına ve katılımcılar tarafından daha çok hatırlanmasına sebep olmuştur. Kentin ikinci odak noktası olan Mevlana Meydanı, kentin simgesi olan ve baskın mimari özellik gösteren Mevlana Müzesi tarafından sınırlandırılmıştır. Önemli bir yapının sınırlandırıcısı olması sebebi ile kullanıcılar tarafından hatırlanmıştır.

İşaret öğeleri doğal ve yapay olmak üzere iki grupta ele alınmıştır. Çalışma alan sınırına dâhil edilmese de Alaeddin Tepesi, bütün katılımcıların çizdiği zihinsel haritalarda yer almaktadır. Kent, normalde düz bir topografyaya sahip olmasına rağmen merkezinde bulunan bu höyük kullanıcılar tarafından doğal işaret öğesi olarak görülmektedir. Yapay işaret öğesi olan Mevlana Müzesi, Alaeddin Tepesi, Şerafeddin Camii, İplikçi Camii, Valilik, Tarihi Bedesten Çarşısı ve Karatay Medresesi en çok hatırlanan mekânlardır (Şekil 3.32, Şekil 3.33.).

İzler

Bilişsel haritalardan 17 yol verisi elde edilmiştir. Bu verilerde Mevlana Caddesi ön plana çıkmaktadır.

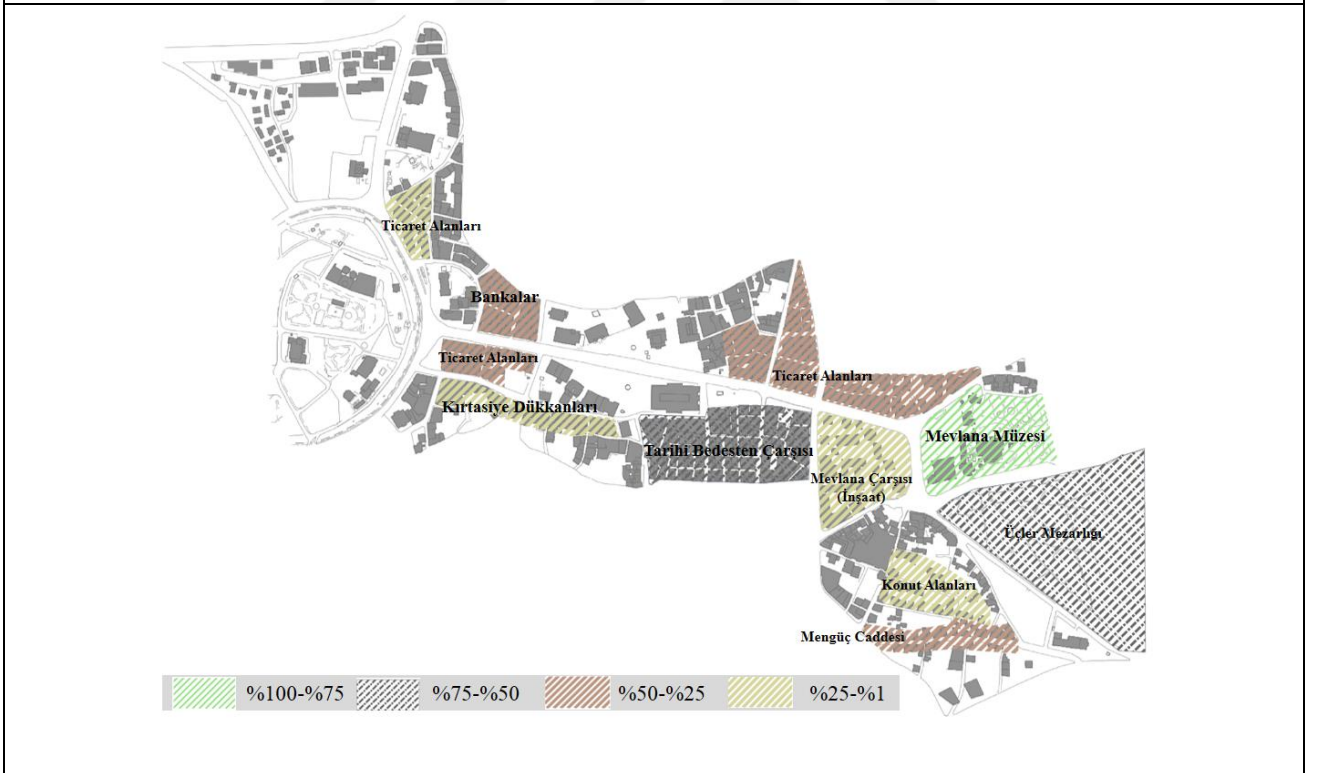
Nirengi Noktaları

Bilişsel haritalardan 29 tane nirengi noktası elde edilmiştir. Mevlana Müzesi, Alaeddin Tepesi, Şerafeddin Camii, İplikçi Camii, Valilik, Tarihi Bedesten Çarşısı ve Karatay Medresesi önemli nirengi noktalarındandır.

Düğüm Noktaları

Bilişsel haritalardan 2 düğüm noktası elde edilmiştir. Bunlar Kayalı Park ve Mevlana Meydanı'dır.

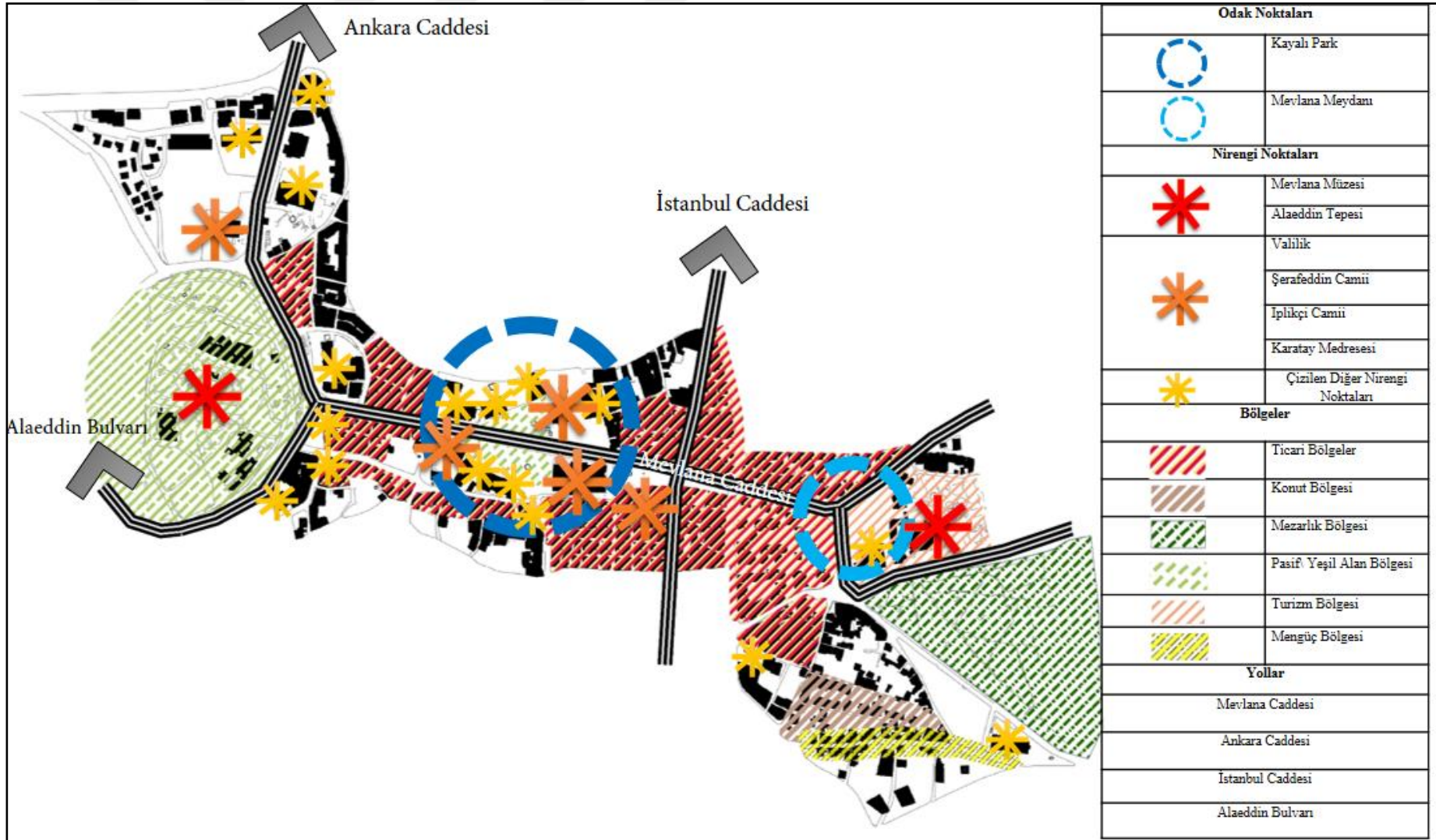

Bölgeler

Bilişsel haritalardan 13 bölge elde edilmiştir. Mevlana Müzesi ve Tarihi Bedesten Çarşısı ön plana çıkmaktadır.

Şekil 3.32. Katılımcıların bilişsel haritalarından elde edilen veriler

Şekil 3.33. Anket görüşmesi sonuçlarına göre tüm katılımcıların çalışma alanına yönelik bütüncül bilişsel haritası

3.3.5 Araştırma Bulgularının Genel Değerlendirmesi

Tez çalışmasının saha araştırması bölümü içerisinde Konya tarihi kent merkezi çalışma alanına ait ayrıntılı bir şekilde verilen anket sonuçlarına istinaden genel anlamdaki bulguları aşağıdaki gibi sıralanabilir

- Alanda yapılan *şekil-zemin analizi* ile sorunlu alanlar tespit edilmiş ve çalışmanın ileriki aşamaları için bir altlık oluşturulmuştur. A, B, E, G ve H bölgeleri doluluk-boşluk oranları, kütle-zemin ilişkileri ayrıntılı şekilde analiz edilmiş ve sorunlu bölgeler olarak belirlenmiştir.
- Çalışma alanında yapılan *bağlantı analizinde* alanın organik ve grid bir doku özelliği gösterdiği görülmektedir. Geleneksel ve organik yapısından dolayı bünyesinde düzensiz sokaklar bulunmakta fakat erişebilirlik noktasında bir sorun teşkil etmemektedirler. Ana cadde de bulunan tramvay sistemi alandaki yaya ve taşıt sirkülasyonunu arttırdığı görülmektedir. Bu durumda yayaların rahat hareket etmelerini kısıtlamaktadır. Genel olarak değerlendirildiğinde, alanda erişim noktasında sorun yaşanmadığı, bütün yolların birbirleriyle bağlantılı olduğu, yol boyunca parklar ve meydanlarla bağlantıların daha da güçlendirildiği görülmektedir.
- Çalışma alanında yapılan **‘yer’ analizine** altlık oluşturması amacıyla yapılan anket görüşmeleri ve çizdirilen bilişsel haritaların sonucunda ise aşağıdaki tespitlere ulaşılmıştır;
  - ✓ Alanda ticaret alanlarının yoğunlukta olması sebebiyle alana gelen kullanıcıların daha çok alışveriş, gezinti, yürüyüş için buraya geldikleri görülmektedir.
  - ✓ Mevlana Müzesi, Tarihi Bedesten Çarşısı ve Kayalı Park’ın sevilen, hatırlanan, deneyimlenen ve kullanılan mekânlar olarak ön plana çıktığı görülmektedir.
  - ✓ Tarihsel ve kültürel anlamda şehrin simgesi olan Mevlana Müzesi kullanıcılar tarafından kolayca algılanmaktadır.
  - ✓ Son dönemde yapılan sağlıklılaştırma çalışmaları ile restore edilen Tarihi Bedesten Çarşısı, Konya’nın ticaret tarihini ve kültürünü yansıtmaktadır. Çarşıda ürün çeşitliliğinin fazla olması bu alanın her profilden kullanıcıya hitap etmesini sağlamaktadır.
  - ✓ Çalışma alanı içerisinde yer alan Kayalı Park, çevresinde dini ve idari hizmet fonksiyonu gösteren sivil mimari yapıların olması, Tarihi Bedesten Çarşısı’nın

girişinde bulunması, kentte yaşayanlar için önemli hizmet alanlarını bünyesinde barındırması, toplu taşıma için bir merkez olma özelliği ile niteliği, değeri yüksek bir alandır ve dolayısıyla deneyimlenmesi ve algılanması da aynı oranda artmaktadır. Bu durum, kullanıcıların bu mekânı daha çok hatırlamasını ve mekânı kullanmasını sağlamaktadır. Şekil zemin analizleri değerlendirildiğinde Mevlana Müzesi ve Kayalı Park'ın dolu-boş oranları, boşlukların mekânsal organizasyondaki dağılımları, kütle ve boşluklar arasındaki ilişkiler ele alındığında sorunlu alanlar olarak gözükse de bu mekânların algılandığı, deneyimlendiği, kolayca hatırlandığı görülmektedir.

- ✓ Şekil-zemin analizi anlamında değerlendirildiğinde de sorun teşkil eden Kılıçarslan Meydanı ve çevresi en sevilmeyen mekân olduğu görülmektedir. Kullanıcıların algısında yer etmeyen meydan, kentte yaşayanlara yetki verildiğinde değiştirilmek istenen ilk mekânlardan birisi olmuştur.
- ✓ Mevlana'nın güneyinde yer alan Piri Mehmet Paşa Çarşısı'nın arka tarafları algılanmayan, sevilmeyen mekânlardandır. Son dönemde bazı konutların yıkılması ile bakımsız bir hal alan bu alan kullanıcılar için güvenlik tehdidi de oluşturmaktadır.
- ✓ Mevlâna Meydanı şekil-zemin anlamında değerlendirildiğinde oldukça boş bir görüntüye sahip olmasına rağmen en çok seçilen buluşma mekânı olmuştur. Bu durum mekânın her ne kadar biçimsel anlamda değerlendirildiğinde sorunlu alan olarak nitelendirilse de kullanıcıların bu mekânı algıladığı, deneyimlediği görülmektedir.
- ✓ Alaeddin-Mevlâna Caddesi en çok hatırlanan ve kullanılan bir aks olmasına rağmen erişim noktasında bazı problemlere neden olduğu görülmektedir. Caddede yoğun taşıt trafiğinin bulunması yayaların rahat hareket etmelerine engel olmaktadır. Alâeddin-Mevlana aksı boyunca kaldırım genişliklerinin değişmesi yayalar için rahat ve kolay erişimi kısıtlamaktadır. Cadde boyunca yoğun taşıt trafiğinin olması, caddenin ortasından tramvay hattının geçmesi ve toplu taşımanın yoğun olarak geçtiği bir alan olmasından ötürü yayalar için rahat ve konforlu bir erişim sağlayamamaktadır.
- ✓ Şükran mahallesi kentsel dönüşüm projesinin kuzeyindeki alanlarda bazı konutlar yıkılsa da geçici olarak otopark olarak değerlendirilmektedir. Bu alanlar

taşıt kullanan çoğu kullanıcı tarafından algılanmaktadır. Otopark alanlarının kent merkezini kullanmak isteyen taşıtlar için yeterli olmaması ve boşlukların geçici olarak otopark olarak kullanılması genel anlamda alanda otopark sorununa neden olmaktadır.

- ✓ Bankalar, hediyelik eşya satan dükkânlar, kafeler, restoranlar, oteller kullanıcılar tarafından algılanmakta ve alanda bazı mekânlar özel isimleriyle bilinmektedir.
- ✓ Çalışma alanı içerisine girmemesine rağmen Aziziye Camii, Kapu Camii, Şems Türbesi ve çevresi kullanıcılar tarafından bilişsel haritalarda çizilmiştir. Bazı açık uçlu soruların cevaplarında da ankete katılan kullanıcılar tarafından dile getirilmiştir.

Alanda yapılan tüm bu analizlerin üst üste getirilmesi ile ortak bir değerlendirme yapılacak olursa;

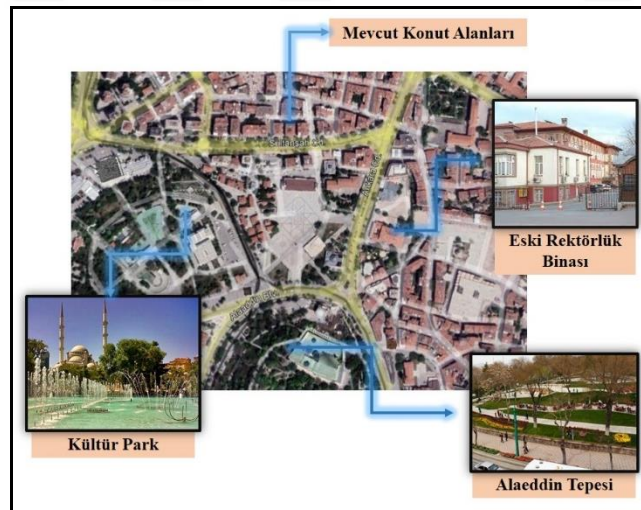
- ✓ Mevlana Müzesi'nin güneyi, Kılıçarslan Meydanı ve çevresinin algılanmadığı ortaya çıkmaktadır. Bu mekânlar yapılan anket görüşmeleri ve çizdirilen bilişsel haritalar sonucunda hem algılanmayan hem de kullanılmayan alanlardır. Bu alanların şekil-zemin analizlerinde de sorunlu alanlar olarak belirdiği görülmüştür. Dolayısıyla kayıp mekândan yeniden yararlanma noktasında çalışma alanı bünyesinde akla gelmesi gereken ilk alanlar olmalıdırlar.
- ✓ Yapılan anketler sonucunda katılımcıların en sevilmeyen yer ve değiştirmek istedikleri ilk mekân olarak ***Kılıçarslan Meydanı ve çevresini*** işaret etmeleri, bu çalışmanın Kılıçarslan Meydanını daha detayda irdelemesini ve bu alana yönelik stratejiler getirmesini gerektirmiştir. Dolayısıyla çalışmanın bu aşamasından sonra bu meydanın tarihsel süreçler içerisinde geçirdiği mekânsal değişiklikler, verilen plan kararları ve yapılan müdahaleler sonucunda kayıp mekâna dönüşme süreci ortaya konmuş ve kente yeniden kazandırma noktasında öneri stratejiler geliştirilmiştir.

3.3.6. Kılıçarslan Meydanı ve Çevresinin Kayıp Mekânlar Açısından İrdelenmesi

Kuzeyinde Sultanşah Caddesi, doğusunda Ankara caddesi, güneyinde Alaeddin caddesi batı kısmında ise kentin önemli ulaşım omurgası olan Alaeddin-Selçuk Üniversitesi tramvay hattı ile sınırlı olan meydan oldukça yoğun trafik akslarının arasında merkezi bir noktada yer almaktadır. Konut alanları, kamusal yapılar ve kentin merkezi parklarından biri olan Kültür parkla çevrili bu alan kentin kalbinde, kaybedilemeyecek kadar değerli bir noktadadır (Şekil 3.34).

(A)

(B)

Şekil 3.34. (A) Kılıçarslan Meydanı ve çevresinin kent içi konumu, (B) Meydanın yakın çevre işlevsel kullanımları

Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından, Konya eski adliyesinin devralınmasından sonra oluşturulan bu meydan, mevcut durumda 5 bin metrekareye oturan Payitaht Müzesi ve eski Konya evlerine benzer nitelikte sonradan yaptırılan, günümüzde içinde bazı derneklerin faaliyet gösterdiği 13 adet Konya evinden oluşmaktadır (Şekil 3.35). Meydanın güneydoğusunda ise Konya kenti için kimliksel değeri yüksek Karatay Medresesi bulunmaktadır. Meydanın çevresinde bulunan önemli yapılar aşağıdaki şekilde daha detayda gösterilmiştir (Şekil 3.36.).

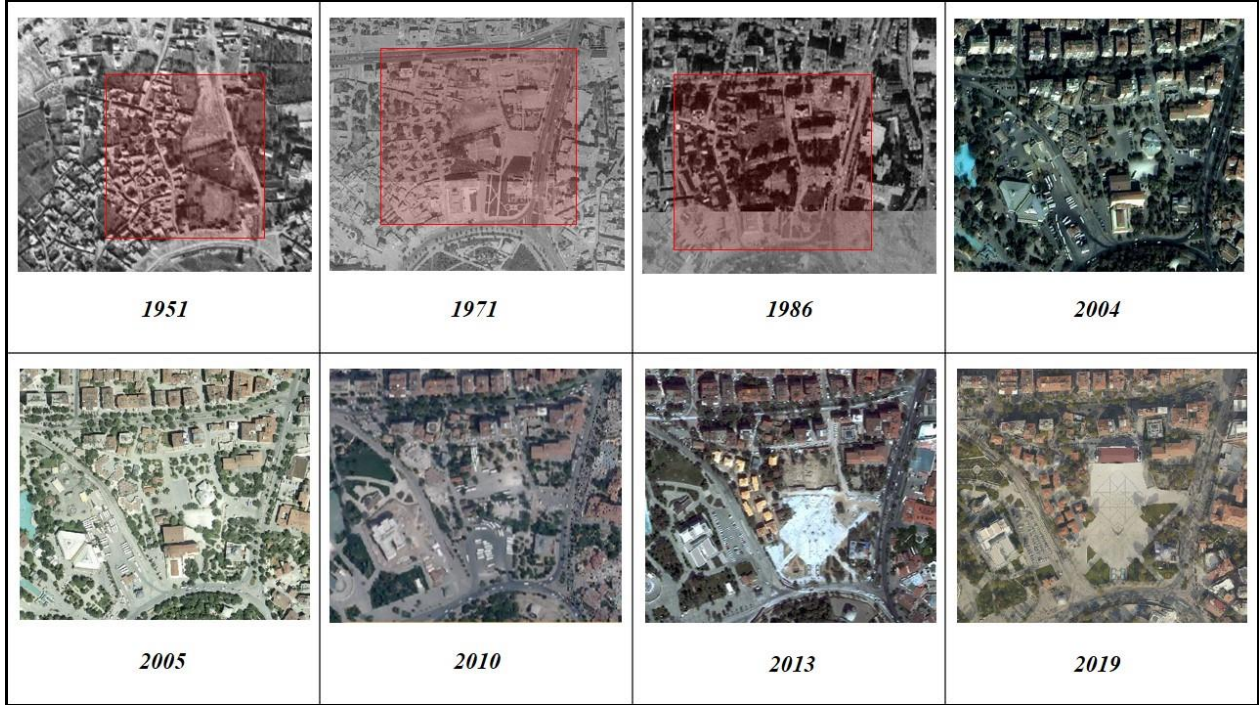
Şekil 3.35. Kılıçarslan Meydanı ve çevresinin kuşbakışı görünümü (KBB Kent Bilgi Sistemi, 2021).

Kılıçarslan Meydanı ve Çevresi'nin Planı	Çevresindeki Yapılar'ın Fotoğrafları	
		Payitaht Müzesi: Müzenin içinde Selçuklu Sultanları Müzesi, sergi alanları, Miryokefalon Savaşı'nın hologram sistemiyle canlandırılacağı panorama bölümü, toplantı salonları bulunmaktadır. Günümüzde aktif olarak kullanılmamaktadır.
		Konya Tarihi Evler Sokakı: Geçmişte var olan, tarihi dokuya uygun Konya evlerinden bir sokak yapısı da oluşturulmuş olup 13 adet Tarihi bina inşa edilmiştir.
		Karatay Medresesi: Karatay Medresesi, II. İzzeddin Keykavus devrinde, 1250-1251 yıllarında yapılmıştır. Medrese, Selçuklular devrinde hadis ve tefsir ilimleri okutulmak üzere "Kapalı Medrese" tipinde Sille taşından inşa edilmiştir.
		Atatürk Lisesi: Eskiden kız lisesi olarak kullanılmaktaydı. Belirli bir dönem lise olarak kullanılsa da günümüzde aktif olarak kullanılmamaktadır.
		Selçuklu Anıtı: Selçuklu Devleti askerlerinin kullandığı savaş miğferini simgeleyen bir anıttır. Kentte yaşayanların dikkatini çeken bu anıt tarihin hatırlanması için de büyük bir öneme sahiptir.

Şekil 3.36. Kılıçarslan Meydanı ve çevresinde bulunan önemli yapılar

Kent için önemli bir meydan olan Kılıçarslan Meydanı ve çevresi yapılan bazı müdahaleler neticesinde günümüzdeki halini almıştır. Yapılan müdahalelerin fiziksel anlamdaki sonuçları aşağıdaki şekilde verilmiştir (Şekil 3.37.).

Şekil 3.37. Kılıçarslan Meydanı ve çevresinin tarihsel süreçteki gelişimi (KBB Kent Bilgi Sistemi, 2021).

Şekil 3.37.'den de anlaşıldığı üzere 1950'li yıllarda bu meydanın batı kısmında özel mülkiyete tabi konut alanları olduğu diğer bölgelerin ise sadece boş bir araziden ibaret olduğu görülebilmektedir (Şekil 3.37.).

1970'li yıllarla beraber alanda bir dönüşüm başlamış, bu dönemde inşa edilen eski adıyla Kız Lisesi günümüz adıyla Atatürk Lisesi, Adliye Binası, kurulan emek sineması (yazlık sinema) ve oluşturulan park alanları ile alan yeni bir görünüm kazanmıştır. Televizyonun yaygınlaşması ve yazlık sinemaların buldukları alanların kıymetli arsalar hâline dönüşmesi gibi sebeplerle yazlık emek sineması kaldırılarak yerine önce belediye ek hizmet binası daha sonrasında belediye tarafından peyzaj düzenlemesi yapılmıştır. 2008 yılından sonra tarihi bir dönüşüm daha başlamış, Eski Adliye binası yıkılarak kente şehir meydanı, Payitaht müzesi ve eski Konya evlerine öykünen evler kazandırılmıştır (Fotoğraf 3.1; Fotoğraf 3.2.).

Fotoğraf 3.1. Eski Konya Adliye Binası, 2008 (Url-35).

Fotoğraf 3.2. Kılıçarslan Meydanı ve çevresinin günümüzdeki durumu (Url-36).

Mevcut durumda bu meydan genellikle yılın belli başlı bazı günlerinde mitinglerin, etkinlik ve organizasyonların yapıldığı bir meydan niteliğindedir. Planlama ve tasarım açısından irdelendiğinde bu mekânın tarihsel süreçte geçirdiği müdahalelerle artık ‘meydan’ olarak nitelendirilmeyeceği görülmektedir. Zamanla kentsel dolulukların yerini tanımsız boşluklara, anlamsız bağlantılara bırakması meydandaki mekânsal etkinliği azaltmıştır. İçinde kullanıcıların ‘yapacak bir şey’ bulamadıkları 30 bin metrekarelik bir alanı kapsayan meydan doğal çevre elemanları açısından da zamanla zayıfladığından kişilerin tercihinden uzaklaşmış ve sadece kentlinin zorunlu aktivitelerini gerçekleştirmek üzere içinden geçtiği bir ‘geçiş mekânı’ özelliği kazanmıştır. Daha önce de bahsedildiği üzere meydanın yılın sadece belirli günlerinde kullanılması, diğer günlerinde ise böylesine değerli bir kent arazisinin sadece geçiş niteliğinde kullanılması kent için büyük kayıptır. Tasarlanan meydanın yeterli sınırlandırıcısının olmaması ve etrafındaki bazı yapıların aktif olarak kullanılmaması da bu durumu güçlendirmekte giderek alanı hem kullanılmayan hem de ölçek sorunu olan bir mekân haline dönüştürmektedir.

Bünyesinde sadece sokak aydınlatmalarının bulunduğu meydan kent içinde büyük bir boşluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Yer döşemelerinin sürekli farklılaşması, birbiriyle uyumunun bulunmaması ve kesintiye uğraması meydanın bütünlüğünü bozmaktadır. Açık alanlar ve kütleler arasında akıcı bir bağlantının olmaması meydanın geçirgenliğini olumsuz etkilemektedir.

Tüm sıralanan bu sebeplerle meydan ve çevresinin kent içindeki görünürlüğü, algılanabilirliği, deneyimlenmesi, farkındalığı azalmış, eski önemini yitirmiş, toplumsal bellek potansiyelinin üstü örtülmüştür. Alan hem kentte yaşayanlar tarafından deneyimlenemeyen hem de algılanmayan bir mekân haline gelmiştir. Böylece Kılıçarslan Meydanı ve çevresi kentin kendisinden beklediği nitelikli kamusal alan olma işlevini yerine getiremez hale gelmiştir. Sonuç olarak işlevini yerine getiremeyen ve kentsel yaşama katılmayan bir kamusal alan olan bu meydan ve çevresi kayıp mekân olarak tanımlanabilir.

Kılıçarslan Meydanı ve çevresi, kentin gelişim sürecinde ortaya çıkan ve sistemin bütünlüğünü bozan değil yapılan müdahalelerle fiziksel ve işlevsel farklılaşmanın oluşturduğu bir kayıp mekândır.

Yapılan 3.derece arkeolojik sit koruma amaçlı imar planına göre meydanın daha da genişletileceği, Payitaht Müzesi arka bölümünde yer alan konut bölgelerinin ve otopark alanlarının da rekreasyon alanına dönüşeceği planda görülmektedir. Ayrıca Atatürk Lisesi’nin yıkılması ile oluşacak alanda da rekreasyon alanı kararı planda gösterilmiştir. Bu durum

mevcut durumda ölçek sorunu yaşıyan meydanın daha da genişleyerek bu sorunu daha da katlayacağını göstermektedir.

Yapılan bütün analizler, anket çalışmaları ve tartışmalar Kılıçaslan meydanı ve çevresinin yeterince algılanmadığını ve deneyimlenmediğini göstermektedir. Kılıçaslan Meydanı ve çevresi her ne kadar tarihi ve turistik bazı yapılara sahip olsa da hem bulunan yapıların halkın kullanacağı şekilde faal olmaması hem meydanın ölçek sorununa sahip olması hem de meydan ve çevresinin çok fazla algılanmaması alanın kayıp mekâna dönüşmesini hızlandırmıştır.

Bu durumda yapılan tez çalışmasının kayıp mekânı bulma yönteminin isabetli olduğu görülebilmektedir. Tarihi kent merkezi içinden seçilen çalışma alanı bünyesinde yapılan tüm analizlerin çoğunluğunun öncelikli kayıp mekân olarak Kılıçaslan Meydanı'nı işaret etmesi yöntemin bundan sonraki çalışmalar için de yol gösterici olduğunu işaret etmektedir. Çalışma kapsamında kavramsal ve kuramsal yönlendirmelerden de hareketle bu alana yönelik geliştirilen yeniden kente kazandırma stratejileri ise aşağıdaki gibi sıralanmıştır;

- **Kılıçaslan Meydanı ve çevresini kente yeniden kazandırma stratejileri**

- Kent için atılacak her türlü adımda kullanıcıların istekleri, beğenileri, talepleri ve ihtiyaçları göz ardı edilmemelidir, halkın katılımı sağlanmalıdır. Kendisinin de tasarımında fikri olan her birey bu mekânı böylelikle daha fazla sahiplenebilecektir.
- Yapılacak tasarım ve planlama aşamalarında meydan ve yakın çevresi birlikte ele alınmalı, meydanın çevresinde bulunan alanlarla ilişkisi kurulmalıdır.
- Meydan çevresinde bulunan tarihi yapılar, ön plana çıkacak şekilde çevre düzenlemeleri yapılması gerekmektedir. Yapılan çevre düzenlemeleri meydanla bütünleşmeli ve tarihi kimliği vurgulamalıdır.
- Geçiş mekânı olma özelliğini önlemek adına alanın yeterli kentsel mobilya ve peyzaj elemanlarına sahip olacak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Kullanılacak yeterli düzeydeki kentsel mobilya ve peyzaj elemanları, gerçekleştirilecek farklı etkinlikler ile meydanın niteliğini arttıracaktır. Doğru yerde bulunan bir bank veya çöp kutusu, insanların bir yeri nasıl kullanmayı tercih ettikleri konusunda büyük bir fark yaratabilir. Aydınlatma, belirli

etkinlikleri, girişleri veya yolları vurgularken meydanın kimliğini güçlendirebilir.

- Kamusal sanat, her yaştan çocuğun bir araya gelmesi için harika bir mîknatıs olabilir. İster geçici ister kalıcı olsun sosyal etkileşim için keyifli bir ortam oluşturmaya yardımcı olacaktır.
- Meydan içerisinde bulunan yapılarla meydanın bağlantısının kurgulanması, iç mekân-dış mekân etkileşiminin sağlanması önemlidir. Dolayısı ile iç mekândan dış mekâna doğru akan yayayı yönlendirici, mekânda daha uzun zaman geçirmesini sağlayıcı unsurların yer alması, yayanın psikolojik olarak kamusal alana erişiminin sağlanması oldukça önemlidir. Bu da mekâna katılımı olacaktır. Bu katılımı sağlayıcı kentsel mobilyaların doğru sayı ve yerde kullanımı veya yayayı içine alacak aktivitelerin gerçekleşmesi etkili bir strateji olabilir.
- Mevsimlere göre değişebilen kullanımların meydanda yer alması yılın her dönemi alanın kullanılmasını sağlayacaktır (buz pateni pistleri, açık hava kafeleri, pazarlar, bahçecilik sergileri, açık hava sergileri, çiftçi pazarları, kermesler, konserler, kutlamalar, gece kullanımında su ve ışık oyunları vb.). Bu tür esnek kullanımlar alanın her daim canlı ve yaşayan bir mekân haline gelmesini sağlayacaktır.
- Geçici kullanımların son dönemde oldukça popüler stratejilerden bir tanesi olduğu çalışmanın kavramsal çerçevesinde aktarılmıştı. Meydanın kente kazandırılmasında kullanıcıların ihtiyaç ve isteklerine uygun şekilde yapılacak geçici tasarımlar meydanın sürekli canlı kalmasını sağlayacaktır. Geçici kullanımların esnek olma özelliğinden dolayı zamanla değişen ihtiyaçlara göre tasarlanan kullanımlar da farklılık gösterebilecektir.
- Meydanın tarihi ve kültürel nitelikleri vurgulanarak günümüz kullanımına uygun işlevlere yer verilmelidir.
- Meydanın tarihi kimliği göz önünde bulundurulacak şekilde kentsel mobilya elemanlarının seçilmesi önemlidir. Bunun yanı sıra bu mobilyalarda kullanılan malzeme, ölçü, renk, doku ve biçim de meydanın kolayca algılanmasını sağlayacak ve mekânın kimliğine aykırı olmayacak nitelikte olmalıdır.

- Yer döşemelerinde özellikle meydana akış aksları ile meydanın kendisi arasında farklılıklar olmalı, monotonluktan kaçınılmalıdır. Yer döşemelerinin mekânın niteliğine göre yönlendirici olma özelliği olmalıdır.
- Meydanda sert ve yumuşak mekân (ağaç, bitki, yeşil alan vb.) dengesi iyi kurgulanmalıdır. Özellikle gölge veren bitkilerin tercih edilmesi meydanın yaz aylarında da rahatça kullanılmasını sağlayacaktır. Kılıçarslan Meydanı'nın bazı bölümlerinde gölgelik oluşturacak bitkilendirmeye gidilebileceği gibi ayrıca gölgelendirme elemanı olarak şemsiyeler veya yapılacak özel tasarımlı gölgelendirme elemanları meydanda yer alabilir. Farklı özellikteki bitkilere yer verilip ilginç mekânsal etkiler, akılda kalıcı mekânlar oluşturulabilir.
- Meydanların bazı bölümlerinde su öğelerine, su gösterilerine ve aydınlatma elemanlarına yer vererek mekânın görsel ve estetik anlamda çekici olması sağlanabilir.
- Meydanın farklı kullanıcı profiline hitap etmesi alanın canlılığının sürdürülmesi adına önemlidir. Her yaş, cinsiyet, gelir grubundan insanların kullanımına açık olması alanın dinamizmini arttıracaktır.
- Meydan çevresinde bulunan ve günümüzde resmî kurumların kullandığı mekânlara dönüşen sonradan yaptırılan Konya evleri alanın işlevselliği arttırmak adına sosyo-kültürel alanlara, geleneksel el sanatları atölyelerine, kurslara, sergi alanlarına, hediyelik eşya satan dükkânlara, kafelere dönüştürülebilirler. Bu sayede ekonomik anlamda da kente bir getiri sağlanabilir. Böylece algılanmayan mekân kentte yaşayanlar tarafından deneyimlendikçe kent içerisinde etkinliğini arttıracaktır.
- Payitaht Müzesi'nin faal durumda olmaması binanın algılanmasını olumsuz yönde etkilemektedir. Payitaht Müzesi'nin kullanıma açılması ile planında söz konusu olan Miryokefelon Savaşı'nın hologrom sistemiyle canlandırıldığı sergi alanları, toplantı salonları, panorama bölümü hem kentte yaşayanlar için hem de kente dair bilgi edinmek isteyen turistler için bir cazibe mekânı olacaktır.
- Kılıçarslan Meydanı'nın çevresinde bulunan otopark alanları, cep bahçelerine, küçük parklara, oyun-eğlence alanlarına dönüştürülerek otopark alanlarının kente kazandırılması söz konusu olacaktır.

- Yıkılacak olan Atatürk Lisesi yerine hem meydanın yeterince sınırlandırılması için hem de o boşluğun daha önemli bir alana dönüştürülmesi için sosyo-kültürel aktivitelerin olduğu bir yapı inşa edilmesi meydanın ölçeğinin daha da büyümesine engel olacaktır.
- Meydanın tasarımı aşamasında ilgili her meslek grubunun tasarıma dâhil edilmesi gerekmektedir. Ancak böyle bir tasarım anlayışı ile daha kapsayıcı ve başarılı projeler üretilebileceği unutulmamalıdır. Tek bir bakış açısı ile değil, birçok bakış açısının sürece dâhil olması tasarımın başarısını ve mekânın kullanımını arttıracaktır.

4. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Tarihsel süreç içerisinde sürekli değişim ve dönüşüm içinde olan kentlerin değerleri, anlamları, işlevleri de sürekli olarak değişmekte ve yenilenmektedir. Değişen şartlarla beraber kent içerisinde insanın etkileşim içinde bulunduğu mekânlar da kaçınılmaz olarak değişime uğramaktadır. Bu hıza yetişemeyen kent içindeki bazı mekânlar/alanlar da yapısal veya işlevsel kullanımlarını zamanla kaybetmekte ve kullanılmayan, kentten dışlanmış kayıp mekânlar haline gelmektedirler. Dış mekândaki boşluklar ve yapılar, çevre karakteri ile bütünleşecek, canlılık getirecek uygun aktivitelerle donatılmadığı ya da beslenemediği zaman kent içinde kayıp mekânlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Yeniden tasarlanmaya, üzerinde yeniden düşünölmeye, kente yeniden kazandırılmaya ihtiyaç duyan bu tür mekânların kazanılması aynı zamanda kentin ekonomik, sosyal ve fiziksel boyutuna çok önemli girdiler oluşturacaktır. Bu mekânlar içlerinde böylesine güçlü bir potansiyeli de barındırırlar. Nitekim çalışma kapsamında yapılan ulusal ve uluslararası örnek araştırmaları neticesi, bu tür yeniden kazanımların ekonomik, sosyal, işlevsel ve estetik getirilerinin ne denli güçlü olduğunu kanıtlamaktadır. Bu örneklerde yapılan en küçük dokunuş bile kente kazandırılmış önemli bir adım olmuştur.

İnsan sürekli bir devinim içerisinde kentteki yaşam alanlarını deneyimler. Boşluk, kentsel mekân içindeki kentlinin yaşantılarıyla bir anlam kazanır ve ‘yer’ haline dönüşür. Ancak bu değişim ve dönüşümlere ayak uyduramayan tesadüfen oluşan alanlar kayıp, atıl, tanımsız, ölü boşluklar olarak kent içindeki etkinliklerini kaybederler ve ‘yer’ olmaktan uzaklaşırlar. Kentsel mekâna ‘boşluk’ olarak bakıldığında taşıdığı potansiyeller oldukça önemlidir. Bu potansiyeller mekânın içindeki yaşantılarla deneyimlerle ortaya çıkmaktadır. Bu yaşantıların kesintiye uğraması kentsel mekân etkinliğinin azalmasına veya yitirilmesine sebep olmaktadır. Mekân için önemli olan onun kentli tarafından nasıl kullanıldığı ve nasıl tanımlandığıdır. Dolayısıyla, mekânsal ve toplumsal özelliklerini, ekonomik anlamdaki cazibesini yitiren kentsel mekânların/alanların yeniden canlandırılması, kente kazandırılması için, kentlerin bütünlüğünü zedeleyen bu tür alanların belirlenmesi ve bunlar için yeni kullanım kararları verilmesi gerekmektedir. Bu da katılımcı bir yaklaşımla mümkün olabilecektir. Bu çalışmanın kullanıcı görüşlerini almasındaki nedenlerden biri de budur. Bunun yanı sıra kayıp mekânların önlenmesi için geliştirilebilecek yöntem ve stratejiler kentlerin yayılmasını da engelleyerek kentsel her alanın işlevsel olmasını sağlayacaktır.

Tez çalışması kapsamında çerçevesi çizilen kavramsal temellerle kentteki kayıp mekânların ortaya çıkma sebeplerine değinilmiş, kentsel kayıp mekânları önleme yöntem ve teknikleri, geliştirilen stratejiler bugüne kadar uygulaması gerçekleştirilmiş dünya örnekleri üzerinden tartışılmıştır. İlgili yazında yapılan araştırmalar sonucunda, net bir tanımı olmayan, birbirinin yerine geçebilen çok sayıda terimin kullanıldığı kayıp mekânların planlama, peyzaj mimarlığı ve kentsel tasarım için önemli sorun alanlarından biri olduğu görülmektedir. Bu sorunlu alanlar genellikle planlamadan kaynaklı, coğrafi ve işlevsel nedenlere dayalı olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Özellikle geleneksel planlama anlayışının kayıp mekânları göz ardı ettiği yadsınamaz. Farklı nedenlerle ortaya çıkan bu tür mekânlar kent içerisinde farklı tip ve ölçeklerde olabilmektedirler.

Kayıp mekânlar, şehri geliştirmek ve yaşam kalitesini artırmak için büyük fırsat ve potansiyeller sunmaktadır. Dünya’da ve Türkiye’de yapılan bazı çalışmalar bu alanların kente kazandırma noktasında çevresel, ekonomik, sosyal, tarihsel-kültürel ve görsel-estetik potansiyelleri olduğunu kanıtlamaktadır. Ayrıca kentsel gelişim noktasında taşıdığı değer ve faydaları nedeniyle potansiyel bir kaynak olarak da kabul edilmektedirler.

Dünyada potansiyeli yüksek bu tür alanların, yeşil altyapı olarak kullanıldığı, hava kalitesinin iyileştirilmesi, doğal yaşam alanlarının korunması ve yenilenebilir enerji üretimi gibi birçok ekosistem işlevi sunarak yeniden kullanımının çevresel değer sağlayabildiği örnekler bulunmaktadır. Bunun yanı sıra bu tür alanlar bazı örneklerde topluluk bahçeleri, cep bahçeleri, eğlence etkinlikleri, sosyal hizmetler, toplanma ve topluluk etkileşimi için kamusal alanlar olarak yeniden kullanılarak sosyal anlamda değer kazanmışlardır. Geçici kullanımlar gibi ekonomik canlanmayı destekleyen, mülklerin ve çevresinin değerini artıran ve küçük ölçekli projeler gibi iş olanakları yaratan küçük bir yerel işletme olarak yeniden kullanılarak ekonomik bir değer de sağlayan örnekler mevcuttur. Bu tür boşlukların kentin tarihi ve kimliğini dikkate alarak yeniden kullanılması, kentin kimliğini ve karakterini de destekleyecektir. Bu tür alanların yaratıcı ve çekici yollarla yeniden hayal edilmesi, şehrin görsel görünümünü de iyileştirecek ve güçlü bir kentsel dokunun oluşmasını sağlayacaktır. Dolayısıyla kayıp mekânlar hem geçici hem de kalıcı tasarım müdahaleleri ile benzersiz deneyimler yaratan alanlara dönüştürülebilirler.

Konya tarihi kent merkezi çalışma alanı sınırları içerisinde bulunan, kayıp mekân olarak tanımlanabilecek alanları tespit etmek ve bu alanların kente yeniden kazandırılması noktasında stratejiler geliştirmek amacıyla hareket eden bu çalışma kapsamında yöntem olarak Trancik yöntemi (1986) kullanılmış ve bu yolla çalışma alanı sınırları içerisindeki kayıp mekânlar bilimsel bir yöntemle tespit edilebilmiştir. İlgili yazında yapılan araştırmalar sonucu kayıp

mekânları tespit etme noktasında bu çalışmanın özgün bir değeri olduğu söylenebilir. Şöyle ki; yapılan araştırmalarda şekil-zemin, bağlantı ve yer kuramının birlikte kullanıldığı ve ‘yer’ kuramına altlık oluşturmak üzere sadece yazarın değil aynı zamanda kullanıcı görüşlerinin de alınması durumu bu çalışmanın özgünlüğünü arttırmıştır. Kayıp mekânlarla ilgili yapılacak yeni araştırmalarda yol göstermesi bu çalışmanın en önemli hedeflerindedir. Çalışma, bir taraftan planlama ve tasarım süreçlerine olası bir katkı olarak çeşitli müdahale stratejilerini sunarken, diğer taraftan kayıp mekânları belirlemek ve kategorize etmek için de ulusal yazında kendine çok yer edinmemiş, pek kullanılmamış önemli bir bilimsel yöntemi kullanmaktadır.

Çalışma kapsamında biçimsel analizler (şekil-zemin, bağlantı analizi) sonucunda tespit edilen sorunlu bölgeler yapılan bilişsel haritalar ve anket görüşmeleri ile sentezlenerek deneyimlenmeyen ve algılanmayan mekânlar tespit edilmiştir. Bu tespitlere göre çalışma sınırları içerisindeki Mevlâna Türbesi’nin güney kısımları ve Kılıçarslan Meydanı ve çevresi en algılanmayan, beğenilmeyen kayıp mekânlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Tez kapsamında getirilen öneri stratejiler ise Kılıçarslan Meydanı özelinde olmuştur. Bunun nedeni kent merkezinde, tüm kentliyi ilgilendiren önemli bir kamusal mekân olmasıdır. Mevlâna Türbesi’nin güney kısımları ise ağırlıklı olarak konut alanlarından oluşmaktadır. Tez çalışması kapsamını genişletmemek adına bu alanlardan sadece bir tanesi daha ayrıntıda irdelenmiştir.

Kılıçarslan Meydanı ve çevresinin deneyimlenmemesi ve algılanmamasının en önemli nedenleri olarak meydanın uygun planlama ve tasarım kriterlerine uymaması, insan ölçeğini aşarak, agorafobik çok büyük boşluklara sahip olması ve meydanın tanımlı sınırlarının olmaması gösterilebilir. Ayrıca meydanın çevresinde yer alan tarihi kimliği ve ruhu yansıtmamasıyla inşa edilen Payitaht Müzesi ve sonradan yapılan Konya evlerinin günümüzde aktif kullanılmaması mekânın zamanla kayıp mekâna dönüşmesine sebep olmuştur. Kılıçarslan Meydanı kullanıcıların alanı zorunlu aktivitelerini gerçekleştirmek üzere bir geçiş mekânı olarak kullandığı, deneyimlemediği, algılamadığı bir mekândır ve anket görüşmeleri de bunu desteklemektedir. Kullanılacak yeterli düzeydeki kentsel mobilyalar ve peyzaj unsurları, her mevsim gerçekleştirilecek farklı etkinlikler ile meydanın niteliği yıl boyu kullanılmak üzere artırılabilir. Meydanın çevresinde bulunan yapılara farklı işlevler verilerek meydanın daha çok kullanılması ve algılanması sağlanabilir.

Konya tarihi kent merkezi çalışma alanı sınırları içerisinde bulunan, kayıp mekân olarak tanımlanabilecek alanları tespit etmek ve bu alanların/alanın kente yeniden kazandırılması noktasında stratejiler geliştirmek amacıyla hareket eden bu çalışmanın, giriş kısmında öngördüğü varsayımlarını bu noktada değerlendirmek gerekmektedir.

- **Varsayım 1:** Kent içinde zihinlerde yer etmeyen, algılanmayan mekânlar birer kayıp mekândırlar.

Yapılan analizlerden elde edilen bulgular bu varsayımı doğrular niteliktedir.

- **Varsayım 2:** Kent içinde sevilmeyen, beğenilmeyen, bir 'yer' duygusu oluşturmayan mekânlar kullanılmamaları, deneyimlenmemeleri sonucu birer kayıp mekân haline dönüşürler.

Yapılan analizlerden elde edilen bulgular bu varsayımı doğrular niteliktedir.

- **Varsayım 3:** Kentsel doluluk-boşluk dengesi kurulmamış, tanımsız alanlar aynı zamanda algılanabilirlikten ve beğeniden yoksundurlar, bu yönleri ile de birer kayıp mekândırlar.

Yapılan analizlerden elde edilen bulgular bu varsayımı doğrular niteliktedir.

- **Varsayım 4:** Kentin diğer işlevsel bölgeleri ile erişim anlamında bağlantısı kurulmamış alanlar zamanla kayıp mekân haline dönüşürler.

Çalışma alanı sınırları içerisinde bağlantı-erişim noktasında herhangi bir sorunlu alana rastlanmadığından bu varsayım doğrulanamamıştır. Bunun nedeni olarak alanın merkezi ve yoğun olarak kullanılan bir bölge içerisinde yer alması gösterilebilir. Erişim problemi yaşayan veya fiziksel geçirgenliği çok zayıf olan başka örnek alanlarda bu varsayımın doğrulanması muhtemel gibi görünmektedir.

Bu çalışmanın ilgili yazına metodolojik, yöntemsel olarak özgün bir katkı sunduğundan bahsedilmiştir. Bunun yanı sıra çalışmanın Konya tarihi kent merkezi ve Kılıçarslan Meydanı'na da fikirsel anlamda yol gösterici olduğu söylenebilir.

Çalışmanın Konya Tarihi Kent Merkezi çalışma alanında aşağıdaki konularda katkı sunacağı düşünülmektedir:

- Konya Tarihi Kent Merkezi çalışma alanı, birçok farklı işlevin ve hizmetin bir arada olduğu ulusal\uluslararası ölçekte önemli olan bir alandır. Bu alandaki kayıp mekânların bulunması noktasında kullanılan yöntem ile yapılan şekil-zemin analizi, bağlantı analizi ve anket görüşmeleri bize alanın sorunlu bölgelerini, hangi alanların deneyimlendiğini, hangi alanların algılandığını, hangi mekânların sevildiğini veya sevilmediğini göstermektedir. Yapılan

tartışmalar ve değerlendirmeler sonucunda ortaya çıkan bulgular, alanla ilgili ilerleyen süreçte yapılacak çalışmalara yön verebilir.

Genelde planlama eliyle getirilen yanlış kararlar doğrultusunda şekillenmiş olan Kılıçarslan Meydanı ve çevresi açısından değerlendirildiğinde çalışmanın sunacağı katkılar ise şu şekilde sıralanabilir;

- Alandaki mekân kalitesinin artması,
- Önerilen stratejiler ile alanda canlılık sağlama,
- Farklı işlevler kazandırarak alanın sürdürülebilirliğin sağlanması,
- Özellikle alanın Alaeddin Tepesi üzerinde yer alan Alaeddin Köşk'ünün karşısında yer almasından dolayı tarihi bir ruhu yansıttığı ve katkı sunduğu görülmektedir. Önerilen stratejilerle meydan yeni bir görünüme sahip olacak ve estetik anlamda iyileştirilebilecektir.

Son söz olarak kayıp mekânların etkin bir şekilde yeniden kullanılması noktasında tasarımcılara, şehir plancılarına ve karar vericilere bazı öneriler getirilmiştir. Bu öneriler şöyle sıralanabilir;

- Bütünleşik kentsel gelişim stratejilerinin bir parçası olarak kayıp mekanların dönüşümü için güçlü vizyon ve kapsamlı stratejiler belirlenmelidir,
- Kamu sektörü, tüm grupları birbirine bağlamalı ve sürece dâhil olan tüm parçalar arasında dengeyi sağlayarak yeni politikalar ortaya koymalıdır.
- Kentte karşımıza çıkan beklenmedik değişikliklere karşı bazı alanlar için esnek planlama sisteminin uygulanması, kayıp mekânların konumunu gösteren ve her bir alanın uygun kullanımlarını belirleyip kentin genel bir planını sağlamak uzun vadeli faydalar elde etmektir.
- İhtiyaçları ve kapasiteleri mevcut kaynaklara uyarlayabilmesi nedeniyle şehirlerin gelişmesinde kilit rol oynayan geçici kullanımlar desteklenmelidir.
- Kayıp mekânların yeniden imar sürecinde kamu-özel ortaklığının önemi üzerinde durulmalıdır.

Modern teknoloji ile yeni stratejiler ve projeleri finanse etmek için "ihmal edilen alanları geri almak ve onları heyecan verici yeni kamusal alanlara dönüştürmek için fırsatlara

sahibiz. Sadece kalıcı çözümler bulmaya değil, aynı zamanda dünyanın araçlarını kullanmaya da ihtiyacımız var. Kentlerimizi dönüştürdüğümüz süreçler daha yaratıcı, ilgi çekici ve bilgilendirici hale gelecek şekilde tasarlanabilir ve değiştirilebilir. Boşlukların potansiyelini fark etmek ve onları kalıcı ya da geçici çözümlerle değerlendirmek hem kentler hem de içinde yaşayan kişi ve topluluklar için çok değerlidir.

Yapılan literatür araştırmaları ve tartışmalar kentin nitelikli dönüşümü için bir başlangıç noktası olarak kayıp mekanların önemli olduğunu göstermektedir. Kentte kayıp mekân olarak nitelendirilebilecek alanlar doğru tespit, strateji ve taktiklerle, o alanla ilgili tüm paydaşların da katılımı gözetilerek kente yeniden kazandırılıp kent yaşamına dâhil edilebilirler.

Ülkemizdeki geleneksel planlama anlayışı içerisinde yürürlükteki mevzuatlar kayıp mekânların değerlendirilmesi ve kente kazandırılması hususunda yeterli düzeyde fırsatlar sunmamaktadır. Alanların kente kazandırılması noktasında hem kalıcı hem de geçici kullanımlara dair ilgili yönetmelikler hakkında düzenlemelerin yapılması ile olumlu katkılar sunulacağı düşünülmektedir. Bu noktadan hareketle öne çıkan konu, rant odaklı bakış açısının ötesinde katılımcı bir ortamın oluşturulması, kayıp mekân kavramının ilgili yönetmeliklerde net bir tanımının yapılması, kayıp mekanların kente kazandırılması noktasında yeni düzenlemelerin hayata geçirilmesi konusunda bir çalışmanın ortaya konulması gereklidir.

KAYNAKLAR

- Abd Elrahman, A. (2015). *Redevelopment Aspects for Brownfields sites in Egypt. Improving Sustainability Concept in Developing Countries*. Uluslararası Öğrenci Konferansı, 2 – 4.
- Akı, A., Erdönmez M.E. (2005). *Açık Kamusal Kent Mekânlarının Toplum İlişkilerindeki Etkileri*. Megaron, YTÜ Dergisi, C:1, S:1, (ss.67–87).
- Akarsu, A. (2001). *Kentsel Dış Mekân Yaşantısının Desteklenmesi Bağlamında Kent Unsurlarına İlişkin Sorunların Saptanması Ve Çözüm Önerileri*. Yüksek Lisans Tezi, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Akkerman, A. (2009). *Urban Void and the Deconstruction of Neo-Platonic City-Form Ethics*. Place & Environment Dergisi, C:12, S:2, (ss.205-218).
- Akkerman, A. & A. F. Cornfeld. (2010). *Greening as an Urban Design Metaphor: Looking for the City's Soul in Leftover Spaces*. The Structurist Dergisi, C:49 S:50, (ss. 30–35).
- Akaslan, P. (2006). *Etkinliğini Yitirmiş Kentsel Mekânların Kent Yaşamına Katılması*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Bölümü, Syf:1-2.
- Akseki, H. & Meşhur, Ç. (2013). *Kentsel Yayılma Sonucu Yapılaşmaya Açılan Verimli Tarım Alanları: Konya Kenti Deneyimleri*, Selçuk Üniversitesi Şehir Ve Bölge Planlama Bölümü, Konya, C:8, S:3, (ss.165).
- Alvarez, R. (1994). *Os "Vazios Urbanos" E O Processo De Produção Da Cidade*. São Paulo Üniversitesi, Felsefe, Diller ve Beşeri Bilimler Fakültesi, ABD.
- Anonim, (2015). *Design Trust for Public Space & New York City Department of Transportation. Under the Elevated: Reclaiming Space, Connecting Communities*. New York.
- Aras, B. (2019). *Kentsel Sürdürülebilirlik Kapsamında Yeşil Çatı Uygulamaları*, Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, C:8, S:1, (ss.469-504).
- A.O'M. Bowman., M.A. Pagano., & Terra (2004). *Incognita-Boş Arazi ve Kent Stratejileri*, Georgetown Üniversitesi, Washington, D.C.
- Ayatolahi, F. (2010). *Identifying Lost Spaces Inside The City Along With Its Comparative Study In Qom*. Journal Of Analyzing Papers, C:2, S:19.
- Bettelheim, B. (1967). *The Empty Fortress: Infantile Autism and the Birth of the Self*. The Free Press, New York, 3.
- Bishop, P. & Williams, L. (2012). *The temporary city*. New York: Routledge.
- Bowman, A O'M. & Pagano M. A. (2004). *Terra Incognita: Vacant Land and Urban*

- Strategies*. Georgetown Üniversitesi Yayınları, Washington D.C.
- Boz, G. Ö. (2016). *Atıl Kent Mekânının Geçici Kullanım Yaklaşımı İle Değerlendirilmesi: Kadıköy, Yeldeğirmeni Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi, Kentsel Tasarım Anabilim Dalı, Syf:20-21.
- Bteich, C. (2006a). *Ambiguous Porosity – Integrated Urban Gaps Identification and Experimenting Urban Connectivity*. Conference Proceedings Paper from The 23rd Conference on Passive and Low Energy Architecture, Geneva, Switzerland.
- Bteich, C. (2006b). *Ambiguous Porosity – Integrated Urban Gaps Identification and Experimenting Urban Connectivity*. Notre Dame Üniversitesi, Zouk Mosbeh, Lübnan.
- Cirelli, C. (2002). *Past and Present “Urban Voids” As Resources for the Future. The Case-Study of Catania*. 42nd Congress of the European Regional Science Association Dortmund, 27-31 Ağustos.
- Colomb, C. (2012). *Pushing the Urban Frontier: Temporary Uses of Space, City Marketing, and the Creative City Discourse in 2000s Berlin*. Journal of Urban Affairs, C:34, S:2, (ss.131–152).
- Coşkun, N. (2004). *Elektronik Ticaretin Gelişiminde Temel Dinamikler ve Gelişimi Önündeki Engeller*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C:13,S:2, (ss.3-5).
- Norberg-Schulz, C. (1980). *Genius Loci Towards a Phenomenology of Architecture*. Rizzoli, New York.
- Cybrivsky, R. (1999). *Changing Patterns Of Urban Public Space: Observations And Assessments From The Tokyo And New York Metropolitan Area*. Cities, C:16,S:4 (ss.224-230).
- De Girolamo, F. (2013). *Living Landscapes -Landscapes for Living Paesaggi Abitati Time and Regeneration: Temporary Reuse in Lost Spaces*. Planum. The Journal of Urbanism
- De Sola, M. (1995). *Terrain Vague in C, Davidson(ed) Anyplace*, London, MIT Press, (ss.118-123).
- Demir, E. (2007). *Metro Duraklarının Mekânsal Özellikleri ve Kent İmajı Üzerindeki Etkileri, Ankara Kızılay-Batıkent Metro Hattı Analizi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- De Solà-Morales, I. (2013). *Terrain Vague Terrain Vague, Interstices at the Edge of the Pale*, edited by Patrick Barron and Manuela Mariani, (ss.38–44). London:

Routledge.

- Doron, G. (2006). *The derelict land and the elephant*. Library C:1, S:1, (ss.11–24).
- Doron, G. M. (2007). *Badlands, Blank Space*. Field Journal. 1(1), 10-23.
- Ebner, R. (1999). *A Cidade E Seus Vazios. Investigação Proposta Para Os Vazios De Campo Grande*. Campo Grande: UFMS Yayınevi.
- Eren Günel, F. (2008). *Kent İmajı ve Kentsel Doku Bağlamında Çanakkale Kent Merkezinin İrdelenmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Franck, N. & Stevens, Q. (2007). *Loose Space: Possibility And Diversity In Urban Life*. London: Routledge.
- Girolamo, F. (2012). *Time and Regeneration: Temporary Use in Lost Spaces*. Planum The Journal of Urbanism Dergisi, C:2, S:27, (ss.68-101).
- Girolamo, F. (2013). *Time and Regeneration: Temporary Reuse in Lost Spaces*. Planum. The Journal Of Urbanism Dergisi, C:27, S:2, (ss.67-73).
- Greenberg, M. & Popper, F. J. ve West, B. M. (1990). *The TOADS A New American Urban Epidemic*. Urban Studies Dergisi, C:42, S:3, syf:503-526.
- Groth, J. & Corijn, E. (2005). *Reclaiming Urbanity: Indeterminate Spaces, Informal Actors And Urban Agenda Setting*. Urban Studies Dergisi, C:42,S:3, (ss.503-526).
- Gümüş, K. (2001). *Kültürel Sermaye-Kentsel Dönüşüm İlişkisi*. Erişim: 26 Mart 2020, <http://www.arkitera.com/article.php?action=displayArticle&ID=59>
- Haldenbilen, S. vd. (1999). *Kentlerde Otopark Sorunu: Denizli Örneği*. Pamukkale Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, İnşaat Mühendisliği Bölümü, Mühendislik Bilimleri Dergisi, C:5, S:2-3, (ss.1099-1108).
- Haydn, F. & Temel, R. (2006). *Temporary Urban Spaces: Concepts for the use of City Spaces*. Basel: Birkhäuser Yayın.
- Jacobs, J. (2015). *Büyük Amerikan Şehirlerinin Ölümü ve Yaşamı* (B.O. Doğan, Çeviri.). İstanbul: Metis Yayın
- Jégou, F. (2016). *Refill reuse of vacant spaces as driving Force for Innovation on Local Level, State Of The Artları*.
- Jonas., M , Rahmann., H , (2015). *Tokyo Void: Possibilities in Absence*. H-Urban, H-Net Reviews.
- Kalyoncu, İ.H. (2011). *Konya Kentsel Alanlarında Yanlış Yeşil Alan Yeri Ve Bitki Seçimi Bitkilerin Yanlış Kullanımı Uzman Denetim Eksiklikleri Ve Sürdürülebilirlik*. 1.Konya Kent Sempozyumu, 26-27 Kasım 2011, Saraybosna,

- Bosna Hersek. Syf: 398-408.
- Karayılan, G. & Çelik, C. (2019). *Atıl Durumdaki Sanayi Yapılarının Yeniden İşlevlendirilmesinde Mekân Kimliğinin Korunması ve Malzeme Kullanımı: LX Factory Örneği*, 6. Uluslararası İç Mimarlık Sempozyumu, İstanbul.
- Kaypak, Ş. (2013). *Modernizmden Postmodernizme Değişen Kentleşme*, Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi, C:2, S:4, (ss.80-95).
- Keleş, R. (1998). *Kent Bilim Terimleri Sözlüğü*, Ankara: İmge Yayınevi, syf:75-76.
- Kılınçaslan, T. (1996). *Kent Ulaşım Planlamasında Bisiklet Kullanımı. Metropolün Geleceğine Yönelik Öneriler*. İstanbul 2020 Sempozyumu. İstanbul: İTÜ Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlaması Bölümü. Syf:153-161.
- Kim, G. (2016). *The Public Value Of Urban Vacant Land: Social Responses And Ecological Value*. Sustainability, C:8, S:486, Syf: 1-19.
- Kuban, D. (2013). *Lao Tzu, Tao Yolu Öğretisi*, YEM Yayın.
- Kuloğlu, N. (2013). *Boşluğun Devinimi: Mimari Mekândan Kentsel Mekâna*. International Journal of Architecture and Planning Dergisi, C:1, S:2, Syf:201-214.
- Kushwah, Ar. & Rathi, K. (2017), *Urban Voids – Reclaiming Urban Space*. International Journal Of Advance Research, Ideas And İnnovation İn Technology Dergisi, S:3, Syf:196-202.
- Küçükdağ, Y. (2017). *Başkent Konya’da Türkiye Selçukluları Döneminde Esnaf Örgütlenmesi*. C:1, S:2, Syf: 173 – 193.
- Lee, S., Hwang, D. (2015). *Urban Voids: As A Chance For Sustainable Urban Design*, Seoul National University, Gwanak-ro, Gwanak-gu, Seoul, Korea ,83.
- Lehtovuori, P., Ruoppila, S. (2015). *Temporary Uses Producing Difference in Contemporary Urbanism*. Erişim: 11 Kasım 2020, http://www.sheffield.ac.uk/polopoly_fs/1.452237!/file/LehtovuoriRuoppila.pdf.
- Lek, S. (2015). *“Lost Space” Exhibition Project*. Erişim Tarihi:30 Nisan 2020 <http://www.ilnuovoberlinese.com/lost-space-exhibition-project/>
- Lydon, M., & Garcia, A. (2015). *Tactical Urbanism: Short-Term Action For Long-Term Change*. Washington, DC: Island Press.
- Lynch, K. (1960). *The Image of the City*. MIT Press: USA.
- Lynch, K., (1996). *Çevrenin İmgesi*. Çev: İlknur Özdemir, Cogito, Yaz, 158.
- Maki, F. (1964). *Investigations in Collective Form*. Washington Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Syf:6-20.
- Merriam-Webster Dictionary. (2015). *Definitions: ‘Void’, ‘Lost’, & ‘Gap’*. Erişim

- Tarihi: 3 Ekim 2020. <http://beta.merriam-webster.com/dictionary>
- Montgomery, J. (1998). *Making A City: Urbanity, Vitality And Urban Design*. Journal of Urban Design, C:3, S:1, (ss.93-116).
- Moor, M. (2006). *Urban Design Futures*. London: Routledge.
- Morales. S. (1995). *Terrain Vague*. Cambridge. MA:MIT Press,(ss.118-123).
- Moreira, B., Valle, D.C., Gallo G., Kompier, V. (2017 July 6-7). *Temporary uses in unused spaces. City.making: connecting supply and demand*. [congress presentation]. Ubi Covilha Portugal.
- Najjar, L. & Ghadban, S. (2015). *In-between forgotten spaces in Palestinian cities: the twin cities of Ramallah and Al-Bireh as a case study*. Sustainable Development and Planning VII, WIT Transactions on Ecology and the Environment, C:1,S:193, Syf:811-822.
- Narayanan, N. P. (2012). *Urban Voids & Shared Spaces*. Erişim Tarihi: 5 Kasım 2020, <https://nippo.wordpress.com/2012/05/07/urban-voids/>
- Nelischer, C. (2015). *Activating an Edge: The Wilson Street Promenade*. Ground Magazine, S:31, Syf:20-21.
- Northam, R. M. (1971). *Vacant Urban Land in the American City*. Land Economics C:47, S:4, Syf:345–355.
- Odabaşı, A. (2002). *20. Yüzyıl Başlarında Konya'nın Görünümü*. Konya Valiliği İl Kültür Müdürlüğü Yayın, No:16, Konya.
- Önder, M. (1948). *Seyahatnamelerde*. Basım: Konya. Syf:56.
- Önge, M. (2018). *Tarihsel Süreçte Konya Kent Morfolojisinin Gelişimi. DeğişKent'' Değişen Kent, Mekân ve Biçim*. Türkiye Kentsel Morfoloji Araştırma Ağı II. Kentsel Morfoloji Sempozyumu.
- Türkiye Kentsel Morfoloji Araştırma Ağı II. Kentsel Morfoloji Sempozyumu
- Özeren, M. (2012). *Yeşil Altyapı Sistemi Kapsamında Meles Deltası ve Çevresinin Kurgulanması*. Yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Özkan, Ö. (2014). *İstanbul İçin Üretilen Kentsel Projelerin İstanbul Kent İmajına Etkileri*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Perera, L. & Amin, A. (1996). *Accommodating The Informal Sector: A Strategy For Urban Environmental Management*. Journal Of Environmental Management, C:46, S:1, Syf: 2-14.

- Perović, S., Kurtović-Folić, N. (2012). *Brownfield Regeneration – Imperative For Sustainable Urban Development*. GRAĐEVINAR Dergisi, C:64,S:5, (ss.373-383).
- Relph, Edward. (2008). *A Pragmatic Sense Of Place*. Environmental & Architectural Phenomenology Dergisi, C:20, S:3 , Syf: 24-31.
- Poerbantanoë B. (1999). *The Lost-City Dan Lost-Space Karena Perkembangan Pengembangan Tata-Ruang Kota*, Mimarlık ve Yapılı Çevre Dergisi, C:27, S:2.
- Rahmann, H., M. Jonas. (2011). *Urban Voids: The Hidden Dimension of Temporary Vacant Spaces in Rapidly Growing Cities*. In State of Australian Cities National Conference, Australian Sustainable Cities and Regions Network (ASCRN)+ the University of Melbourne, Syf:1–11.
- Rahmann, H. & Jonas, M. (2013). *Void. Interstitial practices of doubt and reward*. Article
- Shortt, H. (2015). *Liminality, space and the importance of ‘transitory dwelling places’ at work*. Human Relations, C:68, S:4, Syf:633–658.
- Smith, M. (2008). *Urban Empty Spaces. Contentious Places For Consensus-Building*, Cambridge University Press, Archaeological Dialogues, C:15, S:2, (ss.216–231).
- Sommer, H., Anderson S. (1974). *Cleaning Skeletons with Dermestid Beetles-Two Refinements in the Method*, C:17, S:4, Syf: 290-298.
- Sommer, R. (1969). *Personal Space*. Englewood Cliffs, Prentice - Hall, New Jersey.
- Şenol, G. (2006). *Zeplin Ve Ölü Bir Piramit*,
<http://www.arkitera.com/news.php?action=displayNewsItem&ID=6971>
- Ter, Ü., Özbek, O. (2005). *Kent Merkezlerinin Oluşumunda Alansal Gömülülük: Konya Tarihi Kent Merkezi*. Gazi Üniversitesi Mühendislik, Mimarlık Fakültesi Dergisi.
- Tibbalds, F., (1988). *Urban Design; Mind The Gap! A Personal View of the Value of Urban Design in the late Twentieth Century*, *The Planner*. 74, Syf:11-31.
- Trancik, R. (1986). *Finding Lost Space: Theories of Urban Design*. New York: Van Nostrand Reinhold.
- Topçu, M., Kubat, A.S. (2009). *Antakya Ve Konya Tarihi Kent Dokularının Morfolojik Açıdan Karşılaştırılması*. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, C:6, S:2, Syf:337.
- U.S. EPA. (2003). *Brownfields Definition*. U.S. EPA Brownfields Homepage.
Available: <http://epa.gov/brownfields/index.ht>
- Usta, G. (2020). *Türkiye Online Tasarım, Sanat ve İletişim Dergisi – TOJDAC* ISSN: 2146-5193, Ocak 2020, C:10 S:1, Syf: 25-30.
- Uysal, M. (2010). *Tarihsel Süreçte Geleneksel Konya Çarşısı İçin Bir Mekânsal Analizi*. Milli

- Folklor Dergisi, C:22, S:86, Syf:151.
- Uz, M. A., Doğan, M. (2010a). *Alâeddin Tepesi*. Merhaba Gazetesi Akademik Sayfalar Dergisi, C:10,S:13, (ss.193-195).
- Uz, M. A., Doğan, M. (2010b). *Araboğlu Makası (Mimar Muzaffer Caddesi)*. Merhaba Gazetesi Akademik Sayfalar Dergisi, C:10, S:15, (ss.225-228).
- Uzluk, F. Nâfiz, (2010). Germiyanoglu Yakub Beyin Vakfiyesi. Vakıflar Dergisi, C: VIII, Syf: 76.
- Wall, E. (n.d.). Infrastructural Form, Interstitial Spaces and Informal Acts.
- Winterbottom, D. (2000). *Residual space, Re-evaluated. Places*. C:13,S:3.
- Wróblewski, W. (2015). *Urban Voids as Communication Gaps Envisioning Architecture:Image, Perception and Communication of Heritage* [ISBN 978-83-77283-681-6], Lodz University of Technology, 23-26 September 5, Syf:466-474.
- Yenice, M.S. (2005). Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, C:28, S:4, Syf: 343-350.
- Qamaruz-Zaman, N., Samadi, Z., & Azhari, N. (2012). *Opportunity in Leftover Spaces Activities Under the Flyovers of Kuala Lumpur*. Procedia -Social and Behavioral Sciences, 68, 451–463.
- Zahnd, M. (2006). *Perancangan Kota Secara Terpadu*. Kanisius: Yogyakarta dan Soegijapranata University, Press: Semarang,
- Zarebidaki, E., Lamit H., Tafahomi, R., (2013). *The Meaning of Lost Space Concept For People In Urban Spaces*. LAP LAMBERT Academic Publishing, Syf:3-5.

INTERNET KAYNAKLARI

- Url 1 : <https://www.govtech.com/fs/perspectives/why-parking-lots-are-urban-planners-newest-enemy.html> Erişim Tarihi: 25 Ocak 2021
- Url 2: https://en.wikipedia.org/wiki/Abandoned_railway Erişim Tarihi: 12 Ocak 2021
- Url 3: <https://www.sozcu.com.tr/2017/gundem/127-yillik-tren-istasyonu-emekliye-ayrildi-1854197/> Erişim Tarihi: 11 Ocak 2021
- Url 4: <http://www.ilgazetesi.com.tr/meydan-bos-kaldi-278647h.htm>
Erişim Tarihi: 25 Ağustos 2021
- Url 5 : <https://www.haberturk.com/konya-haberleri/65690317-meramin-kapali-pazar-yerleri-vatandasa-konforlu-alisveris-imbani-sunuyor> Erişim Tarihi: 14 Ocak 2021
- Url 6 : <https://www.selcuklu.bel.tr/haberler/guncel-haberler/1789/konyanin-en-buyuk-ve-modern-kurban-pazari-selcukluda-yapiliyor.html> Erişim Tarihi: 20 Ocak 2021
- Url 7: <https://www.merhabahaber.com/karaaslan-hadimi-parki-188g.htm>
Erişim Tarihi: 20 Ocak 2020
- Url 8: <https://durmazesra.wordpress.com/page/3/> Erişim Tarihi: 13 Eylül 2021
- Url 9: <https://www.seturday.com/meraklisina/o-artik-bir-kultur-fabrikasi-lx-factory>
Erişim Tarihi: 17 Ekim 2020
- Url 10: <https://www.kayak.com/Lisbon-Hotels-The-Dorm---Hostel-LX-Factory.3112941.ksp>
Erişim Tarihi: 27 Ocak 2021
- Url 11: <https://archello.com/project/warde> Erişim Tarihi: 22 Şubat 2020
- Url 12: <https://architizer.com/projects/warde/> Erişim Tarihi: 19 Ocak 2020
- Url 13: <https://www.vbenzeri.com/tasarim/high-line-park> Erişim Tarihi: 25 Ekim 2021
- Url 14: <https://www.gzt.com/arkitekt/kamusal-bir-geri-donusum-projesi-new-york-high-line-park-3548614> Erişim Tarihi: 15 Ekim 2021
- Url 15: <http://urban-musing.blogspot.com/2010/06/interstitial-space-paley-park.html>
Erişim Tarihi: 13 Ekim 2021
- Url 16: <https://www.the-possible.com/roofs-spaces-solution-to-urban-problems/>
Erişim Tarihi: 16 Ocak 2021
- Url 17: <https://bigumigu.com/haber/fransa-nin-yesil-catilari/> Erişim Tarihi: 12 Aralık 2020
- Url 18: <https://www.amerikaninsesi.com/a/paris-catilarinda-tarim/4582930.html>
Erişim Tarihi: 12 Nisan 2020
- Url 19: <https://diyurbanism.wordpress.com/urban-futures/> Erişim Tarihi: 3 Ekim 2021
- Url 20: <https://agile-city.com/agile-city-research/parking-day/> Erişim Tarihi: 26 Mart 2020

Url 21: <https://ggwash.org/view/64816/here-are-your-photos-of-parking-day>

Erişim Tarihi: 27 Mart 2020

Url 22: <https://assemblestudio.co.uk/projects/folly-for-a-flyover> Erişim Tarihi: 21 Mart 2020

Url 23: <https://londonist.com/2011/06/in-pictures-folly-for-a-flyover>

Erişim Tarihi: 26 Ocak 2021

Url 24: <https://www.archdaily.com/891819/urban-bloom-aim-architecture-plus-urban-matters>

Erişim Tarihi: 28 Eylül 2021

Url 25: <https://www.gzt.com/arkitekt/metropol-hayatina-nefes-aldiran-insan-odakli-tasarim-urban-bloom-3564314> Erişim Tarihi: 27 Eylül 2021

Url 26: <https://www.arkitera.com/haber/9-tasarim-ekibinin-yerlestirmeleri-besiktas-cicek-festivalinde/> Erişim Tarihi: 26 Eylül 2021

Url 27: <https://www.hurriyet.com.tr/seyahat/bos-kalan-ortakoy-meydani-havadan-goruntulendi-41472403> Erişim Tarihi: 21 Ağustos 2021

Url 28: <https://www.archdaily.com/788727/sky-garden-so-architecture-and-ideas>

Erişim Tarihi: 10 Ağustos 2021

Url 29: <https://kentselstrateji.com/proje/canlanan-meydan/> Erişim Tarihi: 1 Ekim 2021

Url 30: <https://unionstreetlake.wordpress.com/the-site/> Erişim Tarihi: 30 Ekim 2021

Url 31: <https://unionstreetlake.wordpress.com/the-site/> Erişim Tarihi: 5 Ekim 2021

Url 32: <https://semanurcan.wordpress.com/2019/10/27/the-city-image-and-its-elements-by-kevin-lynch/> Erişim Tarihi: 28 Kasım 2021

Url 33: <https://www.konya.bel.tr/haberbasin.php?haberID=2099&hDurum=FOTO>

Erişim Tarihi: 2 Aralık 2021

Url 34: <https://tr.foursquare.com/v/k%C4%B1%C4%B1%C3%A7arslan-%C5%9Fehir-meydan%C4%B1/5335078111d21277c5fdc7eb/photos> Erişim Tarihi: 28 Kasım 2021

EKLER

EK-1 Yer kuramı açısından Konya tarihi kent merkezi çalışma alanını anlamak için hazırlanan anket formu

Cinsiyeti	
Yaşı	
Mesleği	
Eğitim Durumu	

1-Gelir durumunuz nedir?

0-3000   3000-5000   5000-10000   10000 ve üzeri

2-Konyalı mısınız?

Evet- Kaç yıldır yaşıyorsunuz?.....

Hayır-Nerelisiniz?.....

3-Bu alana ne sıklıkla geliyorsunuz?

Her gün

Haftada 1

Ayda 1

3-4 Ayda 1

Yılda 1

4-Bu alana nasıl geliyorsunuz?

Yürüyerek

Bisikletle

Taşıt ile

Toplu Taşıma İle

5-Bu alana ne amaçla geliyorsunuz? (alışveriş, gezinti, yürüyüş, ticaret vb.)

.....

6-Bu alanda aklınızda kalan yerleri sıralar mısınız? Neden?

.....
 .....
 .....
 .....
 .....

7-Bu alanda en sevdiğiniz yerleri sayar mısınız? Neden?

.....
 .....

8-Bu alanda en sevmediğiniz yerleri sayar mısınız?

.....
 .....

9-Bu alanda en çok kullandığınız buluşma noktası neresidir? Neden?

.....
 .....

10-Bu alanı en iyi tanımladığınızı düşündüğünüz yapı\mekân hangisi\hangileridir? Neden?

.....
 .....

11-Bu alanda ilk aklınıza gelen sokak\cadde hangisi\hangileridir? Neden?

.....
 .....

12-Bu alanda ilk aklınıza gelen nirengi noktası hangisi\hangileridir? Neden?

.....
 .....

13-Bu alandaki en önemli bölge neresidir? Neden?

.....
 .....

14-Bu alandaki en önemli kentsel öge hangisidir? Neden?

.....
 .....

15-Misafiriniz gelse hangi mekâna götürürdünüz? Neden?

.....
 .....

16-Bu alanı hiç tanımayan bir arkadaşınızla buluşmak istediğinizde buluşma yeri olarak nereyi seçersiniz? Neden?

.....
 .....

17-Bu alanda yetkili kişi olsaydınız ilk nereyi değiştirirdiniz? Neden?

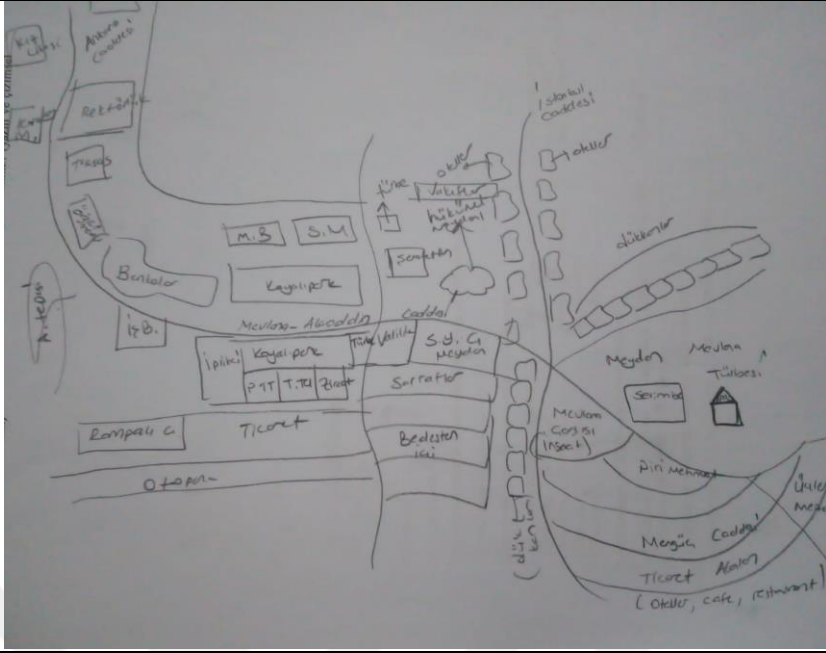
.....
 .....

18-Bu alanı tanıtacak aklınızda kaldığı kadarı ile bir kroki çizer misiniz? (yazılı ve çizimsel ifadeler kullanabilirsiniz.)

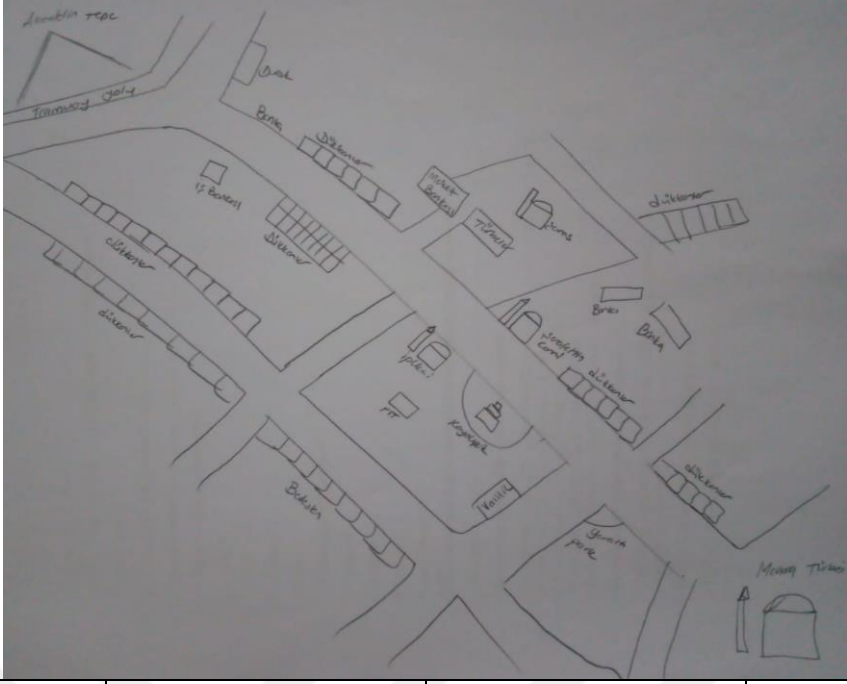
EK-2 Katılımcıların çizdiği örnek bilişsel haritalar

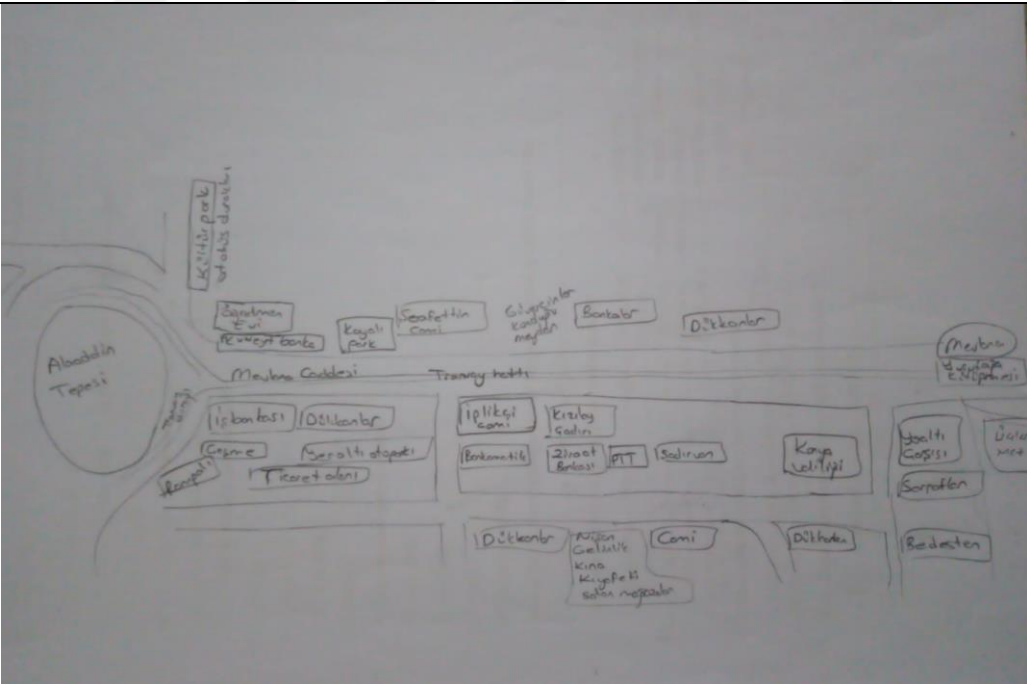
			
Yaş Grupları	56+	Yaşama Süresi	50 yıl
Eğitim Durumu	Lisans	Cinsiyet	Erkek

			
Yaş Grupları	56+	Yaşama Süresi	50 yıl
Eğitim Durumu	Lisans	Cinsiyet	Erkek

Yaş Grupları	18-25	Yaşama Süresi	Doğumdan İtibaren
Eğitim Durumu	Lisans	Cinsiyet	Kadın

Yaş Grupları	26-35	Yaşama Süresi	Doğumdan İtibaren
Eğitim Durumu	Lisans	Cinsiyet	Kadın

			
Yaş Grupları	26-35	Yaşama Süresi	13
Eğitim Durumu	Ön Lisans	Cinsiyet	Kadın

			
Yaş Grupları	18-26	Yaşama Süresi	Doğumdan İtibaren
Eğitim Durumu	Lisans	Cinsiyet	Kadın

			
Yaş Grupları	26-35	Yaşama Süresi	Ankara da ikamet etmekte
Eğitim Durumu	Lisans	Cinsiyet	Erkek

			
Yaş Grupları	56+	Yaşama Süresi	40 yıl
Eğitim Durumu	Lisans	Cinsiyet	Erkek